

วารสารสหวิทยาการ

Journal of Integrated Sciences

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2557-มีนาคม 2558)

Volume 11, Issue 1 (Oct. 2014 - Mar. 2015)

ISBN: 1685-2494

เจ้าของ : วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์

กองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์

วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์

วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธีรวัฒน์ ตันทนิส

วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล เจริญจิตกาล

วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อาจารย์ ดร.ณัฐพล แสงอรุณ

วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.โชติกา ภาณีผล

คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ ดร.วัชรพล พุทธรักษา

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์ ดร.ปริญทร์ นาคสิงห์

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ดร.อุษามาศ เสียมภักดี

คณะรัฐศาสตร์และ
รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะกรรมการกลั่นกรองและประกันคุณภาพ

ศาสตราจารย์วันทนีย์ วาสิกะสิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ถิรวัดณ์ ตันทนิส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล เจริญรัฐติกาล

อาจารย์ ดร.ณัฐพล แสงอรุณ

อาจารย์ ดร.โกสุม โอมพรนุวัฒน์

อาจารย์ ดร.รัชฎร์มย์ ธรรมบุษดี

อาจารย์ ดร.สุขุม อรุณจิต

รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย

อาจารย์ ดร.ปริญทร์ นาคสิงห์

อาจารย์ ดร.อุษามาศ เสียมภักดี

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวิวัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดลฤดี สุวรรณคีรี

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และ

รัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุदारัตน์ มุสิกวงศ์

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Department of Sociology

Siena College, New York USA.

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาววลิตพร จิโนทา

นางสาวหฤทัยรัตน์ ศรีจันทร์ขำ

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ออกแบบปก

อาจารย์บุษกร ฮวบแซม

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สหวิทยาการ : กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์ (บรรณาธิการ)

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558

จำนวน 400 เล่ม

พิมพ์ที่ : ร้านแบบอาร์ตกราฟฟิค 161/45 ซอย4 ถ.ช้างเผือก
ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ติดต่อกองบรรณาธิการ

นางสาววลิตพร จิโนทา

นางสาวหฤทัยรัตน์ ศรีจันทร์ขำ

กองบรรณาธิการวารสารสหวิทยาการ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 02-613-2861 (ท่าพระจันทร์)

โทรศัพท์ 054-268-702 ต่อ 2 (ศูนย์ลำปาง)

E-mail:Kmee2@hotmail.com

E-mail:A_walit@hotmail.com

บทความทัศนะ ข้อคิดเห็น ภาพที่ปรากฏ ในวารสารเล่มนี้
เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน
บรรณาธิการ และกองบรรณาธิการ
ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย
และไม่ถือเป็นความรับผิดชอบ
ลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียน
และวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
การตีพิมพ์ชื่อต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียน
และวิทยาลัยสหวิทยาการโดยตรง
และเป็นลายลักษณ์อักษร

บทบรรณาธิการ	6
กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์	
บทความวิจัย	7
การสร้างภาพการรับรู้ใหม่ของคนไร้บ้านบนพื้นที่สื่อหนังสือพิมพ์	7
ปัทมวัฒน์ ผ่องจิต	
อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันของพิภพซาร์สตูดิโอ	33
อุษณา สุขเสมา	
สื่อสารการเมืองและสังคมผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ	45
คงภักดิ์ บุญยะมาน	
ทัศนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกัน	74
ปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจใน	
สถานีตำรวจนครบาลบางเขน กองบังคับการตำรวจนครบาล 7	
ธีระอิทธิ วงษ์ลิขิตเลิศ	
ปัญหาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ในการไกล่เกลี่ยระงับ	97
ข้อพิพาท กรณีศึกษา เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชน	
อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี	
ณัฐธินิชา ชวนประเสริฐ	
ทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางการแก้ไขการโจรกรรมทรัพย์สิน	129
ของกรมทางหลวง กรณีศึกษา ทางหลวงหมายเลข 35	
ณิชนันท์ ไผ่จันทร์	
การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของ	131
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กรณีศึกษา: การพัฒนา	
เศรษฐกิจและนโยบายส่งเสริมการลงทุน ของแขวงจำปาสัก	
แก้วดอกไม้ ไชยสวัสดิ์	
บทความวิชาการ	153
Siam Avoids Colonization, Bangkok is in Exchange	153
มาลินี คุ่มสุภา	

บทบรรณาธิการ

บทความของวารสารสหวิทยาการ ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม 2557-มีนาคม 2558) เล่มนี้เนื้อหาสาระทางวิชาการมีความหลากหลายและสะท้อนองค์ความรู้เชิงสหวิทยาการโดยวารสารสหวิทยาการ มีเจตจำนงเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการสู่สังคมให้เป็นที่รู้จักและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจ และเพื่อเป็นแหล่งในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและแหล่งวิทยาการความรู้ต่าง ๆ

บทความที่น่าสนใจในวารสารสหวิทยาการ ฉบับนี้มีทั้งสิ้นแปดบทความ โดยเริ่มสามบทความแรกในเชิงของการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และภาพยนตร์ จากการศึกษาของ *ปัทมวัฒน์ ผ่องจิต* เรื่องการสร้างภาพการรับรู้ใหม่ของคนไร้บ้านบนพื้นที่สื่อหนังสือพิมพ์ *อุษณา สุขเสมา* เรื่อง อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันของฟิกซาร์สตูดิโอ และ *คงกัทร บุนยะมาน* เรื่อง สื่อสารการเมืองและสังคมผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ ส่วนบทความที่สี่ถึงหกเป็นบทความที่ศึกษาเชิงสังคมสงเคราะห์ ของ *กิริษอิทธิ วงษ์ลิขิตเลิศ* เรื่องทัศนคติต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในสถานีตำรวจนครบาลบางเขน กองบังคับการตำรวจนครบาล 7 *ณัฐฐณิชา ชวนประเสริฐ* เรื่อง ปัญหาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท กรณีศึกษาเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชน อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และ *ณิชนันท์ ใฝ่จันทร์* เรื่อง ทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางการแก้ไขการโจรกรรมทรัพย์สินของกรรมทางหลวง กรณีศึกษา ทางหลวงหมายเลข 35 นอกจากนี้ บทความสองเรื่องสุดท้ายศึกษาเชิงเศรษฐกิจและประวัติศาสตร์ โดย *แก้วดอกไม้ ไชยสวัสดิ์* เรื่อง การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กรณีศึกษา: การพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายส่งเสริมการลงทุน ของแขวงจำปาสัก และ *มาลินี คุ่มสุภา* เรื่อง Siam Avoids colonization, Bangkok is in Exchange

บรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

กนกวรรณ อุ่ทองทรัพย์

2558

การสร้างภาพการรับรู้ใหม่ของคนไร้บ้านบนพื้นที่
ที่สื่อหนังสือพิมพ์

The Study of the New Perception for the Homeless
on the Newspaper

ปัทวัฒน์ ผ่องจิต¹
Pannawat Pongjit

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม²
Wilaiwan Jongwilaikasaem

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์

Email: impannawat@gmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์ประจำ สาขาวิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การสร้างภาพการรับรู้ใหม่บนพื้นที่สื่อหนังสือพิมพ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการประกอบสร้างภาพเหมารวมคนไร้บ้านที่ปรากฏบนหนังสือพิมพ์ และเพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้รับสารที่มีต่อคนไร้บ้านทั้งก่อนและหลังการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน โดยทำการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดภาพเหมารวมและสื่อกับการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวของหนังสือพิมพ์ โดยจะทำการวิเคราะห์ภายใต้กรอบตารางการศึกษาและบันทึกข้อมูลลงไป ส่วนที่สองเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา

ผลการศึกษาส่วนแรกพบว่าหนังสือพิมพ์มีการใช้คำว่า “คนเร่ร่อน หรือเร่ร่อน” มากที่สุดในการใช้พาดหัวข่าว และเนื้อหาข่าว เนื้อข่าวมีการบรรยายถึงการแต่งกายของคนไร้บ้านว่ามีลักษณะ สกปรก มีกลิ่นเหม็น ลักษณะมอมแมม แต่งตัวมอซอ มีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมค่อนข้างก้าวร้าวและติดสุราอย่างหนัก สถานที่ใช้พักอาศัยของคนไร้บ้าน ได้แก่ ศาลาพักผู้โดยสารและรถประจำทาง ป้ายรถเมล์ สะพานลอย ใต้ทางด่วนและวัด การประกอบอาชีพที่พบมากที่สุด คือ มิจฉาชีพ และถัดมาได้แก่ คนเก็บขยะ เก็บของเก่าขาย ขายบริการ ส่วนที่สองพบว่า จินตนาการภาพของผู้รับสารที่มีต่อคนไร้บ้านเป็นตามแบบฉบับที่หนังสือพิมพ์ได้สร้างเอาไว้ โดยมองคนไร้บ้านในเชิงลบ แต่เมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านจึงได้เห็นภาพของคนไร้บ้านที่แตกต่างออกไปจากหนังสือพิมพ์ที่ได้ทำการนำเสนอ ทำให้รู้ว่าคนไร้บ้านมีทั้งคนดีและไม่ดีเหมือนกับคนในสังคม และผู้รับสารคิดว่าสื่อหนังสือพิมพ์มีผลต่อการรับรู้ภาพคนไร้บ้านเป็นอย่างมาก เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสาร ทำให้ผู้รับสารคิดว่าข่าวที่ตนเองได้อ่านนั้นเป็นเรื่องจริง

ดังนั้นภาพของคนไร้บ้านในแบบฉบับของหนังสือพิมพ์นั้น “คนเร่ร่อน” จะต้องสวมใส่เสื้อผ้าเก่าๆที่มีกลิ่นเหม็น ชอบดื่มเหล้า เอะอะเสียงดังโวยวาย สร้างความรำคาญให้กับคนทั่วไป นอนหลับตามที่รถเมล์หรือศาลารอรถประจำทาง มีนิสัยชอบลักเล็กขโมยน้อย ขี้เกียจไม่ยอมทำงาน เป็นที่น่ากลัวและอันตรายต่อสังคม ซึ่งเมื่อผู้รับสารอ่านข่าวเหล่านี้บ่อยๆหรือได้รับข้อมูลในรูปแบบซ้ำๆอยู่เป็นประจำ ผู้รับสารก็จะเกิดการเหมารวมทันทีว่า คนไร้บ้านจะต้องเป็นไปตามแบบฉบับที่หนังสือพิมพ์ได้ประกอบสร้างขึ้นมา และเกิดการหวาดระแวงเมื่อต้องเข้าไปใกล้กับกลุ่มคนไร้บ้าน

คำสำคัญ : คนไร้บ้าน, ภาพเหมารวม, สื่อกับการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม

Abstract

The purposes of the research study were to investigate characterization of image construction of overall image of homeless people appearing on newspaper and to explore the perception of the audiences on homeless people for both before and after interacting with homeless people. This study was conducted under the concept of stereotypes and the theory of media and social construction of reality by the collection of the qualitative data. The first section contained the analysis of the news contents on newspaper by following the study schedule and recording the data. The second section was in-depth interview, specifically semi-constructed interview.

The result of the study revealed that the newspaper constructed the image perception of the homeless people as the followings. The headline wording and the content wording used the word vagrant most of the time. The images of homeless people constructed by newspaper were described that homeless people wore old, stingy, and dirty clothes. Their personality and behavior were violent and alcoholic. Their sheltering included passenger shelters, bus stops, flyover, under the toll ways, and temples. Their occupations were criminals, garbage collectors, garbage sellers, and prostitutes. The result in the second part was shown that the imagination of receivers to homeless people is according to information which appearances on the newspaper. They found that the information from newspaper does not exactly true. The homeless people does not quite different from us. It has a good or bad people as well. Newspaper were created the negative attitude to reader-response to homeless people without the fact.

Thus, according to the newspaper, the overall images of homeless people became the vagrants or hobos who wore old and stingy clothes. They often had alcohols, made loud noises, and annoyed people around them. They slept at bus stops or passenger shelters. They were lazy to do any work but stealing from others. They were frightening and dangerous for the society. When audiences read this type of news frequently, the audiences then created the stereotypes in such a way that all homeless people behave that way as the newspapers described. People would feel uneasy, scared, or suspicious when interacting with homeless people.

Keywords: homeless people, stereotypes, media and social construction of reality

บทนำ

เมื่อคืนวันศุกร์ที่ผ่านมาชายเร่ร่อนไร้บ้าน 2 คน ย่านพาหุรัด ได้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงของแก๊งเด็กวัยรุ่น โดยวิธีการที่เด็กกลุ่มนี้ทำ คือ เทน้ำมันราดและจุดไฟเผา ระหว่างที่พวกเขานอนหลับอยู่ ทำให้ชายเร่ร่อนไร้บ้าน ทั้งสองคนได้รับบาดเจ็บมีแผลไหม้ที่หลัง เมื่อเราลงพื้นที่ไปเพื่อสอบถามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนั้น และพยายามถามถึงว่าจะดำเนินคดีต่อกลุ่มเด็กวัยรุ่นหรือไม่ คำตอบของพวกเขาคือ “ไปแจ้งความก็แค่นั้น ตำรวจเขาไม่สนใจพวกผมหรอก และผมคงมานอนตรงนี้ไม่ได้อีก” (ข่าวสดออนไลน์, 2557)

เหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง คนไร้บ้านต่างตกเป็นเหยื่อของคนเมืองเพียงเพราะพวกเขาเหล่านั้น “ต่าง” จากคนทั่วไป ในขณะที่สังคมพยายามจะกำจัดให้กลุ่มคนเหล่านี้หมดไปจากสังคม หรือพยายามแก้ปัญหาด้วยการผลักดันให้เข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ บ้านพัก หรือตามมูลนิธิต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่แท้จริงแล้วว่า สิ่งที่พวกเขาต้องการคืออะไร จากเหตุการณ์ข้างต้นมีการแชร์อย่างแพร่หลายบนเฟซบุ๊ก (Facebook) หลายคนมองว่าเป็นการกระทำที่รุนแรงและไม่สมควรให้อภัย แต่ไม่มีใครนึกถึงว่าเราควรจะไปช่วยกับปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร หรือคนพวกนี้ควรจะอยู่อย่างไรเพื่อที่จะไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้อีก

จากผลสำรวจของมูลนิธิอิสรชน ร่วมกับบ้านมิตรไมตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) แลกเปลี่ยนการณผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ หรือ ไร้บ้าน ปี พ.ศ. 2556 พบว่าจำนวนคนไร้บ้านเพิ่มมากขึ้นจากที่พบในปี พ.ศ. 2555 จำนวน 2,856 คน เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2556 จำนวน 284 คน รวมเป็น 3,140 คน ดังนั้นในปัจจุบันเราสามารถพบเห็นคนไร้บ้านที่ออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในช่วงกลางคืนที่เราเห็นเขากำลังนอนหลับตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น สนามหลวง คลองหลอด เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “คนไร้บ้าน” ผู้ศึกษาพยายามนึกภาพว่าคนเหล่านี้มีลักษณะทางกายภาพอย่างไร ทำไมผู้วิจัยถึงสามารถนึกถึงภาพคนไร้บ้านและสามารถพูดได้อย่างชัดเจนว่าคนไร้บ้านนั้นเนื้อตัวมอมแมม ใส่เสื้อผ้าขาดๆ เก่าๆ ผมยาวรุงรัง มีปัญหาสุขภาพจิต ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง คู้ยขยะ ใช้ชีวิตในที่สาธารณะโดยไม่แคร์สายตาคนอื่น เป็นต้น อาจเป็นเพราะผู้วิจัยเคยพบเจอคนไร้บ้านบนท้องถนนมาก่อน จึงสามารถอธิบายได้ อีกทั้งเกิดจาก “สื่อ” ที่เป็นตัวก่อให้เกิดมโนทัศน์ภาพคนไร้บ้านได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการรับรู้ของคนทั่วไปเกี่ยวกับคนไร้บ้านมักจะรู้จักภาพคนไร้บ้านผ่านสื่อ โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งน้อยคน

นักที่จะรู้จักหรือมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับคนไร้บ้าน และคนส่วนใหญ่ที่รับรู้ภาพของคนไร้บ้านมักจะมีการเหมารวมภาพคนไร้บ้านว่ามีลักษณะเหมือนดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

เรามักจะพบเจอคำที่ใช้เรียกคนไร้บ้านอย่างหลากหลาย โดยเริ่มตั้งแต่คำว่า “คนจรจัด” ซึ่งเป็นคำที่ค่อนข้างลดทอนค่าความเป็นมนุษย์ของคนกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก จากนั้นมีการใช้คำว่า “คนเร่ร่อน” เข้ามาแทนที่ แต่นั่นก็ยังคงเป็นคำที่พูดถึงคนกลุ่มนี้ในเชิงลบเช่นเดียวกัน จนในช่วงหลังได้มีการปรับเปลี่ยนมาใช้คำว่า “คนไร้บ้าน” ถึงแม้ว่าคำนี้จะไม่ได้มีความหมายในเชิงบวกซึ่งเป็นคำที่ดูกลางๆ แต่ก็สามารถรับรู้ได้ว่าคนกลุ่มนี้ไร้บ้านและต้องการที่พักอาศัย เพื่อที่ตนเองจะได้ไม่ไร้บ้าน ซึ่งแตกต่างจากสองคำแรกที่ไม่สามารถรับรู้ได้ว่าเขาคือใครและต้องการอะไร ในปัจจุบันมีการสร้างวาทกรรมใหม่ขึ้นมาโดยมูลนิธิอิสรชน เพื่อใช้เรียกคนกลุ่มนี้ ซึ่งคือคำว่า “ผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ³” โดยเรามักจะพบคำว่า “คนไร้บ้าน” บนสื่อ ซึ่งมักจะใช้คำนี้เป็นตัวแทนของคนกลุ่มนี้ หรือบางทีอาจจะใช้คำว่า “คนเร่ร่อน” หรือแม้กระทั่งคำว่า “คนจรจัด” เห็นได้จากคำพูดหัวข่าวกว่า “กทม.ตีทะเบียนคนจรจัดสนามหลวง” (มติชนรายวัน, 2544 อ้างใน บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2546)

การนำเสนอภาพตัวแทนที่ปรากฏบนสื่อหนังสือพิมพ์นั้นมียุคก่อนข้างหลากหลาย อาทิ การศึกษาเรื่อง ภาพแทน ผู้ดี ผู้ร้ายจากข่าวการชุมนุมทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย โดยผลการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์นั้นใช้วิธีการนำเสนอผ่านทางถ้อยคำ อุปลักษณ์ รูปประโยค อ้างคำกล่าวและมูลบท ทำให้เห็นถึงกลวิธีทางภาษากับการนำเสนอภาพแทน ผู้ดี ผู้ร้าย ให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ชุมนุมหรือ การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนของนักโทษและการประหารชีวิตในหนังสือพิมพ์รายวัน ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์โครงสร้างความหมายระดับมหภาคพบว่าหนังสือพิมพ์รายวันไทยมุ่ง เสนอว่านักโทษประหารทำผิดร้ายแรงจึงต้องชดใช้ด้วยการถูกประหารชีวิต กลวิธีทางภาษาเหล่านี้ได้สื่อภาพตัวแทนของ “นักโทษประหาร” ว่านักโทษประหารเป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย นักโทษประหารเป็นผู้มีจิตใจโหดเหี้ยม นักโทษประหารเป็นผู้ขาดศีลธรรม นักโทษประหารเป็นผู้ที่สังคมไม่ต้องการ นักโทษประหารเป็นผู้กระทำผิด

³ แบ่งออกเป็น 13 กลุ่ม ได้แก่ คนไร้บ้าน, คนเร่ร่อน, เด็กเร่ร่อน/ครอบครัวเร่ร่อน, ผู้ติดสุรา, ผู้ป่วยข้างถนน, พนักงานบริการ, ผู้พ่นโทษ, คนจนเมือง, คนใช้ที่สาธารณะหลับนอนชั่วคราว, คนเร่ร่อนไร้บ้าน, ผู้มีความหลากหลายทางเพศ, ชาวต่างชาติตกยาก, ครอบครัวแรงงานเพื่อนบ้าน

ข้าซากไม่เกรงกลัวกฎหมาย นักโทษประหารเป็นผู้ก่อกรรมชั่ว เป็นต้น หนังสือพิมพ์เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะการนำเสนอข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน นำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงต่อผู้อ่าน จึงทำให้ผู้อ่านคิดว่าสิ่งที่ตนรับหรืออ่านนั้นเป็นเรื่องจริง อีกทั้งสื่อประเภทอื่น ๆ ก็ได้หยิบยกประเด็นข่าว หรือภาพตัวแทนที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอมานั้นไปต่อยอดให้กับสื่อมวลชนแขนงอื่น เช่น สื่อโทรทัศน์ ได้แก่ ละคร ข่าว สารคดี เกมโชว์ ฯลฯ หรือสื่อวิทยุที่นำข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์รายวันมาอ่านให้ผู้ฟังในทุก ๆ ชั่วโมง เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ ถือว่าเป็นสื่อกลางในการเชื่อมระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกแห่งความหมาย ซึ่งหนังสือพิมพ์มีอำนาจในการประกอบสร้างภาพคนไร้บ้าน แล้วสื่อออกมายังผู้รับสาร ผู้รับสารก็จะตีความตามที่เห็นบนหน้าหนังสือพิมพ์ตามที่เนื้อข่าวได้นำเสนอ ด้วยสาเหตุนี้ผู้วิจัยจึงอยากจะศึกษาว่าหนังสือพิมพ์มีการการประกอบสร้างภาพเหมารวมคนไร้บ้านอย่างไร โดยจะศึกษาการใช้คำที่พาดหัวข่าว คำที่ใช้ในการเขียนข่าวที่ใช้เรียกกลุ่มคนไร้บ้าน รวมไปถึงการเขียนข่าวบรรยายลักษณะต่างๆ ของกลุ่มคนไร้บ้าน ได้แก่ การแต่งกายและลักษณะภายนอก ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคนไร้บ้าน สถานที่ที่พักอาศัยของคนไร้บ้าน การประกอบอาชีพ การใช้ภาพข่าวในการเล่าเรื่อง และอีกส่วนศึกษาถึงการรับรู้ของผู้รับสาร⁴ที่มีต่อคนไร้บ้านทั้งก่อนและหลังการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนไร้บ้าน เพื่อที่จะศึกษาว่าผู้รับสารมีจินตนาการการรับรู้เกี่ยวกับคนไร้บ้านก่อนที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านเป็นอย่างไร รับรู้ภาพคนไร้บ้านมาจากไหน และหลังจากที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันแล้วสิ่งที่ได้รับจากโลกความจริงมีความเหมือนหรือแตกต่างจากโลกแห่งจินตนาการอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการประกอบสร้างภาพเหมารวมคนไร้บ้านที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้รับสารที่มีต่อคนไร้บ้านทั้งก่อนและหลังการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนไร้บ้าน

⁴ไม่จำเป็นต้องรับสารจากสื่อหนังสือพิมพ์เพียงอย่างเดียว แต่สามารถรับรู้ภาพคนไร้บ้านจากสื่อประเภทอื่น ๆ ได้

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดภาพเหมารวม

Lippmann (1922), อ้างถึงใน ตรีเดช ไชยหา, 2552 ได้อธิบายถึงคุณลักษณะของภาพเหมารวมไว้ว่า 1. เป็นสิ่งที่ไม่สลบซับซ้อน 2. โดยมากมักเป็นเรื่องที่เข้าใจผิด 3. เป็นประสบการณ์โดยอ้อมเชื่อตามกันมามากกว่าที่จะได้รับโดยประสบการณ์ตรง 4. ยากต่อการปรับเปลี่ยนโดยประสบการณ์ใหม่ อีกทั้งยังได้กล่าวเสริมว่า ภาพเหมารวม (stereotypes) คือภาพที่อยู่ในหัวของเรา ได้แก่ การที่ตัวเราได้มีความคิด ความเชื่อร่วมกันเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคล ลักษณะของบุคคลที่มักจะเกิดขึ้นบ่อยๆ หรือพฤติกรรมที่แสดงบ่อยๆของกลุ่มคนเหล่านั้น และนำความเชื่อเหล่านั้นมาใช้ในการตัดสินคุณสมบัติของสมาชิกในกลุ่ม

หากถึงแม้ในทั่วไปแล้วภาพเหมารวมจะเป็นความคิดที่เกี่ยวกับการประเมินค่าสมาชิกกลุ่มในทางลบแต่ก็ยังคงมีบ้างเช่นกันที่เป็นไปในทางบวก ดังเช่นที่เราจะพบว่าในขณะที่เราไม่ชอบสมาชิกของกลุ่มอื่นนั้น เราอาจจะประเมินค่าสมาชิกในกลุ่มของเราเองในทางบวกก็ได้ ซึ่งในทั้งสองกรณีการประเมินนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะปัจเจกบุคคล แต่ขึ้นอยู่กับความเป็นสมาชิกของกลุ่มที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่

ดังนั้นภาพเหมารวมจึงเป็นทัศนคติที่โน้มน้าวให้เราเกิดความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นการตัดสินกลุ่มคนดังกล่าวไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะรู้จักพวกเขาอย่างแท้จริง ทำให้เกิดการตัดสินใจ หรือทัศนคติที่ไม่เป็นธรรมไม่คำนึงถึงความเป็นจริง และมักมีภาพแบบฉบับในทางลบเป็นส่วนใหญ่ เหมือนที่คนทั่วไปตัดสินและมองว่าคนไร้บ้านจะต้องเป็นกลุ่มคนที่น่ากลัว และเหมารวมมองกลุ่มคนไร้บ้านไปในเชิงลบ ซึ่งภาพเหมารวมนี้อาจก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เนื่องจากภาพเหมารวมนี้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการรับรู้ ซึ่งอาจเป็นการรับรู้จากประสบการณ์ตรงเพียงส่วนหนึ่งหรือจากประสบการณ์ผ่านสื่อ แล้วทำให้เกิดภาพเหมารวมต่อบุคคลตามประสบการณ์นั้น ซึ่งอาจไม่ตรงกับความเป็นจริงในสังคมก็เป็นได้

แนวคิดสื่อกับการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม

กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 243) อธิบายการสร้างความเป็นจริงทางสังคมไว้ว่า “มนุษย์เรามีโลกแวดล้อมรอบตัวอยู่ 2 ระดับ ระดับแรกคือ โลกทางกายภาพ (Physical world) ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น พื้นดิน ท้องฟ้า แม่น้ำ

ต้นไม้ ฯลฯ และระดับที่สองคือ โลกทางสังคม (Social world) ซึ่งเกิดจากการประกอบสร้าง (construct) ของสังคม โลกทางสังคมนี้ย่อมมีความหมายที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นแต่ละยุคสมัย”

ดังนั้นโลกจึงมีบางกรณีในโลกทางกายภาพนั้นมีลักษณะเป็นแบบเดิม แต่การตีความของคนแต่ละกลุ่มต่างกันไป เช่น นาย ก. และนาย ข. พบเจอคนไร้บ้านนอนอยู่ริมถนนเหมือนกัน แต่ทว่าเนื่องจากโลกทางสังคมของนาย ก. และนาย ข. แตกต่างกันไป เช่น นาย ก. เป็นนักธุรกิจ เมื่อพบเจอจึงคนไร้บ้านจึงหลีกเลี่ยง ด้วยเกรงว่าจะเป็นอันตราย และมองว่าคนเหล่านี้แตกต่างจากสังคมที่ตนอยู่ ซึ่งแตกต่างจากนาย ข. ที่ตนเองทำงานอยู่มูลนิธิช่วยเหลือสังคม เมื่อพบเจอคนไร้บ้าน จึงตัดสินใจเข้าไปพูดคุย สอบถาม เรื่องราวจากคนไร้บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะสังคมของนาย ก. และนาย ข. แตกต่างกันไป จึงทำให้ปฏิกริยาหรือแนวความคิดของทั้งสองคนแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

เมื่อนำมาอธิบายกับสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นั่นก็หมายความว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏอยู่บนหน้าหนังสือพิมพ์ ก็คือ โลกที่ถูกประกอบสร้างขึ้น เป็นโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เราอาจเรียกได้ว่า โลกหนังสือพิมพ์ ในขณะที่การรับรู้ความหมายของ ความเป็นจริงในโลกทางสังคม หรือโลกแห่งสัญลักษณ์นั้น มนุษย์เราจะรับรู้ ความเป็นจริง เพียงบางส่วนของโลกแห่งความเป็นจริง แล้วนำมาสร้างขึ้นเป็น คลังแห่งความรู้ทางสังคม (stock of social knowledge) เมื่อใดก็ตามที่เราได้รับรู้ความเป็นจริงอันใหม่เข้ามา เราก็จะมาเปิดดูคลังแห่งความรู้ทางสังคมนี้ ทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจความหมายของความเป็นจริงอันใหม่ นั่นได้ทันที “ความเป็นจริง” ที่เกิดขึ้นในสมองการรับรู้ของมนุษย์ ก็คือ ความเป็นจริงทางสังคม (Social reality) นั่นเอง

แนวคิดคนไร้บ้าน

คนไร้บ้าน หรือคนเร่ร่อน ในความหมายของ บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2546) หมายถึง ผู้ที่หลับนอนตามที่สาธารณะ ไม่มีสิ่งปลูกสร้างที่เรียกว่าบ้าน หรือเพิงกระต๊อบใดๆ อาจจะมีแหล่งที่นอนประจำ กึ่งประจำ หรือไม่ประจำก็ได้ อาจจะมีเร่ร่อนถาวรหรือเร่ร่อนตามฤดูกาลก็ได้ โดยลำดับความสำคัญกับผู้ที่พักนอนในที่สาธารณะมากกว่า 1 เดือน ไม่ใช่ผู้ที่พักนอนตามที่สาธารณะชั่วคราวไม่เกิน 1 สัปดาห์

คำว่า “คนไร้บ้าน” หรือ “คนเร่ร่อน” อาจเทียบเคียงได้กับคำว่า “Homeless” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายกว้างแคบต่างกัน แต่ความหมายใน

ทางสังคมวิทยาที่ใช้ร่วมกันคือ หมายถึง ผู้ที่ไม่มีช่องทางปกติที่จะเข้าถึงที่อยู่อาศัยตามแบบแผน (conventional dwelling) หรือกล่าวให้เข้าใจง่ายคือ ไม่สามารถเป็นเจ้าของหรือเช่าที่อยู่อาศัยตามแบบแผนได้ ได้แก่ อพาร์ทเมนท์ บ้าน ผู้ที่เช่าห้องในที่อาศัยส่วนตัว หรือตามที่พักหลบนอนที่มีความสะดวกสบายเหมาะสม ในต่างประเทศคนไร้บ้านไม่เพียงหมายถึงผู้ที่นอนแต่ตามสาธารณะ สวนสาธารณะ พื้นที่ว่างใต้สะพาน ตึกร้าง ริมทางเท้า หน้าประตูอาคารสำนักงาน เท่านั้น ยังรวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในที่พิทักษ์ (shelter) หรือ ผู้ใช้บริการอาคารซึ่งทางราชการจัดให้สำหรับคนไร้บ้านด้วย (Rossi, 1989, pp. 10-11) (Wright, 1989, p. 19)

การสื่อข่าวของสื่อมวลชนไทยที่เกี่ยวกับคนไร้บ้าน โดยส่วนใหญ่จะนำเสนอข่าวของคนไร้บ้านในลักษณะผิวเผิน ไม่ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปัญหาที่แท้จริงว่าเกิดจากอะไร เพียงแค่กล่าวถึงปัญหาโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ แต่ก็ไม่ได้อ่านให้อ่านสามารถตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ได้อย่างจริงจัง ภาพลักษณ์ของคนไร้บ้านบนสื่อมวลชนทั่วไป จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน อันได้แก่ การพูดถึงลักษณะทางกายภาพของคนไร้บ้านว่ามีลักษณะอย่างไร ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่เป็นเช่นไร รวมไปถึงพฤติกรรม นิสัยว่าเป็นเช่นไร เมื่อผู้รับสารได้รับสารหรือข้อมูลที่สื่อนำเสนอ นั้น ก็จะทำให้เกิดเป็นภาพที่ติดอยู่ในหัวว่าคนไร้บ้านจะต้องเป็นลักษณะอย่าง ที่สื่อกล่าวมา และรับรู้ข้อมูลเพียงจากสื่อว่าคนไร้บ้านต้องมีเพียงลักษณะที่สื่อในนำเสนอขึ้นเท่านั้น

วิธีการดำเนินวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์จากหนังสือพิมพ์ โดยจะทำกรวิเคราะห์ภายใต้กรอบตารางการศึกษาที่ทำการแบ่งจำแนกประเภทและบันทึกข้อมูลลงไป ซึ่งแบ่งเป็น การใช้คำบนพาดหัวข่าว การใช้คำในเนื้อหาข่าว การบรรยายลักษณะการแต่งกาย ลักษณะนิสัยและพฤติกรรม ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ และการนำเสนอภาพข่าว ส่วนที่สองเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสอบถามกึ่งเชิงโครงสร้างในการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุป และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างส่วนแรก ได้แก่ ประชากรประเภทหนังสือพิมพ์ โดยผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงภายใต้เกณฑ์ดังนี้

- เกณฑ์ข้อที่ 1 เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวัน
- เกณฑ์ข้อที่ 2 เป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมและสามารถอ่านได้ในทุกระดับชั้น
- เกณฑ์ข้อที่ 3 มีการนำเสนอข่าวสารครบทุกกรอบด้าน
- เกณฑ์ข้อที่ 4 มียอดจำหน่ายสูงสุด และมียอดตีพิมพ์มาที่สุดในสองอันดับแรกของประเทศ

จากเกณฑ์ที่กล่าวข้างต้นจะพบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีคุณสมบัติครบถ้วนทุกประการ โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษานี้หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 สำนักพิมพ์ ย้อนหลังเป็นเวลา 5 ปี (ฉบับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2553 - 31 ธันวาคม พ.ศ. 2557) โดยจะทำการศึกษารายทุกประเภทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคนไร้บ้าน โดยสาเหตุที่เลือกศึกษาเป็นเวลาย้อนหลัง 5 ปีนั้น เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายของข่าวว่ามีการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับคนไร้บ้านในประเภทใดบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ทำการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการนำเสนอข่าวของ 2 สำนักพิมพ์ แต่เป็นศึกษาถึงการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 สำนักพิมพ์

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างส่วนที่สอง ได้แก่ ประชากรประเภทบุคคล โดยเป็นผู้รับสารที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้าน ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ทั้งนี้ประชากรในส่วนนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์

กลุ่มแรก คือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนนอก กล่าวคือ บุคคลที่ไม่ได้ใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับคนไร้บ้าน แต่มีปฏิสัมพันธ์ในการให้ความช่วยเหลือ โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์การตัดสินใจดังนี้

- เกณฑ์ข้อที่ 1 เป็นมูลนิธิที่เป็นหน่วยงานภาคเอกชนหรือเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร
- เกณฑ์ข้อที่ 2 เป็นมูลนิธิที่ได้ร่วมมือกับภาครัฐในการแก้ปัญหาคนไร้บ้าน
- เกณฑ์ข้อที่ 3 เป็นมูลนิธิที่ลงสู่สนามจริง ในการสำรวจ พบปะพูดคุย
- เกณฑ์ข้อที่ 4 ให้ความช่วยเหลือแก่คนไร้บ้านทุก ๆ กลุ่ม
- เกณฑ์ข้อที่ 5 มีผลงานที่เห็นเด่นชัดอยู่ตลอดเวลา

จากคุณสมบัติดังกล่าวจะพบว่ามีอยู่ 3 หน่วยงานที่มีคุณสมบัติครบถ้วน

ทุกประการ ซึ่งได้แก่ มูลนิธิกระเจกเงา มูลนิธิอิสรชน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 หน่วยงาน ซึ่งได้แก่

1. นายสิทธิพล ชูประจง หัวหน้าโครงการ Food For Friend มูลนิธิกระเจกเงา
2. นายนที สรวารี เลขานุการมูลนิธิอิสรชน
3. ดร. ประกาศิต กายะสิทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาพประชากรกลุ่มเฉพาะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
4. นายอนุสรณ์ อำไพศรี นักวิชาการบริหารโครงการกลุ่มประชากรคนไร้บ้าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

กลุ่มสอง คือกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนใน กล่าวคือ บุคคลที่ใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับคนไร้บ้าน หรืออาจจะเคยเป็นคนไร้บ้านมาก่อน โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ คนกวาดถนน จำนวน 1 คน แม่ค้าขายผลไม้ จำนวน 1 คน โดยทำการเลือกสัมภาษณ์ในเขตพระนคร⁵ และบุคคลที่เคยเป็นคนไร้บ้านมาก่อน จำนวน 2 คน

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การสืบค้นข่าวที่เกี่ยวข้องกับ คนไร้บ้าน คนเร่ร่อน คนจรจัด คนไร้ที่อยู่อาศัย ซึ่งผู้วิจัยใช้คำดังกล่าวมาทำการสืบค้นจากกฤตภาคข่าวออนไลน์ (News Clipping online) ซึ่งเป็นการตัดข่าวหนังสือพิมพ์ภายในประเทศและให้บริการในรูปแบบออนไลน์ ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการสืบค้นจากฐานข้อมูล ไอคิวนิวส์คลิป (IQNewsClip⁶) ซึ่งผลจากการสืบค้นข่าวที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ “คนไร้บ้าน คนเร่ร่อน คนจรจัด” จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ในตลอดช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553^๖ พ.ศ. 2557) พบว่ามีข่าวที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 138 ข่าว โดยแบ่งเป็นไทยรัฐ 78 ข่าว และ เดลินิวส์ 60 ข่าว

⁵จากผลการสำรวจของมูลนิธิอิสรชนกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ประจำปี พ.ศ. 2556 พบว่ามีจำนวนคนไร้บ้านในเขตพระนครมากที่สุด โดยมีจำนวนทั้งหมด 556 คน

⁶www.ignewsclick.com จัดทำโดย บริษัท อินโฟเคสท์ จำกัด โดยที่ระบบจะทำการค้นหาเนื้อหาข่าวทั้งหมด โดยการใช้คำ หรือ วลี โดยไม่ใช้ค้นหาแค่เพียงหัวข้อเท่านั้น

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาจากหนังสือพิมพ์

1) การใช้คำเรียกบุคคลหรือกลุ่มคนไร้บ้าน

1.1) การใช้คำเรียกบุคคลหรือกลุ่มคนไร้บ้านบนพาดหัวข่าว

คำที่ใช้ในการพาดหัวข่าว	จำนวน
คนเร่ร่อน หรือ เร่ร่อน	49 หัวข่าว
คนจรจัด	4 หัวข่าว
คนไร้บ้าน	3 หัวข่าว
คนไร้ที่พึ่ง	1 หัวข่าว
ไม่ปรากฏคำใดๆ	81 หัวข่าว

จากผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 สำนักพิมพ์ ใช้คำว่า “คนเร่ร่อน หรือ เร่ร่อน” มากที่สุด รวมเป็นจำนวน 49 หัวข่าว รองลงมาได้แก่คำว่า “คนจรจัด” จำนวน 4 หัวข่าว ถัดมาคือคำว่า “คนไร้บ้าน” ค้นพบอยู่ที่ 3 หัวข่าว และสุดท้ายคำว่า “คนไร้ที่พึ่ง” พบจำนวน 1 หัวข่าว และไม่ปรากฏคำใดๆที่บ่งบอกถึงกลุ่มคนไร้บ้านอีก 81 ข่าว แต่เนื้อหาข่าวจะมีความเกี่ยวข้องกับคนไร้บ้าน

สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ยังคงมีการใช้คำว่า “คนเร่ร่อน หรือ เร่ร่อน” อยู่ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่เปลี่ยนถ่ายมาจากคำว่า “คนจรจัด” ในอดีต ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมีการการสร้างวาทกรรมใหม่ขึ้นมาเพื่อที่จะสร้างภาพคนไร้บ้านให้มีค่าความเป็นมนุษย์มากขึ้น แต่สื่อยังคงใช้คำว่า “คนเร่ร่อน” มากกว่าที่จะใช้คำว่า “คนไร้บ้าน”

1.2) การใช้คำเรียกบุคคลหรือกลุ่มคนไร้บ้านในเนื้อหาข่าว

คำที่ใช้ในเนื้อหาข่าว	จำนวน
คนเร่ร่อน หรือ เร่ร่อน	113 ข่าว
คนจรจัด	20 ข่าว
คนไร้บ้าน	18 ข่าว
ผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ	4 ข่าว
คนไร้ที่พึ่ง	2 ข่าว
อิสระชน	1 ข่าว

จากตารางเมื่อทำการรวมข่าวทั้งหมดแล้ว จะพบว่ามีการใช้คำที่กล่าวถึงบุคคลหรือกลุ่มคนไร้บ้านอยู่ 158 ข่าว ซึ่งสังเกตได้ว่าไม่ตรงกับจำนวนข่าวที่ผู้วิจัย

ได้กล่าวถึงในข้างต้นไว้ว่า ในการสืบค้นหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์นั้นมีข่าวที่เกี่ยวข้องกับคนไร้บ้านจำนวนทั้งสิ้น 138 ข่าว ซึ่งผู้วิจัยต้องขออธิบายว่าในจำนวน 138 ข่าวนี้ ในแต่ละข่าวจะมีการใช้คำที่กล่าวถึงบุคคลหรือกลุ่มคนไร้บ้านมากกว่า 1 คำ หรือ 2 คำ ขึ้นไป จึงทำให้ผลการสืบคำค้นที่ใช้ในเนื้อหาข่าวมีมากกว่าผลการสืบค้นข่าวที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคนไร้บ้านนั่นเอง

2) ภาพของคนไร้บ้านที่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐสร้างขึ้น

2.1) การแต่งกายและลักษณะภายนอก

จากผลการวิจัยพบว่าการอธิบายถึงลักษณะการแต่งกายของคนไร้บ้านของ 2 สำนักพิมพ์นั้นมีการบรรยายถึงการแต่งกายเหมือนกับคนทั่วไปในสังคมคือสวมเสื้อและกางเกง แต่ลักษณะของเสื้อผ้าอาจจะเก่า และในบางรายก็ไม่สวมรองเท้า แต่นอกเหนือจากนั้นในการนำเสนอข่าวมักจะมีคำขยายเพิ่มขึ้นมาหลังจากอธิบายลักษณะของเสื้อผ้าเสริมอีกว่า “สกปรก มีกลิ่นเหม็นหรือกลิ่นเหม็นคloyุ่ ลักษณะมอมแมม แต่งตัวมอซอ” ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพคนไร้บ้านว่าเป็นกลุ่มคนที่ไม่น่าเข้าใกล้ เมื่อทำการพิจารณาจากคำขยายทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า คำขยายเหล่านั้นเป็นคำขยายในเชิงลบ หรือจะกล่าวอีกนัยว่าเป็นคำขยายถึงสิ่งที่น่ารังเกียจ ซึ่งการแต่งกายถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลหรือคนๆ นั้นดูน่าเชื่อถือ เพราะการแต่งกายถือว่าเป็นสิ่งแรกที่คนทั่วไปจะมองเห็นก่อนผู้วิจัยสังเกตเห็นได้ว่า หากหนังสือพิมพ์นำเสนอการแต่งกายของคนไร้บ้านในด้านลบนั้น ผู้อ่านก็อาจจะมองเห็นภาพลบตาม และเกิดอคติกับคนไร้บ้านได้เช่นกัน เนื่องจากการผลิตซ้ำถึงลักษณะการแต่งกายของคนไร้บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสื่อกับการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า เนื้อหาที่ถูกใช้สร้างคลังความรู้ของคนในสังคมมีลักษณะคล้ายกัน เรื่องที่นำเสนอมักจะเป็นเรื่องเดียวกัน มาจากแหล่งข่าวเดียวกัน อีกทั้งยังมีข้อสรุปคล้ายคลึงกัน ด้วยลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดแบบแผนที่เป็นไปในทางเดียวกัน ที่เรียกว่ามีอคติเชิงโครงสร้าง (Structural bias)

2.2) ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคนไร้บ้าน

จากผลการวิจัยข่าวหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 สำนักพิมพ์ ผู้วิจัยพบว่ามี การบรรยายลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคนไร้บ้านไว้อย่างชัดเจน พฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนไร้บ้านคือชอบดื่มสุรา ส่งเสียงเอะอะรบกวนชาวบ้าน

สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้านทั่วไป มีการขอเงินจากคนทั่วไปเพื่อนำเงินที่ได้ไปซื้อสุรามาคั้ม รวมไปถึงการติดสารระเหย ใช้น้ำที่สาธารณะในการหลับนอนโดยไม่เกรงใจผู้อื่น อีกทั้งยังขับถ่ายหนักและเบา ส่งกลิ่นรบกวนคนที่อยู่ในละแวกนั้น นั่งพูดเพียงลำพัง มีอาการป่วยทางจิตที่สามารถจะทำอันตรายต่อผู้อื่นได้ ดังนั้นเมื่อพฤติกรรมของคนไร้บ้านได้นำเสนอออกมาในด้านลบนั้น ผู้อ่านก็อาจจะมองคนไร้บ้านไปในด้านลบเช่นกัน ถึงแม้ว่าสิ่งที่คนไร้บ้านกระทำนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่สื่อก็ควรที่จะมีการรายงานข่าวที่นำเสนอในรูปแบบสร้างความเข้าใจให้กับผู้อ่านว่าทำไมคนไร้บ้านถึงมีพฤติกรรมอย่างนี้ มีสาเหตุมาจากอะไร เพื่อที่จะให้ผู้อ่านมองภาพคนไร้บ้านในอีกมิติ ซึ่งเมื่อกล่าวถึงคำว่าคนไร้บ้านคนทั่วไปก็จะนึกถึงภาพของคนไร้บ้านที่ชอบดื่มสุราแล้วเกิดการเหมารวมว่าคนไร้บ้านทุกคนจะต้องดื่มหรือติดสุรา

2.3) สถานที่ใช้พักอาศัยของคนไร้บ้าน

จากผลการวิจัยข่าวหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 สำนักพิมพ์พบว่า สถานที่อันที่ซึ่งคนไร้บ้านใช้เป็น “บ้าน” หรือใช้เป็นที่ในการหลับนอนในช่วงเวลากลางคืนนั้นมีอยู่หลายสถานที่ด้วยกัน อันได้แก่ ศาลาพักผ่อนโดยสารและรถประจำทาง บ้ายรถเมล์ สะพานลอย ใต้ทางด่วนและวัด ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นสิ่งสาธารณะที่ทุกคนในสังคมสามารถใช้ร่วมกันได้ สื่อพยายามบอกว่าคนเหล่านี้บุกรุกพื้นที่สาธารณะและควรกำจัดให้หมดไป อีกทั้งคนกลุ่มนี้ยังเป็นภัยต่อคนอื่นๆอีกด้วย ซึ่งเป็นการตอกย้ำภาพของคนไร้บ้านมากขึ้นไปอีกว่า คนกลุ่มนี้น่ากลัว ไม่ควรที่จะเข้าไปใกล้หรือเดินผ่านไปบริเวณหรือสถานที่นั้นๆ รวมไปถึงมีการใช้คำว่า “เสียว! เกิดเหตุอาชญากรรม” หรือ “ทำให้คนรอรถในช่วงกลางคืนเกรงจะไม่ปลอดภัย” จากคำทั้งสองยี้งตอกย้ำหนักขึ้นไปอีกว่าคนกลุ่มนี้จะสามารถทำร้ายกับทุกคนได้ สามารถก่อเหตุอาชญากรรมได้ทุกเมื่อ

2.4) การประกอบอาชีพ

จากผลการวิจัยข่าวหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 สำนักพิมพ์พบว่า คนไร้บ้านนั้นมีทั้งที่ประกอบอาชีพและไม่ประกอบอาชีพ โดยอาชีพส่วนมากที่พบเจอในช่วงนั้น ได้แก่ มิจฉาชีพ กล่าวคือเป็นการลักทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ส่วนอาชีพอื่นๆ ได้แก่ คนเก็บขยะ เก็บของเก่าขาย ขายบริการ และรวมไปถึงไม่ประกอบอาชีพใดๆ ทำเพียงแค่ออเงินหรือขออาหารจากชาวบ้านประทังชีวิตในแต่ละวันเท่านั้น จากอาชีพที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น อาชีพส่วนใหญ่ของคนไร้บ้านนั้นเป็นอาชีพขายแรงงาน ขายร่างกาย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพของคนในสังคม

แล้วถือว่าเป็นอาชีพที่อยู่ในกลุ่มล่าง⁷ เป็นอาชีพที่ไม่ยอมรับในสังคม แต่สำหรับคนไร้บ้านไม่มีทางเลือกหรือตัวเลือกมากนักที่จะเลือกงานเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนเองในแต่ละวัน

2.5) การสร้างภาพคนไร้บ้านด้วยภาพข่าว

จากผลการวิจัยข่าวหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 สำนักพิมพ์พบว่า มีอยู่จำนวนหลายข่าวที่นำเสนอภาพคนไร้บ้านออกมาในรูปแบบของภาพข่าว เพื่อให้ภาพนั้นเล่าเรื่องแทนตัวหนังสือ ภาพข่าวที่พบส่วนใหญ่จะเป็นภาพถ่ายตามสถานที่ต่างๆ ที่กลุ่มคนไร้บ้านได้เข้าไปพักอาศัย โดยจุดประสงค์ที่นำเสนอข่าวคือต้องการให้รู้ว่าสถานที่ใดควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ควรมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ ออกมารับผิดชอบหรือออกมาดูแล เพื่อให้สถานที่ดังกล่าวดูเป็นระเบียบเรียบร้อยและไม่สร้างปัญหาให้กับคนในสังคมหรือสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อประเทศไทย ในขณะที่เนื้อหาข่าวมีลักษณะเหมือนกันคือคนไร้บ้านได้เข้าไปทำการยึดที่ในการใช้เป็นที่พักผ่อนหรือนอนหลับ รวมไปถึงการนำข้าวของไปวางกองไว้จนไม่เป็นที่น่านองของคนที่ยังจรไปมา ซึ่งผู้เขียนข่าวพยายามกล่าวถึงปัญหาที่กลุ่มคนไร้บ้านได้กระทำ และพยายามบอกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกมาดูแลสถานที่ดังกล่าวเพื่อไม่ให้กระทบต่อทัศนียภาพและความปลอดภัยของประชาชนทั่วไป

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

1) จินตนาการภาพคนไร้บ้านที่มีผ่านสื่อ

1.1 คนไร้บ้านที่เคยใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ คนไร้บ้าน ทั้งสองคนนั้น เมื่อถามถึงคำว่าคนไร้บ้านในจินตนาการของตนเองนั้น ทั้งสองคนไม่สามารถบรรยายออกมาได้ว่าคนไร้บ้านคืออะไร สาเหตุที่ไม่สามารถจินตนาการภาพถึงคนไร้บ้านนั้นได้ เนื่องจากที่พักอาศัยที่ตนเองเคยอยู่นั้น เป็นชนบท ไม่ใช่สังคมเมือง จึงเป็นเรื่องยากที่จะพบเจอคนไร้บ้านในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งบ้านของตนเองนั้นก็มีฐานะค่อนข้างยากจนจึงไม่มีกำลังที่จะซื้อโทรทัศน์หรือวิทยุในการติดตามข่าวสารในขณะนั้น และยังคงต้องช่วยที่บ้านทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระด้านการเงินของครอบครัวอีกด้วย ในขณะที่อีกท่านไม่สามารถนึกภาพได้เช่นกัน เนื่องจากตนเองหนีออกจากวัดมาตั้งแต่เด็ก จึงไม่สามารถนึกภาพย้อนกลับไปได้ว่าคนไร้บ้านนั้นคืออะไร มีลักษณะอย่างไร

⁷ จากการจัดช่วงชั้นทางสังคม: เกียรติภูมิของอาชีพต่างๆในสังคมไทย : รายงานผลวิจัย, โดย สุภางค์ จันทวานิช, 2531: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนนอก

จากผลการสัมภาษณ์ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนนอกพบว่า ในจินตนาการภาพของตนเองเมื่อครั้งอดีต ก่อนที่จะได้รู้จักหรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านมองว่า กลุ่มคนไร้บ้านเป็นคนขี้เกียจ ไม่ทำงาน รักอิสระ นอนข้างถนน แต่งกายสกปรก มีกลิ่นเหม็น ขอเงินจากคนอื่น สามารถสร้างอันตรายให้กับผู้คนที่เดินผ่านไปมาได้ ในบางรายอาจประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนทางด้านการรับรู้ นั้น จะรับรู้ภาพคนไร้บ้านผ่านสื่อควบคู่ไปกับพบเจอด้วยตนเอง แต่ในการพบเจอนั้นจะพบในลักษณะผิวเผิน ไม่ได้เข้าไปคลุกคลีโดยตรง

ส่วนการพบเจอจากสื่อชิ้นส่วนใหญ่มักจะพบเจอจากสื่อละครและข่าวโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ส่วนคำที่ใช้เรียกถึงคนไร้บ้านในเมื่อก่อนนั้น จะใช้คำว่า “คนเร่ร่อน และ คนจรจัด” ทั้งนี้มักจะได้อินคำนี้มาจากสื่อและสังคม จึงนำมาคำดังกล่าวมาใช้เรียกคนไร้บ้าน ทางด้านการปฏิบัตินั้นเมื่อพบเจอคนไร้บ้าน จะทำการเดินเลี้ยวหนี คิดว่าคนกลุ่มนี้ไม่มีตัวตน รวมไปถึงสังเกตว่าคนกลุ่มนี้กำลังทำอะไรที่จะส่งผลมายังตนเองหรือไม่

1.3 ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนใน

เมื่อถามถึงภาพคนไร้บ้านในจินตนาการของผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนใน หรือ แม่ค้า นั้น ทั้งสองกล่าวว่า คนไร้บ้านในภาพสมัยที่ตนเองยังเป็นเด็กนั้น มักแต่งกายสกปรก ผมเผ้ารุงรัง บางคนชอบพูดคนเดียว บางคนก็ทำร้ายคนอื่น มีลักษณะทางจิตที่ไม่เหมือนกับคนในสังคมทั่วไป อีกทั้งยังได้รับการตอกย้ำภาพคนไร้บ้านจากคนในสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาว่า เมื่อพบเจอคนไร้บ้านให้อยู่ห่างเอาไว้ หรืออยู่พยายามเกาะกลุ่มอยู่กับคนอื่น ๆ ส่วนคำที่ใช้เรียกถึงกลุ่มคนไร้บ้านนั้น ตนจะเรียกว่าคนจรจัด เพราะได้อินจากคนรอบข้างพูดจิงพูดตามไปโดยไม่ได้คิดว่าคำว่าคนจรจัดนั้นจะมีนัยอื่นแฝงไว้อยู่ในคำนั้น ทางด้านการรับรู้ภาพของคนไร้บ้านอย่างแรกที่ตนรับรู้ภาพของคนไร้บ้านคือตนเองได้พบเจอตามท้องถนน เพราะตนเองอยู่ในสังคมเมือง จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะพบเจอคนกลุ่มนี้ได้ง่าย อีกทั้งได้อินคนรอบข้างเล่าถึงพฤติกรรมคนไร้บ้าน รวมไปถึงการนำเสนอของสื่อ โดยเฉพาะละครหลังข่าวที่ตนเองนั้นชอบดูเมื่อครั้งยังเด็ก จึงทำให้มองภาพคนไร้บ้านเป็นอย่างนั้น

2) การรับรู้ภาพคนไร้บ้านหลังจากที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน

2.1 คนไร้บ้านที่เคยใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ

จากผลการสัมภาษณ์คนไร้บ้านพบว่า จากเดิมที่ตนเองไม่สามารถอธิบายถึงภาพและความหมายของคนไร้บ้านได้ว่าเป็นอย่างไรนั้น แต่เมื่อตนเองต้องกลายเป็นสภาพออกมาใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ ก็สามารถอธิบายภาพตอนที่ตนเองเคยเป็นคนไร้บ้านได้อย่างชัดเจนว่ามีลักษณะอย่างไร กฎีหลังที่ทำให้ตนเองต้องกลายออกมาเป็นคนไร้บ้านนั้นสืบเนื่องด้วยที่บ้านมีฐานะยากจน จึงอยากจะแบ่งเบาภาระ จึงออกจากบ้านเพื่อเข้ามาหางานในเมือง แต่สุดท้ายโดนหลอกไปเป็นลูกเรือประมงอยู่ 3 ปี เมื่อขึ้นฝั่งก็ไม่ว่าจะเริ่มต้นชีวิตอย่างไรจึงต้องออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อน ในขณะที่อีกคนทนแรงกดดันจากที่วัดไม่ไหว หลวงพ่อที่เป็นผู้ดูแลตนเองคอยบังคับให้ตนเรียนหนังสือ แต่ตนหัวไม่ดี จึงตัดสินใจหนีออกจากวัด จะเห็นได้ว่าทั้งสองคนมีจุดเริ่มต้นของการกลายเป็นคนไร้บ้านที่แตกต่างกัน แต่กลับต้องมาใช้ชีวิตบนพื้นที่สาธารณะเหมือนกัน ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองได้พูดถึงสภาพการเป็นอยู่ของคนไร้บ้านโดยอ้างอิงจากการเคยใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะไว้ว่า ตนเองนั้นต้องนอนข้างถนน หรือนอนตามใต้ทางด่วน ตื่นเข้ามาจะรับประทานอาหารที่วัดและจะทำการเก็บกักตุนไว้ในมือต่อไป หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเพื่อเข้าไปหาอาหารทาน เช่น กิจกรรมชุมนุมของคนเสื้อแดงและกลุ่มชุมนุมเสื้อเหลือง ทางด้านการประกอบอาชีพจะทำการเก็บขวดขาย เก็บดอกไม้⁸ ไปขายตามหน้าเวทีงานวัด อีกทั้งยังเล่าถึงภาพที่ตนเองถูกกระทำจากคนในสังคมอีกว่า เมื่อต้องออกมาใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะนั้น ในยามค่ำคืนมักจะถูกกลุ่มเด็กวัยรุ่นรังแกอยู่เสมอ ด้วยการปาขวดน้ำ ปาถุงปัสสาวะหรืออุจจาระ ปาหิน และรุนแรงถึงขั้นจุดไฟเผา พร้อมยังอธิบายว่าคนไร้บ้านบนพื้นที่สาธารณะนั้นมีทั้งคนดีและไม่ดีปะปนกันไป ซึ่งตนเองนั้นอยู่ในกลุ่มคนไร้บ้านที่ดี มักชอบช่วยเหลือสังคม แต่บางครั้งจะถูกปฏิเสธน้ำใจด้วยคำตอบที่ว่า ตัวเหม็น สกปรก เวลาคนทั่วไปมองเขานั้นมักจะมองในลักษณะที่ต่ำกว่า มองว่าตนเองอันตรายไม่กล้าเข้าใกล้ สิ่งที่เป็นความบันเทิงสำหรับคนไร้บ้านคือ หนังกลางแปลง งานวัด เป็นต้น ทางด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมีน้อยมาก และได้รับความช่วยเหลือสังคมไม่บ่อย ทางด้านความต้องการของคนไร้บ้านคือ บัตรประชาชนเพื่อที่ตนเองจะได้สามารถเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ ได้

จะเห็นได้ว่าคนไร้บ้านทั้งสองคนสามารถอธิบายภาพของคนไร้บ้านได้อย่างชัดเจน สามารถพูดถึงรายละเอียดต่างๆ ได้ค่อนข้างมาก ทำให้ภาพคนไร้บ้านดูมีมิติขึ้น และใช้เพียงแต่จะเห็นภาพของคนไร้บ้านในทางด้านลบ แต่ยังมีเรื่องราวดี ๆ ที่คนไร้บ้านได้ช่วยเหลือสังคม

⁸ ดอกไม้ที่ไม่ได้มาตรฐานสำหรับในการขายและถูกคัดทิ้ง แต่ยังคงมีสภาพดีอยู่ โดยมักจะไปเก็บบริเวณปากคลองตลาด ตลาดขายส่งดอกไม้ที่มีขนาดใหญ่

2.2 ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนนอก

จากการสัมภาษณ์พบว่า จากเดิมที่ตนเองมองภาพคนไร้บ้านในเชิงลบ เมื่อตนเองได้ทำการคลุกคลีกับคนไร้บ้านนั้นมีความคิดเปลี่ยนไปจากเดิม มองว่าการที่ออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ตนเองสามารถพูดถึงปัญหาของคนไร้บ้านได้อย่างชัดเจนว่าเป็นอย่างไร โดยก่อนหน้านั้นไม่ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริง ซึ่งแตกต่างจากภาพที่ตนเองจินตนาการไว้แต่ก่อน ครั้นเมื่อจะเริ่มปฏิบัติงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนไร้บ้านก็เริ่มมีการศึกษางานอย่างจริงจัง โดยผ่านงานเขียนของ อาจารย์บุญเลิศ วิเศษปรีชา อีกทั้งเมื่อตนเองลงไปในพื้นที่นั้น จะพบว่า คนไร้บ้านมีทั้งกลุ่มที่ดีและกลุ่มที่ไม่ดี เหมือนกับคนในสังคม ในบางครั้งตนเองก็ยังได้ข้อคิดดี ๆ จากคนไร้บ้านมาดำรงชีวิตประจำวัน มีการแสดงความห่วงใยซึ่งกันและกัน ถ้ามองไปถึงเรื่องต่าง ๆ เหมือนกับเป็นเพื่อนคนหนึ่งของตนเอง และไม่ได้มองว่าคนไร้บ้านแปลกหรือแตกต่างเหมือนกับที่เคยมองเหมือนก่อน เมื่อมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีแล้วทำให้ตนเองได้รู้ว่าสิ่งที่คนกลุ่มนี้ต้องการได้จากสังคมคือ โอกาส และความเข้าใจ รวมไปถึงการต้องการมีบัตรประชาชนเพื่อเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ได้ เช่น การเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล เป็นต้น และเริ่มมีการเปลี่ยนคำเรียกหันมาใช้คำว่า คนไร้บ้านแทน ในขณะที่บางท่านมีการสร้างวาทกรรมขึ้นมาใหม่ได้แก่ ผู้ใช้ชีวิตบนพื้นที่สาธารณะ

จะเห็นได้ว่าเมื่อหน่วยงานทั้ง 3 หน่วยงาน ได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้าน มุมมอง ความคิด ความเชื่อ ก็ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไป เริ่มเห็นมิติของคนไร้บ้านที่หลากหลายขึ้น เห็นภาพคนไร้บ้านที่กว้างขึ้น และสามารถพูดถึงคนไร้บ้านได้ละเอียดขึ้น ซึ่งแต่ก่อนจะพูดถึงคนไร้บ้านในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก แต่ในปัจจุบันตนเองก็สามารถที่จะพูดถึงคนไร้บ้านในเชิงบวกได้มากขึ้นเช่นกัน

2.3 ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนใน

จากการสัมภาษณ์พบว่า แม้อำนาจทั้งสองคนเริ่มมองคนไร้บ้านเปลี่ยนไป แต่จะเป็นในลักษณะค่อย ๆ เปลี่ยนเสียมากกว่า โดยค่อย ๆ ซึมซับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไร้บ้านผ่านสายตาของตนเอง เนื่องด้วยบริเวณที่ตนเองขายของนั้นมีคนไร้บ้านอยู่ค่อนข้างมาก จึงค่อย ๆ ซึมซับภาพคนไร้บ้านไปอย่างไม่รู้ตัว ซึ่งคนไร้บ้านที่ตนเองพบเจอในชีวิตประจำวันนั้นบางคนเหมือนกับภาพที่ตนเองจินตนาการไว้ แต่บางคนก็ไม่เหมือนกับคนไร้บ้านที่ตนเองจินตนาการไว้เช่นกัน ตนเองสามารถรับรู้ได้ว่าคนไร้บ้านบางส่วนมีงานทำ ไม่ได้นอนขี้เกียจเพียงอย่างเดียว ยังสามารถ

หาเงินทองได้โดยใช้เพียงแต่จะขออาหารหรือค้อยขะ แต่ตนเองก็ยังเห็นคนกลุ่มนั้นเดินเข้าออก เซเว่นอีเลฟเว่น (7-11) และเมื่อตั้งแต่นั้นเองชายของมานั้นยังไม่เคยพบเจอว่าคนไร้บ้านทำร้ายหรือสร้างอันตรายให้กับผู้อื่น เพียงแต่ได้ยินว่ามา มีการทะเลาะกันภายในกลุ่มของคนไร้บ้านเอง หรือมีก็จะเป็นผู้ถูกกระทำเสียมากกว่าเป็นผู้กระทำ คนไร้บ้านที่ตนเองรู้จักนิสัยดีแทบทุกคน อาชีพมีหลากหลายกันไป พูดคุยกันในเรื่องต่างๆ ได้ปกติ จนบางครั้งลืมไปว่าเขาเป็นคนไร้บ้าน

สังเกตได้ว่า เมื่อสภาพแวดล้อมที่ตนเองชายของอยู่นั้นมีคนไร้บ้านอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้ให้ข้อมูลจึงยากที่จะหลีกเลี่ยงเหมือนแต่ก่อน แต่ค่อยๆปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับคนไร้บ้านบนพื้นที่สาธารณะ และเมื่อการใช้ชีวิตร่วมกันบนพื้นที่สาธารณะกลายเป็นเรื่องปกติในแต่ละวัน จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำการพูดคุยหรือมีปฏิสัมพันธ์ด้วย และจึงได้ชุดภาพคนไร้บ้านชุดใหม่ที่แตกต่างจากแต่เดิม

3) สื่อต่อการนำเสนอภาพคนไร้บ้านและการรับรู้ของคนในสังคม

3.1 คนไร้บ้านที่เคยใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ

จากการสัมภาษณ์พบว่า คนไร้บ้านได้ทำการเรียกร้องให้สื่อมีการนำเสนอภาพของคนไร้บ้านในลักษณะที่เป็นกลาง นำเสนอในมุมที่แตกต่างไปจากเดิม เพราะแท้ที่จริงแล้วคนไร้บ้านมีอยู่หลายกลุ่ม อย่างนำเสนอแค่เพียงกลุ่มเดียว แต่ให้ช่วยนำเสนอถึงมุมอื่นๆ ที่สังคมไม่เคยรับรู้ คนเหล่านั้นอาจจะไปเจอคนไร้บ้านกลุ่มที่ไม่ดี เลยเหมารวมไปว่าคนไร้บ้านนั้น ไม่ใช่คนดี ส่วนทางด้านกรรับรู้ของคนในสังคมนั้น ตนเองมองว่า สังคมเริ่มมีการรับรู้มากขึ้น สังเกตได้จากของบริจาคที่ตนเองได้ลงไปกับโครงการของมูลนิธิกระจกเงา ซึ่งเป็นมูลนิธิที่ตนเองได้ร่วมงานด้วยในปัจจุบัน

3.2 ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนนอก

จากผลการสัมภาษณ์พบว่า สื่อมีผลต่อการรับรู้ของคนทั่วไปเป็นอย่างมาก เนื่องจากสื่อมีการผลิตซ้ำอยู่บ่อยๆ ในมุมเดิมๆ มิติเดิมๆ ทำให้ผู้รับสารตีความและเหมารวมไปเลยว่าคนไร้บ้านจะต้องเป็นไปตามที่สื่อนำเสนอ บ่อยครั้งที่สื่อนำเสนอข่าวสวนทางกับความเป็นจริง ซึ่งตนเองก็อยู่ในเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ข้อมูลที่ออกมาไม่ได้เป็นไปตามที่ตนเองได้พบเห็น สังเกตได้ว่าสื่อเริ่มมีการใช้คำว่า “คนจรจัด” ลดลง แต่จะมาใช้คำว่า “คนเร่ร่อน และ คนไร้บ้าน” แทน ทางด้านการรับรู้ของสังคม มีการมองว่าคนในสังคมเริ่มมีการรับรู้ โดยสังเกตได้จากการที่มีอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการและขอรับบริจาคจากคนทั่วไป

3.3 ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนใน

จากการสัมภาษณ์พบว่า มองว่าสื่อมีผลต่อการรับรู้ของผู้รับสาร โดยเฉพาะละครที่ตนเองรับชมนั้น มีความเหมือนจริง แต่งกายได้เหมือนจริง ซึ่งเมื่อคนเจอคนไร้บ้านในลักษณะผิวเผิน และเมื่อมารับชมถึงพฤติกรรมอันก้าวร้าว ก็จะมีมุมมองว่าคนไร้บ้านเป็นคนไม่ดี น่ากลัว จึงอยากให้นำเสนอในด้านอื่นที่ไม่ใช่ด้านนี้ด้านเดียว เพราะตนเองรับรู้ว่าคนไร้บ้านในชีวิตจริงมีมุมชีวิตที่มากกว่าการนำเสนอของสื่อ ส่วนการรับรู้ทางสังคม ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนใน มองว่า ยังไม่มีการรับรู้ใดๆ เนื่องจากตนเองยังคงเห็นคนไร้บ้านเพิ่มมากขึ้น ยังคงทุกข์ขะ หรือนอนตามข้างถนนเหมือนแต่ก่อน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในการวิเคราะห์การสร้างการรับรู้ภาพของคนไร้บ้านบนพื้นที่สื่อหนังสือพิมพ์นั้นในช่วงตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา สื่อหนังสือพิมพ์ยังคงมีการใช้คำหรือวาทกรรมในเชิงลบเพื่อที่จะกล่าวถึง “คนไร้บ้าน” โดยยังคงใช้คำว่า “คนเร่ร่อน หรือ เร่ร่อน” อีกทั้งมีการใช้คำว่า “คนจรจัด” มากกว่าที่จะใช้คำว่า “คนไร้บ้าน” ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่า หากสื่อยังคงมีการผลิตซ้ำในการใช้คำเรียกคนไร้บ้านด้วย 2 คำแรกอยู่ ผู้รับสารก็จะทำการเก็บสะสมคำเหล่านั้นไว้ในหัว และเมื่อเวลาพบเจอคนกลุ่มนี้เมื่อไหร่ ก็จะทำกรเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “คนเร่ร่อน หรือ คนจรจัด” ทันทืออย่างไม่ต้องสงสัยซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสื่อกับการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม ภาณุจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า บรรดาภาษาต่างๆที่เราใช้พูดกันอยู่ทุกวันนี้ ล้วนเกิดมาจากสื่อมวลชนเป็นแหล่งใหญ่ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเป็นตัวสร้างความหมายของโลกทางสังคมโดยผ่านกลไกทางภาษา

ลักษณะการประกอบสร้างภาพคนไร้บ้านบนหนังสือพิมพ์สามารถเห็นภาพหรือเอกลักษณ์เฉพาะคนกลุ่มนี้ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ คนไร้บ้านในแบบฉบับของหนังสือพิมพ์นั้น จะต้องแต่งกายในลักษณะเนื้อตัวมอมแมม สวมใส่เสื้อผ้าเก่าๆที่มีกลิ่นเหม็น ชอบดื่มเหล้า เอะอะเสียดังไววาย สร้างความรำคาญให้กับคนทั่วไป มักจะใช้ป้ายรถเมล์หรือศาลารอรถประจำทางเป็นที่นอนอยู่เสมอ มีนิสัยชอบลักเล็กขโมยน้อย ขี้เกียจไม่ยอมทำงาน เป็นที่น่ากลัวและอันตรายต่อสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นภาพการนำเสนอเดิมๆที่หนังสือพิมพ์ยังคงทำอยู่ที่ เมื่อผู้รับสารอ่านข่าวเหล่านี้บ่อยๆหรือได้รับข้อมูลในรูปแบบซ้ำๆอยู่เป็นประจำ ผู้รับสารก็จะเกิดการเหมารวมทันทีว่า คนไร้บ้านจะต้องเป็นไปตามแบบฉบับที่หนังสือพิมพ์ได้

ประกอบสร้างขึ้นมา และเกิดการหวาดระแวงเมื่อต้องเข้าใกล้กับคนกลุ่มนี้ โดย
กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า เนื้อหาที่ถูกใช้สร้างคลังความรู้ของคนในสังคม
มีลักษณะคล้ายกัน เรื่องที่นำเสนอมักจะเป็นเรื่องเดียวกัน มาจากแหล่งข่าว
เดียวกัน อีกทั้งยังมีข้อสรุปคล้ายคลึงกัน ด้วยลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดแบบแผนที่
เป็นไปในทางเดียวกัน ที่เรียกว่ามีอคติเชิงโครงสร้าง (Structural bias)

ในปัจจุบันสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้รับสาร มีอำนาจที่จะสร้างความ
หมาย สร้างการรับรู้ใหม่ให้กับผู้รับสาร ดังนั้นเมื่อสื่อมีพลังมากพอที่จะสามารถ
ปรับเปลี่ยนความคิด ทศนคติ ของผู้รับสารได้ สื่อก็ควรที่จะร่วมมือกันในการที่จะ
นำเสนอภาพใหม่ๆ มุมมองใหม่ๆ มิติใหม่ๆ ของคนไร้บ้านให้แตกต่างไปจากเดิม
ทั้งนี้อาจจะต้องใช้เวลาพอสมควร แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าหากสื่อนำเสนอภาพที่ต่าง
ไปจากเดิม นำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย ภาพที่ผู้รับสารเคยเหมารวมคนไร้บ้าน
ไว้ว่าเป็นกลุ่มคนที่น่ากลัวและอันตรายต่อสังคมก็จะค่อยๆ ลดลง และคนในสังคม
ก็จะเข้าใจตัวคนไร้บ้านมากขึ้น เข้าใจถึงสาเหตุและปัญหาที่แท้จริงของคนไร้บ้าน
ซึ่งแท้ที่จริงแล้วผู้วิจัยเชื่อว่าคนไร้บ้านต้องการแค่เพียงให้คนในสังคมเข้าใจในสิ่ง
ที่พวกเขาเป็น ให้ค่าความเป็นคนของเขาเท่ากับทุกคนในสังคม เท่านั้นก็น่าจะเพียงพอ
สำหรับพวกเขาแล้ว

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าทำไมหนังสือพิมพ์ถึงสร้างบทบาทให้คนไร้บ้านกลายเป็น
เป็นคนชายขอบ โดยไม่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริงแก่
สาธารณชน แต่เป็นการทำงานภายใต้การตอบสนองระบบทุนนิยม โดยผู้วิจัยมอง
ว่าระบบทุนนิยมเริ่มเข้ามามีอำนาจ มีวิธีการครอบงำสื่อที่อย่างแบบเนียน อีกทั้ง
ครอบงำกลุ่มคนที่อยู่ในวิชาชีพสื่อ จรรยาบรรณ ดังนั้นหน้าที่ความรับผิดชอบต่อ
สังคมของสื่อมวลชน จึงค่อยๆ เลือนหายไป ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบทุนนิยมนั้น
ช่วยสามารถเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนเองและคนในครอบครัวได้ อีกทั้งยังสามารถ
ทำให้บริษัทสามารถอยู่รอดได้ โดยผู้มีอำนาจไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพล พรรคการเมือง
นักการเมือง ล้วนแต่มองว่า หนังสือพิมพ์เป็นสินค้า โดยมีได้มองว่าหนังสือพิมพ์
เป็นสื่อกลางที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารครบถ้วนที่รอบด้านแก่ประชาชน

สาเหตุที่ทำให้คนไร้บ้านกลายเป็นคนชายขอบนั้น ผู้วิจัยมองว่าเป็นเรื่อง
ของการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งในสังคมจะมีการสร้างบรรทัดฐานที่ไม่ได้เป็นทางการ
แต่จะเป็นที่เข้าใจของทุกคนว่าบรรทัดฐานของสังคมที่ได้รับการยอมรับนั้นเป็น
อย่างไร ซึ่งมาจากการปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน สร้างความสะดวกสบายแก่
สมาชิกในสังคมในการปฏิบัติ เพราะจะได้ไม่ต้องคิดหรือกังวลว่าต้องปฏิบัติอย่างไร

หากมีใครคนหนึ่งไม่ปฏิบัติตาม บุคคลนั้นก็จะถูกนิโทษ หัวเราะเยาะ หรือผลักให้กลายเป็นคนกลุ่มน้อยและดันให้ไปชอบสังคม โดยไม่ให้อยู่ร่วมในจุดศูนย์กลางของสังคม เมื่อเทียบเคียงกับคนไร้บ้านนั้น สาเหตุที่ทำให้คนไร้บ้านถูกผลักดันให้เป็นคนชายขอบ และยังคงมองว่าคนไร้บ้านเป็นปัญหาของสังคม เนื่องมาจากคนไร้บ้านมีวิถีชีวิตที่ผิดแผกแตกต่างไปจากคนในสังคมส่วนใหญ่ ที่มีการสร้างบรรทัดฐานและยอมรับในสังคมว่า จะต้องแต่งกายดูสะอาด มีบ้านมีที่พัก มีงานประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากคนไร้บ้านที่พยายามขัดขืนต่อสู้ หรือแสวงหาโอกาสที่คนในสังคมนั้นยอมรับและปฏิบัติกันมายาวนานด้วยการ “ไร้บ้าน” และเมื่อตนเองทำผิดระเบียบ ผิดกฎเกณฑ์ในสังคม แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม หรือสามารถเป็นอันตรายต่อคนอื่น ก็จะถูกผลักดันให้กลายเป็นคนชายขอบ เพราะมองว่าคนกลุ่มนี้เป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตของเขา ซึ่งสามารถสร้างผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งยังมีการแย่งชิงพื้นที่สาธารณะไปเป็นของตนเอง คนกลุ่มนี้จึงถูกผลักออกจากสังคม อีกทั้งยังมีการกดทับทางชนชั้นด้วยการเรียกว่า คนเร่ร่อน หรือ คนจรจัด

ทำไมคนถึงมองว่าคนไร้บ้านคือ “ตัวปัญหา” หรือ “มิจฉาชีพ” เนื่องจากสังคมไทยไม่ยอมรับ “คนไร้บ้าน” เป็นคนในสังคม ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยผ่านกระบวนการสร้างและการสร้างซ้ำอีกทั้งตอกย้ำให้ภาพของคนกลุ่มนี้เป็น “ปัญหาสังคม” โดยสื่อพยายามทำการนิยามและสร้างภาพของคนไร้บ้านขึ้นมา ว่าคนไร้บ้านเป็นกลุ่มมิจฉาชีพ สามารถสร้างอันตรายให้กับผู้อื่นได้ การนำเสนอภาพตัวแทนของคนไร้บ้านของสื่อสาธารณะเช่นนี้ ยิ่งตอกย้ำและผลิตซ้ำและตอกย้ำ “ความเป็นอื่น” ของคนไร้บ้านให้เกิดขึ้นเป็นแนวคิดครอบงำสังคมไทยให้คนทั่วไปเชื่อและเข้าใจว่าเป็นจริง คนไร้บ้านจึงตกเป็นเหยื่อของการถูกนิยามความหมายจากหนังสือพิมพ์ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา

ดังนั้นเมื่อคนทั่วไปพบเห็นคนไร้บ้านก็ยังคงมีภาพการรับรู้ในแบบเดิม ยังคงมีภาพเหมารวมอยู่เหมือนเดิม เพราะคนไร้บ้านได้ถูกสังคมติดป้ายตีตรา (Tag) กำกับไว้ให้เรียบร้อยแล้วว่าเป็นกลุ่มคนที่แตกต่าง สามารถทำร้ายคนอื่น ไม่ควรเข้าใกล้ ซึ่งแท้ที่จริงแล้วคนไร้บ้านมักเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำ มากกว่าที่จะเป็นฝ่ายกระทำ และในทางกลับกันสื่อก็นำเสนอภาพคนไร้บ้านในฝ่ายเป็นผู้กระทำ มากกว่าผู้ถูกกระทำในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา

การรับรู้ภาพของคนไร้บ้านของผู้รับสารที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนนอกและคนใน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จะพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่เคยเป็นคน
ไร้บ้านนั้น ไม่สามารถพูดถึงภาพของคนไร้บ้านได้ว่าเป็นอย่างไร แต่สามารถพูด
ได้อย่างละเอียดเมื่อตนเองต้องกลายเป็นคนไร้บ้าน ในขณะที่เดียวกัน ผู้ให้ข้อมูล
ในฐานะคนนอก สามารถพูดถึงความแตกต่างของคนไร้บ้านได้อย่างชัดเจนทั้งก่อน
และหลังการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนไร้บ้าน โดยการรับรู้ภาพของคนไร้บ้านนั้น
ตนเองรับรู้จาก “ชีวิตประจำวัน” และ “สื่อ” เมื่อภาพที่ตนเองเห็นจากชีวิตจริงถูก
นำเสนอด้วยการเล่าผ่านสื่อ ทำให้ตนเองจำภาพคนไร้บ้านจากสื่อว่าเป็นกลุ่มคน
ไม่ดี แต่เมื่อตนเองต้องทำงานร่วมกับคนไร้บ้านนั้นก็พบว่าสิ่งที่ตนเองเคยคิดนั้น
ผิดไปจากเดิม สามารถเข้าใจคนไร้บ้านได้มากกว่าเดิม ซึ่งคล้ายคลึงกับผู้ที่
ปฏิสัมพันธ์กับคนไร้บ้านในฐานะคนในที่แต่เดิมนั้นไม่กล้าเข้าไปใกล้คนไร้บ้านแต่เมื่อ
จำเป็นต้องใช้ชีวิตบนพื้นที่สาธารณะร่วมกันกับคนไร้บ้านก็ทำให้ความจำเป็น
ค่อยๆ กลายเป็นความเข้าใจคนไร้บ้านในท้ายที่สุด

ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า คนไร้บ้านมีทั้งคนดีและคนไม่ดีเหมือนกับคนเราใน
สังคม เพียงแต่เราไม่มีโอกาสที่จะได้นำเสนอมิติต่างๆ ในชีวิตของตนเองให้ผู้อื่น
ได้เห็น เพราะสื่อยังคงทำการตอบสนองระบบทุนนิยมอยู่ และเรื่องราวในสังคมยัง
คงมีประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจและน่าติดตามมากกว่า เพื่อตอบสนองความต้องการของ
ผู้อื่น และคนในสังคมยังมองว่าคนกลุ่มนี้เป็นพวก “ชายขอบ” ที่ต่างจากคนส่วนใหญ่
ในสังคม โดยไม่ได้มองในเชิงปัจเจก หรือ การใช้ชีวิตในแบบที่ตนเองเลือก
แต่เอาบรรทัดฐานของสังคมไปตัดสินและประทับตราว่าคนไร้บ้านเป็นกลุ่มคน
“อันตราย”

หากนำคุณลักษณะ 4 ประการของ Lipmann (1992) ที่กล่าวถึงภาพเหมารวมว่า
ประการแรก เป็นสิ่งที่ไม่สลบซับซ้อน ประการสอง โดยมากมักเป็นเรื่อง
ที่ไม่ถูกต้องหรือเข้าใจผิด ประการสาม เป็นประสบการณ์โดยอ้อมหรือเชื่อตามกัน
มามากกว่าที่จะเป็นประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง ประการสี่ ยากต่อการปรับ
เปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ใหม่ เมื่อนำมาวิเคราะห์ พบว่า เมื่อได้สัมผัส
กับคนไร้บ้านหลายคนเริ่มมีทัศนคติที่เปลี่ยนไป แต่มีอยู่บ้างที่ทัศนคตินั้นยังคง
เหมือนเดิม ยิ่งเหมารวมว่าคนไร้บ้านสามารถสร้างอันตรายได้ ทั้งนี้เป็นเพราะตน
ยังติดภาพเดิมๆ ติดจากภาพความทรงจำเดิมๆ ที่ตนเองมีอยู่ต่อคนไร้บ้าน

กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่า เนื้อหาที่ถูกใช้สร้างคลังความรู้ของ
คนในสังคมมีลักษณะคล้ายกัน เรื่องที่นำเสนอมักจะเป็นเรื่องเดียวกัน มาจากแหล่ง
ข่าวเดียวกัน อีกทั้งยังมีข้อสรุปคล้ายคลึงกัน ด้วยลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดแบบแผน

ที่เป็นไปในทางเดียวกัน ที่เรียกว่ามีอคติเชิงโครงสร้าง (Structural bias) ซึ่งตรงตามทฤษฎีและผู้ที่ประกอบอาชีพในบริเวณเขตพระนครว่าสื่อมีผลต่อการรับรู้ของคนทั่วไปเป็นอย่างมาก เนื่องจากถูกผลิตซ้ำอยู่บ่อยครั้ง เนื่องมาจากละครนำเสนอได้เหมือนจริง และตนคิดว่าการนำเสนอข่าวมันเรื่องจริง เลยทำให้คิดว่าเป็นอย่างนั้น จนทำให้คนติดต่อกับภาพเหล่านั้นและมโนทัศน์ว่าเป็นเรื่องจริง

ท้ายที่สุดจะพบว่าภาพที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถจินตนาการถึงคนไร้บ้านได้ส่วนหนึ่งก็มาจากสื่อ โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในชีวิตประจำวัน ถึงแม้ในปัจจุบันสื่อออนไลน์เริ่มมีบทบาทมากขึ้น แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่ายังมีคนหลายกลุ่มที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ได้ ด้วยข้อจำกัดหลาย ๆ อย่าง แต่ในทางกลับกันหนังสือพิมพ์สามารถหาได้ง่าย ร้านข้าว ร้านกาแฟ หรือสถานที่ให้บริการต่าง ๆ แทบจะมีหนังสือพิมพ์เพื่อให้บริการ จึงเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมสื่อหนังสือพิมพ์ถึงยังคงมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ สามารถนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการสื่อสารไปยังผู้รับสาร เพื่อสร้างภาพการรับรู้ใหม่ให้กับกลุ่มคนไร้บ้านไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้ผู้รับสารสามารถมองเห็นกลุ่มคนไร้บ้านในมิติอื่น ๆ มากขึ้น รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิดจาก “คนเร่ร่อน” สู่คำว่า “คนไร้บ้าน” ซึ่งแท้ที่จริงแล้วการปรับเปลี่ยนมุมมอง ทศนคติ ความคิด ความเชื่อของบุคคลนั้น อาจต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร แต่หากสื่อมวลชนช่วยกันนำเสนอภาพที่ดีหรือใช้วาทกรรมที่สร้างค่าความเป็นมนุษย์ให้กับกลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น ก็จะทำให้ผู้อ่านเริ่มมีการรับรู้ที่ดีและมองภาพคนไร้บ้านต่างไปจากเดิม และไม่เหมารวมว่าคนไร้บ้านจะต้องเป็นกลุ่มคนที่น่ากลัวอีกต่อไป

บรรณานุกรม

- กนกกาญจน์ วรสีหะ. (2555). ภาพแทน “ผู้ดี ผู้ร้าย” จากข่าวการชุมนุมทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทย (วิทยานิพนธ์ ปริญญาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). สื่อมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์. (2551). ภาพตัวแทนคนจนในรายการเกมโชว์ทางโทรทัศน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ข่าวสดออนไลน์. (2557, 20 กรกฎาคม). **วัยรุ่นนคึกคะนองราดน้ำมันเผาคนเร่ร่อน! ขณะนอนหลับย่านพาหุรัด.** ข่าวสด สืบค้นจาก http://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=VRRd05EazJNekEzTXc9PQ
- ตรีเดช ไชยหา. (2552). การนำเสนอภาพตัวแทน “พม่า” ในภาพยนตร์ไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ธีระยุทธ สุริยะ. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนของนักท่องเที่ยวและการประหารชีวิตในหนังสือพิมพ์รายวัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2552). **โลกของคนไร้บ้าน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สมาคมสร้างสรรค์กิจกรรมอิสระชน. (2556). **คู่มือการทำงานกับผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ.** กรุงเทพฯ: วีรัชการพิมพ์.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2531). **การจัดช่วงชั้นทางสังคม เกียรติภูมิของอาชีพต่าง ๆ ในสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญมณี ภัคดีมวสชน. (2552). *การสื่อสารภาพตัวแทนของคุกชายในภาพยนตร์ไทย : ศึกษากรณี ภาพยนตร์เรื่อง “น.ช.นักโทษชาย”* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Rossi, P. (1989). *Down and Out in America: The Origins of Homeless*. Chicago: University of Chicago Press.

Wright, J. D. (1989). *Address Unknown: The Homeless in America*. New York: Aldine De Gruyter

อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชัน
ของพิกซาร์สตูดิโอ¹
**Identity and Narrative in Animation Films
of Pixar Studio**

อุษณา สุขเสมา²
Ussana Suksema

¹งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยที่ต่อยอดมาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์สตูดิโอ” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ จงวิไลเกษม เป็นที่ปรึกษาหลัก ต้องขอขอบคุณอาจารย์มา ณ ที่นี้ด้วย

²นิสิตปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Email: pinkupopuri@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาอัตลักษณ์และโครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันขนาดยาวของพิกซาร์สตูดิโอ โดยผ่านการค้นคว้าจากเอกสาร วิเคราะห์ผ่านภาพยนตร์แอนิเมชันขนาดยาวรวม 14 เรื่อง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านแอนิเมชันจำนวน 4 คน

ผู้วิจัยพบว่าพิกซาร์สตูดิโอเน้นสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าขึ้น เพื่อให้ผู้ชมรับรู้ถึงอัตลักษณ์ของภาพยนตร์แอนิเมชัน และสร้างความนิยมในกลุ่มผู้ชมที่คาดหวังในแนวทางภาพยนตร์ที่พิกซาร์สตูดิโอได้สร้างขึ้น โดยการสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้านั้น ผู้วิจัยพบตัวแปร 5 ข้อ ได้แก่ 1. การตลาด 2. คนทำงาน 3. สังคมและวัฒนธรรม 4. ผู้รับสาร 5. เทคโนโลยี จากตัวแปรดังกล่าวนี้จึงส่งผลให้พิกซาร์สตูดิโอเลือกสร้างภาพยนตร์แอนิเมชันที่สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบการเล่าเรื่องอันเป็นอัตลักษณ์ของพิกซาร์มี 6 ข้อ ได้แก่ 1. ตัวละครมักไม่ใช่มนุษย์ หรือไม่ธรรมดา และเป็นเพศชาย เพื่อสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้ชม และเข้าถึงผู้ชมได้ทุกกลุ่ม 2. โครงเรื่องเน้นอารมณ์ในระหว่างการดำเนินเรื่อง และจบเรื่องแบบมีความสุขบนพื้นฐานของความจริง 3. แก่นเรื่องสะท้อนวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างคนรอบตัวที่มีอยู่ในสังคมและเป็นอุทาหรณ์และข้อคิดต่อผู้ชม 4. ฉากสมจริงที่ทำให้ผู้ชมเชื่อในสถานที่นั้นๆว่ามีตัวตนจริงและเกิดความรู้สึกร่วม 5. วัตถุประกอบฉากที่เป็นกลวิธีเล่นสนุกกับคนดู เป็นการสื่อสารระหว่างทีมสร้างภาพยนตร์และผู้ชม กลายเป็นวัฒนธรรมประจำผลงานของพิกซาร์สตูดิโอ และยังส่งผลให้เกิดการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง 6. ปมขัดแย้งคู่ตรงข้ามที่แบ่งเป็นสองฝั่งชัดเจนสะท้อนมุมมองการก้าวผ่านอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ เพื่อเติบโตขึ้นทั้งตัวละครและผู้ชม

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, โครงสร้างการเล่าเรื่อง, พิกซาร์สตูดิโอ, คอมพิวเตอร์แอนิเมชัน

Abstract

This research is the study of identity and narrative structure in animation films of Pixar Studio by documentary research, analysis of 14 animation films and interview 4 animation's specialists for finding the making of identity in animation films of Pixar Studio.

The researcher found that Pixar Studio build the brand identity for making audience acknowledgement in Animation films' identity and gain popularity in audiences who expect to see the way which Pixar produces their films. There are 5 variables which effect to building Pixar's brand identity, namely 1. Marketing 2. The worker 3. Society and culture 4. Receiver 5. Technology. And because of these variables, Pixar find the way to produce their own films which analyze the narrative in 6 compositions, namely 1. The characters, mostly, are not human, or are not a common human, and are usually a male, in order to create novel content for the audiences and to reach all groups of audiences, 2. The plots that would emphasize on emotion aspect along the story and were planned to end happily on a practical basis, causing the audiences to have empathy while watching the films, 3. The theme of the story that reflects the lifestyle and relationship between people, which is to deliver the idea of the things the production team experienced to the audiences, 4. The realistic setting which creating the whole world, so that the audiences believe that such place truly exist and have empathy, 5. The props that are the tricks to play with the audiences, which communicate between the production team and the audiences, becoming the cultures of Pixar Studio's work, and causing people to constantly follow up its works, and 6. The conflict that is clearly divided into two sides, reflecting the views of overcoming great obstacles so that both the characters and audiences grow up.

Keywords: Identity, Narrative Structure, Pixar Studio, Computer Animation

บทนำ

ในปัจจุบัน ธุรกิจแอนิเมชันถือได้ว่าเป็นธุรกิจที่น่าจับตามอง ดังที่เห็นได้จากผลสำรวจมูลค่าดิจิทัลคอนเทนต์ประเทศไทยประจำปีพ.ศ. 2556 ประมาณการปี พ.ศ. 2557 และคาดการณ์ปี พ.ศ. 2558 เปิดเผยโดยสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) ว่า มูลค่าการบริโภคในสาขาแอนิเมชันสูงถึง 3,968 ล้านบาท ซึ่งเป็นสาขาที่มีการบริโภคคอนเทนต์จากต่างประเทศเกินกว่าครึ่งของมูลค่าการบริโภคโดยรวม และในด้านการส่งออกรวมทั้งสิ้น 926 ล้านบาท เป็นการส่งออกแอนิเมชันไปแล้วถึงร้อยละ 81 ส่วนมากเป็นงานรับจ้างผลิต และยิ่งคาดการณ์อีกว่า สิ้นปี พ.ศ. 2557 จะมีอัตราการเติบโตร้อยละ 4 และปี พ.ศ. 2558 น่าจะเติบโตได้มากกว่าร้อยละ 4 (ประเทศไทย, 2557)

หากมองจากผลงานภาพยนตร์แอนิเมชันขนาดยาวที่ได้รับรางวัลออสการ์ สตูดิโอส่วนใหญ่ที่ได้รับรางวัลจะมาจากกลุ่มที่อยู่ในอเมริกา ไม่ว่าจะเป็น วอลต์ ดิสนีย์ ดรีมเวิร์กส และพิกซาร์แอนิเมชันสตูดิโอ ต้นกำเนิดของภาพยนตร์แอนิเมชันสามมิติที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาด้านแอนิเมชันผ่านผลงานแอนิเมชันขนาดยาวของสตูดิโอสัญชาติอเมริกัน โดยเฉพาะพิกซาร์สตูดิโอ สตูดิโอบุกเบิกภาพยนตร์แอนิเมชันสามมิติสร้างจากคอมพิวเตอร์ และการันตีความสำเร็จจากผลงานแอนิเมชันสามมิติขนาดยาวนับตั้งแต่ก่อตั้งสตูดิโอในปี ค.ศ. 1995 จนถึง ค.ศ. 2013 จำนวนทั้งสิ้น 14 เรื่อง รวมทั้งรางวัลออสการ์ 27 รางวัล ลูกโลกทองคำ 7 รางวัล และแกรมมี่ถึง 11 รางวัล

ในงานวิจัยนี้จึงเริ่มต้นจากการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของสตูดิโอที่ไม่เพียงการันตีได้ด้วยรางวัลถึงคุณภาพผลงานจากสตูดิโอ แต่ยังเป็นสตูดิโอต้นกำเนิดภาพยนตร์แอนิเมชันขนาดยาวสามมิติแห่งแรกของโลก เปิดตัวอย่างโด่งดังจากภาพยนตร์เรื่อง Toy Story (1995) โดยอยู่ในการควบคุมของสามผู้ก่อตั้ง สตีฟ จ๊อบส์ นายทุนหัวก้าวหน้าจากแอปเปิ้ลผู้ซื้อทีมทำกราฟฟิกจากลูคัสฟิล์ม เอ็ด แคทมัลล์ นักวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ผู้สนใจในศิลปะการทำแอนิเมชัน และจอห์น แลสแซสเตอร์ แอนิเมเตอร์ไฟแรงหัวสร้างสรรค์จากดิสนีย์ ด้วยชื่อเสียงของทั้งสามจึงส่งผลให้สตูดิโอแห่งนี้ประสบความสำเร็จอย่างก้าวกระโดด จนก้าวมาเป็นสตูดิโอแอนิเมชันอันดับต้นๆของโลก และรวบรวมกิจการกับวอลต์ดิสนีย์แอนิเมชันสตูดิโอ สตูดิโอในตำนานผู้สร้างผลงานภาพยนตร์ที่โด่งดังไปทั่วโลก ปัจจุบันสตูดิโอแห่งนี้ยังคงสร้างผลงานภายใต้ชายคาของดิสนีย์สตูดิโอ ส่วนตัวเอ็ด แคทมัลล์ และจอห์น แลสแซสเตอร์ ก็มีส่วนร่วมช่วยบริหารงานของดิสนีย์ร่วมด้วย

ภายในสตูดิโอยังมีการทำงานที่น่าสนใจทั้งการสร้างทัศนคติในการดิชมผลงานเพื่อพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น และการที่ทุกคนทุกระดับมีสิทธิออกความคิดเห็นผลงาน รวมทั้งการสร้างมหาวิทยาลัยฟิกซาร์ขึ้นภายในสตูดิโอ สถานที่ที่มีการเรียนการสอนเฉพาะทางด้านศิลปะให้กับทีมงานทุกระดับในฟิกซาร์ได้ขยายขอบเขตความรู้ของตัวเอง รวมทั้งการทำงานภายใต้บรรยากาศสถานที่ทำงานที่มีการออกแบบให้เอื้อต่อการพบปะพูดคุยกันโดยมีจุดประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอาจส่งผลให้เกิดความคิดใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

ด้วยบรรยากาศการทำงานกับทีมสร้างแบบฉบับฟิกซาร์ ก่อเกิดเป็นผลงานภาพยนตร์แอนิเมชันคอมพิวเตอร์สามมิติที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นทั้งด้านเทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนงานภาพให้มีความสมจริง และเป็นสตูดิโอที่สร้างซอฟต์แวร์ผลิตผลงานคอมพิวเตอร์แอนิเมชันอย่าง RenderMan รวมไปถึงตัวละครอันเป็นที่รักและที่จดจำแก่ผู้คนทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของของเล่นที่มีชีวิตและรักเจ้าของที่สะท้อนผ่านนายอำเภอหนุ่มและหุ่นยนต์นักบินอวกาศ ปลาการ์ตูนขี้ก้างวลที่ออกผจญภัยตามหาลูกชาย หรือแม้กระทั่งหนูที่มีความฝันอยากเป็นพ่อครัว ล้วนสะท้อนว่าสตูดิโอแห่งนี้สร้างแอนิเมชันที่จับใจผู้ชม

“เคยมีคนสัมภาษณ์ จอห์น แลสเซตเตอร์ว่าเขาคิดว่าอะไรคือปัจจัยความสำเร็จของการ์ตูนฟิกซาร์ที่ที่อื่นไม่มี เขาตอบกลับมาว่าหัวใจ แอนิเมชันที่มีหัวใจหรือแก่นความรู้สึก มันต้องเป็นเรื่องที่คนดูรู้สึกได้ดูแลแล้วเต็มอ้อมกับสิ่งที่เขาสร้างมา”(চিতา ผลผลิตการพิมพ์, 2558)

ทั้งหมดนี้จึงกลายเป็นคำถามวิจัยด้านอัตลักษณ์และการเล่าเรื่องของฟิกซาร์สตูดิโอเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจากการทำงานของฟิกซาร์สตูดิโอ เพื่อหาอัตลักษณ์ของสตูดิโอแห่งนี้ และนำมาเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์ภาพยนตร์แอนิเมชันทั้ง 14 เรื่องโดยใช้แนวคิดการเล่าเรื่อง เสริมด้วยเทคนิคแอนิเมชัน สัญญาวิทยา และบทสัมภาษณ์จากผู้มีความเกี่ยวข้องทั้งสายงานทางแอนิเมชันและผู้มีผลงานการวิจารณ์ภาพยนตร์แอนิเมชันของฟิกซาร์สตูดิโอจำนวน 4 คน เพื่อหาจุดร่วมที่เหมือนกันในภาพยนตร์แอนิเมชันแต่ละเรื่องของฟิกซาร์สตูดิโอ และอัตลักษณ์เฉพาะอันโดดเด่นที่ส่งผลให้ผลงานภาพยนตร์ของฟิกซาร์สตูดิโอแตกต่างจากสตูดิโอค่ายอื่น และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาผลงานแอนิเมชันภายในประเทศต่อไป

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง“อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์สตูดิโอ”เป็นการศึกษาอัตลักษณ์และโครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์สตูดิโอจึงนำแนวคิดหลักๆอย่าง แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างการเล่าเรื่อง และแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ตราสินค้า มาใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างการเล่าเรื่อง

เรื่องเล่า (Narrative) สามารถสรุปความหมายในทางภาพยนตร์ได้เป็น 2 ความหมาย คือ เรื่องเล่าโดยทั่วไป และลักษณะของภาพยนตร์ประเภทหนึ่ง ในความหมายหลังจึงเป็นเหตุให้เกิดการศึกษาถึงโครงสร้างการเล่าเรื่อง เนื่องด้วยจากความเป็นลักษณะของภาพยนตร์ กล่าวได้ว่าย่อมมีโครงสร้างการเล่าเรื่องเรียงลำดับต่อเนื่องกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล และเกิดขึ้นโดยมีเวลาและสถานที่เชื่อมโยงกัน (Brodwell, 1993) และยังมีความคิดเห็นสนับสนุนเพิ่มเติมว่า การเล่าเรื่องในภาพยนตร์มีโครงสร้างที่เน้นเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ไม่พลิกแพลง เน้นการพัฒนาอารมณ์ (Pearson, 2001)รวมทั้งเป็นลักษณะของภาพยนตร์กระแสหลักตั้งแต่ในประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบันและอนาคต (Cook, 1996)

เพื่อหาโครงสร้างการเล่าเรื่อง จึงจำเป็นต้องดูที่องค์ประกอบต่างๆประกอบกัน ในส่วนขององค์ประกอบการเล่าเรื่อง กาญจนา แก้วเทพ (2553) สรุปออกมาได้ 6 หัวข้อ ได้แก่ ตัวละคร โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ของประกอบฉาก และปมขัดแย้ง

เมื่อวิเคราะห์จากภาพยนตร์แอนิเมชันขนาดยาวของพิกซาร์สตูดิโอจำนวน ทั้ง 14 เรื่อง แบ่งตามองค์ประกอบการเล่าเรื่องแล้ว จึงเห็นถึงลักษณะที่สอดคล้องกันทั้ง 14 เรื่องว่า 1. ตัวละครมักไม่ใช่มนุษย์ หรือไม่ธรรมดา และเป็นเพศชาย 2. โครงเรื่องเน้นอารมณ์ในระหว่างทาง และวางให้จบอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความจริง 3. แก่นเรื่องที่สะท้อนการใช้ชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างคนรอบตัว 4. ฉากสมจริงที่เน้นการสร้างโลกทั้งใบ 5. ของประกอบฉากที่เป็นกลวิธีเล่นสนุกกับคนดู 6. ปมขัดแย้งคู่ตรงข้ามที่แบ่งเป็นสองฝั่งชัดเจน กลายเป็นรูปแบบเฉพาะที่ปรากฏในภาพยนตร์พิกซาร์ทุกเรื่อง

2. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ตราสินค้า

David A. Aaker (1996) กล่าวถึงอัตลักษณ์ตราสินค้าว่า อัตลักษณ์ตราสินค้า

คำเป็นลักษณะเฉพาะเจาะจงขององค์ประกอบหลายๆอย่างที่มีความสัมพันธ์กันกับตราสินค้าหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งอัตลักษณ์ตราสินค้านี้จะบ่งบอกให้ทราบว่าสินค้านี้คืออะไร และสามารถบอกได้ว่าตราสินค้านี้ได้ให้คำมั่นสัญญาอะไรไว้กับผู้บริโภค นอกจากนี้อัตลักษณ์ตราสินค้านี้ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้กับตราสินค้ากับผู้บริโภคเป้าหมายด้วยการเสนอคุณค่าตราสินค้าแก่ผู้บริโภคในด้านต่างๆ เช่น ประโยชน์จากหน้าที่ของสินค้า ประโยชน์ทางด้านอารมณ์ความรู้สึก เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและการทำงานของพิกซาร์สตูดิโอจนถึงตัวตอนที่โดดเด่นแตกต่างจากสตูดิโออื่นใน 3 องค์ประกอบรวมกัน ได้แก่ 1. เทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างภาพยนตร์คอมพิวเตอร์แอนิเมชัน 2. บทภาพยนตร์ที่นำไปสู่ภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยม 3. การสร้างทีมงานที่สามารถรักษาคุณภาพผลงานภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์ไปได้รุ่นสู่รุ่น ด้วยองค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนออกมาเป็นผลงานภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์สตูดิโอที่ทำให้ผู้ชมล้นเกล้าหวังว่าพวกเขาจะได้เจอองค์ประกอบเหล่านี้ในภาพยนตร์ และกลายเป็นยึดติดกับตราสินค้าของพิกซาร์ต่อไป

เครื่องมือและกรอบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์สตูดิโอ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งวิธีการวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Research) ผ่านทางหนังสือ บทความ คอลัมน์ในนิตยสาร เป็นต้น วิธีการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ผ่านทางภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องยาว 14 เรื่องของพิกซาร์สตูดิโอ ประกอบการศึกษาจากบทความวิจารณ์เพิ่มเติม และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาเทคนิคทางแอนิเมชัน กระบวนการทำงานแอนิเมชัน ที่ส่งผลถึงอัตลักษณ์จากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความเกี่ยวข้องกับภาพยนตร์แอนิเมชัน

ต่อมาผู้วิจัยเลือกวิเคราะห์หาโครงสร้างการเล่าเรื่อง โดยใช้กรอบขององค์ประกอบการเล่าเรื่อง ร่วมกับเทคนิคทางแอนิเมชันและสัญวิทยา วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวบทผ่านภาพยนตร์แอนิเมชันขนาดยาวนับตั้งแต่สตูดิโอก่อตั้งระหว่างปี ค.ศ. 1995 - 2013 จำนวน 14 เรื่อง และเพื่อเป็นการเช็คความถูกต้องของผลการวิเคราะห์และช่วยนำความคิดในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้ทำงานในสายแอนิเมชันและผ่านการทำงานกับกลุ่มแอนิเมชันต่างประเทศจำนวน

2 คน ได้แก่ คุณวีรภัทร ชินะนาวิน แอนิเมเตอร์ผู้เคยผ่านการฝึกงานที่พิกซาร์สตูดิโอ เป็นส่วนหนึ่งของทีมแอนิเมเตอร์จากภาพยนตร์ Cloudy with a chance of Meatball และปัจจุบันเป็นหนึ่งในผู้ก่อตั้งบริษัทแอนิเมชันอย่าง Riff Animation Studio และคุณณัฐวุฒิ ไบโพรซ์วงศ์ Modeler และ Creature Design ในผลงานภาพยนตร์ 300 Rise of an Empire, Ninja Turtles, Maleficent และ Noah ปัจจุบันทำงานอิสระในตำแหน่ง Concept Design ให้กับ Aaron Sims Company และผู้ทำงานสายสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ และมีผลงานวิจารณ์เกี่ยวข้องกับพิกซาร์สตูดิโอ ได้แก่ คุณบุษบา เตชศรีสุธี บรรณาธิการนิตยสาร STARPICS SPECIAL - PIXAR MANIA และคุณธิดา ผลิตผลการพิมพ์ บรรณาธิการนิตยสารภาพยนตร์ Bioscope นักเขียน และนักวิจารณ์อิสระ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อศึกษากระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ในภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์สตูดิโอ ได้ดังนี้

ในการศึกษาเพื่อหากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ในภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์สตูดิโอ ผู้วิจัยค้นพบว่าตัวพิกซาร์สตูดิโอมีแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าที่ทำให้ผู้ชมเกิดความเชื่อมั่นในภาพยนตร์ของพิกซาร์สตูดิโอ จึงส่งผลให้ภาพยนตร์เกิดความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา และการทำงานของพิกซาร์สตูดิโอ ผู้วิจัยจึงพบว่า มีตัวแปรทั้งหมด 5 ตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ตราสินค้าของพิกซาร์สตูดิโอ ได้แก่

1. การตลาด สังกัดได้จากการเลือกสร้างตัวละครหลักเป็นตัวละครชาย เพื่อการเข้าถึงกลุ่มผู้ชมครอบคลุม และส่งผลให้ภาพยนตร์สามารถดึงดูดกลุ่มผู้ชมได้ทุกกลุ่ม ไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นภาพยนตร์สำหรับกลุ่มคนประเภทใดชัดเจน ภาพยนตร์แอนิเมชันที่เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยเช่นนี้จึงสามารถสร้างรายได้มหาศาลจากกลุ่มผู้ชมจำนวนมากที่ไม่เพียงส่งผลแค่ในสหรัฐอเมริกา แต่ยังสามารถดึงดูดผู้คนได้ทั่วโลก

2. คนทำงาน โดยปกติแล้ว การสร้างเรื่องใดๆก็ตามขึ้นบอกเล่า มักนำมาจากเรื่องราวรอบตัว หรือเคยประสบพบเจอ เพื่อทำให้ผู้ชมรู้สึกร่วม หรือเข้าถึงได้ง่าย เช่นเดียวกันกับการเล่าเรื่องผ่านภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์ที่สะท้อนผ่านกลุ่มคนทำงานภายในสตูดิโอ ด้วยกลุ่มทำงานส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ชาย จึงส่งผลให้นำเรื่องราวที่ผู้ชายสนใจสะท้อนผ่านตัวละครเพศชายมานำเสนอ

3. เชิงสังคมวัฒนธรรม ด้วยความเป็นสตูดิโอทางฝั่งอเมริกา จึงสะท้อนความเชื่อด้านสังคมและวัฒนธรรมของคนอเมริกันออกมา ผ่านการบอกเล่าเรื่องราวการใช้ชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ครอบครัว รวมไปถึงการพิสูจน์ตัวเอง

4. ผู้รับสาร จากการสร้างเรื่องราวแอนิเมชันที่เข้าถึงผู้ชม ผู้ชมรู้สึกมีส่วนร่วมกับเนื้อเรื่องที่เมื่อดูแล้วรู้สึกจับใจนั้น ส่งผลให้ไม่ว่าเรื่องใดเข้าฉายของพิกซาร์ กลุ่มผู้ชมย่อมคาดหวังว่าจะได้ชมภาพยนตร์ที่ทำให้ประทับใจดังเช่นที่ผ่านมา และเมื่อทีมงานพิกซาร์สามารถรักษาระดับที่ผู้ชมคาดหวังได้ พวกเขาก็ยังคงรักษาฐานกลุ่มผู้ชม รวมทั้งเพิ่มกลุ่มผู้ชมให้มากขึ้นตามไปด้วย

5. เทคโนโลยี พิกซาร์สตูดิโอเด่นเรื่องเทคโนโลยีในการผลิตภาพยนตร์แอนิเมชันเป็นอย่างมาก เนื่องจากจุดเริ่มต้นของกลุ่มที่มีวิจัยด้านคอมพิวเตอร์ ส่งผลให้พวกเขาช่วยกันคิดค้นเทคโนโลยีที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการสร้างภาพยนตร์แอนิเมชันมาโดยตลอด และการพัฒนาดังกล่าวทำให้พวกเขาได้เปรียบสตูดิโอแอนิเมชันอื่นๆ ทั้งการเป็นสตูดิโอบุกเบิก และเทคโนโลยีที่พัฒนาไปตามความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

ด้วยตัวแปรดังที่กล่าวมานั้น ส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าที่สะท้อนผ่านภาพยนตร์แอนิเมชันจนสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบการเล่าเรื่องที่โดดเด่น 6 ประการ ดังนี้

1. ตัวละครมักไม่ใช่มนุษย์ หรือไม่ธรรมดา และเป็นเพศชาย โดยปกติแล้วภาพยนตร์แอนิเมชันทั่วไปจะมีตัวละครหลักเป็นมนุษย์เสียส่วนใหญ่ แต่พิกซาร์เลือกนำเสนอตัวละครออกมาเป็นสัตว์บ้าง หุ่นยนต์บ้าง ของเล่นบ้าง ด้วยความคิดที่ว่าพวกเขาจะไม่สร้างตัวละครที่สามารถใช้เล่นได้จริง หรือสร้างเป็นภาพยนตร์ปกติทั่วไปได้

2. โครงเรื่องเน้นอารมณ์ในระหว่างทาง และวางให้จบอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความจริง ที่พิกซาร์ไม่ว่าเรื่องราวไหนได้ล้วนเน้นอารมณ์ ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมในขณะบอกเล่าเรื่อง เล่นกับความรู้สึกของตัวละครและเหตุการณ์พลิกผันตลอดทาง และสุดท้ายเลือกจบให้คาดไม่ถึงด้วยมุมมองที่มีความสุขแต่เน้นให้อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง

3. แก่นเรื่องที่สะท้อนการใช้ชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวที่เป็นการส่งต่อข้อคิดให้กับผู้ชมในสิ่งที่ทีมสร้างภาพยนตร์มีประสบการณ์ร่วมหรือประสบพบเจอนำมาบอกเล่า เรื่องใกล้ตัวผู้คนมักให้ความสนใจ และรู้สึกร่วมได้ง่าย

กว่า พิกซาร์เลยเลือกหยิบประเด็นนี้ และนำเสนอเรื่องราวการใช้ชีวิตเป็นหลัก

4. ฉากสมจริงที่เน้นการสร้างโลกทั้งใบ เพื่อให้ผู้ชมเชื่อในสถานที่นั้นๆ ว่า มีตัวตนจริง นอกจากนั้นยังช่วยสนับสนุนตัวละครให้เกิดความสมจริงมากขึ้น ด้วยการสร้างงานเทคโนโลยีเอง ทำให้พิกซาร์มีศักยภาพในการเป็นผู้นำในการสร้างแอนิเมชันสมจริงมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ทั้งยังใส่ใจในรายละเอียดเล็กน้อย ฉากที่สามารถสนับสนุนตัวละครให้ผู้ชมเชื่อได้ว่าตัวละครกำลังมีชีวิตอยู่ ณ โลกใบนั้น ไม่ใช่เพียงเรื่องแต่งขึ้นตามจินตนาการ

5. ของประกอบฉากที่เป็นกลวิธีเล่นสนุกกับคนดู ซึ่งสามารถพบเจอสิ่งของที่เป็นดั่งสัญลักษณ์จากเรื่องต่างๆ แทรกเข้าไปในฉากของภาพยนตร์เรื่องอื่น เรียกกันว่า Easter Egg เป็นการสื่อสารระหว่างทีมสร้างภาพยนตร์และผู้ชม กลายเป็นวัฒนธรรมประจำผลงานของพิกซาร์สตูดิโอ และยังส่งผลให้เกิดการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นประเด็นพูดคุยกันระหว่างกลุ่มผู้ชื่นชอบภาพยนตร์แอนิเมชันของพิกซาร์

6. ปมขัดแย้งคู่ตรงข้ามที่แบ่งเป็นสองฝั่งชัดเจน สะท้อนมุมมองการก้าวผ่านอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ เพื่อเติบโตขึ้นทั้งตัวละครและผู้ชม โดยสอดแทรกผ่านตัวละครหลักที่หากสังเกตตามหลักสัญวิทยาแล้วจะรู้ได้ว่าตัวละครเหล่านั้นเป็นตัวแทนฝั่งหนึ่ง และมีตัวละครหลักอีกตัวสะท้อนภาพตรงข้าม เช่น ของเล่นใน Toy Story ที่มีรูปลักษณ์เก่า และใหม่ เป็นการพูดถึงอุดมการณ์ในสองชั่วและวิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้ชมถึงความสำคัญระหว่างของเก่าและใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัย สามารถเห็นถึงแนวทางของการสร้างภาพยนตร์ของพิกซาร์สตูดิโอที่เป็นการสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าเพื่อให้ผู้ชมจดจำ และคาดหวังถึงผลงานภาพยนตร์ต่อไปว่าพวกเขาจะได้รับชมแนวทางดังที่ผ่านมา จากเหตุที่ต้องสร้างอัตลักษณ์ตราสินค้าขึ้นมา นั่น เมื่อศึกษาจากแนวคิดการศึกษากลุ่มภาพยนตร์ แนวทางในการศึกษาช่วงเริ่มต้นนั้นคือการศึกษาที่ตัวผู้กำกับ หรือการศึกษาประพันธ์กร ในช่วงยุคนั้น ผู้กำกับจะมีอิทธิพลมากในการสร้างภาพยนตร์ และส่งผลถึงแนวทางภาพยนตร์ที่ผู้ชมสามารถคาดเดาได้ แต่ต่อมามีผู้ค้านในทฤษฎีดังกล่าว เพราะมองว่าต่อมาเมื่อผู้กำกับเริ่มอยู่ในระบบสตูดิโอภายในฮอลลีวูด ย่อมถูกควบคุมด้วยระบบนายทุน ส่งผลให้พวกเขาสนใจในการสร้างภาพยนตร์เฉพาะแนวที่ได้รับความนิยม หรือมั่นใจได้ว่าจะประสบความสำเร็จใน

ด้านรายได้ จึงกลายเป็นการศึกษาตระกูลภาพยนตร์ และด้วยปัจจุบันที่ระบบสตูดิโอเข้ามามีบทบาทอย่างมาก เห็นได้จากตลาดแอนิเมชันปัจจุบัน ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลมิกวอนเวียนในกลุ่มสตูดิโอแอนิเมชันค่ายใหญ่ ดังเช่นพิกซาร์ ดริมเวิร์กส ดิสนีย์ ดังนั้นการพิจารณาการศึกษาจึงจำเป็นต้องประยุกต์ทั้งทฤษฎีประพันธ์กรรมและตระกูลภาพยนตร์ จากการศึกษาการทำงานภายในพิกซาร์สตูดิโอ จะเห็นได้ว่าเหล่าทีมงานพยายามสร้างบรรยากาศการทำงานให้พวกเขาสามารถสร้างสรรค์งานไปในทางเดียวกันเช่นเดียวกับทฤษฎีประพันธ์กรรม แต่ก็ไม่ได้สร้างกรอบที่เฉพาะเจาะจง เหล่าผู้กำกับที่หลากหลายภายในพิกซาร์ยังสามารถมีแนวทางเฉพาะของตนเองเช่นเดียวกับตระกูลภาพยนตร์ได้ สิ่งที่พิกซาร์ทำให้ทีมงานเดินไปในทิศทางเดียวกันนั้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เกิดจากการเปิดโอกาสให้เหล่าทีมงานมีโอกาสพบปะสังสรรค์พูดคุยกันมากขึ้น มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และยังให้สิทธิด้านการวิจารณ์งานกันเต็มที่ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นมาตรฐานงานที่ทุกคนจำเป็นต้องยอมรับเสียก่อน แต่ละความคิดเห็นจึงสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นภาพยนตร์ได้ รวมทั้งการมีสถาบันอย่างมหาวิทยาลัยพิกซาร์ ก็เป็นสถาบันที่ปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ทีมงานมีทักษะที่เป็นประโยชน์กับสตูดิโอ จึงกลายเป็นส่วนเสริมให้มาตรฐานงานพัฒนามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ด้วยการลงทุนสร้างภาพยนตร์แอนิเมชันในแต่ละเรื่องใช้ค่าใช้จ่ายสูง พวกเขาจึงจำเป็นต้องรักษาแนวทางภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยมไว้ เพื่อให้สามารถขายภาพยนตร์ของพวกเขาได้ในกลุ่มผู้ชมวงกว้าง และนำมาเป็นทุนสร้างภาพยนตร์ พัฒนาเทคโนโลยีต่อไป ทั้งยังสามารถแข่งขันและเป็นผู้นำด้านคอมพิวเตอร์แอนิเมชันในตลาดแอนิเมชันระดับโลกที่การแข่งขันสูงไว้ได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

เนื่องด้วยผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับผลงานแอนิเมชันฝั่งญี่ปุ่นร่วมด้วย จึงมีความเห็นว่า หากงานวิจัยระหว่างแอนิเมชันฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกมาวิเคราะห์ความแตกต่างจะส่งผลให้เห็นแนวทางที่สะท้อนความเชื่อ และทัศนคติของทั้งสองฝั่งได้ และเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการศึกษาผลงานแอนิเมชันที่ได้รับความนิยมว่าสามารถเป็นไปในทิศทางใดได้บ้าง

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. 2553. *แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดา ผลิตผลการพิมพ์. 2558. *บรรณาธิการนิตยสาร Bioscope*. สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม 2558

ทีมสื่อสารสาธารณะ-ทีดีอาร์ไอ. 2557. *ส่องดิจิทัลคอนเทนต์-ไทยยังรับจ้างผลิต-ตลาดเกมโตสูงสุด 26%(Online)*. <http://www.prachatai.com/journal/2014/11/56681>, 9 มิถุนายน 2558.

Aaker, D. 1996. *Building Strong Brand*. New York : The Free Press.

Bordwell, D. 1993. *Film Art: An Introduction*. US: McGraw-Hill.

Cook, D. 1996. *A History of Narrative Film*. New York: W.W. Norton & Company Inc.

De Fina, A. 2011. *“Discourse and Identity” in Discourse Studies*, Teun A. Van Dijk (ed) Sage Publications.

Pearson, R. et al. 2010. *Computer Animation Complete*. Massachusetts: Morgan Kaufmann.

Pixar Animation Studios. 1995. *Toy Story [Film]*. Buena Vista Pictures.

สื่อสารการเมืองและสังคมผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ Political and Society Communication through Palme d'Or Movies

คงภักดิ์ บุญยะมาน¹
Kongpath Boonyaman

วิไลวรรณ จงวิไลเกษม²
Wilaiwan Jongwilaikasaem

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์และสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Email: kopman007@hotmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำ สาขาวิชานิติศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเล่าเรื่อง สัญลักษณ์ทางด้านการเมืองและสังคมของภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2554 ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่อง สัญลักษณ์ ทางด้านการเมืองและสังคมของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2554 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นภาพยนตร์ จำนวน 3 เรื่อง มาวิเคราะห์และนำมาอภิปรายผลในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ทั้ง 3 เรื่อง จะมีการสื่อสารการเมืองและสังคมผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่องและสัญลักษณ์ทางตรงและทางอ้อม โดยภาพยนตร์เรื่อง *The Pianist* มีการสื่อสารการเมืองและสังคมในประเด็นด้านชนชั้น, ดนตรี, การเมือง (สงคราม) ส่วนภาพยนตร์เรื่อง *Fahrenheit 9/11* มีการสื่อสารการเมืองและสังคมในประเด็น *Freedom of Speech*, สังคมการเมือง, การปิดบังอำพรางข้อมูล และภาพยนตร์ลึกลับมีระลึกชาติ มีการสื่อสารการเมืองและสังคมในประเด็น ด้านความเชื่อ-วัฒนธรรม, สังคม, การเมือง ซึ่งภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง มีรูปแบบการสื่อสารการเมืองและสังคมที่เป็นข้อขัดแย้ง ตรงข้ามตามหลักการทฤษฎีการปฏิบัติทางการเมืองแบบคู่ตรงกันข้าม (*Binary opposition*) และรูปแบบการเล่าเรื่องทางการเมืองและสังคมที่ทำหน้าที่สื่อสารการเมืองจากระดับประเทศสู่ระดับนานาชาติ

นอกจากนี้ รางวัลปาล์มทองคำยังช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลถูกสื่อสารด้านการเมืองและสังคมในอีกทางหนึ่ง โดยจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำในประเทศไทยพบว่า ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำส่วนใหญ่จะถูกสื่อมวลชนเชื่อมโยงกับประเด็นด้านการเมืองและสังคมในระดับนานาชาติในปีที่ภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ ได้รับรางวัล เพราะรางวัลปาล์มทองคำเป็นรางวัลทางภาพยนตร์ได้รับความสนใจและการยอมรับจากนานาชาติและมีความเป็นสากลสูง

คำสำคัญ : การเมือง, สื่อสารการเมืองและสังคม, ภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ, สัญลักษณ์

Abstract

This current study was conducted in qualitative research by aiming to investigate the narrative patterns, political and social semiotics of films that obtained the Golden Palm award during the year of 2002-2011. In this study, three films, which received the Golden Palm award, were selected to be analyzed and discussed in descriptive analysis.

The finding revealed that in those three films, they conveyed the politics and social communication through narrative structure and semiotics in both direct and indirect ways. In the first film, *The Pianist*, it conveyed the political and social issue through classes, music, and politics (war). In the second film, *Fahrenheit 9/11*, the freedom of speech, social politics, and information concealment were conveyed while the third film, *Uncle Boonmee Who Can Recall His Past Lives*, the culture belief, social and politics were done so. These three films had a conflict in the political and social communication opposed to the binary opposition theory and the narrative patterns in politics and society which function in conveying the politics from nation to international.

Additionally, obtaining the Golden Palm award will stimulate and contribute the films to illustrate the political and social issues. It was found from the in-dept interview of movie critics about the Golden Palm award in Thailand that, mostly, the films that obtained the award, the press will get them involved with the international political and social issues during the year of receiving since the Golden Palm award gets accepted and gains attention internationally.

Keywords: Politics, Political and Society Communication, Palme d'Or Movies, symbol

บทนำ

ปัจจุบัน ภาพยนตร์คือสื่อ ที่คนมักดูเพราะความบันเทิงเป็นหลัก โดยกาญจนา แก้วเทพ (2542) กล่าวถึงคุณลักษณะของสื่อภาพยนตร์เอาไว้ว่า ภาพยนตร์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อมอบความบันเทิงให้แก่ผู้ชมเป็นหลัก โดยได้ผสมองค์ประกอบทางศิลปะที่มีอยู่แล้วในสังคมจากศิลปะแขนงอื่น ๆ มารวมกัน เช่น วิธีการเล่าเรื่องแบบนวนิยาย การแสดงละครเวทีเพลงและดนตรีจากเพลงพื้นบ้าน เป็นต้น ทำให้ภาพยนตร์ได้รับฉายานามว่าศิลปะแขนงที่เจ็ด

อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งของคุณลักษณะของภาพยนตร์ ก็เป็นสื่อที่สร้างอิทธิพลและโน้มน้าวใจต่อคนดูให้เกิดความเชื่อ หรือคล้อยตามได้มากที่สุด ด้วยวิธีที่แตกต่างกันไป เช่นสร้างความบันเทิงให้คนดูมีความสุข หรือ สร้างภาพความหดหู่เพื่อทำให้คนดูเกิดอาการเศร้าตาม ซึ่งภาพยนตร์บางเรื่องอาจมีสัญลักษณ์บางอย่างแฝงไว้ที่ทางคำยผู้ผลิตหรือผู้กำกับต้องการสื่อสารทั้งทางตรงหรือทางอ้อมเพื่อเปลี่ยนความคิดหรือสร้างทัศนคติในเรื่องที่ต้องการสื่อสารเพื่อส่งถึงคนดูโดยตรง

ผู้วิจัย ชื่นชอบการดูภาพยนตร์ และในช่วงที่ผู้วิจัยศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีการศึกษาที่ 3 พ.ศ.2553 ผู้วิจัยมีโอกาสนิพนธ์วิทยานิพนธ์เรื่องภาพยนตร์ ซึ่งในชั้นเรียนนั้น ได้มีภาพยนตร์หลายเรื่องที่อาจารย์ผู้สอนนำมาสอนเพื่อเป็นกรณีศึกษาแต่มีอยู่ครั้งหนึ่งที่อาจารย์ได้ให้การบ้านในชั้นเรียนโดยให้หาสัญลักษณ์ในภาพยนตร์ที่อาจารย์จะนำมาฉายเป็นกรณีศึกษาโดยให้ศึกษาวิเคราะห์ภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำจากเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ในปี 2553 อาจารย์ที่สอนผู้วิจัยกล่าวว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติและผู้กำกับภาพยนตร์ในวงการภาพยนตร์ระดับโลกหลายท่านซึ่งหลังจากชมภาพยนตร์เรื่องนี้เสร็จในชั้นเรียนเพื่อนที่เรียนในห้องกับผู้วิจัย หลายคนได้ให้ความเห็นกับผู้วิจัยว่าดูแล้วเข้าใจยาก แต่สำหรับผู้วิจัยมองภาพยนตร์เรื่องต่างจากคนอื่นผู้วิจัยคิดว่าภาพยนตร์เรื่องนี้มีการเล่าเรื่องที่ต่างจากภาพยนตร์ทั่วไปแต่น่าสนใจตรงที่การเล่าเรื่องของภาพยนตร์เรื่องนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและอาจมีสัญลักษณ์แอบแฝงแต่ก็ขึ้นอยู่กับการทำsceneของผู้ซึ่งภาพยนตร์ 1 เรื่องอาจมีการตีความที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของแต่ละบุคคลไม่มีผิดหรือถูกอย่างชัดเจนโดยอภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล (2553) ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติได้ให้สัมภาษณ์กับเว็บไซต์ฮอลลีวู้ดรีพอร์ตเตอร์ว่า “ภาพยนตร์มันควรเปิดกว้างต่อการตีความหลายๆ รูปแบบ เพราะเราเข้าหามันด้วยพื้นที่

ต่างกัน” ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นด้วยกับความเห็นดังกล่าว นอกจากผู้วิจัยสนใจภาพยนตร์ เรื่องนี้ว่าจะมีนัยยะใดแฝงบ้าง ต้องการสื่อสารอะไรถึงคนดู ผู้วิจัยยังสนใจอีกว่าทำไมภาพยนตร์เรื่องนี้ถึงได้รับการยอมรับจากวงการภาพยนตร์ระดับนานาชาติ นอกจากนี้ ภาพยนตร์ เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ ยังถ่ายทอดแง่มุมความเป็นวัฒนธรรมไทย โดย ชัชวาล เพ็ญโฉม (2553) กล่าวว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ “ขายความเป็นไทย” ได้อย่างน่าชื่นชม โดยคำว่า “ขาย” หมายถึงการที่กรรมการและผู้ชมชาวต่างชาติได้มีโอกาสเข้าถึง “Thai-ness” หรือ “ความเป็นไทย” แม้แต่ ทิม เบอร์ตัน ผู้กำกับชื่อดัง ถึงกับชมภาพยนตร์เรื่องนี้ว่า “มันเหมือนความฝันอันสวยงามแสนประหลาด ที่คุณไม่ค่อยได้เห็นบ่อยนักหรอก” (อ้างอิงจาก www.indywire.com) รวมทั้ง เบนซิโอ เดล โทโร ดาราเจ้าบทบาทได้ให้ความเห็นว่า “ลุงบุญมี” ทำให้พวกเขาเข้าใจประเด็นเรื่องความตายจากมุมมองใหม่แบบตะวันออกที่ว่า “เป็นไทย” นั้นมองจากการถ่ายทอดเนื้อหาของเรื่องผ่านการระลึกชาติของลุงบุญมี ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด, เรื่องชาติที่แล้ว-ชาตินี้-ชาติหน้า, เรื่องภูตผี, ความเชื่อเรื่องกรรม (ลุงบุญมีเชื่อว่าตนเคยยิงคอมมิวนิสต์ตายไปหลายคนจึงต้องมารับกรรมในชาตินี้) ฯลฯ ทั้งหมดล้วนเป็นส่วนหนึ่งของ “ระบบความเชื่อแบบไทย” ทั้งยังมีคำวิจารณ์จากนักวิจารณ์ต่างประเทศจากเว็บไซต์ Slant Magazine แมตต์ โนลเลอร์(2553) ได้กล่าวว่า ‘ลุงบุญมีระลึกชาติ’ ไม่ใช่แค่หนังที่ดีที่สุด ในเทศกาล แต่มันทำให้หนังเรื่องอื่นๆ ในสายประกวด ที่แม้จะเป็นหนังดี ดูลวกๆ ชี้เกี่ยๆ และกลวงๆ ไปเลย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาพยนตร์บางเรื่องมีประเด็นที่สื่อสารให้คนดูได้รับรู้มากกว่าความบันเทิง เช่น ประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม โดยกัจจกร หลุยยะพงศ์ (2556) ได้กล่าวถึง “ในความหมายของภาพยนตร์ว่าเป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนความเป็นไปในสังคม ภาพยนตร์ถูกบรรจุด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม อาจจะเป็นข้อเท็จจริง (Fact) ทั้งในอดีตและปัจจุบัน หรืออาจเป็นมุมมองทางสังคมจากผู้ผลิต” โดยภาพยนตร์เรื่องนี้สร้างชื่อเสียงในแก่ประเทศไทยเป็นอย่างมากเพราะได้รับรางวัลปาล์มทองคำ จากเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ ในปี พ.ศ.2553 และถือเป็นภาพยนตร์ที่ถูกกล่าวขวัญถึงมากที่สุดเรื่องหนึ่งในเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ประจำปี 2553 (มติชนออนไลน์, 2553)

ซึ่งรางวัลปาล์มทองคำถูกใช้ในเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 เป็นรางวัลที่อยู่คู่กับเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ประเทศฝรั่งเศสมาโดยตลอด โดยเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์นับได้ว่าเป็นเทศกาลภาพยนตร์ที่เก่าแก่

มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับมากที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการตัดสินการประกวดในเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์นั้นเป็นระดับ “ปรมาจารย์” ในวงการศิลปะภาพยนตร์ทั้งสิ้น และรางวัลสูงสุดของเทศกาลนี้คือ รางวัลปาล์มทองคำ (อ้างอิงจาก www.cannes.com)

โดยช่วง 10 ปีที่ผ่านมาภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำหลายเรื่อง และมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองและสังคม เช่น ปี พ.ศ. 2545 ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ คือเรื่อง *The Pianist* ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่สร้างจากเหตุการณ์จริงของนักดนตรีระดับโลกชาวโปแลนด์ชื่อสายยิวที่ต้องเผชิญความยากลำบากในช่วงที่ประเทศโปแลนด์ถูกเยอรมันยึดครองจนแทบเอาชีวิตรอดได้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกกรณีคือในวันที่ 11 กันยายน ปี พ.ศ.2544 เกิดเหตุการณ์ที่ประเทศสหรัฐถูกก่อการร้ายที่รุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ 9/11 ซึ่งพอถึงปี พ.ศ. 2547 ได้มีภาพยนตร์ เรื่อง *Fahrenheit 9/11* ซึ่งเป็นภาพยนตร์สารคดีที่เปิดเผยมุมหนึ่งของประเทศอเมริกาว่าทำไม ประเทศอเมริกาถึงได้เป็นจุดศูนย์กลางของความขัดแย้งและการก่อการร้าย รวมถึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างจอร์จ บุชกับบิน ลาเด็น โดยภาพยนตร์เรื่องนี้ได้มีประเด็นที่สร้างความไม่พอใจเป็นอย่างมากกับชาวสหรัฐ แต่ในอีกด้านหนึ่งสำหรับผลตอบรับด้านการศึกษาวิจัยกลับได้กระแสดอรับดีมากจากนักวิจารณ์ รวมถึงได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ในปี พ.ศ.2547 หรือในปี 2542 เกิดเหตุฆาตกรรมหมู่ในโรงเรียน Columbine ประเทศอเมริกา ต่อมาในปี พ.ศ.2546 ได้มีภาพยนตร์เรื่อง *Elephant* ที่มีประเด็นสะท้อนเรื่องจริงของโรงเรียนแห่งหนึ่งในประเทศอเมริกา และสร้างมาจากเหตุการณ์จริง คือเหตุการณ์ฆาตกรรมหมู่ในโรงเรียน Columbine ซึ่งภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ได้รับรางวัลปาล์มทองคำเช่นกัน ส่วนเรื่องลุงบุญมีระลึกชาติที่ได้รับรางวัลนี้ในฐานะตัวแทนประเทศไทยก็เสมือนเป็นกระบอกเสียงที่วงการภาพยนตร์นานาชาติยอมรับ รวมทั้งทำให้ทางสื่อต่างชาติอย่างนาย Joe Nathan (2553) ผู้สื่อข่าวของเว็บไซต์ฮอลลีวู้ดรีพอร์ตเตอร์กล่าวว่าภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาตินั้นมีประเด็นทางการเมืองในประเทศไทย (สถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ปี 2553) ณ ขณะนั้นแฝงไปในภาพยนตร์ด้วยหรือไม่ แม้นายอภิชาติพงษ์ วีระเศรษฐกุล (ผู้กำกับ) จะกล่าวว่าเรื่องการเมืองไม่ได้มีสิ่ง queer โดยตรงทางการเมืองกับภาพยนตร์ของเขาแต่หลายฉากในภาพยนตร์ก็ถูกสื่อตีความทางการเมืองได้และภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไม่จำเป็นต้องมีนักการเมืองหรือสงครามปรากฏในนั้น (ณัฐพงษ์ รุจอมรชัย, 2556)

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยศึกษารูปแบบการเล่าเรื่องสัญญาะทางการเมืองและสังคมที่ถูกสื่อสารผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ปีจนถึงปัจจุบันโดยเหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกช่วงเวลาดังกล่าวเพราะมีเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคมที่อาจจะส่งผลต่อรางวัลปาล์มทองคำ เช่น เหตุฆาตกรรมหมู่โรงเรียน Columbine ในปี 2542, เหตุการณ์ 9/11 ในปี 2544 เหตุการณ์ ทั้ง 2 เรื่องถูกสร้างเป็นภาพยนตร์และถูกสื่อสารเข้ากับการเมืองและสังคมสู่คนดูรวมทั้งได้รับรางวัลปาล์มทองคำทั้ง 2 เรื่อง โดยผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษารูปแบบการเล่าเรื่องสัญญาะการเมืองและสังคม จากภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ 1. The Pianist ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ปี พ.ศ.2545 จากประเทศโปแลนด์ 2.Fahrenheit 9/11 ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ปี พ.ศ.2547 จากประเทศอเมริกา3. ลุงบุญมีระลึกชาติ ได้รับรางวัลปาล์มทองคำปี พ.ศ.2553 จากประเทศไทย นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าทั้งภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ 3 เรื่องนั้นมีรูปแบบการเล่าเรื่องหรือการถ่ายทอดการสื่อสารเชิงสัญญาะทางทางการเมืองและสังคมของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำอย่างไร เนื่องจากภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำทั้ง 3 เรื่องนั้น เป็นภาพยนตร์ที่มีผู้สร้างมาจากคนละทวีปเสมือนเป็นตัวแทนของแต่ละโซนทวีป ทั้งยังมีเนื้อหาที่เป็นเหมือนสถานะที่บันทึกประวัติศาสตร์ระดับประเทศและนานาชาติ โดยผู้วิจัยตั้งข้อสังเกต ว่า ภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องนั้นต้องการจะสื่อประเด็นทางการเมืองสังคมแบบใดถึงคนดู ทั้งนี้เพราะรากเหง้าของปัญหาทางการเมืองของภาพยนตร์แต่ละเรื่องที่ยกมาวิจัยนั้นมีที่ไปที่มาที่แตกต่างกันอย่างมาก ด้วยพื้นเพการเข้าใจสังคม วัฒนธรรมทางการเมือง วิธีคิดการสื่อสารในการให้ความหมายของการเมืองภายในภาพยนตร์ และการซ่อนแนวคิดหรือสัญญาะทางการเมืองที่เสียดสีสังคม สิ่งต่างๆเหล่านี้คือประเด็นที่น่าสนใจจนทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะทำความเข้าใจและต้องการนำเสนอถึงข้อค้นพบที่มีความหมายต่อความเข้าใจในการสื่อสารผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ

อย่างไรก็ตามการวิจัยสื่อสารการเมืองและสังคมผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ แม้ผู้วิจัยจะศึกษาและวิเคราะห์ผ่านแนวคิดและทฤษฎีที่น่าเชื่อถือทางวิชาการ แต่ผลการวิจัย จะเป็นไปตามทัศนคติของผู้วิจัยที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิด ซึ่งในเชิงผลวิจัยของงานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ที่มีการวิเคราะห์เนื้อหาอาจทำผลการวิจัยอาจไม่ตรงกับทัศนคติของผู้อ่านงานวิจัยนี้บางท่านได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเล่าเรื่อง สัญญะด้านการเมืองและสังคมของภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ
2. เพื่อศึกษาว่าภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำมีการสื่อสารทางการเมืองและสังคมอย่างไร

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่อง สัญญาวิทยา

ไซริธน์ เจริญสินโอฬาร (2545) นิยามว่า สัญญา หมายถึง พาหะที่จะบรรจุทุกความหมายไปยังที่ต่างๆ และที่สำคัญสัญญาต้องมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้ เช่น วัตถุ หรือ เสียง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่า “ตัวหมาย” เมื่อผู้รับสารเห็น หรือได้ยินก็จะทำให้นึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในความเป็นจริง ที่ผู้รับสารได้ผ่านการเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ การแปลเป็นความหมายต่างๆ นี้เรียกว่า “ตัวหมายถึง” ซึ่งหมายความว่าความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันของตัวหมาย และตัวหมายถึงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นจากการกำหนดความหมายของแต่ละสังคม และในแต่ละวัฒนธรรม แต่ละยุคสมัยย่อมมีการกำหนดความหมายที่แตกต่างกันออกไปนอกจากนี้สัญญายังไม่ได้หมายถึงแค่เพียงภาษาเท่านั้น แต่สัญญาคืออะไรก็ได้ ที่ก่อให้เกิดความหมายโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากสิ่งอื่น และคนในสังคมยอมรับหรือเข้าใจ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ ชาย สัญญาวิวัฒน์ (2551) กล่าวว่า สัญญลักษณ์มีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ใช้สัญญลักษณ์เป็นสื่อกลางทำความเข้าใจซึ่งกันและกันทำให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นกลุ่มก้อนและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับตนเองได้ โดยในแต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรม สิ่งของอย่างหนึ่งอาจมีความหมายในเชิงสัญญลักษณ์ที่แตกต่างกัน เช่น หมู อาจหมายถึง สัตว์ชนิดหนึ่งที่มนุษย์นำมารับประทานเป็นอาหาร หรืออาจหมายถึง อ้วน หรือ ง่าย ก็ได้ ในขณะที่วัฒนธรรมของกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลามจะมองว่า หมูไม่ใช่สัตว์ที่มนุษย์สามารถนำมารับประทานได้ และได้บางสังคมหมูอาจจะเป็นสัญญลักษณ์ของสิ่งที่ใช้หมั่นหมาย ก็ได้ ดังนั้นในการทำความเข้าใจสัญญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมของตนเอง จึงต้องมีการทำความเข้าใจบริบทและวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ด้วย

กาญจนา แก้วเทพ (2542) ได้แบ่งประเภทของความหมายที่อยู่ในสัญญา

ทุกอย่างว่ามี 2 ความหมาย ดังนี้

ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning) หรือความหมายโดยตรง หมายถึง ความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษร เป็นความหมายที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระดับแรกระหว่างตัวหมาย และตัวหมายถึง คนส่วนใหญ่จะเข้าใจตรงกัน เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป หรือเป็นความหมายที่ระบุในพจนานุกรม

ความหมายโดยนัย (Connotative meaning) คือ ความหมายทางอ้อมที่เกิดจากการตกลงของกลุ่มหรือเกิดจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล เป็นความหมายที่ถูกสร้างให้เชื่อมโยงลงไปอีกชั้นหนึ่ง การที่จะถอดความหมายโดยนัยออกมาได้นั้นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของแต่ละแห่ง เพราะจะทำให้เข้าใจความหมายได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

ทางด้าน โรลองด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) นักสัญวิทยาที่สำคัญคนหนึ่ง ได้พัฒนาแนวคิดของกระบวนการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ให้มีมิติมากขึ้น ด้วยการแบ่งระดับของกระบวนการสร้างความหมายออกมาเป็น 2 ระดับคือ ความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) และความหมายโดยนัยแฝง (Connotative Meaning) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) เป็นความหมายจากที่ชัดเจนจากตัวหมายโดยตรงไม่ต้องอาศัยการตีความก็สามารถเข้าใจได้เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ด้วยความที่สื่อภาพยนตร์สามารถจำลองวัตถุในความเป็นจริงได้ใกล้เคียงอย่างมากจึงทำให้การสื่อความหมายของตัวสัญลักษณ์ในระดับความหมายตรงได้อย่างชัดเจน

2. ความหมายโดยนัยแฝง (Connotative Meaning) เป็นความหมายจากอัตวิสัย (Subjective) หรือตีความจากอารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ หรือค่านิยมของบุคคลการตีความในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางวัฒนธรรม อคติ และบริบททางสังคมของบุคคลนั้นเป็นหลัก ทำให้แต่ละบุคคลมีความรู้สึกต่อตัวหมายต่างกัน เนื่องจากภาพยนตร์เป็นผลผลิตของวัฒนธรรม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงทรงอิทธิพลต่อองค์ประกอบต่างๆ ในภาพยนตร์ อาทิ แสง สี หรือ เสียง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการวิเคราะห์มุมมองทางการเมืองที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ จำเป็นต้องต้องศึกษาโครงสร้างสัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย โครงสร้างของตัวบทภาพยนตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย ๆ เช่น ตัวละคร ฉาก แสง สี เสียง ซึ่งล้วนมีความหมายทั้งสิ้นทั้งในตัวของบริบทภาพยนตร์ยังมีความหมายโดยอรรถ ซึ่งก็คือความหมายที่ตัวบท

ต้องการสื่อตรง ๆ ต่อคนดู และมีความหมายโดยนัยซึ่งก็คือความหมายโดยอ้อม ๆ ที่ต้องอาศัยการถอดความหมายจากบริบท ซึ่งหากทำความเข้าใจในองค์ประกอบทางสัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์ จะสามารถวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางการเมืองที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำได้อย่างชัดเจน

แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2540) ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์ภาพยนตร์เอาไว้ว่าโครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ โครงเรื่อง (Plot), แก่นเรื่อง (Theme), ความขัดแย้ง (Conflict), ตัวละคร (Character), ฉาก (Setting), สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) และมุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด

โครงเรื่อง (Plot) คือ ลำดับ หรือทิศทางของการดำเนินเรื่อง ที่มีการกำหนดเอาไว้เป็นกรอบของเหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่องที่ดำเนินตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นลำดับเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมของตัวละคร หรือเป็นการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

แก่นเรื่อง (Theme) คือ ความคิดหลักในการดำเนินเรื่องซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเล่าเรื่องเพื่อให้มีความเข้าใจถึงแก่นความคิดหลักของผู้เล่า อาจเป็นแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรัก ศีลธรรม เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เรื่องอำนาจ เป็นต้น ซึ่งแก่นเรื่องจะมีความแตกต่างกันไปตามโครงสร้างที่ต้องการนำเสนอ

ความขัดแย้ง (Conflict) ความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของเรื่อง ที่สร้างปมปัญหาให้กับตัวละคร เพื่อหาหนทางแก้ปัญหา ความขัดแย้งจะทำให้เห็นพัฒนาการของเหตุการณ์ และพฤติกรรมของตัวละคร ความสำคัญของความขัดแย้งที่มีต่อโครงเรื่องคือ เป็นสิ่งที่ทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างมีทิศทาง หากเรื่องใดมีความขัดแย้งที่สมเหตุสมผลมีที่มาที่ไปแน่นอน เรื่องราวนั้นๆก็จะดำเนินไปอย่างน่าเชื่อถือ

ตัวละคร (Character) ตัวละคร หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เดินเนื้อหาพาเรื่องราวไปสู่จุดจบของเรื่อง ซึ่งอาจเป็นได้ทั้ง ที่เป็นมนุษย์และที่ไม่ใช่มนุษย์ อาจเป็นสัตว์ หรือสิ่งของก็ได้

ฉาก (Setting) คือ การถ่ายทอดเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน และเหตุการณ์ต่างๆจะเกิดขึ้นโดยปราศจากสถานที่มิได้ ดังนั้นฉากจึงมีความสำคัญเพราะทำให้

มีสถานที่รองรับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของเรื่อง นอกจากนี้ฉากยังมีความสำคัญในแง่ที่สามารถบ่งบอกความหมายบางอย่างของเรื่องมีอิทธิพลต่อความคิด หรือการกระทำของตัวละครได้อีกด้วย เพราะตัวละครที่มีต้นกำเนิด หรืออาศัยอยู่ในสถานที่ต่างกัน ก็ย่อมมีบุคลิกและทัศนคติที่แตกต่างกัน

สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) ลักษณะการเล่าเรื่องในภาพยนตร์มักมีการใช้สัญลักษณ์พิเศษ (Symbol) เพื่อสื่อความหมายอยู่เสมอ สำหรับสัญลักษณ์พิเศษในภาพยนตร์ที่ใช้ในการสื่อความหมายนั้นประกอบไปด้วย สัญลักษณ์ทางภาพ และสัญลักษณ์ทางเสียง

มุมมองในการเล่าเรื่อง (Point of view) มุมมองในการเล่าเรื่อง คือ การมองเหตุการณ์ การเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครตัวใด ตัวหนึ่ง หรือหมายถึง การที่ผู้เล่ามองเหตุการณ์จากวงในใกล้ชิด หรือจากวงนอกในระยะห่างๆ ซึ่งแต่ละจุดยืนมีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน จุดยืนในการเล่าเรื่องมีความสำคัญต่อการเล่าเรื่องอย่างยิ่งเพราะจุดยืนจะมีผลต่อความรู้สึกของผู้ชม และมีผลต่อการชักจูงอารมณ์ของผู้เสพเรื่องเล่า มุมมองในการเล่าเรื่องแบ่งออกเป็น 4 ประเภท 1. เล่าเรื่องจากจุดยืนบุคคลที่หนึ่ง (The first-Person Narrator) 2. เล่าเรื่องจากบุคคลที่สาม (The Third-Person Narrator) 3. การเล่าเรื่องจากจุดยืนที่เป็นกลาง (The Objective Narrator) 4. การเล่าเรื่องแบบรู้รอบด้าน (The Omniscient Narrator) ทั้งนี้ บางนิยามในแนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่อง ยังมีองค์ประกอบ ที่สำคัญในการวิเคราะห์ภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ เพิ่มเติม อีก 2 หัวข้อ ดังนี้

ขอบเขตในการเปิดเผยเรื่องราว (Range of Story Information) คือ สิ่งที่ติดตามมากจากมุมมองในการเล่าเรื่องคือ ขอบเขตในการเปิดเผยเรื่องราว (Range of Story Information) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สร้างภาพยนตร์ตัดสินใจเลือก ลักษณะในการเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ผู้ชมเกิดความสนใจและติดตามเรื่องราวอย่างไต่orrรรสมมากขึ้น โดย เดวิด บอร์ดเวล (David Brodwell, 2008 : 89-90) ได้แบ่งการเปิดเผยเรื่องราวดังนี้ 1. Unrestricted narration เป็นการเปิดเผยข้อมูลให้ผู้ชมได้รับรู้มากกว่าตัวละครหลักของเรื่อง โดยเฉพาะภาพยนตร์ประเภทสืบสวนสอบสวนที่มักให้ผู้ชมทราบข้อมูลบางอย่างเพื่อให้ติดตามการชิงไหวชิงพริบของตัวละครหลักกับตัวละครที่อยู่ฝ่ายตรงข้าม 2. Restricted narration เป็นการจำกัดการรับรู้ข้อมูลของผู้ชมเท่าที่ตัวละครหลักทราบ เพื่อให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ และยังผลให้เกิดความประหลาดใจเมื่อความจริงเปิดเผยออกมา

เวลาและพื้นที่ (Time and Space) ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549) นำเสนอแนวคิดของทฤษฎีวิพากษ์ว่าด้วยเวลาและพื้นที่ไว้อย่างน่าสนใจ โดยยกแนวคิดของ เดอเลิซและกัตตารี (Deleuze and Guattari) ที่ว่าด้วยการแบ่งแยกในสังคมมนุษย์หรือ Segmentarity นั้นมีความซับซ้อนและหลายมิติ ทั้งเรื่องของเขตแดน ชนชั้น ตลอดจนวิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์อันส่งผลให้ชีวิตของมนุษย์อยู่ในโลกของการจัดลำดับชั้นสูงต่ำเพื่อผลของการควบคุม อันทำให้เกิดสภาวะการณ์แบบแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ที่เรียกว่า “การกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็น” ที่ทำให้เรื่องของมิติเวลาไม่สามารถนำมาพิจารณาแบบเส้นตรงคืออดีต ปัจจุบันและอนาคตเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป ซึ่งสภาวะการณ์ “การกำลังจะเกิด การกำลังจะเป็น” นี้ได้กลายเป็นพื้นที่ร่วมของสรรพสิ่ง (a block of coexistence) นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ ระวังได้หรือมองเห็นได้อีกต่อไป (imperceptible) สำหรับเรื่องของพื้นที่นั้น สภาวะการณ์ “การกำลังจะเกิด/การกำลังจะเป็น” ก่อให้เกิดพื้นที่ระหว่างสรรพสิ่งหรือ พื้นที่ของความกำกวม (the in-between) ที่ไม่สามารถกำหนดให้เกิดภาพที่สมบูรณ์ลงตัวได้ แต่เป็นพื้นที่ที่สลายเส้นแบ่งต่างๆที่ดำรงอยู่ที่เรียกว่า “ตัวตนอันปราศจากรูป” (a body without organ) หรือ “วัตถุไร้ตัวตน (incorporeal materiality)” ก่อให้เกิดเป็นตัวตนเข้มข้นอันมีที่มาจากพื้นที่หลายมิติ ได้กลายเป็นตัวตนที่ต่อต้านขัดขืนพลังการครอบงำจากภายนอกได้และมีลักษณะที่สิ้นไหลไม่ตกอยู่ในการควบคุมของรหัสหรือกลไกที่รัฐสร้างขึ้นอันทำให้ตัวตนลักษณะนี้สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ และพร้อมเปลี่ยนแปลงตนเองได้เสมอ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549;30-31)

วิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ที่เลือกศึกษาเฉพาะภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ในปี พ.ศ. 2545-2554 ทั้งหมด 3 เรื่อง โดยศึกษาจากบลูเรย์ภาพยนตร์ ดีวีดีภาพยนตร์ วิซีดีภาพยนตร์ รวมทั้งบทความ วารสาร และงานวิจัย ทำให้การวิเคราะห์นั้นเป็นรูปแบบของการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยมีการเรียบเรียงบรรยายแบบพรรณนา (Descriptive analysis) ทั้งนี้ยังมีการเพิ่มเติมในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้กำกับภาพยนตร์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประมวลผล แล้วนำเสนอในรูปแบบของพรรณนาวิเคราะห์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ทั้งหมด คือ ภาพยนตร์ที่

ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ในปี พ.ศ. 2545-2554 แต่ผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2554 ทั้งหมด 3 เรื่องได้แก่ 1. The Pianist 2. Fahrenheit 9/11 3. ลุงบุญมีระลึกชาติ โดยหลักการในการเลือกภาพยนตร์มาใช้ในงานวิจัย คือ ได้มาจากแนวคิด Structure of Feeling ของ Williams (1961) เนื่องจากแนวคิด Structure of Feeling เป็นแนวคิดที่ว่า การมีค่านิยมหรือลักษณะเฉพาะร่วมกันในสังคมนั้น ๆ ดังนั้น จึงทำให้เหตุผลในการเลือกภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องนั้น ใช้หลักการในการเลือกจากแนวคิด Structure of Feeling เนื่องด้วยภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องนั้น เป็นภาพยนตร์ปาล์มทองคำที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำเหมือนกัน มีเนื้อหาที่แฝงสัญลักษณ์ทางการเมืองสังคมที่แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกับแต่ละชาติของประเทศนั้น ๆ เหมือนกัน

การวิเคราะห์ตัวบทในภาพยนตร์ทั้งหมดที่นำมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็นวิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่องของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำโดยใช้แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์, ทฤษฎีวิเคราะห์ภาพยนตร์และการวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางการเมืองและสังคมโดยใช้ทฤษฎีสัญลักษณ์

การวิเคราะห์ในส่วนของรูปแบบและโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์นั้นจะใช้แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องโดยศึกษาถึงโครงเรื่อง ความขัดแย้ง บุคลิกตัวละครโดยแบ่งเพศชายและหญิง และจะศึกษาทั้งตัวละครเอก ตัวละครร้าย แก่นความคิด จาก สัญลักษณ์พิเศษ มุมมองการเล่าเรื่อง ขอบเขตในการเปิดเผยเรื่องราว และเวลาและพื้นที่ของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ

การวิเคราะห์ในส่วนของสัญลักษณ์ทางการเมืองและสังคมจะใช้แนวคิดกระบวนการสร้างความหมายของสัญลักษณ์โดยวิเคราะห์หาสัญลักษณ์จากความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยแฝงจากภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ

ในส่วนของการสัมภาษณ์ในเรื่องการวิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่อง สัญลักษณ์ทางการเมืองและสังคมที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์ปาล์มทองคำ จะถอดเทปบันทึกข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร โดยสัมภาษณ์ผู้กำกับ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิจารณ์ทางด้านภาพยนตร์นอกระยะ 2 คน ได้แก่ คุณก้องฤทธิ์ดี และ คุณธิดา ผลิตผลการพิมพ์ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นประเด็น

นอกจากนี้ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์และรางวัลปาล์มทองคำ มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่ม

เดิมที่จะสนับสนุนรูปแบบการเล่าเรื่อง สัญญะด้านการเมืองและสังคมของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ

โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาตามหัวข้อที่ได้วางไว้ ประกอบกับหาข้อมูลโดยใช้หัวข้อ ลักษณะเดียวกันจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้กำกับภาพยนตร์ 2 ท่าน ได้แก่ คุณก้อง ฤทธิ์ดี และ คุณธิดา ผลิตผลการพิมพ์ ซึ่งเลือกมาแบบเจาะจง เพราะความเชี่ยวชาญทางด้านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ โดย 2 ท่านนี้จะตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากการวิเคราะห์ภาพยนตร์ในหัวข้อเบื้องต้น จากนั้นจึงนำผลทั้ง 2 ส่วนไปวิเคราะห์หาลักษณะรูปแบบการเล่าเรื่อง สัญญะทางการเมืองและสังคม ที่ถูกสื่อสารผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ จากนั้นจึงสรุปผลและอภิปรายผลออกมาในรูปแบบของพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1. วิเคราะห์ตัวบทและโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ 2. วิเคราะห์สัญญะทางการเมืองและสังคมของภาพยนตร์โดยใช้กระบวนการสร้างความหมายของสัญญะตามวิธีการวิจัยที่ได้กำหนดมา

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์รูปแบบการเล่าเรื่องในภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ

1.1 แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ เรื่อง The Pianist

โครงเรื่อง (Plot) **The Pianist** สะท้อนความหวังที่มนุษย์เราไม่เคยสิ้นสุด ในการที่มีชีวิตรอดท่ามกลางสงครามของตัวละครชาวยิวในเรื่องนับแต่ต้นจนจบ ในภาพยนตร์จะเห็นการย้ายถิ่นฐานของสปีลมันน์จากบ้านของเขาในเขตชุมชนชาวยิวที่กลายเป็นเขตกักกัน(Ghetto) ผ่านอุปสรรคต่าง ๆ รอดพ้นหวุดหวิดจากการถูกส่งไปยังค่ายกักกัน จนกระทั่งใช้ชีวิตอยู่ในอพาร์ทเมนท์ที่ทำได้แต่เฝ้าดูและเอาใจช่วยการลุกขึ้นสู้ของเพื่อนนักโทษชาวยิวต่อกองทัพนาซี ในวันที่ 19 เมษายน 1943 (พ.ศ. 2486) จนกระทั่งสิ้นสุดลงด้วยความพ่ายแพ้ของนาซีในวันที่ 16 พฤษภาคม ปีเดียวกัน มันเป็นเวลาเพียงหนึ่งปีก่อนที่ชาวโปแลนด์จะก่อการลุกขึ้นสู้ตามอย่างชาวยิว ที่สปีลมันน์ก็รอดชีวิตจากเหตุการณ์ล้างเมืองดังกล่าวมาได้

แก่นความคิด (Theme) ภาพยนตร์เรื่อง The Pianist แสดงให้เห็นถึงการมีชีวิตรอดและความหวังที่จะได้กลับไป เล่นเปียโนอีกครั้งของสปีลมันน์ ผ่าน

เรื่องราวการดำเนินเรื่องที่พบเจอความโหดร้ายของสงคราม การถูกกีดกันทางชนชั้น จุดหักเหของชีวิตที่พบเจอเรื่องราวทั้งจุดสูงสุดและจุดต่ำสุดของชีวิต

ตัวละคร (Character)

- วลาดิสลาฟ สปีลมันน์ ตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องที่ถ่ายทอดความอดอยาก หิวกระหาย และอยากเอาชีวิตรอดท่ามกลางสงคราม ในขณะที่บางฉากแสดงออกความคะนองหนำใจในการเล่นเปียโนที่ตัวเองรัก แต่ทำไม่ได้เพราะต้องเอาชีวิตรอดให้ได้

- ร้อยเอกวิล์ม โฮเซนเฟลด์ นายทหารเยอรมัน ที่ช่วยสปีลมันน์ หลังจากแลกเปลี่ยนด้วยการเล่นเปียโนให้ฟัง ให้ที่พัก อาหาร เสื้อผ้า ข้าวสาร

ความขัดแย้ง (Conflict)

- ระหว่างบุคคล มีความขัดแย้งในส่วนนี้เป็นความขัดแย้งของบุคคลทั้ง 2 ระหว่าง สปีลมันน์ กับ ร้อยเอกวิล์ม โฮเซนเฟลด์ นายทหารเยอรมัน ที่ช่วยเหลือสปีลมันน์ หลังจากการเล่นเปียโนให้ ร้อยเอกวิล์ม โฮเซนเฟลด์ ฟัง ความขัดแย้งนี้ส่งผลโดยตรงต่อการรอดชีวิตของสปีลมันน์ ซึ่งถ้าเป็นนายทหารคนอื่นที่ไม่ใช่ ร้อยเอกวิล์ม โฮเซนเฟลด์ แล้ว สปีลมันน์อาจจะถูกฆ่าตายไปแล้วก็เป็นได้

- ภายในจิตใจของตนเอง การได้ฟังเสียงเปียโนของ สปีลมันน์ ทำให้ ร้อยเอกวิล์ม โฮเซนเฟลด์ นายทหารเยอรมันถึงกับยอมแหวกกฎของนายทหารที่ต้องการฆ่าชาวยิวทุกคน ดนตรี คือสื่อกลางของมิตรภาพระหว่างสงครามทางชนชั้นของเยอรมันและยิว รวมทั้งการช่วยเหลือสปีลมันน์อย่างเต็มที่ทั้งอาหาร ที่อยู่ ข้าวสาร และการไว้ชีวิตให้สปีลมันน์กลับมาเล่นดนตรีได้อีกครั้งหลังสงครามจบลง

มุมมอง (Point of View)

ระหว่างบุคคลที่หนึ่ง **The Pianist** นั้นเป็นการเดินเรื่องที่เน้นการดำเนินเรื่องโดยใช้ตัวเอก (สปีลมันน์) เป็นตัวหลักในการเดินเรื่อง โดยเนื้อเรื่องทั้งหมดทั้งฉากเริ่มของภาพยนตร์ ไปจนฉากจบเรื่องนั้นเป็นการเดินเรื่องผ่านตัวเอกของเรื่องทั้งหมด ตรงนี้เป็นการสื่อว่าตัวเอกนั้นมีบทบาทกับการเดินเรื่องอย่างมาก เพราะตัวเอกของเรื่องเป็นชาวยิวส์ที่ได้ต้องเอาตัวรอดในสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธ์จึงทำให้เห็นถึงมุมมองการใช้ชีวิตในฐานะเหยื่อของสงคราม

ขอบเขตในการเปิดเผยเรื่องราว (Range of Story information) ในภาพยนตร์เรื่อง *The Pianist* นั้นมีการเปิดเผยข้อมูลให้ผู้ชมนั้นได้รับรู้ และเป็นการสื่อสารโดยตรง โดยมีจุดหักเหของเรื่องในฉากตอนที่ทหารเยอรมัน (ร้อยเอกวิล์ม ไฮเซนเฟลด์ นายทหารเยอรมัน) พบพระเอกในบ้านร้างหลังหนึ่ง เป็นจุดหักเหของเรื่องที่ทำให้ผู้ชมตกใจและเกิดการคาดเดาว่าทหารจะทำอะไรกับพระเอกต่อไป

เวลาและพื้นที่ (Time and space) เป็นพื้นที่และเวลาในช่วงปี 1940 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ฉากเริ่มต้นที่ประเทศโปแลนด์ และทั้งเรื่องนั้นก็เดินเรื่องในประเทศโปแลนด์เป็นหลัก ภาพยนตร์เรื่อง *The Pianist* จึงนับได้ว่าเป็นภาพยนตร์เชิงอิงประวัติศาสตร์ อิงชีวประวัติ ที่มีสถานที่จริง บุคคลจริง (สปีลมันน์ กับ ร้อยเอกวิล์ม ไฮเซนเฟลด์ นายทหารเยอรมัน)

สัญลักษณ์ (Symbols)

- ทางภาพ มีการสื่อด้วยภาพที่มีความสลดหดหู่อย่างมาก เช่น ฉากของการสังหารหมู่โดยทหารเยอรมัน
- ทางเสียง มีการใช้เสียงหวูดรถไฟเป็นเสียงหลักของเรื่อง ซึ่งหมายถึงเสียงของความตาย (การขึ้นรถไฟของชาวยิวโดยทหารเยอรมันนั้นหมายถึงการนำไปยังค่ายกักกัน ซึ่งหมายถึงสถานที่สุดท้ายก่อนตาย)

1.2 แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ เรื่อง *Fahrenheit 9/11*

โครงเรื่อง (Plot)

เป็นเรื่องราวของที่มาของการวินาศกรรมตึกแฝดที่เป็นสัญลักษณ์ของโลกทุนนิยม World trade center จนทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 3,000 คน เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 โดยฝีมือของผู้ก่อการร้าย 19 คนจากกลุ่มอิสลามหัวรุนแรงอัลกออิดะฮ์ เนื้อเรื่องเป็นการดำเนินเรื่องไปจนถึงการบรรยายที่มา ให้ผู้ชมร่วมกันหาคำตอบว่า “โอซามา บินลาเดน” คือใคร เพราะนับตั้งแต่วันที่เกิดเหตุโศกนาฏกรรมเป็นต้นมา ชื่อ โอซามา บินลาเดน คือ ชื่อที่ชาวอเมริกันและผู้คนทั่วโลกต่างรู้ และถูกอ้างชื่อนี้กับอีกหลาย ๆ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นมาทั่วโลก ซึ่งมักจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแถบตะวันออกกลาง โดยชื่อนี้ก็ได้คำตอบเมื่อ Michael Moore (ผู้กำกับ/ผู้ดำเนินเรื่อง) ได้ทำการสืบค้นข้อมูลหาที่มาได้ว่า “โอซามา บินลาเดน” นั่นคือ บุคคลใกล้ชิดซึ่งข้องกันทางธุรกิจกับครอบครัว “บุซ”

แก่นความคิด (Theme)

ภาพรวมของภาพยนตร์เรื่องนี้ต้องการแสดงข้อเท็จจริงของความสนิทกันระหว่างครอบครัว “บินลาเดน” กับ “ครอบครัวบุซ” เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไร แล้วครอบครัวประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาทำไมถึงไม่ถึงความสัมพันธ์กับครอบครัวของผู้ก่อการร้ายได้ จนสุดท้ายส่งผลกระทบต่อประชาชนชาวสหรัฐอเมริกา ดังเช่น เรื่องราวทหารที่ถูกส่งไปประเทศอัฟกานิสถาน

ความขัดแย้ง (Conflict)

- ระหว่างบุคคล ครอบครัว “บินลาเดน” กับ “ครอบครัวบุซ” มีความสัมพันธ์กันมาอย่างช้านานก่อนการเกิดเหตุการณ์ 11 กันยายน ซึ่ง ไมเคิล มัวร์ ก็ตั้งประเด็นที่ว่า แล้วทำไมถึงไม่มีการพูดถึงเรื่องนี้มาก่อนเหตุการณ์นี้ โดยในภาพยนตร์ ไมเคิล มัวร์ภาพยนตร์เปิดโปงความสัมพันธ์ของ 2 ตระกูลนี้ ทางด้านธุรกิจที่เชื่อมโยงต่อเหตุการณ์ วันที่ 11 กันยายน

- คนกับสังคมภาพยนตร์ Fahrenheit 9/11 แสดงให้เห็นถึงการโจมตีแต่ นายจอร์จ บุช แต่ก็ยังมีฉากที่ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งทางสีผิว และสงครามระหว่างชนชั้นที่แทรกตัวอยู่ในเปลือกของสังคมอเมริกันอีกด้วยคนอเมริกัน ดังเช่น ลูกของคนที่ตำแหน่งในสภาครองเกรส ไม่ต้องถูกเกณฑ์ไปทำสงครามจู่โจมประเทศอัฟกานิสถาน

มุมมอง (Point of View)

- ผู้บรรยายเรื่องราว ภาพยนตร์ดำเนินเรื่องโดยใช้ผู้กำกับเป็นจุดดำเนินเรื่องและบรรยาย ถึงเหตุการณ์และบรรยายเสียง ถึงแม้ตัวของผู้กำกับ ไมเคิล มัวร์ จะไม่มีส่วนเกี่ยวกับการสูญเสียในครั้งนี้แต่ด้วยแนวทางการทำภาพยนตร์สารคดีนั้น ทำให้ผู้กำกับต้องมีการบรรยายเองเพื่ออรรถรสในการสื่อความหมายของการทู่เทเพื่อค้นหาความจริงของเหตุการณ์นี้

- มุมมองที่เป็นกลางภาพยนตร์ดำเนินเรื่องที่เน้นการบรรยายด้วยเสียงของผู้กำกับ ตามรูปแบบภาพยนตร์สารคดีทั่วไปที่เน้นนำเสนอข้อเท็จจริง

ขอบเขตในการเปิดเผยเรื่องราว (Rang of Story information)

ขอบเขตความจริงของภาพยนตร์เรื่องนี้ คือ ความสนิทชิดเชื้อของ ครอบครัว “บินลาเดน” กับ “ครอบครัวบุซ” ที่มีคำถามมากมายว่า “ทำไมครอบครัวประธานาธิบดี

สหรัฐอเมริกาจนถึงมีความสัมพันธ์กับครอบครัวของผู้ก่อการร้ายได้” แล้วทำไมเขาถึงยังเป็นครอบครัวที่เป็นประธานาธิบดีได้ ทำไมเขาถึงไม่เป็นขบวนการทำลายชาติของตัวเองไปได้ด้วยเพราะเขามีความสนิทสนมกับครอบครัวผู้ก่อการร้าย

เวลาและพื้นที่ (Time and space)

เวลาและพื้นที่ของภาพยนตร์เรื่องนี้ คือ ช่วงเวลาของความสูญเสียและการสร้างความตื่นตระหนกในความปลอดภัยของชีวิตคนอเมริกัน และพื้นที่ที่สูญเสีย นั่นคือจุดศูนย์กลางเศรษฐกิจของโลก (World trade center) โดยการทำลายพื้นที่สำคัญด้วยเครื่องบินนั้นนับว่าเป็นการทำลายความเชื่อมั่นในความปลอดภัยและเป็นการส่งสัญญาณว่ารัฐบาลอเมริกันต้องทำการปราบขบวนการผู้ก่อการร้ายทั่วโลกให้ได้ (โดยสามารถสร้างเสียงส่งเสริมสนับสนุนให้ส่งทหารออกไปยังตะวันออกกลางเพื่อรักษาสันติภาพโลก)

สัญลักษณ์ (Symbols)

- ทางภาพ เป็นภาพจริง จากเหตุการณ์จริง ที่ส่งความหมายได้ให้ผู้รับสารเข้าใจข้อเท็จจริงได้ตรงและสื่อสารให้เข้าใจได้มากกว่าสื่อสารรูปแบบอื่น ๆ
- ทางเสียง เป็นเสียงที่มาจากคลิปเหตุการณ์จริง ๆ (Footage) ที่ช่วยเพิ่มอรรถรสให้ภาพยนตร์รวมทั้งบทสนทนาจากการสัมภาษณ์ ที่โน้มน้าวผู้รับสารให้คล้อยตามสิ่งที่ไม่เคลิบเคลิ้ม ต้องการนำเสนอ

1.3 แนวคิดโครงสร้างการเล่าเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ

โครงเรื่อง (Plot) ภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาตินี้มีการแฝงความเชื่อในมุมมองสังคมของชนบทของสังคมไทย แล้วอิงกับวัฒนธรรมทางสังคมภาคอีสานประเทศไทยที่ต้องการสื่อถึงความเชื่อที่เป็นรากฐานของสังคมที่เต็มไปด้วยความเชื่อต่าง ๆ นานาเกี่ยวกับภูติ ผี ปีศาจ เจ้าที่ เวรกรรม การมองเห็นอดีตและอนาคต

แก่นความคิด (Theme) แก่นความคิดของภาพยนตร์เรื่องนี้ เน้นถึง “การหลุดพ้นจากสิ่งยึดติด เพื่อกลับไปหาความบริสุทธิ์ หรือธรรมชาติดั้งเดิมอีกครั้ง” โดยที่เน้นการเชื่อมโยง “คน” เข้ากับ “ธรรมชาติ” เปรียบเสมือนว่าคนเรานั้นไม่สามารถหนีธรรมชาติไปได้พ้น หรืออีกนัยหนึ่งนั่นคือ คนกับธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่เกิดมาคู่กัน เช่น เราเกิดมาจากธรรมชาติของการตั้งครรภ์โดยธรรมชาติหรือทาง

เทคโนโลยีก็ได้ แต่โดยสุดท้ายธรรมชาติของมนุษย์คือการได้ดำรงชีวิตที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติคือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่อง “ธรรมชาติ” คำว่า “ระลึกชาติ” เมื่อมองในมุมนี้ก็คือ การย้อนกลับไปหารากเหง้าหรือต้นกำเนิดของมนุษย์

ตัวละคร (Character) ภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติ มีตัวละครที่เป็นผีสิง ปลาตุก (ที่สามารถร่วมรักกับคนได้) หรือแม้กระทั่งผีเมียของลุงบุญมีเองด้วย โดยทุกตัวละครนั้นมีบทบาทในการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ในตัวเอง ดังนี้

- ลุงบุญมีลุงบุญมีเสมือนเป็นตัวแทนของผู้คนในชาติที่ยังคงดำรงคงอยู่ผ่านการสูญเสียพี่น้องร่วมชาติไปในเหตุการณ์ทางการเมืองหลายครั้งซึ่งยังไม่เคยได้รับการชำระคดีคลาย กล่าวคือ คนตายนั้นยังไม่ได้ความเป็นธรรม จึงได้มาเวียนว่ายให้ลุงบุญมีได้พบและสัมผัสเห็น

- ผีสิง คือ ลูกชาย (บุญส่ง) ของลุงบุญมีที่ตายไปนานแล้ว เข้ามาทำหน้าที่ในการสื่อความหมายในเรื่องที่หายสาบสูญไปนานแล้วกลับมาในร่างของผีสิงตาแดงกำ เปรียบเทียบได้กับว่าบุญส่งนั้นได้หายไปในปี กลับมาอีกครั้งคือได้กลายเป็นสัตว์ประหลาดไปเสียแล้ว ในตัวละครนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเป็นการให้สัญลักษณ์ที่แจ้งว่าบุญส่งได้หายตัวเข้าไปในปี เปรียบเสมือนกับชาวบ้านทั่วไปถูกกล่าวหาว่าเป็นแนวร่วมคอมมิวนิสต์เลยต้องหนีเข้าไปป่า พอกลับออกมาาก็กลายเป็นตัวประหลาดของสังคมไปโดยปริยาย เปรียบได้กับบุญส่งที่ก่อนเข้าไปในปีเป็นมนุษย์ แต่พอออกมา ก็กลายเป็นผีสิงนั่นเอง

- ผีเมียลุงบุญมี คือ ผีเมียของลุงบุญมีที่ตายจากไปนานแล้วกลับมาให้ลุงบุญมีพบเจอในตอนที่ลุงบุญมีใกล้จะตายเสมือนกับว่าเป็นการสื่อสารอย่างเป็นนัยยะว่า คนใกล้ตายนั้นจะได้พบเจอ กับคนที่เรารักได้ ผ่านการสื่อสารในรูปแบบของการระลึกชาติหรือระลึกถึงอดีตของตนเองที่เคยทำกรรมอะไรไว้ในชาติที่แล้วหรือชาตินี้ หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ความตายนั้นทำให้เราได้เข้าไปใกล้คนที่ตายมากขึ้นไปได้อีกชั้น และทำให้เรานั้นเข้าใจความตายได้มากขึ้น เปรียบดังว่าความตายนั้นอยู่ใกล้เรามากไม่ว่าเราจะอยู่ที่ไหน ร่ำรวยหรือยากจน มียศหรือไร้ศักดิ์ เราล้วนหนีความตายไม่ได้ นั่นคือ ธรรมชาติของชีวิต

- เจ้าหญิงสูงศักดิ์เป็นเจ้าหญิงที่มีความสัมพันธ์กับบ่าวรับใช้คนหนึ่ง เป็นการแสดง สัญลักษณ์ถึงความต้องการของคนนั้นไม่มีแบ่งแยกชนชั้น หรือความสูงต่ำของวรรณะทางสังคม ในภาพยนตร์นี้ได้แสดงถึงฉากการร่วมรักของเจ้าหญิงกับปลาตุกที่น่าตก มีนัยยะที่แสดงถึงความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีแบ่งแยกกับสิ่งมีชีวิตใด ๆ สะท้อนความเสื่อมโทรมของสังคมในปัจจุบัน ที่มีการรักร่วมเพศ

การร่วมรักกับสัตว์เลี้ยงหรือกับบุคคลที่ไม่สมควรล่วงละเมิดเช่นบุคคลในครอบครัว

ความขัดแย้ง (Conflict)

- ระหว่างบุคคล มีความขัดแย้งของตัวละครที่มีการตัดบทไปมาระหว่างชาติปัจจุบันและอดีตชาติ ทำให้การสื่อความหมายนั้นเป็นการสื่อความหมายของการให้ความหมายในรูปแบบ “มิติคู่ขนาน” ที่มีความหมายเป็นนัยแฝงว่า “การกระทำในชาติก่อนส่งผลถึงชาตินี้” กล่าวคือมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธที่กล่าวถึงเรื่องเวรกรรมจากการกระทำ

- คนกับธรรมชาติ ไม่มีความขัดแย้ง แต่เป็นไปในรูปแบบของการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครทั้งหมดกับ “ธรรมชาติ”

มุมมอง (Point of View)

- ระหว่างบุคคลที่หนึ่ง ในภาพยนตร์เรื่องนี้มีการใช้บุคคลที่ 1 ถึง 4 คนในการเล่าเรื่องที่มีประเด็นของ ตัวละครละประเด็น คือ 1) ลุงบุญมี 2) ผีสิง 3) ผีเมีย ลุงบุญมี 4) เจ้าหญิงผู้สูงศักดิ์ โดยทั้ง 4 ตัวละครนั้นได้มีเนื้อหาที่มีที่ไปที่มาเป็นของตนเอง เสมือนการเล่าเรื่อง 4 เรื่อง 4 มุมมองผ่านการเรื่องราวของลุงบุญมี โดยตัวละครทั้ง 4 นั้นต้องมาย้อนอดีต ระลึกชาติของตนเองผ่านการเดินทางของลุงบุญมี

ขอบเขตในการเปิดเผยเรื่องราว (Rang of Story information)

ขอบเขตของภาพยนตร์เรื่องนี้คือขอบเขตของความเชื่อ ความศรัทธาในการชดใช้กรรมของการกระทำของคนเมื่อชาติก่อนจนส่งผลให้มาชดใช้กรรมในชาตินี้ด้วยอาการเจ็บป่วยหรือการเป็นสัตว์ประหลาด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลกรรมจากการสร้างไว้เมื่อชาติก่อน ภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติ พยายามจะสร้างสัญญาให้เห็นถึงการกระทำของมนุษย์นั้นมีการกระทำบาปกรรมต่าง ๆ มากมาย แต่เมื่อสุดท้ายเมื่อใกล้ตายหรือรู้ว่าตนเองนั้นใกล้สิ้นอายุขัยด้วยโรคร้าย จึงทำให้คนเรานั้นระลึกขึ้นได้ว่าเราเคยได้กระทำความบาปหรือกรรมอะไรไว้บ้างเมื่อปางก่อน แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในแก่นของศาสนาพุทธว่าประเทศไทยนั้นเป็นเมืองพุทธที่คนในชาตินั้นให้ความสำคัญและเคารพกฎของธรรมชาติเรื่องเวรกรรม

เวลาและพื้นที่ (Time and space) ในภาพยนตร์มีการใช้สถานที่ที่เป็นตัวตั้งเรื่องอย่างต่อเนื่องทั้งเรื่อง และพื้นที่ นั้นคือจุดเริ่มต้นของการระลึกชาติของแต่ละตัวละครอย่างเด่นชัด โดยความสัมพันธ์ของเวลาและพื้นที่นั้นเป็นสิ่งที่เดินคู่กันไปเสมือนเส้นขนาน โดยพื้นที่นั้นเป็นตัวตั้งให้เวลาเดินทางไปและกลับได้ผ่านการขับเคลื่อนของมนุษย์ที่ขับเคลื่อนการเล่าเรื่องผ่านกาลและเวลาทั้งในอดีตและ

ปัจจุบัน ทั้งนี้พื้นที่ในเรื่องอยู่ในภาคอีสาน นอกจากเป็นพื้นที่บ้านเกิดของผู้กำกับ อาจะยังมองได้ว่าผู้กำกับจงใจใช้พื้นที่นี้สื่อว่า อีสานมีความเป็นไทยในมุมมอง และทัศนคติของคนทั่วไปซึ่งเสมือนเป็นส่วนที่สนับสนุนเรื่องความเชื่อ การระลึกชาติในภาพยนตร์

สัญลักษณ์ (Symbols)

- ทางภาพ มีการสื่อสารอย่างมากมายทั้งฉากป่าเขาธรรมชาติ ฝี่ การร่วมรักของคนกับสัตว์ (เจ้าหญิงกับปลาตก) ภาพในภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติ แฝงไปด้วยสัญลักษณ์ของการสื่อสารโดยนัยแฝงเพื่อต้องการให้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ตีความจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้รับสาร

- ทางเสียง ใช้การสร้างเสียงที่สอดคล้องกับฉากของธรรมชาติ ป่าเขา น้ำตก เพื่อให้ผู้ชมนั้นเข้าถึงจิตวิญญาณของธรรมชาติและเนื้อเรื่องที่เต็มไปด้วยกลิ่นไอของธรรมชาติที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการเข้าถึงบทบาทของตัวละครนั้น ๆ ในประเด็นเกี่ยวกับภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ ทั้ง 3 เรื่อง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน โดยคุณธิดา ผลิตผลการพิมพ์ ได้แสดงความเห็นว่าคุณธิดาแสดงความคิดเห็นว่า “ภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องนี้มีจุดร่วมสำคัญมากข้อหนึ่งคือ เป็นภาพยนตร์ซึ่งพูดถึงสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองที่มีผลกระทบโดยตรงหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับความเชื่อ/วิถีชีวิต/ประสบการณ์/ความทรงจำของตัวผู้กำกับเอง ตัวภาพยนตร์จึงมีสถานะเป็นทั้งบันทึกประวัติศาสตร์ และบันทึกความทรงจำที่ผู้กำกับมีต่อสังคมและการเมือง (ซึ่งแตกต่างกันทั้งสถานที่และยุคสมัย) ไปด้วยพร้อม ๆ กัน”

ส่วนที่ 2. วิเคราะห์สัญลักษณ์ทางการเมืองและสังคมของภาพยนตร์โดยใช้กระบวนการสร้างความหมายของสัญลักษณ์

จากการวิจัยภาพยนตร์รางวัลปาล์มผ่านการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องและแนวคิดกระบวนการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ ในด้านการเมืองและสังคม ผู้วิจัยสามารถแบ่งเป็นประเด็นจากการสังเคราะห์ทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าวของภาพยนตร์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยของแต่ละเรื่องได้ดังนี้

เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ ภาพยนตร์เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ เป็นภาพยนตร์ที่มีรูปแบบการสื่อความหมายโดยนัยแฝง (Connotative Meaning) เพื่อต้องการให้ผู้รับสารได้สัมผัสกับความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ของสังคมชาวบ้านต่างจังหวัดที่มีความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด หรือการเกิดใหม่ การระลึกชาติ

ซึ่งการสื่อในรูปแบบนี้เป็นการเล่นกับจินตนาการเพื่อให้เกิดการคาดเดาของผู้ชม ทำให้ภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติ มีความน่าสนใจและมีการหักมุมทางด้านการคาดเดาอย่างมาก เช่น ฉากลิงผีนั่น มีความสงสัยว่าทำไมต้องเป็นลิง ทำไมไม่เป็นสัตว์อื่น ๆ ซึ่งคาดว่าการใช้ลิงเป็นสื่อกลางนั้น น่าจะมีปัจจัยมาจากสภาพแวดล้อมโดยรวมของภาพยนตร์ที่มี ฉาก (Setting) เป็นฉากเชิงนามธรรมที่หมายถึงความเจ็บสงบของหมู่บ้านในชนบทที่มีสภาพเป็นแนวป่ารก เพื่อให้สอดคล้องกับป่าจึงต้องมีสัตว์เป็นสื่อกลางเพื่อสะท้อนถึงสภาพแวดล้อมในนิยามของภาพยนตร์

โดยจากผลการวิจัย พบประเด็นด้านการเมืองและสังคมจากการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องและแนวคิดกระบวนการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ในภาพยนตร์เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ ดังนี้

ประเด็นด้านสังคม สังคมที่พบในภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติ เป็นรากฐานที่มาจากศาสนาและความเชื่อแบบไทยเพราะฉะนั้นสังคมในภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติจะเป็นสังคมที่เป็นการแสดงถึงสังคมของชาวบ้านในสังคมชนบทไทย เรื่องความเชื่อ การตีมน้ำสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ โดยความเชื่อนั้นถือว่าเป็นกุศโลบายที่ทำให้จิตของคนเรานั้นแกร่งขึ้นได้ และทำให้มีแรงรักชาติตนเองได้เมื่อสภาวะของจิตใจที่ดีมากขึ้น

นอกจากนี้ ในเรื่องความเชื่อที่ถูกสื่อสารผ่านภาพยนตร์นั้นคือ ความเชื่อในสังคมไทยที่มีรากฐานมาจากศาสนา ซึ่งในที่นี้คือ ศาสนาพุทธที่มีหลักความเชื่อที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” และเป็นการแสดงสัญลักษณ์ว่าภาพยนตร์เรื่องนี้สร้างโดยคนไทยและอิงความเชื่อของศาสนาประจำชาติอย่างศาสนาพุทธ สะท้อนมาในรูปแบบของการระลึกชาติของตัวละครตัวหนึ่ง (ลุงบุญมี) และนำมาซึ่งการระลึกชาติของตัวละครอีกหลายตัวที่แฝงไปด้วยนัยยะทางการเมือง ชนชั้นปกครองและชนชั้นที่ต่ำกว่า (เจ้าหญิงกับป้าวรับใช้) ว่ามีความรักกันได้ถึงแม้จะต่างชนชั้นกันมาก โดยความรักนั้นสามารถทำลายกำแพงทางชนชั้นได้ ไม่เว้นแม้แต่คนกับปลาดุก (สัตว์เดรัจฉาน)

ในอีกประเด็นที่พบในสังคมของภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติ คือเรื่องของวัฒนธรรมที่เห็นในภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติซึ่งเป็นรูปแบบการดำรงชีวิตที่เป็นธรรมเนียมสืบต่อกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อนั้นคือตัวขับเคลื่อนรูปแบบของวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการไหว้ การกิน การตีมน้ำสมุนไพรรักษาโรคทุกสิ่งนั่นคือ วัฒนธรรมของความเชื่อที่ส่งถ่ายมาจากอดีตให้กับสังคมปัจจุบัน และ

ความเชื่อนั้นเสริมสร้างรูปแบบวัฒนธรรมให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ที่เห็นชัดในภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติ

ประเด็นด้านการเมือง ภาพยนตร์เรื่องลุงบุญมีระลึกชาติสอดแทรกการเมืองเข้ามาในเนื้อหาของการระลึกชาติผ่านลุงบุญซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง ทั้งนี้เพราะว่าลุงบุญมีเชื่อว่าอาการเจ็บป่วยของตนเองนั้นเกิดจากการกระทำบาปไว้เมื่ออดีตชาติที่ตนเองเคยทำไว้ ในที่นี้เป็นการสอดแทรกว่าการเป็นคอมมิวนิสต์หรือการต่อต้านคอมมิวนิสต์เมื่อครั้งหนึ่งของประเทศไทยนั้นมีผู้คนที่ต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์เพราะว่าไม่เข้ากับทางรัฐบาลเลยต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์และไม่มีที่ตรงกลางให้เลือก รวมทั้งการกล่าวถึงชนชั้นที่โดนพาดพิงคือชนชั้นปกครองที่มีอำนาจ กับชนชั้นถูกปกครอง (เจ้าหญิงกับบ่าวรับใช้) โดยสามารถมีความรักกันได้ถึงแม้ว่าในอดีตนั้นการกระทำนั้นจะต้องโทษอาญาก็ตาม แฝงความหมายอย่างมีนัยยะว่าความรักมีอาจกัดกินความรักของมนุษย์ทุกผู้ชนไปได้แม้กระทั่งชนชั้นปกครองกับไพร่

เรื่อง: The Pianist

The Pianist (สงคราม ความหวัง บัลลังค์ เกียรติยศ) เป็นการเล่าเรื่องของนักเปียโนชาวโปแลนด์ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นยิว (Jews) ภาพยนตร์เรื่องนี้ให้ส่วนผสมระหว่างโชค ความสามารถ การตัดสินใจบนเงื่อนไขที่กดดัน และการดิ้นรนเอาชีวิตรอดจนถึงที่สุด ตลอดจนความช่วยเหลือจากนายทหารเยอรมันที่มีใจเป็นธรรม สร้างผลลัพธ์ท้ายสุดให้เขารอดชีวิตมาได้

จากผลการวิจัย พบประเด็นด้านการเมืองและสังคมจากการวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องและแนวคิดกระบวนการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ในภาพยนตร์เรื่อง The Pianist ดังนี้

ประเด็นด้านสังคม ประเด็นทางสังคมที่ถูกสื่อสารอย่างชัดเจนในภาพยนตร์เรื่องนี้ คือ เรื่องของชนชั้น โดยการอ้างชนชั้นที่บริสุทธิ์ของเยอรมันนำมาซึ่งการสังหารหมู่ชาวยิวจำนวนมากหลายล้านคนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น นับได้ว่าเป็นการสังหารหมู่ที่มีความโหดร้ายมากที่สุดในโลกครั้งหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ ในด้านนี้คือความจริงที่ถูกแฝงไว้ในภาพยนตร์เรื่อง The Pianist ซึ่งอ้างอิงจากประวัติศาสตร์ที่เป็นจริงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

ประเด็นด้านการเมือง สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสาเหตุหลักของการเดินเรื่องในภาพยนตร์เรื่อง The Pianist เพราะ “สงคราม” เป็นต้นเหตุที่ทำให้สปีลมันน์ (ตัวเอกของเรื่อง) ต้องพบเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด

ถ้าไม่มีไหวพริบในการเอาตัวรอดและฝีมืออันยอดเยี่ยมในฐานะนักเปียโนมืออาชีพ ตัวเอกของเรื่อง “สปิลมันน์” อาจจะไม่สามารถเอาตัวรอดจากสงครามล้างเผ่าพันธุ์ ใน ครั้งนี้ได้

เรื่อง: Fahrenheit 9/11

จากผลการวิจัย พบประเด็นด้านการเมืองและสังคมจากการวิเคราะห์ โครงสร้างการเล่าเรื่องและแนวคิดกระบวนการสร้างความหมายของสัญญาณ ในภาพยนตร์เรื่อง Fahrenheit 9/11 ดังนี้

ประเด็นด้านการเมือง ประเด็นทางด้านการเมืองในภาพยนตร์เรื่องนี้ แสดงให้เห็นผ่านสัญญาณทางด้านบทเรื่อง โดยผู้วิจัยพบว่าภาพยนตร์เรื่องนี้พยายาม จะสื่อสารว่า สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจของโลกยุค ใหม่ นอกจากนั้นก็ยังเป็นจุดศูนย์กลางของความเกลียดชังและการก่อการร้าย และภาพยนตร์เรื่อง Fahrenheit 9/11 ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตระกูล บุกซ์และบิน ลาเดิน ซึ่งได้พาดพิงถึงสาเหตุที่ทำให้ ทั้งคู่ได้กลายเป็นศัตรูกัน ชาวอเมริกันผู้สนับสนุนบุชนั้น ล้วนแต่ไม่พอใจกับการแจประเด็นครั้งนี้ ถึงกับกล่าวหา ชาวอเมริกันที่ชมภาพยนตร์เรื่องนี้ว่าเป็น “พวกขายชาติ” แต่ผู้รับชมภาพยนตร์ เรื่องนี้หลายกลุ่ม ก็ให้คนอเมริกันที่ไม่เห็นด้วย เปิดใจเพื่อเปิดมุมมองและความรู้ ทาง การเมืองใหม่ ๆ เพราะคนเหล่านี้เชื่อว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ระบุถึงสิทธิอย่าง หนึ่งที่ชาวอเมริกันมี นั่นก็คือ เสรีภาพทางการพูด (Freedom of Speech) ซึ่งผู้ กำกับ/ผู้เล่าเรื่อง ไมเคิล มัวร์ ได้ตั้งใจที่จะนำเสนอภาพยนตร์สารคดีที่กล่าวถึงผู้นำ ประเทศเรื่องนี้ว่ามีส่วนทำให้ชาวอเมริกันนั้นต้องเสี่ยงชีวิตจากการใช้ชีวิตใน ประเทศของตนเองจากเหตุการณ์ 11 กันยายน เพราะเนื่องจากความเสี่ยงต่อการ ก่อการร้ายนั้นแล้ว ยังเป็นการเสี่ยงต่อการใช้งบประมาณในการก่อสงครามเพื่อข้อ อ้างในการรักษาสันติภาพของโลก โดยที่จัดฉากให้รัฐบาลอเมริกันนั้นรับบทเป็น ตำรวจของโลกในการจับกุมผู้ก่อการร้ายซึ่งคือ ประเทศอัฟกานิสถาน

นอกจากนี้ เอกลักษณ์ในภาพยนตร์ของไมเคิล มัวร์ (ผู้กำกับ) จะเน้น สื่อสารงานในรูปแบบของการค้นหาความจริงผ่านกระบวนการพูดตามหลักการพูด แบบเสรีภาพที่ประชาชนสามารถพูดได้จากบทภาพยนตร์จะเป็นการอ้างอิงการให้ ความจริงผ่านที่สาธารณะทำให้ประชาชนนั้นเกิดความคิดในการตั้งข้อสงสัยกับ รัฐบาล อาทิเช่น การโกงผลเลือกตั้งก่อนเข้าเป็นประธานาธิบดีของ บุช ซึ่งสะท้อน มาในความไม่พอใจของประชาชนในวันเข้ารับตำแหน่งของบุช การทำหน้าที่ของ

บุช การสานผลประโยชน์ของคนในรัฐบาลกับกลุ่มคาร์ลไลน์ (บิลาเต็น) ซึ่งไม่เคลมัวร์ตั้งข้อสังเกตเชิงโน้มน้าวให้ผู้รับสารคิดเอาเอง ว่าสุดท้ายการรับตำแหน่งของบุชนั้นหมายถึงการเข้ามาเป็นไบเบิกทางให้กับธุรกิจของตน (พ่อ) กับกลุ่มบิลาเต็นหรือไม่

ประเด็นด้านสังคม ในภาพยนตร์เรื่องนี้สื่อสารว่ารูปแบบสังคมของอเมริกานั้นเป็นสังคมที่ให้อิสระกับผู้คนในชาติเป็นอย่างมากสะท้อนจากบทภาพยนตร์เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงประชาชนในประเทศนั้นสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการต่างๆของทางภาครัฐได้อย่างเต็มที่เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของตนเองดังที่กฎหมายได้กล่าวไว้ ซึ่งภาพยนตร์เรื่องนี้มีความตั้งใจที่จะเปิดเผยความจริงของเหตุการณ์ 11 กันยายน โดยตั้งคำถามกับผู้รับชมว่าแท้จริงแล้วประเทศอเมริกากำลังต่อสู้กับตนเองหรือว่าต่อสู้กับศัตรูภายนอก ดังนั้นภาพยนตร์เรื่องนี้จึงมีของการซ่อนสัญลักษณ์ทางการเมืองกับเรื่องความสัมพันธ์ของการประสานผลประโยชน์ทางการเงินของบุคคลในรัฐบาลอเมริกากับอ้างอิงการก่อวินาศกรรม เพราะการทำสงครามคือการสร้างรายได้ของบุคคลที่มีฝ่ายเกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยการสื่อสารการเมืองและสังคมของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ ทั้ง 3 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่าภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำทั้ง 3 เรื่องนั้นมีกระบวนการสื่อสารทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์ในภาพยนตร์ ซึ่งผลของการวิจัยเป็นไปตามทฤษฎีการปฏิบัติทางการเมืองแบบคู่ตรงกันข้าม (Binary opposition) ที่มีความขัดแย้งในด้านการสื่อสารความหมายทางการเมือง เช่น ภาพยนตร์เรื่อง The Pianist นั้นมีการสื่อสารทางการเมืองที่มีการสื่อสารทางการเมืองในมุมมองของคู่ตรงข้ามระหว่าง ดนตรี (เปียโน) ตัวแทนของความรัก ความสันติ กับสงคราม (ความโหดร้าย การพลัดพราก) ที่มีความย้อนแย้งภายในบทบาท หน้าที่ ของตัวละครและบทบาทในภาพยนตร์ ความย้อนแย้งที่ตรงข้ามกันนั้นมีนัยยะที่พยายามสื่อสารถึงความตรงข้ามของการเมืองที่มีความตรงข้ามในรูปแบบของ ดนตรี และสงคราม

ภาพยนตร์เรื่อง 9/11 Fahrenheit มีการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบของคู่ตรงข้ามระหว่าง “ความจริง” และ “การปกปิดความจริง” ความจริงในนัยยะของภาพยนตร์เรื่องนี้คือความจริงที่ถูกปกปิดในด้านของความสัมพันธ์ของผู้มีอำนาจในรัฐบาลกับกลุ่มที่สร้างผลประโยชน์ให้กับบุคคลในรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ความ

สัมพันธ์ที่มีความขัดแย้งภายใน นั้นส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินชาวอเมริกันที่ไม่ทราบข้อเท็จจริง จนกระทั่งมีการสร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ขึ้นมาความจริงนั้นจึงสร้างกระบวนความคิดให้กับประชาชนอเมริกาในความน่าเชื่อถือของบุคคลในรัฐบาล

ในส่วนของภาพยนตร์เรื่อง ลุงบุญมีระลึกชาติ มีการสื่อสารทางการเมืองที่มีความเป็นคู่ตรงข้าม ในเรื่องมุมมองของ ความเชื่อ (ไสยศาสตร์) และวิทยาศาสตร์ เนื่องด้วย”แก่นความคิด” ของภาพยนตร์เรื่องนี้เน้นมีการสื่อสารไปในทิศทางของความเชื่อในระบบชุมชนของชนบทแห่งหนึ่งในประเทศไทยที่ยังมีความเชื่อในเรื่องเวรกรรม อาการเจ็บป่วยในปัจจุบันที่เป็นเหตุมาจากกรรมในชาติปางก่อน หรือการระลึกชาติได้ ซึ่งในทางวิทยาศาสตร์นั้นยังไม่สามารถหาเหตุผลในเรื่องดังกล่าวได้ แต่ทั้งนี้การสื่อสารทางการเมืองในภาพยนตร์เรื่องนี้เน้นมีการสื่อสารความหมายในรูปแบบของเส้นยวหนึ่งของประสบการณ์ชีวิตที่เมื่ออดีตของประเทศไทยที่มีการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานของประเทศไทย

จะเห็นว่าว่าภาพยนตร์ ทั้ง 3 เรื่อง มีรูปแบบการสื่อสารการเมืองและสังคมที่เป็นข้อขัดแย้ง ตรงข้ามกันอย่างชัดเจนตามหลักการทฤษฎีการปฏิบัติทางการเมืองแบบคู่ตรงกันข้าม

ดังนั้น จากผลการวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ ในรอบ 10 ปี (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2555) มักจะมีการสื่อสารทางเนื้อหา สัญญะทางทั้งตรงและทางอ้อม ในประเด็นด้านการเมืองและสังคม ตามแต่ที่ผู้เล่าซึ่งก็คือผู้สร้างหรือผู้กำกับเป็นคนเล่าเรื่อง โดยจากภาพยนตร์ปาล์มทองคำ 3 เรื่องที่ผู้วิจัยศึกษา จะเห็นได้ว่าผู้กำกับจะมีอำนาจในการเล่าเรื่อง ให้สื่อสารตามในสิ่งที่ตนเองต้องการเพื่อสื่อถึงประเด็นทางการเมืองผ่านรูปแบบการเล่าเรื่องและสัญญะทางทั้งตรงและทางอ้อม ซึ่งประเด็นด้านการเมืองและสังคมที่ถูกสื่อสารออกมา ก็แล้วแต่รูปแบบการเล่าเรื่องของผู้กำกับแต่ละคน อย่างไรก็ตามประเด็นด้านการเมืองและสังคม ไม่เพียงแต่ถูกสื่อสารผ่านทางภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ ถึงผู้รับสาร (คนดู) เท่านั้น แต่รางวัลปาล์มทองคำยังช่วยกระตุ้นเป็นกระบอกเสียงและสนับสนุนให้ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลถูกสื่อสารด้านการเมืองและสังคมออกสู่ระดับสากล ทั้งนี้จากการวิจัยและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทำให้ทราบว่ารางวัลปาล์มทองคำเป็นรางวัลที่สื่อมวลชนโลกในหลาย ๆ แขนง ให้ความสนใจ เพราะเป็นรางวัลที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติและมีความเป็นสากลสูง รวมทั้ง

ภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลนี้ มักจะถูกเชื่อมโยงจากสื่อมวลชนในประเด็นด้านการเมืองและสังคมตามมาหลังจากภาพยนตร์ได้รับรางวัลตามแต่ละกรณีหรือตามเหตุการณ์ทางการเมืองในปีที่ภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ ได้รับรางวัล ถึงแม้จะไม่มีหลักฐานว่าภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำตั้งใจสื่อสารด้านการเมืองและสังคม อีกนัยหนึ่งพบว่าสัญญาณจากภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่อง มีรูปแบบและกระบวนการนำเสนอที่ทำให้ภาพยนตร์สร้างประเด็นที่ทำให้ได้รับความสนใจและถูกพูดถึงในวงการการเมืองระดับสากล

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องสื่อสารการเมืองและสังคมผ่านภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง ดังนี้

1. ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยในรูปแบบอื่นของภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำ เช่น ด้านสื่อสารการตลาด เป็นต้น เพื่อจะทราบแง่มุมภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำในแนวทางธุรกิจ

2. ควรมีการศึกษาประเด็นทางด้านสื่อสารการเมืองและสังคมในภาพยนตร์รางวัลอื่น ๆ ที่เป็นภาพยนตร์รางวัลระดับโลกเช่นเดียวกับภาพยนตร์รางวัลปาล์มทองคำในเทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ ภาพยนตร์รางวัลหมีทองคำ ซึ่งถือเป็นรางวัลภาพยนตร์สูงสุดในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติเบอร์ลินที่เป็นเทศกาลภาพยนตร์ระดับโลก เพื่อจะได้ทราบแนวทางประเด็นสื่อสารการเมืองและสังคมในภาพยนตร์รางวัลโลกอื่น ๆ ว่ามีแนวทางสื่อสารรูปแบบใดเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจภาพยนตร์รางวัลระดับโลกและเป็นแนวทางให้คนทำภาพยนตร์ศึกษษตัวอย่างภาพยนตร์ที่ต้องการสื่อสารด้านการเมืองและสังคมในระดับสากล

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ (2542). *การวิเคราะห์สื่อแก่นความคิดและเทคนิค*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : เอดิชั่น เพรสโปรดักส์

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2540). *วรรณคดีวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กัจจกร หลุยยะพงศ์ (2554). *ดูหนังด้วยแว่นทฤษฎี : แนวคิดเบื้องต้นของการวิเคราะห์ภาพยนตร์*. นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ชัชวาล เพ็ญโฉม (2553). ที่มาเว็บไซต์ <http://www.tcdc.or.th/src/15013/> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2558

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545). *สัตววิทยาโครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษา รัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ:วิภาษา.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549). *รัฐชาติกับ(ความไร้)ระเบียบโลกชุดใหม่*. กรุงเทพฯ : วิภาษา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และชาย สัญญาวิวัฒน์ (2551). *การบริหารจัดการแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพงษ์ รุจอมชัย. 2556 . *ความหมายทางการเมืองในภาพยนตร์(Online)*. <http://www.scribd.com/doc/ความหมายทางการเมืองในภาพยนตร์-Political-Communication-through-Film>

แมตต์ โนลเลอร์. 2553. *บทวิจารณ์ ลุงบุญมี(Online)* www.slantmagazine.com/house/2010/05/cannes-film-festival-2010-fair-game-route-irish-and-uncle-boonmee-who-can-recall-his-past-lives/

อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล (2553). *ลุงบุญมีระลึกชาติ*. เทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2553

Bordwell, David and Thomson (2008). *Film Art An Introduction*. Eight Edition. New York : McGraw-Hill Companies.

Joe Nathan (2013). *Q&A: Apichatpong Weerasethakul (Online)*. <http://www.hollywoodreporter.com/news/qampa-apichatpong-weerasethakul-23765>

Barthes, R. 1973. *Mythologies*. London: Granada

Williams, R. 1961. *The Long Revolution*. Harmondsworth: Penguin.

ทัศนคติปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่
ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสาย
ตรวจในสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน กองบังคับการ
ตำรวจนครบาล 7

**Attitude to factors of the performance
efficiency of Patrol Police officer in Bang
Yi khan Police Station Metropolitan
Police Division 7**

ธีระสิทธิ์ วงษ์ลิขิตเลิศ
Thirait Wonglikitlert

บทคัดย่อ

สถานีตำรวจนครบาลบางเขนมีภารกิจจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจออกเป็น 3 รูปแบบ คือ สายตรวจจรดยนต์ สายตรวจจรดจักรยานยนต์ และสายตรวจเดินเท้า เพื่อให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่รับผิดชอบและมีความรวดเร็วในการเข้าระงับเหตุ ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจในภาพรวมมีความสมัครใจในการปฏิบัติหน้าที่สายตรวจและมีความพร้อมของอุปกรณ์ที่จำเป็น คือ อาวุธปืน กุญแจมือ และวิทยุสื่อสาร นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติหน้าที่สายตรวจจะต้องมีทักษะทางยุทธวิธีและความรู้ของกฎหมาย ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการรายงาน ด้านการสั่งการ และด้านการประสานงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงการปฏิบัติ แนวคิด แนวทาง เพื่อนำไปพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่บกพร่องที่ส่งผลต่อทัศนะปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ วิธีการศึกษาโดยการใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากกลุ่มประชากรที่ศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ในสถานีตำรวจนครบาลบางเขน จำนวน 142 คน มาวิเคราะห์ ทำให้ทราบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจสายตรวจต้องมีการวางแผนการปฏิบัติหน้าที่เสมอ โดยผู้บังคับบัญชาจะเป็นผู้มอบนโยบายทั้งทางวาจาและลายลักษณ์อักษร ทั้งจะต้องมีการรายงานให้ทราบผลของการปฏิบัติหน้าที่ ไปจนถึงการยอมรับการสั่งการตามอำนาจหน้าที่ที่ประกอบกับความร่วมมือกันและหากมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้เป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการสร้างมวลชนสัมพันธ์กับประชาชนจะทำให้ได้รับรู้ข้อมูล รับทราบปัญหา เป็นการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สายตรวจ (patrol)

คำสำคัญ : เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ, การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม, ประสิทธิภาพ

Abstract

Bang Yikhan Police Station is organized a patrol into three themes: Cars patrol, Motorcycle patrol and Foot patrol in order to eligible to an area of responsibility and a quick-access emergency. The overall of the patrol officers have willingness to perform their duties and the availability of equipment necessary situation such as firearms, handcuffs and radio communication. In addition the patrol officers have to be tactical skills and knowledge of law to ensure for the effective operations so that they have studied the concepts including the factors of the performance efficiency. In crime prevention is divided into four areas: the planning, the report, the command and the coordination that aims to understand the concepts and the guidelines to conduce to the development or the improvement and the defects that affect the perceived factors of the performance of the duties efficiency. The study by a questionnaire created as a tool to collect data. The statistics used in the analysis include the percentage, mean and standard deviation of the population studied. 142 of the patrol officers in the Bang Yikhan Police Station were analyzed and indicated that their duties always requires planning by supervisors who will provide a policy both verbal and written forms. Afterwards, they will have to report the effect of the duties including the cooperation and the acceptance of the command of the authority. Using the advanced technologies also has encouraged them to do their duties effectively. Moreover, creating public relations with people will get to know the information and know the problems. This creates a positive image of the organization to make public has a feelings warm and the security of life and property to performance of the patrol officer.

Keywords : Patrol officer, Crime prevention, Efficiency

บทนำ

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงของประเทศไทย จึงถือเป็นจุดศูนย์กลางของการคมนาคมระบบเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา การพาณิชย์ สถาบันการเงิน หน่วยงานราชการ โรงงานอุตสาหกรรม และยังมีสถานที่หลายแห่งที่สำคัญซึ่งจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคนไทยและคนต่างชาติ รวมทั้งยังเป็นศูนย์รวมของความทันสมัยของเทคโนโลยีและระบบการติดต่อสื่อสาร จึงนับว่าเป็นเมืองสำคัญและมีความเจริญเติบโตไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งทางกายภาพและเทคโนโลยี เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ กอปรกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน จึงทำให้มีการแข่งขันในหลายด้าน อาทิเช่น รายได้ ธุรกิจการค้าการลงทุน การศึกษา และเพื่อความอยู่รอดในสังคมทันต่อกระแสความเจริญ ทั้งในด้านการศึกษา ค่านิยมด้านวัตถุ ปัจจัยสี่ ประการ เทคโนโลยี ทำให้การประกอบอาชีพในถิ่นฐานบ้านเกิดกับเมืองหลวงมีความแตกต่างทำให้ผู้คนในแต่ละภูมิภาคของประเทศสนใจที่จะมาแสวงหาความ ต้องการด้วยปัจจัยหลายอย่างในกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงยังมีนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้หาประสบการณ์หรือทำกิจกรรม ไปจนถึงประชากรแฝงที่เข้ามาอย่างถูกต้องและแอบลักลอบเข้ามาเพื่อมาเป็นแรงงาน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประชากรในกรุงเทพมหานครมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจากการวางผังเมืองที่ไม่ดีทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดชุมชนแออัด รวมทั้งผู้คนที่มีความหนาแน่นมาก เหล่านี้จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาสังคมและผลที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ปัญหาอาชญากรรม

อาชญากรรม (Crime) หมายถึง พฤติกรรมที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้นตั้งแต่ความผิดเล็กน้อยจนถึงขั้นร้ายแรงและน่ากลัว จากภาพข่าวอาชญากรรมที่ปรากฏให้รับรู้ทุกวัน โดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ ขณะที่บางคนอาจจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับอาชญากรรมด้วยตนเอง หรือรู้จักคุ้นเคยกับผู้กระทำความผิดและบางคนอาจเคยเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง อาชญากรรมจึงเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของสังคมที่มีผลกระทบต่อความรู้สึก ไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไปจนถึงการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้น อาชญากรรมจึงเป็นสิ่งที่กีดกันความเจริญทำลายความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ตำรวจเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์มีหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองชีวิตทรัพย์สินของประชาชนและรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดความผาสุกภายใน

ประเทศ ปรากฏว่ามีผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายทางอาญา เป็นหน่วยงานแรกของกระบวนการยุติธรรม จึงต้องสร้างความมุ่งมั่นต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน ทั้งยังต้องเป็นผู้ช่วยเหลือและให้บริการด้านต่างๆ เป็นผู้รอบรู้กฎหมาย มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่เพราะมีอำนาจหน้าที่ตั้งแต่การตรวจค้น สืบสวน สอบสวน และจับกุมผู้กระทำความผิด ซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานนั้น ต้องแสดงออกด้วยความแน่นอน รวดเร็ว และการปฏิบัติหน้าที่ต้องเป็นไปตามกรอบของกฎหมาย เพื่อสร้างหลักประกันให้สังคมว่าจะได้รับความคุ้มครอง เพราะการยับยั้งอาชญากรรมหรือป้องกันภัยอย่างรวดเร็วเป็นภารกิจที่สำคัญ ตำรวจสายตรวจจึงถือเป็นงานหลักที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในสังคม

สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขันเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 7 (Metropolitan Police Division 7) กองบัญชาการตำรวจนครบาล (Metropolitan Police Bureau) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (Royal Thai Police Headquarters) มีหน้าที่รับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ครอบคลุมพื้นที่แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย และแขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด มีพื้นที่รับผิดชอบโดยรวมประมาณ 3.821 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากรประมาณ 92,411 คน จำนวนประชากรแฝงประมาณ 241,000 คน และจำนวนชุมชนถึง 10 ชุมชน (อรรถวุฒิ นิวัตโสภณ ,2557,น.1) จากสภาพพื้นที่รับผิดชอบเป็นแหล่งชุมชนในเมืองหลวง สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขันจึงกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการปฏิบัติเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดนำไปใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน ซึ่งภารกิจหน้าที่มีทั้งงานป้องกันปราบปราม งานสืบสวน งานสอบสวน งานจราจร และงานธุรการ ทำให้ต้องมีการแบ่งภารกิจออกไป แต่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

ดังนั้น เพื่อให้สภาพพื้นที่ในเขตรับผิดชอบเกิดความเปราะบางและเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน จึงได้มีการจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในการ ลงพื้นที่ออกตรวจโดยแบ่งมอบภารกิจให้เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ 3 ประเภท คือ 1.สายตรวจรถยนต์ 2.สายตรวจรถจักรยานยนต์ และ 3.สายตรวจเดินเท้า ซึ่งการกำหนดสายตรวจแต่ละประเภทจะใช้หลักเกณฑ์ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่รวมทั้งความคล่องตัวในขณะออกตรวจและที่สำคัญ คือ ความรวดเร็วในการเข้าระงับเหตุหากมีการก่ออาชญากรรมขึ้น ตำรวจสายตรวจจึงถือเป็นภารกิจหลักสำคัญของการ

ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่ และในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนในเขตรับผิดชอบรู้สึกอบอุ่นพึงพอใจเกิดความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินให้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมของพื้นที่ความรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขันก็ยังมีอยู่ต่อเนื่องเห็นได้จากสถิติคดีอาญา 5 กลุ่ม ระหว่างปี พ.ศ.2555-2557 ของสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน ปรากฏดังตาราง

ประเภทความคดี	พ.ศ. 2555		พ.ศ. 2556		พ.ศ. 2557	
	เกิด	จับ	เกิด	จับ	เกิด	จับ
1) กลุ่มคดีอุกฉกรรจ์ (45%)						
1.1ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา	3	3	2	1	2	1
1.2วางเพลิง	0	0	0	0	0	0
1.3ปล้นทรัพย์	0	0	1	1	0	0
1.4ชิงทรัพย์	3	1	2	1	0	0
1.5เรียกค่าไถ่	0	0	0	0	0	0
รวม	6	4	5	3	2	1
2) กลุ่มคดีประทุษร้ายต่อชีวิต (60%)						
2.1ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา	1	1	1	1	3	3
2.2ฆ่าผู้อื่นโดยไม่เจตนา	0	0	0	0	0	0
2.3ทำให้ตายโดยประมาธ	0	0	0	0	0	0
2.4พยายามฆ่า	0	0	2	2	0	0
2.5ทำร้ายร่างกาย	3	0	21	7	22	7
2.6ข่มขืนกระทำชำเรา	0	0	4	0	3	2
รวม	4	1	28	10	28	12
3) กลุ่มคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ (58%)						
3.1ลักทรัพย์	14	13	42	19	38	27
3.2วิ่งราวทรัพย์	1	1	1	1	0	0
3.3ริดเอาทรัพย์	0	0	0	0	0	0
3.4กรรโชกทรัพย์	1	1	0	0	0	0
3.5 ชิงทรัพย์ (บาดเจ็บ)	3	2	4	3	5	4

ตาราง(ต่อ)

ประเภทความคดี	พ.ศ. 2555		พ.ศ. 2556		พ.ศ. 2557	
	เกิด	จับ	เกิด	จับ	เกิด	จับ
3.6 ชิงทรัพย์(ไม่บาดเจ็บ)	4	2	1	1	1	1
3.7 ปล้นทรัพย์	1	1	0	0	1	1
3.8 รับของโจร	0	0	0	0	1	1
3.9 ทำให้เสียทรัพย์	1	1	1	1	5	4
รวม	25	21	49	25	51	38
4) กลุ่มคดีที่น่าสนใจ						
4.1 โจรกรรมรถยนต์	2	0	3	1	1	0
4.2 โจรกรรมรถจักรยานยนต์	29	5	5	4	14	4
4.3 ลักทรัพย์เคหสถาน	0	0	0	0	0	0
4.4 ปล้น-ชิง รถ TAXI	0	0	0	0	0	0
4.5 ปล้น-ชิง รถ จยย.รับจ้าง	0	0	0	0	0	0
4.6 ปล้น-ชิง รถโดยสาร	0	0	0	0	0	0
4.7 ปล้น-ชิง บัณเฑาะพรมินิมาร์ท	0	0	0	0	0	0
4.8 ฉ้อโกง	12	7	4	3	7	4
4.9 ยักยอก	24	2	1	1	0	0
รวม	67	14	13	9	22	8
5) กลุ่มคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย						
5.1 อาวุธปืน (มีทะเบียน)	24	24	21	21	17	17
5.2 อาวุธปืน (ไม่มีทะเบียน)	37	37	15	15	5	5
5.3 การพนัน	5	5	14	14	2	2
5.4 การพนัน(สลากกินรวม)	15	15	5	5	1	1
5.5 จำหน่ายยาเสพติด	49	49	40	40	59	59
5.6 ครอบครองยาเสพติด	101	101	110	110	137	137

ตาราง(ต่อ)

ประเภทความคดี	พ.ศ. 2555		พ.ศ. 2556		พ.ศ. 2557	
	เกิด	จับ	เกิด	จับ	เกิด	จับ
5.7 เสพยาเสพติด	1,427	1,427	1,347	1,347	1,570	1,570
5.8 ค่าประเวณี	0	0	0	0	0	0
5.9 สถานบริการ	0	0	0	0	0	0
5.10 มีวัตถุหรือสิ่งของลามก	1	1	2	2	0	0
รวม	1,659	1,659	1,555	1,555	1,791	1,791

ที่มา : งานยุทธศาสตร์และแผน สถานีตำรวจนครบาลบางเขิน

จากตารางสะท้อนให้เห็นว่ายังมีจำนวนอาชญากรรมเกิดขึ้นต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน ดังที่ ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์ (2526,น.9) กล่าวว่า “ตำรวจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งของรัฐบาล รัฐบาลเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสังคมแต่ปัญหาอาชญากรรม คือ ปัญหาสังคม” การป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกส่วนในสังคม การพัฒนางาน ด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมจึงเปลี่ยนรูปแบบ คือ มุ่งให้ตำรวจสายตรวจทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์กับประชาชน โดยยึดหลักการ “Stop Walk Talk” หรือ “การจอตลอดเดินและพูดคุย” กับประชาชนในขณะออกปฏิบัติหน้าที่ให้มากขึ้น ไม่มุ่งแต่การออกตรวจผ่านไปเพียงอย่างเดียวจะทำให้ได้รับทราบปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนอย่างใกล้ชิดและยังสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชนได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการสั่งการ ด้านการรายงาน และด้านการประสานงาน เนื่องจากสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารงานสายตรวจไปจนถึงการปฏิบัติงานในภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจเกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งความเอาใจใส่ดูแลของผู้บังคับบัญชา การสร้างขวัญและกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ การจัดสรรงบประมาณวัสดุอุปกรณ์ และการวางแผนการปฏิบัติงานสายตรวจ มีส่วนสำคัญมากน้อยเพียงใดหรือมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรต่อการปฏิบัติหน้าที่ เหล่านี้จะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ในสถานีตำรวจนครบาลบางเขิน ได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบถึงการปฏิบัติงานสายตรวจรถยนต์ สายตรวจรถจักรยานยนต์ และสายตรวจเดินเท้าในสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน
2. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการรายงาน ด้านการสั่งการ และด้านการประสานงาน
3. เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด แนวทางในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ในสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน

กรอบแนวคิดหรือระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนะต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน กองบังคับการตำรวจนครบาล 7 ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร (Documentary Study) คือ การทบทวนวรรณกรรมหนังสือเอกสาร บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการศึกษา

ส่วนที่ 2 ทำการศึกษาวิจัยจากภาคสนาม (Field Study) โดยการใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน จำนวน 142 คน

แนวคิดและทฤษฎี

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526, น.13) ได้กล่าวว่า ทัศนคติเป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ และอื่นๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งบอกถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ทัศนคติเป็นนามธรรมและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ แต่ทัศนคติมิใช่แรงจูงใจและแรงขับ หากเป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะตอบโต้และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคตินี้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของบุคคลต่อการทำงานและการแสดงออกของ

บุคคล ซึ่งปรับใช้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเป็นผู้มีประสบการณ์และมีการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอพร้อมเผชิญปัญหา เหตุการณ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังต้องยอมรับกฎเกณฑ์ของการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ เช่น อำนาจหน้าที่ตามตัวบทกฎหมาย วินัยของตำรวจ อุดมคติของตำรวจ เป็นต้น

อุทัย หิรัญโต (2525,น. 81) ยังได้กล่าวว่า ทักษะคติของบุคคลนั้นยังมีการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการอบรม สั่งสอน และสิ่งแวดล้อม ความเจริญทาง ด้านการศึกษา การสื่อสารและคมนาคม ซึ่งมีผลต่อทัศนคติของคน ทั้งนี้เพราะ บุคคลมีโอกาสปะทะกับสิ่งต่างๆ รอบตัวได้ตลอดเวลา จึงทำให้บุคคลสามารถ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความคิดเห็นได้ เมื่อทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ก็ย่อม จะเปลี่ยนแปลงไปจากทิศทางหนึ่งไปยังอีกทิศทางหนึ่ง เช่น ดี - ไม่ดี ถูก - ไม่ถูก ชอบ - ไม่ชอบ เป็นต้น จากคำกล่าวนี้ทำให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ แต่ละคน ย่อมมีทัศนคติที่แตกต่างกัน หากแต่วัตถุประสงค์ คือ ทัศนคติต่อปัจจัย ด้านใดที่ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมบรรลุผล เอกชัย กีสุขพันธ์ (2538,น. 25-27) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการวางแผนว่าเป็นการ กำหนดนโยบายและทิศทางขององค์กรเป้าหมายในการทำงาน วัตถุประสงค์ วิธี การปฏิบัติงาน แผนการปฏิบัติงาน แผนการควบคุม ซึ่งถือได้ว่าการวางแผน เป็นการคิดและตัดสินใจว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำที่ไหน ทำเมื่อใด ใครเป็นผู้ กระทำ เปรียบเสมือนการบริหารงานสายตรวจตลอดจนการจัดรูปแบบของตำรวจ สายตรวจ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539,น. 4-5) ได้กล่าวว่าการสั่งการเป็นการนำการ ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ มาปรับเปลี่ยนเป็นคำสั่งและคำแนะนำ เพื่อให้ผู้ใต้บังคับ บัญชาสามารถนำไปปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้โดยการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาข้าราชการตำรวจให้ปฏิบัติตามเป้าหมายและ นโยบายของหน่วยงาน

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2541,น. 52), ได้กล่าวถึง การประสานงานว่า เป็นการเชื่อมโยงหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในการ ปฏิบัติงานร่วมกัน กล่าวคือ การส่งเสริมความสามัคคีให้มีการทำงานร่วมกัน

และประการสุดท้าย พะยอม วงศ์สารศรี (2531,น. 30) ได้กล่าวถึงการ รายงาน คือ เป็นการรายงานความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในองค์กร ให้ทุกฝ่ายทราบโดยทั่วกัน ซึ่งในที่นี้กล่าวถึง เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจสามารถ

รายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ให้ผู้บังคับบัญชาทราบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ หรือ การเผยแพร่การปฏิบัติงานให้ประชาชนรับทราบ รวมถึงปัญหาสำคัญของสังคม

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ สถานีตำรวจนครบาล บางยี่ขัน ยังได้มีการนำทฤษฎีที่เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่ง สุดสงวน สุธีสร (2547, น.101) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม ได้วางหลักการว่า ผู้กระทำผิดจะยับยั้งชั่งใจ ด้วยเพราะความเสียดต่อการถูกลงโทษ (punitive-threat of punishment) หากกระทำความผิดในขณะนั้นหรือโอกาสนั้นแล้ว เขาอาจจะถูกจับกุมตัว สถานีตำรวจนครบาล บางยี่ขันจึงใช้หลักเกณฑ์อื่นนี้ ในการจัดตำรวจสายตรวจออกตรวจพื้นที่ในการป้องกันอาชญากรรม รวมไปถึงหลักการในการแก้ไขตัวบุคคลและสภาพแวดล้อม ในชุมชน (corrective) คือ มีการจัดอบรม แนะนำ ตลอดจนการปลูกฝังแนวความคิดของการเป็นพลเมืองดีแก่เด็กและเยาวชน ประชาชนกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดโครงการเยาวชนสัมพันธ์ โครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด การอบรมฟื้นฟูจิตใจและฝึกอาชีพนักโทษ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมุ่งจัดสภาพแวดล้อมชุมชน ให้มีความน่าอยู่ปลอดภัยจากอาชญากรรม ได้แก่ ปรับปรุง แหล่งสลัม ทางที่รกร้าง จัดแสงไฟในทางเปลี่ยว การจัดเวรยามตามหมู่บ้าน การติดตั้งตู้แดงตามที่ต่างๆ ตลอดจนหลักการด้านเครื่องมือป้องกันและการจัดตัวอาคารสถานที่ (mechanical) เพื่อเป็นการสร้างอุปสรรคให้ยากแก่การกระทำความผิด โดยการนำเครื่องมืออุปกรณ์มาช่วยในการป้องกัน เช่น การติดตั้งสัญญาณ เตือนภัยป้องกันการขโมย การติดตั้งโทรทัศน์วงจรปิดตามอาคารบ้านเรือน การปรับปรุงกุญแจ ประตู หน้าต่าง ให้แข็งแรง การติดเหล็กดัดประตูหน้าต่าง เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการนำทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย มาใช้ในการปฏิบัติงานของตำรวจสายตรวจ กล่าวคือ ตำรวจสายตรวจจะต้องปรากฏตัวโดยการแต่งเครื่องแบบและรถตำรวจสายตรวจต้องมีลักษณะที่เด่นชัดสังเกตเห็นได้ง่าย เพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งอาชญากร ทำให้ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนรู้สึกว่ามีตำรวจอยู่ทั่วไปทุกหนแห่ง เพื่อลดช่องหรือตัดโอกาส สำหรับผู้ที่ตั้งใจจะละเมิดกฎหมาย รวมไปถึง การนำแนวทางทฤษฎีตำรวจชุมชน (Community Policing) ซึ่งทฤษฎี “ชุมชนสัมพันธ์” ได้ขยายความหมายไปถึง “ตำรวจชุมชนสัมพันธ์” ว่าเป็นโครงการในการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างภาพพจน์ของตำรวจ และสร้างความคุ้นเคยระหว่างตำรวจกับชุมชน กระตุ้นการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นลักษณะของการติดต่อสื่อสารระหว่าง

ตำรวจกับประชาชน ซึ่งตำรวจจะมีบทบาทเป็นผู้เข้าไปวางแผน คอยสนับสนุนช่วยเหลือและให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่ชุมชนในการป้องกันปราบปรามปัญหาอาชญากรรม และเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชน ซึ่งในปัจจุบันได้มีการร่วมกันทำงานของตำรวจกับประชาชน เช่น ชุมชนซอยเจริญสุขนิทวงศ์ 41 เป็นชุมชนตัวอย่างที่มีการจัดตั้งอาสาสมัครตำรวจบ้านช่วยเหลือความปลอดภัยภายในชุมชน, ความร่วมมือของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้างสาธารณะที่คอยเป็นหูตาในการสังเกตบุคคล สถานที่ เป็นต้น ซึ่งจากการปฏิบัติเหล่านี้เป็นผลมาจาก กองบัญชาการตำรวจนครบาล ได้มีการกำหนดนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติราชการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ตามแผนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติแม่บท ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ได้ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติภารกิจในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมากไว้ดังนี้

1. การป้องกันอาชญากรรม

1.1 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานสายตรวจให้มีขีดความสามารถในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม อย่างเหมาะสมกับสภาพอาชญากรรม สภาพพื้นที่ และสภาพเศรษฐกิจ ที่ตกต่ำในปัจจุบัน ทั้งนี้ การบริหารงานสายตรวจ จะต้องจัดการอย่างเป็นระบบทั้งในด้านการเตรียมการการควบคุมการปฏิบัติงาน และการประเมินผลงาน โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลท้องถิ่นข้อมูลอาชญากรรมที่ถูกต้องและทันสมัย

1.2 กำหนดรูปแบบและแผนการตรวจให้เหมาะสมกับสภาพอาชญากรรม สภาพท้องที่โดยเน้นการกระจายกำลังสายตรวจเข้าไปตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย และป้องกันอาชญากรรมให้ครอบคลุมพื้นที่ อย่างทั่วถึง ปรับปรุงและพัฒนาขีดความสามารถ สายตรวจให้เดินทางไปที่เกิดเหตุได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ โดยการปรับปรุงพัฒนาศูนย์วิทยุต่าง ๆ สร้างความรู้ความเข้าใจในการแจ้งเหตุของประชาชนและความรู้ความเข้าใจในการไปยังที่เกิดเหตุและการปฏิบัติ ณ จุดเกิดเหตุของตำรวจสายตรวจ

1.3 เน้นการจัดสายตรวจเดินเท้า ออกตรวจตราตามย่านชุมชนหนาแน่น ย่านธุรกิจ ศูนย์การค้า และสถานที่ล่อแหลมต่อการประกอบอาชญากรรมเพื่อตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยและสร้างความอบอุ่นใจ ให้แก่ประชาชนมากที่สุด

1.4 จัดตั้งจุดรับแจ้งเหตุตลอด 24 ชั่วโมง ตามทางแยก หรือ จุดสำคัญที่

มีประชาชนสัญจรไปมาเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นจุดให้บริการรับแจ้ง และให้บริการต่าง ๆ แก่ประชาชน อันเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความอบอุ่นใจให้กับประชาชนตลอดเวลาโดยครอบคลุมทั่วกรุงเทพมหานคร

1.5 การป้องกันอาชญากรรมที่กระทำต่อ ธนาคาร ร้านทอง สถาบันการเงิน ร้านค้า และสถานบริการน้ำมันที่เปิดตลอด 24 ชั่วโมง โดยเฉพาะการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน โดยจัดสายตรวจและสมุดตรวจประจำจุดให้สายตรวจ สายตรวจจราจร และสายสืบผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปลงชื่อตรวจ ประสานให้มีการติดตั้งสัญญาณเตือนภัย ระบบโทรทัศน์วงจรปิดและพนักงานรักษาความปลอดภัยประจำ ณ จุดล่อแหลมต่อการเกิดอาชญากรรมเหล่านี้

1.6 กำหนดมาตรการร่วมกับโรงเรียน สถาบันการศึกษา และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการควบคุมความประพฤติของเด็กและเยาวชน มิให้เบี่ยงเบนไปในทางที่ผิดกฎหมายมั่วสุมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ก่อเหตุทะเลาะวิวาท ก่อความเดือดร้อนในรูปแบบต่าง ๆ ต่อสังคมเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนประพฤติและปฏิบัติตนเสียหาย อันมีผลต่ออนาคตของตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ โดยให้ทุกสถานีตำรวจและกองกำกับการ สวัสดิภาพเด็กและเยาวชนให้ความสนใจและร่วมปฏิบัติมาตรการเหล่านี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

1.7 ดำเนินการตามนโยบายตำรวจชุมชนสัมพันธ์ เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจกับประชาชน โดยเน้นโครงการสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรมเยาวชนสัมพันธ์เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในภารกิจบางส่วนของตำรวจซึ่งอยู่ในวัยที่เด็ก และเยาวชนจะปฏิบัติได้เช่น สมาชิกแจ้งข่าวจราจร เพื่อปลุกฝังและสร้างวินัยในการจราจรและโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการมาแล้วอย่างมีประสิทธิภาพ

1.8 ใช้มาตรการสืบสวนหาข่าว รายงานความเคลื่อนไหวพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องโดยเฉพาะก่อนเกิดเหตุ เพื่อป้องกัน ระวังยับยั้งเหตุที่จะเกิดขึ้น ก่อนที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม

1.9 ควบคุม ตรวจสอบ รายงานข้อมูลท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และกำกับดูแลสถานบริการให้ปฏิบัติตามภายในกรอบของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง นโยบายที่เกี่ยวข้องโดยเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานบริการที่ปล่อยปละละเลย ให้วัยรุ่นเข้าไปมั่วสุมเสพยาเสพติดทุกพื้นที่ต้องดำเนินการตรวจสอบ ควบคุม และดำเนินการตามกฎหมายโดยเด็ดขาด

1.10 กวดขันปราบปรามจับกุม แหล่งอบายมุขที่ผิดกฎหมายทุกประเภท อย่างเด็ดขาดและต่อเนื่อง โดยเฉพาะบ่อนการพนัน ตู้ม้าไฟฟ้า หวยปิงปอง จับยี่เกี๋ ซลข และสถานบริการที่ฝ่าฝืนกฎหมายรวมทั้งโซว์ลามกอนาจารจะมีในพื้นที่ใดไม่ได้เด็ดขาด

2. การปราบปรามอาชญากรรม

2.1 ให้มาตรการเชิงรุกอย่างเฉียบขาด ในการปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ และสะเทือนขวัญ และคดีที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนอย่างรุนแรงต่อความสงบสุขของประชาชน ภายใต้กรอบกำหนดของตัวบทกฎหมายโดยเคร่งครัด

2.2 ให้ผู้บังคับบัญชาในทุกระดับให้ความสนใจในการไปตรวจที่เกิดเหตุ โดยจับพยานทันที ณ ที่เกิดเหตุและมีการเร่งรัดติดตามผล และออกเยี่ยมปลอบขวัญผู้เสียหายหรือเข้าทุกข์เป็นระยะ ๆ

2.3 มุ่งเน้นการสืบสวนจับกุมหลังเกิดเหตุ ให้มีความรวดเร็วพลันเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีโดยเร็ว โดยใช้ความรู้ วิทยาการ และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำผิด

2.4 ปราบปรามกลุ่มบุคคลที่มีพฤติกรรมเป็นผู้มีอิทธิพลและกลุ่มมือปืนรับจ้างตลอดจนการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาวุธสงคราม วัตถุระเบิด อาวุธปืน และอาวุธร้ายแรงทุกประเภท อย่างต่อเนื่องและเด็ดขาดในทุกรูปแบบ

2.5 ปราบปรามอาชญากรรมที่เป็นขบวนการและการกระทำความผิดของคนร้ายข้ามชาติเพื่อหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย เข้ามาพักอาศัยอยู่ในห้อง เช่น อพาร์ทเมนต์ ห้องชุดคอนโดมิเนียมต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นส่วนหนึ่งก่ออาชญากรรมร้ายแรงขึ้น เช่น การโจรกรรม ฆาตกร ร้านทอง การบังคับปลอกลงหญิงเพื่อการค้าประเวณี และเน้นการปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำของแรงงานต่างชาติ

2.6 เร่งรัดปราบปรามการล่วงละเมิดสิทธิเด็ก สตรี การปลอกลงหญิงและเด็ก การบังคับค้าประเวณี และโสเภณีเด็ก โดยให้รวมถึงผู้กระทำผิดและผู้สนับสนุนด้วย

2.7 ระดมเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนของทุกหน่วย ประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมมือช่วยเหลือให้การสนับสนุนและประสานข้อมูลข่าวสารจากการสืบสวนให้สามารถจับกุมคนร้ายในคดีต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ อย่างใกล้ชิดและจริงจัง

2.8 ระดมกำลังกวาดล้างอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ เป็นครั้งคราวตาม

สถานภาพอาชญากรรม และตามห้วงเวลาที่เหมาะสม และในคดีค้างเก่า เน้นการปรับปรุงเชิงรุก เพิ่มประสิทธิภาพ ในการติดตามจับกุม เพื่อกดดันให้ผู้ต้องหาตามหมายจับถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเฉียบขาดทุกราย

2.9 เพิ่มมาตรการให้ความคุ้มครองและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติในขณะท่องเที่ยวในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยการจัดสายตรวจตรวจตรา ป้องกันเหตุร้ายตามแหล่งสถานท่องเที่ยว รวมทั้งเส้นทางที่นักท่องเที่ยวใช้สัญจร อยู่เสมอเพื่อลดอัตราการเกิดอาชญากรรมตลอดจนการรบกวนในรูปแบบต่าง ๆ ที่สร้างความเดือดร้อนรำคาญให้แก่นักท่องเที่ยว และเน้นการให้ความช่วยเหลือโดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล

2.10 กำจัด ระวังยับยั้ง ป้องกันการกระทำผิดทุกประเภทที่กระทบกระเทือนต่อเสรีภาพและการดำรงชีพ อย่างสงบสุขในชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น การแข่งขันรถ บนถนนสาธารณะ นักเรียนก่อเหตุทะเลาะวิวาท รวมทั้งความไม่ปลอดภัยในที่สาธารณะต่าง ๆ เป็นต้น

2.11 จัดหาและพัฒนา อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสารที่ใช้ให้ทันสมัยอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนนำระบบวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมอย่างเหมาะสม

สถานีตำรวจบางยี่ขันจึงได้จัดรูปแบบสายตรวจตามแนวทางการปฏิบัติของกองบัญชาการตำรวจนครบาลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

1. สายตรวจจรถยนต์

กำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำระดับชั้นสัญญาบัตร ในตำแหน่ง รองสารวัตรป้องกันปราบปราม หรือ ตำแหน่งอื่นที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 คน ทำหน้าที่หัวหน้าตำรวจสายตรวจตามห้วงเวลาการปฏิบัติหน้าที่ ในการออกตรวจพื้นที่รับผิดชอบ มีรหัสนามเรียกขานทางวิทยุสื่อสารว่า “ 2 - 0 (สองศูนย์) ” เป็นผู้บังคับรถยนต์ชนิดกระบะ 2 ตอน สีขาว-ดำ พร้อมกับมีเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวน 1 คน ทำหน้าที่เป็นพลขับ จัดเป็นรถยนต์สายตรวจออกตรวจพื้นที่และในขณะเดียวกันยังเป็นผู้ควบคุมสั่งการ การปฏิบัติสายตรวจประเภทอื่น ๆ เช่น การกำหนดจุดตรวจตั้งจุดตรวจเคลื่อนที่ (ว.43-4) , การกำหนดจุดตรวจปฏิบัติภารกิจถวายความปลอดภัยในการ รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ทุกพระองค์ รวม

ทั้งผู้นำประเทศต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสายตรวจรถยนต์จะเน้นการตรวจพื้นที่บนถนน สายหลักถนนจอดรถของห้างสรรพสินค้า หมู่บ้านจัดสรร หรือในพื้นที่ที่รถยนต์ สามารถเข้าถึง เป็นประเภทของสายตรวจที่มีความสำคัญมาก สามารถตรวจตรา พื้นที่ได้อย่างดี โดยไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่อง สภาพ ดิน ฟ้าอากาศสามารถติดตั้งอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ เช่น วิทยุสื่อสาร สัญญาณไฟ โซเรน กรวยยาง รวมทั้งการขนส่งเคลื่อนย้ายตามแต่ภารกิจของสายตรวจได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังใช้ในการก้าวสกดจับคนร้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สายตรวจรถจักรยานยนต์

เป็นการใช้รถจักรยานยนต์ขนาดไม่เกิน 150 ซี.ซี. เป็นยานพาหนะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจระดับชั้นประทวน 2 นาย เป็นพลขับ 1 นาย และ คู่ตรวจอีก 1 นาย ในการออกตรวจพื้นที่ลักษณะที่เป็น ตรอก ซอยหรือถนนแคบ ๆ และ คอยฟังคำสั่งการจากหัวหน้าสายตรวจตามแต่ละภารกิจซึ่งอาจมีเพิ่มขึ้นกว่าการออกตรวจปกติสายตรวจรถจักรยานยนต์ จึงมีความคล่องตัว ประกอบกับการไล่ติดตามคนร้ายหากสภาพการจราจรคับคั่งสายตรวจรถจักรยานยนต์จะสามารถทำได้ดีกว่าสายตรวจรถยนต์ รวมไปถึงการเข้าไปถึงพื้นที่เกิดเหตุได้รวดเร็วซึ่งในแต่ละเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน จะมีการแบ่งเขตการตรวจออกเป็น ส่วน ๆ ตามความเหมาะสมตามหลักการพิจารณาแบ่งเขตตรวจ ซึ่งในปัจจุบันแบ่งเขตตรวจออกเป็น 4 เขต และมักนิยมจัดสายตรวจรถจักรยานยนต์ รับผิดชอบเขตตรวจตามที่ได้แบ่งไว้ นั้น เขตละ 1 สาย ซึ่งหลักสำคัญของสายตรวจรถจักรยานยนต์ คือ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจบ่อยๆ ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความลังเลใจหากลงมือกระทำความผิดแล้วอาจถูกจับกุมตัว เป็นการเน้นการป้องกันอาชญากรรมและสามารถยับยั้งอาชญากรรมได้ทันทีหากมีการกระทำความผิดขึ้น

3. สายตรวจเดินเท้า

เป็นการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจออกตรวจพื้นที่รับผิดชอบด้วยวิธีการเดินเท้าเพราะมีความเป็นจำเป็นในเรื่องของสถานที่โดยเฉพาะย่าน ศูนย์การค้า ย่านธุรกิจ สถานีขนส่ง และแหล่งชุมชนที่มีประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งสายตรวจรถยนต์และสายตรวจรถจักรยานยนต์ไม่สามารถเข้าถึงได้ และวิธีการตรวจพื้นที่ด้วยสายตรวจเดินเท้านี้มีประโยชน์อย่างมากต่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ด้วยวิธีการที่ผู้กระทำความผิดมักจะมีโอกาสลงมือกระทำเช่น การ ล้วงกระเป๋า การลักทรัพย์ การฉกฉวย เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการตรวจพื้นที่เพื่อ

สร้างความใกล้ชิด ความอุ่นใจ ให้กับประชาชนที่พบเห็น พร้อมให้ความช่วยเหลือ และแนะนำ ตลอดจนบริการประชาชนได้อย่างรวดเร็วหวังผลในการประชาสัมพันธ์ และแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน ได้มีการวางแผนการปฏิบัติหน้าที่รวมถึงการนำแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวข้างต้นมาเป็นหลักประยุกต์ใช้ ตลอดจนความคิดเห็นที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การจัดรูปแบบสายตรวจ วิธีการปฏิบัติและความมุ่งหมายของการตรวจพื้นที่ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ทั้ง 3 ประเภทว่า มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่และมีความแตกต่างกันออกไปอย่างไร นอกจากนี้ยังได้แสดงออกถึงปัจจัยเกี่ยวกับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งได้แบ่งออกไว้เป็น 4 ด้าน คือ 1.ด้านการวางแผน 2.ด้านการรายงาน 3.ด้านการสั่งการ และ 4.ด้านการประสานงาน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความสำคัญของเนื้อหาไว้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ของตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและองค์กร จึงทำให้เห็นได้ว่าภารกิจงานสายตรวจเป็นงานเชิงป้องกันก่อนเหตุเกิดและปราบปรามการกระทำความผิดเมื่อเกิดเหตุ ซึ่งหากมีประสิทธิภาพแล้วจะสามารถเป็นเกราะป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ของสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน ได้อย่างแท้จริง

ผลการศึกษา

สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน มีการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมาประยุกต์ใช้พร้อมกับมีการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน และได้รับคำตอบจากแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จากกลุ่มประชากรศึกษา คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในสถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน จำนวน 142 คน โดยข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มประชากรศึกษา ร้อยละ 35.21 มีอายุระหว่าง 51 ปี ขึ้นไป ส่วนใหญ่สมรสแล้ว ร้อยละ 78.87 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีร้อยละ 45.07 มียศเป็นนายดาบตำรวจ ร้อยละ 50.70 ชั้นยศร้อยตำรวจตรี ถึง ร้อยตำรวจเอก ร้อยละ 26.06 อัตรารับเงินเดือนอยู่ในช่วงมากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป และมีค่าตอบแทนพิเศษไม่เกิน 3,000 บาทต่อ

เดือน ซึ่งร้อยละ 61.27 มีอายุราชการมากกว่า 10 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานในหน้าที่สายตรวจระหว่าง 6 ถึง 10 ปี เคยได้รับการฝึกอบรมด้านการทำงาน สายตรวจถึงร้อยละ 94.37 และส่วนใหญ่จะปฏิบัติหน้าที่สายตรวจรูปแบบสายตรวจรถจักรยานยนต์มากถึงร้อยละ 84.51 ร้อยละ 54.93 มีความสนใจในการปฏิบัติหน้าที่สายตรวจ แต่ร้อยละ 35.21 ปฏิบัติเพราะผู้บังคับบัญชาออกคำสั่งมอบหมาย สำหรับอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่สายตรวจ ได้แก่ ยานพาหนะ ร้อยละ 96.48 วิทยุสื่อสารและกุญแจมือ ร้อยละ 64.08 ทางราชการจัดทำให้ แต่อาวุธปืนต้องจัดซื้อเองถึงร้อยละ 59.15 นอกจากนี้กลุ่มประชากรศึกษายังได้แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ ด้านการวางแผน ด้านการรายงาน ด้านการสั่งการ และด้านการประสานงาน ที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่สายตรวจในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในหน่วยงาน โดยให้ความสำคัญเรียงลำดับได้ดังนี้

1. ด้านการวางแผน พบว่า สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน มีการกำหนดแผนการปฏิบัติในการดำเนินงานไว้ทุกครั้ง โดยผู้บังคับบัญชาจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงการรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา จากนั้นจึงมีการจัดทำแผนการปฏิบัติงาน เพื่อที่จะกำหนดทิศทางการปฏิบัติ และเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจจะปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ เช่น แผนการตรวจพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ แผนการรับเสด็จพระราชดำเนิน แผนการปิดล้อมตรวจค้นสถานที่หรือบุคคลเป้าหมาย และแผนการเผชิญเหตุต่างๆ เป็นต้น

2. ด้านการรายงาน พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ สถานีตำรวจนครบาลบางยี่ขัน เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ หรือข้อสั่งการของผู้บังคับบัญชาอย่างไรจะต้องรายงานผลการปฏิบัติให้ผู้บังคับบัญชาทราบทุกครั้ง เช่น การรายงานผลการปฏิบัติหน้าที่ การรายงานเหตุ รวมไปถึงการรายงานผลการฝึกอบรม เป็นต้น

3. ด้านการสั่งการ พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ยอมรับการปฏิบัติตามข้อสั่งการของผู้บังคับบัญชา ที่มีอำนาจหน้าที่ด้วยความเต็มใจ เพื่อจะทำให้ภารกิจนั้นบรรลุเป้าหมาย เช่น การสั่งการเปลี่ยนเขตการตรวจ การสั่งการให้เฝ้าระวังสถานที่เกิดเหตุ การเรียกรวมกำลังกรณีมีการชุมนุมของกลุ่มประชาชน หรือ การเข้าประจำจุดรับเสด็จ หรือการปฏิบัติหน้าที่ถวายความปลอดภัย เป็นต้น

4. ด้านการประสานงาน พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ จะมีการประสานงานในกรณีที่มีเหตุทางคดีเกิดขึ้น หรือ การก้าวสกดจับผู้กระทำผิด เป็นส่วน

ใหญ่ เนื่องจากในการปฏิบัติหน้าที่สภาวะการปกติจะปฏิบัติตามแผนในเขตตรวจ
รับผิดชอบของตนเอง และมีการรายงานการปฏิบัติทางวิทยุสื่อสารและหลังจาก
เสร็จสิ้นภารกิจเสมอ

ในส่วนปัจจัยภายนอกหน่วยงาน พบว่า กลุ่มประชากรศึกษา ร้อยละ 47.89
มีพื้นที่รับผิดชอบในย่านธุรกิจการค้า รองลงมาร้อยละ 27.46 เป็นแหล่งชุมชน
แออัด ซึ่ง ร้อยละ 63.89 เห็นว่าพื้นที่ที่มีอาชญากรรมสูงสุด คือ พื้นที่ชุมชนแออัด
ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับคนในชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ มี
ความสัมพันธ์อันดีต่อกันถึงร้อยละ 88.03 แต่ด้านการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่
ตำรวจสายตรวจ ร้อยละ 63.38 เห็นว่าคนในชุมชนให้ความร่วมมือบ้างเป็นบางครั้ง
เท่านั้น

สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้ทราบถึงความคิดเห็น แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
พร้อมทั้งหลักการที่วางไว้เพื่อนำมาปรับใช้กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่
ตำรวจสายตรวจ สถานีตำรวจนครบาลบางเขน รวมไปถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพ
ของการทำงานทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการรายงาน ด้านการสั่งการ
และด้านการประสาน ซึ่งในแต่ละด้านมีความสำคัญต่างกันออกไป รวมไปถึงวิธี
การจัดรูปแบบสายตรวจให้สอดคล้องกับการปฏิบัติในพื้นที่รับผิดชอบของสถานี
ตำรวจนครบาลบางเขน โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและ แผนของ
กองบัญชาการตำรวจนครบาล ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดผล 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายในหน่วยงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้า
หน้าที่ตำรวจสายตรวจซึ่งเริ่มจากการคัดเลือกบุคลากร การบริหารงาน 4 ด้าน คือ
ด้านการวางแผน ด้านการรายงาน ด้านการสั่งการ และด้านการประสานงาน เนื่อง
มาจากถ้าผู้บังคับบัญชาเอาใจใส่ดูแลการปฏิบัติหน้าที่อย่างใกล้ชิด มีการวางแผน
กำหนดนโยบายที่ชัดเจน มีการให้โอกาส มีการพัฒนาบุคลากรตลอดเวลา ตลอด
จนความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือ มีงบประมาณ การสร้างขวัญกำลังใจ รวมถึง
การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้จะเป็นส่วนช่วยเสริมศักยภาพให้การปฏิบัติ
งานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยภายนอกหน่วยงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของ
เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ได้แก่ สภาพพื้นที่ เช่น บ้านเรือน ถนนหนทาง ชุมชน
ย่านการค้า รวมไปถึงประชาชนในเขตพื้นที่ คือความร่วมมือของประชาชนในตอบ

รับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การให้ข้อมูล การแจ้งเบาะแส และความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจะมีผลในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บังคับบัญชาควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์ ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน คือ การประเมินผลการปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง เช่น การติดตามจับกุมคนร้ายคดีอุกฉกรรจ์ , การติดตามจับกุมคนร้ายตามหมายจับค้างเก่าได้จำนวนหลายคน , สามารถติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดหลังเกิดเหตุได้อย่างรวดเร็ว หรือ ได้รับคำชื่นชมยกย่องจากประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น เหล่านี้สามารถนำไปประกอบการพิจารณาความดีความชอบได้ด้วย

2. ผู้บังคับบัญชาควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สายตรวจโดยเฉพาะค่าน้ำมัน ที่จะต้องเติมเพื่อใช้ออกตรวจพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งควรเพิ่มเงินเดือน เบี้ยเลี้ยง สวัสดิการ เช่น อาหารกลางวันเพื่อดูแลเรื่องปากท้องช่วงกลางวันให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงาน หรือ อาจให้รางวัลเป็นเงินรางวัลแก่ตำรวจดีเด่นเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีความประพฤติดี มีความขยัน และได้รับการลงความเห็นจากเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งจัดหาที่พักอาศัยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจให้เพียงพอ ใกล้สถานที่ทำงานเพื่อ อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่และช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย จัดตั้งกองทุนเงินออมและสนับสนุนทุนการศึกษาให้ข้าราชการตำรวจที่ประสงค์กู้ยืมไปใช้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือ นำไปใช้จ่ายโดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ

3. ผู้บังคับบัญชาควรใช้อำนาจอันชอบธรรมด้วยความถูกต้องในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา โดยยึด หลักคุณธรรมจริยธรรมและผู้ใต้บังคับบัญชาก็จะต้องเชื่อฟังคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายและถูกต้องตามครรลองทั้งควรประพฤติตนให้มีศีลธรรมไม่ให้ความชั่วและกิเลสครอบงำ ดำรงตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตามอุดมคติของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

4. หน่วยงาน เช่น กองทะเบียนพล ควรมีการจัดสรรบุคลากรหรืออัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มี ความเหมาะสมกับปริมาณงานรวมทั้งจัดการเปิดรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อเข้ามาเป็นข้าราชการตำรวจอย่างโปร่งใส มีความชัดเจนในด้านคุณสมบัติของผู้สมัครรวมถึงแสดงให้เห็นถึงความมีเกียรติ ความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ และในระดับสถานีตำรวจ ผู้บังคับ

บัญชาควรจัดสรรข้าราชการตำรวจให้ปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัด ซึ่งจะช่วยให้ผลของการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

5. ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เช่น การปรับปรุงทัศนคติของที่ทำกร หรือ เสนอขอซื้ออุปกรณ์สนับสนุนที่มีคุณภาพและทันสมัยเพื่อการปฏิบัติหน้าที่แทนการรอเวลาในการจัดซื้อ

6. ผู้บังคับบัญชาควรมีการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในหน่วยงานหรือกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะช่วยสร้างสัมพันธไมตรี เช่น การจัดแข่งกีฬาหรือการจัดการฝึกอบรมให้แก่เด็กในโครงการเยาวชนสัมพันธ์ หรือ โครงการรับบริจาคโลหิตประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบ จัดหาที่ หรือ สร้างเครื่องออกกำลังกายส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจออกกำลังกายและแข่งขันกีฬา จะช่วยให้ความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

7. ผู้บังคับบัญชาควรจัดให้มีการหมุนเวียนหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น การเปลี่ยนเขตตรวจ ให้ได้รู้จักพื้นที่ในเขตรับผิดชอบทั้งหมด หรือ มีการหมุนเวียนสายงาน จะได้เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เรียนรู้และพิสูจน์ความเหมาะสมซึ่งเป็นส่วนช่วยจัดสรรบุคคลากรให้ตรงกับงาน

8. ผู้บังคับบัญชาต้องมีนโยบายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนแน่นอนว่าจะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติอย่างไร เช่น การจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นชุดควบคุมฝูงชนโดยต้องเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจอายุค่อนข้างน้อยและมีความแข็งแรงและไม่เลือกตามใจตัวเองในการจะให้ใครต้องปฏิบัติ เป็นต้น จะได้เป็นบรรทัดฐานของการคัดเลือก

9. สร้างภาพลักษณ์ขององค์กรให้เป็นที่ยอมรับ เช่น จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าเยี่ยมประชาชนทุกวันตามชุมชนในเขตรับผิดชอบเสมือนการได้ตรวจพื้นที่ และช่วยให้รับทราบถึงปัญหาที่แท้จริง หรือ การจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปสอนวิชาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเบื้องต้น หน้าเสาธงตอนเคารพธงชาติตามโรงเรียน หรือ การบริการรับแจ้งเหตุนอกสถานที่ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เป็นต้น

10. ผู้บังคับบัญชาควร จัดให้มีการฝึกอบรม ฝึกทักษะ ศึกษาดูงานไม่ว่าภายในหน่วยหรือนอกหน่วยงาน ให้แก่ข้าราชการตำรวจอยู่เสมอ โดยใช้งบประมาณที่ได้มาหรือที่เหลือจากการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงาน อีกทั้ง ผู้บังคับบัญชาควรจัดการฝึกอบรม ปลูกจิตสำนึกของการบริการและตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งใช้หลักการของทฤษฎีตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในการเข้าไปมีส่วนร่วมหาความร่วมมือกับ

ประชาชน เพื่อให้ได้รับทราบปัญหา ข้อเท็จจริง ข้อมูลต่างๆ เพื่อให้มีการรายงานผลการปฏิบัติที่ถูกต้อง ตลอดจนสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร สร้างความประทับใจ เป็นที่พึงของประชาชนในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและผดุงความยุติธรรมให้คงอยู่ของสังคมด้วยหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

ประภาเพ็ญ สุวรรณ.(2526).**ทัศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรม
อนามัย**.กรุงเทพมหานคร:คุรุสภา.

ประจักษ์ เปี่ยมสมบูรณ์.(2536).**ยุทธวิธีและมาตรการในการป้องกันแก้ไขปัญหา
อาชญากรรมและสังคม ในศตวรรษหน้า**.กรุงเทพมหานคร:โอเอสพรีนติ้งเฮาส์.

พะยอม วงศ์สารศรี.(2531).**การบริหารงานบุคคล.กรุงเทพมหานคร:พรานนกการพิมพ์**.

วิภาดา คุปตานนท์.(2551).**การจัดการและพฤติกรรมองค์กร**.กรุงเทพมหานคร:
ส.เจริญการพิมพ์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์.(2539).**องค์การและการจัดการ**.กรุงเทพมหานคร:ธรรมสาร.

สร้อยตระกูล อรรถมานะ.(2541).**พฤติกรรมองค์กร**.กรุงเทพมหานครมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

สมยศ นาวิกร.(2544).**การติดต่อสื่อสารขององค์กร**.กรุงเทพมหานคร:บรรณกิจ.

วิโรจน์ จันทรังษี.(2549).**ยุทธศาสตร์กองบัญชาการตำรวจนครบาล**.กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย.

สุดสงวน สุธีสร.(2547).**อาชญาวิทยา: ความหมาย ขอบเขต ทฤษฎี**.กรุงเทพ
มหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อรรถวุฒิ นิวัตโสภณ.(2557).**ยุทธศาสตร์สถานีตำรวจนครบาลบางเขิน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2557**.กรุงเทพมหานคร:สถานีตำรวจนครบาลบางเขิน.

อุทัย หิรัญโต.(2525).**เทคนิคการบริหาร**.กรุงเทพมหานคร:ทิพย์อักษรการพิมพ์.

เอกชัย กี่สุขพันธ์.(2538).**การบริหารทักษะและการปฏิบัติ**.กรุงเทพมหานคร:
สุขภาพใจ.

ปัญหาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน
ในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท
กรณีศึกษา เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

Problems of Mediation in Community Justice Network

**A case study on the Mediation Officers at Khok
Samrong Community Justice Center of Khok
Samrong district , Lopburi Province**

ณัฐธินิชา ขานประเสริฐ
Nuttanicha Conprasert

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “ปัญหาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท กรณีศึกษา เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระดับ ข้อพิพาทโดยชุมชน และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ

ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี มีปัญหาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทอยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าปัญหาด้านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นปัญหาระดับมาก รองลงมาคือปัญหาด้านคู่พิพาทที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ย รวมถึงด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย ด้านสถานที่ และด้านเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ย ตามลำดับ โดยทัศนคติของเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาคือ ควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และเจ้าหน้าที่ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ควรชี้แจงให้คู่พิพาทได้ทำความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อให้ คู่พิพาทมีความเข้าใจในกระบวนการมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล เพื่อให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้ควรสร้างบรรยากาศที่ดีในการไกล่เกลี่ย เพราะจะไม่ทำให้เกิดบรรยากาศที่ตึงเครียด และเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรที่จะเป็น ผู้ที่มีองค์ความรู้ทักษะในด้านการไกล่เกลี่ยที่มีความเชี่ยวชาญ

คำสำคัญ : ศูนย์ยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท

Abstract

The article titled “Problems of Mediation in Community Justice Network : A case study on the Mediation Officers at Khok Samrong Community Justice Center of Khok Samrong district , Lopburi Province” has the objectives to study on the reconciliation operations by a community; to explore the obstacles to the reconciliation by the Justice Center of Khok Samrong District, Lopburi Province; and to suggest ways to boost the effectiveness in overcoming the obstacles to the reconciliation. This study is a survey research work.

The findings from the study reveal that the reconciliation officials of the Justice Center of Khok Samrong District, Lopburi Province, face with obstacles to the reconciliation in the moderate level. The studied samples express that the most important obstacle, which is in the high level, is the related governmental agencies, followed by the reconciliation process, the place and the reconciliation officials, respectively. The officials’ opinions about ways to overcome the obstacles are the continuous supports from governmental agencies for the operations, the Justice Center officials’ efforts to explain to the parties of conflicts the reconciliation process so that the parties will have better understanding of the process, and the public relations campaigns that give to people the information that enables them to access to justice in the easy, convenient and quick manner. In addition, it is suggested that good atmospheres must be created during the reconciliation process in order to reduce tension between the parties of conflicts. Furthermore, reconciliation officials should have knowledge, skills and expertise related to reconciliation.

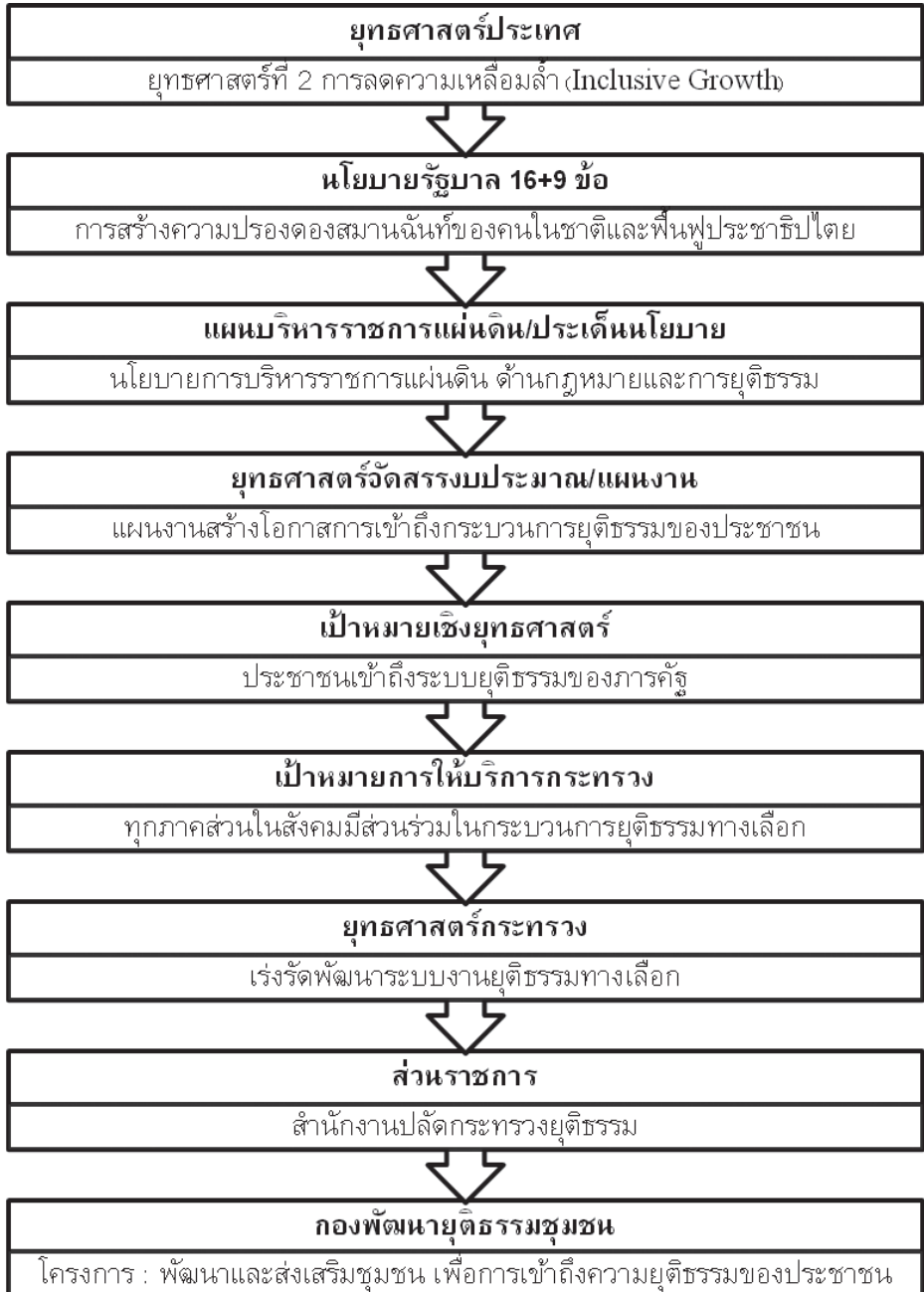
Keywords: Community Justice Center, Reconciliation

บทนำ

จากทิศทางการบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ (Strategic Performance Based Budgeting : SPBB) พระราชบัญญัติงบประมาณ พ.ศ. 2557 กระทรวงยุติธรรม ได้กำหนดแผนการปฏิบัติงานภายในกระทรวงยุติธรรมให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ประเทศ โดยจากยุทธศาสตร์ได้ถ่ายทอดสู่นโยบายรัฐบาล 16+9 ข้อ แผนบริหารราชการแผ่นดิน/ประเด็นนโยบาย ตลอดจนยุทธศาสตร์จัดสรรงบประมาณ/แผนงาน ผู้กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ เป้าหมายการให้บริการของกระทรวง และส่วนราชการ อันเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการตามลำดับ โดยกระทรวงยุติธรรมได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้รับผิดชอบดำเนินการตามแนวทาง “ระบบยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ” ด้วยการเสริมสร้างให้ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบยุติธรรมได้โดยง่าย รวดเร็ว เสมอภาค และประหยัด โดยการกระจายโอกาสการเข้าถึงความยุติธรรมไปสู่ระดับจังหวัด และการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยุติธรรมระดับชุมชนและหมู่บ้าน ตามยุทธศาสตร์ประเทศ ประเด็นที่ 2 คือการลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างโอกาส เสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางสังคม หรือ “ยุทธศาสตร์ลดความเหลื่อมล้ำ (Inclusive Growth)”

กระทรวงยุติธรรมจึงได้กำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่านคำสั่งที่ 919/2556 ลงวันที่ 24 ธันวาคม 2556 โดยให้จัดตั้งกองพัฒนายุติธรรมชุมชน เรียกโดยย่อว่า กยช. ขึ้นมารับผิดชอบดำเนินการตามโครงการพัฒนาและส่งเสริมชุมชน เพื่อการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ดังสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ทิศทางการบริหารจัดการงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติงบประมาณ พ.ศ. 2557 กระทรวงยุติธรรม

ภายหลังจากการที่สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมได้รับมอบหมายให้ดำเนินการตามโครงการดังกล่าว กองพัฒนายุติธรรมชุมชน จึงได้ทำการแปลงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านยุติธรรมชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความเป็นธรรมทางสังคม เป็นแผนปฏิบัติการรวมทั้งการบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล อันเป็นไปตามภารกิจของกองพัฒนายุติธรรมชุมชน ซึ่งแผนงานตามภารกิจด้านงานยุติธรรมชุมชน เป็นภารกิจด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานยุติธรรม โดยกระทรวงยุติธรรมส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เช่น งานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นต้น

ซึ่งผู้ศึกษาได้ให้ความสนใจไปยังประเด็นของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เนื่องจากเห็นว่า การผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น จำเป็นจะต้องใช้หลักหรือทักษะหลายประการในการไกล่เกลี่ยระหว่างคู่ขัดแย้ง เช่น ทักษะการฟัง โดยความสามารถในการฟังจะมีประสิทธิภาพต่ำลง เมื่อสถานภาพหรือผลประโยชน์ถูกคุกคาม คู่ขัดแย้งจะหมกมุ่นอยู่กับการคิดปกป้องตัวเองมากกว่าการที่จะรับฟังว่าอีกฝ่ายหนึ่งกำลังพยายามกล่าวหรือยกประเด็น ผลก็คือผู้ไกล่เกลี่ยหรือคนกลางอาจจะละเลยในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการจะพูดหรือมองคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ทักษะการถามคำถาม การที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความขัดแย้ง ผู้ไกล่เกลี่ยต้องตั้งคำถามอย่างระมัดระวังไม่ให้คำถามทำลายความสัมพันธ์ทั้งผู้ไกล่เกลี่ยเองหรือแม้กระทั่งคู่ขัดแย้ง ดังนั้นเวลาตั้งคำถามควรคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวในเรื่องการวิเคราะห์ความขัดแย้ง การระมัดระวังเวลาตั้งคำถามจะช่วยให้เราเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง เป็นต้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ว่าการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในฐานะที่เป็นเครือข่ายหลักของกระทรวงยุติธรรมนั้น มีปัญหาอุปสรรคในด้านใดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน นอกจากนี้ยังศึกษาในเรื่องของแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่เกิดขึ้นทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สอดคล้องกับการดำเนินงานตามแนวทาง “ระบบยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ” ที่จะทำให้สามารถกระจายโอกาสการเข้าถึงความยุติธรรมแก่ประชาชนจากส่วนกลางไปสู่ระดับจังหวัด และชุมชนได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทโดยชุมชน
2. เพื่อศึกษาอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดยุติธรรมชุมชน

การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำจะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วการมีแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือด้านการศึกษา และการเงิน เป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน นอกจากฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาแล้ว คุณลักษณะทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนนิสัย ประเพณีในชุมชนก็อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเช่นเดียวกัน (ประยูร ศรีประสาธน์, 2542:5 อ้างถึงในสุนีย์ กัลป์ยะจิตรและคณะ, 2554 :16)

2. แนวคิดการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีคู่กรณีตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปและมีคนกลางเข้ามาช่วยเหลือในการเจรจาของคู่กรณี ที่เรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งแตกต่างจากการเจรจาต่อรองที่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องตกลงเจรจากันเองโดยไม่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยในการเจรจาด้วย ความยินยอมหรือความสมัครใจของคู่กรณี เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการระดับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ย เพราะเรื่องของการไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องของความสมัครใจ ซึ่งเป็นการสมัครใจทั้งในด้านการตกลงใจที่จะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการระดับข้อพิพาท สมัครใจในการตกลงเลือกคนกลางมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและการยอมรับผลหรือตกลงตามแนวทางที่ไกล่เกลี่ยหรือไม่อาจ

เป็นความสมัครใจของคู่กรณีที่มีข้อพิพาท ไม่มีผู้ใดสามารถบังคับคู่กรณีได้ แม้กระทั่งผู้ไกล่เกลี่ยเองก็ไม่อาจบังคับได้ เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยไม่ใช่ศาลหรือนุญาโตตุลาการเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้เกิดแนวความคิดการหาทางออกของปัญหาเท่านั้น ไม่ใช่ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดแต่อย่างใด ความสมัครใจหรือความยินยอมของคู่กรณีนี้ต้องมีอยู่ตลอดตั้งแต่เริ่มต้นไกล่เกลี่ยจนกระทั่งการตกลงตามที่ไกล่เกลี่ย หากไม่ยินยอมหรือไม่สมัครใจในช่วงใด การไกล่เกลี่ยอาจจำต้องยกเลิก เมื่อถึงจุดใดที่คู่กรณีไม่เป็นที่พอใจก็สามารถยกเลิกการเจรจาไกล่เกลี่ยได้โดยไม่มีข้อผูกมัดใดๆ ทั้งสิ้น เพราะผลของการตกลงนั้นต้องเป็นที่พอใจของคู่กรณีทุกฝ่าย หากไม่พอใจก็ไม่ต้องยอมรับ

3. ทฤษฎีความขัดแย้ง

แนวคิดที่มีข้อสมมุติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และบุคคลต่างๆ เพราะการแข่งขันกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก มีนักสังคมวิทยาหลายท่านที่ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในที่นี้จะเสนอแนวความคิดของนักทฤษฎีความขัดแย้งที่สำคัญ 2 ท่าน ดังนี้

โคเซอร์เสนอว่า ความขัดแย้งสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปึกแผ่น พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือ และสร้างความแตกแยกกับกลุ่มต่าง เป็นต้น

ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf, 1977:12-13 อ้างถึงในบุษกร เฟิง หาจิตต์, 2544:34-37) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน เสนอว่า ความไม่เท่าเทียมกันในสังคมนั้น เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของสิทธิอำนาจ (Authority) กลุ่มที่เกิดขึ้นภายในสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ กลุ่มที่มีอำนาจ กับกลุ่มที่ไม่มีอำนาจ สังคมจึงเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ (Guisé-groups) ของสังคมสองฝ่ายที่ต่างก็มีผลประโยชน์แอบแฝง (Latent interest) อยู่เบื้องหลัง ดังนั้นแต่ละฝ่ายจึงต้องพยายามรักษาผลประโยชน์ผลประโยชน์ของตนเอาไว้โดยมีผู้นำทำหน้าที่ในการเจรจาเพื่อปรองดองผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำและเสนอความคิดว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันภายนอกจากสังคมอื่นๆ และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมสามารถควบคุมได้โดยการประนีประนอมตามแนวคิดของดาห์เรนดอร์ฟ ความขัดแย้งสามารถทำให้โครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลงได้ ประเภทของการเปลี่ยนแปลง ความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลง และขนาดของการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง เช่น อำนาจของกลุ่ม

ความกดดันของกลุ่ม

4. แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือวิธีการจัดการกับความขัดแย้งตามวิถีทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice Approach) ซึ่งให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (Peace) อยู่ร่วมกันด้วยความรัก (Love) ความเอื้ออาทรกัน และกัน (Caring) และมีความเมตตากรุณาแก่กัน (Mercy) และต้องอยู่บนหลักการสำคัญคือความเสมอภาคการให้เกียรติ (Respect) ซึ่งกันและกัน กระบวนการสมานฉันท์จึงเป็นการระงับข้อพิพาทในวิถีทางของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่ความรัก ความเอื้ออาทร ความกรุณาที่มนุษย์พึงมีต่อกัน และดำเนินการโดยยึดหลักความเสมอภาคการให้เกียรติไม่ว่ากระบวนการนี้ดำเนินการอยู่ในรูปแบบใดภายใต้แนวคิดเช่นนี้เป็นทั้งปรัชญาแนวคิดและกลวิธีในการเยียวยาสร้างความสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิดในชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการมองอาชญากรรมเป็นเรื่องของ “ความขัดแย้งระหว่างบุคคล” (Interpersonal Conflict)

นิติธร วงศ์ยืน (อ้างในโสภิต อินทสโร, 2550:48) ได้อธิบายคำว่า “Restorative justice” หรือ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นแนวคิดที่ได้รับการนิยามขึ้นใหม่ในสังคมโลกและสังคมไทย ซึ่งมีแนวคิดต่าง ๆ ที่เคยใช้กันมาก่อนหน้านี้ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และโดยที่นักวิชาการไทยได้นำคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำเดียวกันมาให้ความหมายภาษาไทยไม่เหมือนกันบางคำมีการให้ความหมายสลับกันและไม่ได้สอดคล้องกับศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน ที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ทำให้เกิดความสับสนและเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเมื่อมีการนำมาสื่อสารกัน

วิธีการระงับข้อพิพาทโดยไม่ใช้กระบวนการยุติธรรมที่หลากหลายมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแบ่งเบาภาระคดีออกจากระบบงานยุติธรรมและพยายามใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักให้ น้อยลง โดยกลุ่มแนวคิดดังกล่าวมีการกล่าวถึง “เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย” ที่เป็นคู่กรณีหรือคู่พิพาทบางในลักษณะที่เสริมความคิดในการใช้กระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการแต่ยังไม่ให้บทบาทความสำคัญมากนัก รวมทั้งยังไม่มีการ กล่าวถึงความสำคัญของ “ชุมชน” ในฐานะเป็นแหล่งทรัพยากรที่อุดมไปด้วยบุคคลที่ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการระงับและประណอมข้อพิพาทเชิงจริยธรรมอย่างไม่เป็นทางการซึ่งทั้งเหยื่ออาชญากรรม และชุมชนนี้เป็นสาระสำคัญของความสำเร็จในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ยังยืนต่อไป ขณะที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในมิติของแนวคิดเชิงคุณค่า และเชิงปฏิบัติการต่อไป

Mark S. Umbreit (นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า, 2548, น.20) ได้เปรียบเทียบ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับกระบวนการทัศน์เดิมของกระบวนการยุติธรรมว่ายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสนใจในการฟื้นฟูแก่เหยื่อและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อมากกว่า การให้คุณค่าในเรื่องการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยยกระดับความสำคัญของเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้นทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมและการให้บริการแก่เหยื่อเป็นการแก้วิกฤตของความเป็นตัวแทน (Crisis of Representation) ตามกระบวนการทัศน์แบบ Modernity เรียกร้องให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคล หรือชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อ โดยการกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ในการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิดและการให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการตอบสนองความต้องการของเหยื่อและผู้กระทำผิด ให้ความสำคัญกับการที่ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา โดยการชดใช้ค่าเสียหายต่อผู้เสียหายและชุมชน มากกว่า การลงโทษที่เฉียบขาด อีกทั้งเน้นให้ชุมชนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อการปรับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เพราะมองว่าอาชญากรรมอยู่ในบริบทของสังคมและมีความสัมพันธ์ กับองค์ประกอบอื่นของสังคม

5. ทฤษฎีการแก้ปัญหา

ทฤษฎีการแก้ปัญหาส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากผลงานเรื่องนักแก้ปัญหาทั่วไป (general problem solver) ของ Ernest & Newell (1969) และ Newell & Simon (1972) ซึ่งเป็นทฤษฎีการแก้ปัญหาของมนุษย์ (human problem solving) ในรูปแบบของโปรแกรมที่เป็นสถานการณ์จำลอง ผลงานนี้ช่วยวางรากฐานกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับการประมวลสารสนเทศสำหรับศึกษาเรื่อง การแก้ปัญหา หลักการของทฤษฎีนี้ คือ พฤติกรรมการแก้ปัญหาประกอบด้วย “วิธีการ-ปลายทาง-วิเคราะห์” ซึ่งเป็นการนำปัญหามาแตกออกเป็นองค์ประกอบหรือเป้าหมายย่อยๆ แล้วจึงจัดการแก้ไขเป้าหมายย่อยๆ เหล่านั้นทีละเรื่อง แนวคิดนี้ตรงกันข้ามกับ Wertheimer (1959) นักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีเกสตัลต์ ซึ่งทำการวิจัยเรื่องการแก้ปัญหาและให้ความสำคัญด้านความเข้าใจเรื่องโครงสร้างของปัญหา โดยเชื่อว่าพฤติกรรมการแก้ปัญหาที่ประสบผลสำเร็จเป็นเพราะบุคคลผู้นั้นสามารถมองเห็นโครงสร้างโดยรวมทั้งหมดของปัญหาหลักการของทฤษฎีนี้คือ ผู้เรียนจะต้องได้รับการสนับสนุนให้เกิดการค้นพบธรรมชาติของปัญหาหรือประเด็นหัวข้อที่ต้องการ

แก้ไข สิ่งที่เป็นช่องว่าง ความไม่ลงรอยกันหรือสิ่งรบกวนต่าง ๆ เป็นสิ่งเร้าที่สำคัญต่อการเรียนรู้ การเรียนการสอนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎของคอร์กอร์ ประกอบด้วย ความใกล้เคียง การปกปิด ความคล้ายคลึง และความเรียบง่าย

แนวปฏิบัติพื้นฐานในการแก้ปัญหา

McNamara (1999) กล่าวว่าวิธีการแก้ปัญหามีหลากหลายวิธี ไม่มีวิธีการแก้ปัญหาใดที่จะสามารถแก้ปัญหาทุกเรื่องได้ แต่มีแนวปฏิบัติพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ โดยต้องมีการฝึกใช้เสียก่อน เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยจนสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติ ขึ้นตอนต่าง ๆ มีดังนี้

1. ระบุปัญหา ขั้นนี้เป็นขั้นที่คนส่วนใหญ่มักจะสับสน กล่าวคือ จะเริ่มด้วยการคิดว่าสิ่งนั้นเป็นปัญหา แทนที่จะทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าทำไมจึงคิดว่าสิ่งนั้นเป็นปัญหา การระบุปัญหาต้องอาศัยข้อมูลจากตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการตั้งคำถาม อาทิ อะไรคือสิ่งที่เห็นว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเกิดขึ้น ปัญหาที่ว่านั้นเกิดขึ้นที่ไหน เกิดขึ้นอย่างไร เกิดขึ้นเมื่อใด กำลังเกิดขึ้นกับใคร และทำไมจึงเกิดขึ้น จากนั้นให้เขียนอธิบายว่าสิ่งที่กำลังเกิดในขณะนั้น โดยแท้จริงควรจะเป็นอย่างไร ต้องพยายามอธิบายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เขียนอย่างเจาะจง และครอบคลุมประเด็นว่า อะไร ที่ไหน อย่างไร กับใคร และทำไม

2. มองหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ในขั้นนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับข้อมูลนำเข้าจากบุคคลอื่นซึ่งรับรู้ปัญหาและจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา การเก็บข้อมูลควรทำเป็นรายบุคคลจะได้ข้อมูลมากกว่า ให้จดบันทึกสิ่งที่เป็นการคิดเห็นของตนเองและสิ่งที่ได้ยินมาจากผู้อื่น จากนั้นเขียนอธิบายสาเหตุของปัญหาในลักษณะที่ว่า อะไรกำลังเกิดขึ้น เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด อย่างไร กับใคร และทำไม

3. แจกแจงทางเลือกต่าง ๆ สำหรับวิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา ในขั้นนี้ควรให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ยกเว้นในกรณีที่มีปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัวให้ระดมสมองเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้ได้ทางเลือกหลายๆ ทาง แล้วนำมาคัดกรองเพื่อหาแนวคิดที่ดีที่สุด การได้มาซึ่งความคิดที่หลากหลายนั้น ต้องระวังที่จะไม่ตัดสินว่าความคิดเหล่านั้นดีหรือไม่ดี ให้จดบันทึกตามที่ได้ยินมาเท่านั้น ทักษะที่เหมาะสมที่สุดในการจำแนกสาเหตุของปัญหาคือการคิดเชิงระบบ (systems thinking)

4. เลือกวิธีการแก้ปัญหา ในการคัดเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา วิธีการใดที่สามารถแก้ปัญหาได้ในระยะยาว วิธีการใดที่มีความเป็นจริงมากที่สุดในการแก้ปัญหา ได้สำเร็จ ในขณะนี้มีทรัพยากรสำหรับการแก้ปัญหาหรือไม่จะจัดหามาใช้ได้หรือไม่มีเวลาเพียงพอที่จะใช้วิธีการนี้หรือไม่ อะไรคือความเสี่ยงของทาง

เลือกแต่ละวิธี

5. วางแผนนำทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เป็นวิธีที่ดีที่สุดไปปฏิบัติหรือจัดทำแผนปฏิบัติการ

6. ดูแลควบคุมการปฏิบัติตามแผน โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ความสำเร็จซึ่งได้แก่ เห็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นตามตัวบ่งชี้หรือไม่ แผนมีการดำเนินงานตามตารางที่กำหนดไว้หรือไม่ ถ้าแผนไม่ได้ดำเนินไปตามที่คาดหวังไว้ให้พิจารณาว่าแผนมีความเป็นไปได้จริงหรือไม่ มีทรัพยากรเพียงพอที่จะทำให้แผนสำเร็จตามกำหนดการหรือไม่ ควรมีสิ่งอื่นที่ต้องทำก่อนสิ่งที่กำหนดไว้แต่เดิมในแผนหรือไม่ ควรเปลี่ยนแปลงแผน

7. ตรวจสอบว่าปัญหาได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วหรือไม่ในขั้นนี้ วิธีหนึ่งที่ดีที่สุดในการตรวจสอบว่าปัญหาได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วหรือไม่ คือการกลับไปค้นหาการปฏิบัติตามปกติ แล้วสังเกตสถานการณ์ นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ควรพิจารณาเพิ่มเติมดังนี้

7.1 ควรมีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเช่นนี้ขึ้นอีก

7.2 อะไรคือบทเรียนที่ได้จากการแก้ปัญหาครั้งนี้ ในเชิงความรู้ ความเข้าใจ และ/หรือทักษะ

7.3 ควรมีการเขียนบันทึกสั้นๆ ถึงเหตุการณ์เด่น ที่เป็นความสำเร็จในการพยายามแก้ปัญหา และสิ่งที่เป็นผลลัพธ์ที่ได้เรียนรู้ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เกี่ยวข้อง

วิธีการศึกษา

รูปแบบงานวิจัย

การศึกษาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทนั้นเป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเป็นการทำแบบสอบถาม (Questionnaires) มาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก (In-depth Interview) จากบุคลากรในหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านเครือข่ายยุติธรรมชุมชนส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

1. นักวิชาการยุติธรรม ผู้ปฏิบัติงานด้านเครือข่ายยุติธรรมชุมชนของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดลพบุรี (ส่วนภูมิภาค) และกองพัฒนายุติธรรมชุมชน

สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม(ส่วนกลาง) จำนวน 2 ท่าน

2. สมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี จำนวน 103 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประสานความร่วมมือไปยังประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี และกองพัฒนายุติธรรมชุมชน ในการขอเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาศึกษา

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS

4. จัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า อุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท ด้านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาอุปสรรคในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง($\bar{x}=3.57$, $S.D.=.843$) โดยมีความเห็นว่า ไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานราชการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.83 รวมถึงไม่ได้รับการประสานงานจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย 3.50 และหน่วยงานราชการไม่มีการจัดฝึกอบรมที่เพียงพอ ในการเสริมสร้างทักษะการไกล่เกลี่ยให้กับผู้ไกล่เกลี่ยมีค่าเฉลี่ย 3.39

ส่วนปัญหาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท

ด้านคู่พิพาทที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาอุปสรรคในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.25$, $S.D.=.896$) โดยมีความเห็นว่าคู่พิพาทไม่ให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.27 และคู่พิพาทไม่มีการชี้แจงและอธิบายข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมามีค่าเฉลี่ย 3.23

อีกทั้งด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาอุปสรรคในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.21$, $S.D.=.809$) โดยมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจถึงขั้นตอนหรือวิธีการในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.39 รวมถึงมีการแทรกแซงจากนักการเมืองหรือผู้มีอำนาจ มีค่าเฉลี่ย 3.33 อีกทั้งคู่กรณีทั้งสอง

ฝ่ายมักไม่พึงพอใจที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีค่าเฉลี่ย 3.14 ประกอบกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สามารถทำให้เกิดความเป็นกันเอง สะดวก รวดเร็ว มีค่าเฉลี่ย 3.13 และการไกล่เกลี่ยยังไม่สามารถลดความขัดแย้งรวมถึงรักษามิตรภาพของคู่พิพาทได้มีค่าเฉลี่ย 3.08

นอกจากนั้นด้านสถานที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาอุปสรรคในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.15$, $S.D.=.759$) โดยมีความเห็นว่าบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมของห้องไกล่เกลี่ย/สถานที่ไกล่เกลี่ยไม่เอื้ออำนวยให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.23 รวมถึงการเดินทางไปยังห้องไกล่เกลี่ย สถานที่ไกล่เกลี่ยไม่มีความสะดวกหรือคล่องตัวมีค่าเฉลี่ย 3.21 ประกอบกับสถานที่ไกล่เกลี่ยมีความเป็นทางการและไม่เป็นสัดส่วน ตั้งอยู่ในที่ที่มีผู้คนพลุกพล่าน มีค่าเฉลี่ย 3.07

รวมถึงด้านเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาอุปสรรคในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}= 2.95$, $S.D.= .824$) โดยมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยยังไม่มีความรู้และทักษะที่เพียงพอในการให้การไกล่เกลี่ย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.18 อีกทั้งไม่สามารถควบคุมสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นขณะให้การไกล่เกลี่ยได้ทันท่วงที่มีค่าเฉลี่ย 3.01 รวมถึงการใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยข้อพิพาทได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 2.99 และวางตัวไม่เป็นกลางมีค่าเฉลี่ย 2.60

จากผลการศึกษสามารถอภิปรายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

- 1.) ด้านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า การประสานงานติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในด้านต่างๆจากทั้งส่วนกลางและส่วนจังหวัดน้อยมาก ทำให้เกิดความเข้าใจในประเด็นปัญหาหรือการดำเนินงานที่ไม่ตรงกัน ทางหน่วยงานราชการจึงควรมีการประสานงานติดตามการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้มากขึ้น เพื่อที่จะได้มีการแลกเปลี่ยนปัญหาและหาทางแก้ไขไปพร้อมกัน

- 2.) ด้านคู่พิพาทที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ย

จากการศึกษาพบว่า คู่พิพาทไม่ให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ยและไม่มี การชี้แจงหรืออธิบายข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา อันเนื่องมาจากบางครั้งยังขาดความเชื่อมั่นในบทบาทของเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ย ดังนั้นทางศูนย์ยุติธรรมชุมชนควรส่งเสริมในด้านการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น โดยมีการจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ย

3.) ด้านกระบวนการใกล้เคียงระดับข้อพิพาท

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนไม่เข้าใจถึงขั้นตอนหรือวิธีการในการไกล่เกลี่ย อีกทั้งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมักไม่พึงพอใจที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เนื่องจากยังขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรพัฒนาทักษะในการไกล่เกลี่ยให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็วเพื่อลดความขัดแย้งที่อาจจะทวีความรุนแรงขึ้นและทำให้ประชาชนไม่รู้สึกใช้เวลาโดยเสียเปล่า

4.) ด้านสถานที่

จากการศึกษาพบว่า บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมของห้องไกล่เกลี่ยไม่เอื้ออำนวยให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ นอกจากนี้การเดินทางมายังสถานที่ไกล่เกลี่ยอาจจะมีระยะทางที่ไกลเกินไป ซึ่งในกรณีดังกล่าวเจ้าหน้าที่อาจจะต้องปฏิบัติงานนอกสถานที่ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชนมากขึ้น และการเลือกสถานที่นั้น ไม่ควรมีความเป็นทางการมากเกินไปจนทำให้คู่พิพาทรู้สึกไม่สะดวกใจหรือไม่ไว้วางใจที่จะกล่าวข้อเท็จจริง รวมถึงไม่ให้มีผู้คนเดินพลุกพล่านให้เกิดความรำคาญใจแก่คู่พิพาท เพื่อให้คู่พิพาทได้มีสมาธิจดจ่ออยู่กับกระบวนการไกล่เกลี่ยจนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการ

5) ด้านเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ย

จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยยังไม่มีความรู้และทักษะที่เพียงพอในการให้การไกล่เกลี่ย อีกทั้งไม่สามารถควบคุมสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นขณะให้การไกล่เกลี่ยได้ทันทั่วทั้งที่ รวมถึงยังไม่มีความสามารถในการวินิจฉัยข้อพิพาทได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้มาจากการที่เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกใหม่ ที่ยังไม่มีประสบการณ์ อีกทั้งยังไม่ได้รับการฝึกอบรมจากสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ดังนั้นการที่จะทำให้การดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรจะได้รับความรู้และทักษะที่เพียงพอในการไกล่เกลี่ยโดยการอบรมหรือการดูงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่เกิดความเข้าใจในบทบาทและการดำเนินงานที่ชัดเจน

จากการอภิปรายผลการศึกษาดังกล่าวแล้ว สามารถสรุปได้ว่า อุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทนั้น พบว่า การดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยนั้น จะต้องประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค อีกทั้งจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและร่วมกันแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการจัดทำเอกสารสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

รายการอ้างอิง

- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. (2551). **ยุติธรรมชุมชน**: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- พงษ์ธร ธีฎฐิติ. (2552). **แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม**. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- ภคมณฑน์ ศักดิ์ศรีมณีกุล. (2552). **งานเอกสารวิชาการการอบรม กลยุทธ์ระบอบคดีเข้าสู่ศาล : การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 13** วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2552.
- รัชภรณ์ แสงศรีเรือง. (2555). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในเขตเมืองด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนมัธยมขนาด .สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**
- วิเชียร พุฒิวิญญู. (2554). **งานเอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตรการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประนีประนอมข้อพิพาททางแพ่ง กรณีศึกษา: ผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)รุ่นที่ 15**. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2554.
- วีระกิตติ์ หาญปริพรรณ์, กัญญา บุศยารัตน์, กิตติชัย เหลืองกำจร, นราชัย แจ่มสุวรรณ, สมศักดิ์ แวพพานิช, สมชาย อุดมโชค, สมศักดิ์ เกียรติदानุสรณ์, เกษม แก้วจินดา, ทวี โสนนอก, สิทธิศักดิ์ ไต้เกตุ, สุระชัย วงศ์สวัสดิ์และวารการ โสมนะพันธ์. (2551). **รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนคลองจระเข้ย่อย ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. กระทรวงยุติธรรม.
- สุนีย์ กัลป์ยะจิตร, พัชรา สินลอยมา, อาภาศิริ สุวรรณานนท์, โสรัตน์ กลั้ววิลลา, เปมิกา สนิทพจน์. (2554). **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลงานยุติธรรมชุมชน**. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กรมคุ้มครองประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.

ทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางการแก้ไขการโจรกรรม
ทรัพย์สินของกรมทางหลวง กรณีศึกษา ทางหลวง
หมายเลข 35 สายธนบุรี - ปากท่อ

**Perspective of persons relating to the ap-
proach for addressing theft of property of
the Department of Highways: the case study
of Highway No. 35 (Thonburi – Paktho)**

ณิชนันท์ ไฝจันทร์
Nitchanan Fichan

บทคัดย่อ

ทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางการแก้ไขการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง กรณีศึกษา ทางหลวงหมายเลข 35 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวงบนทางหลวงหมายเลข 35 และเพื่อศึกษาทัศนะของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In Depth Interview) เป็นเทคนิคในการเก็บข้อมูลมีประชากรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในกรมทางหลวงปฏิบัติหน้าที่ด้านการดูแลอำนวยความสะดวกทรัพย์สินกรมทางหลวง จำนวน 5 ราย ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของการเกิดปัญหานั้น เกิดจากทางหลวงสายนี้เป็น ย่านอุตสาหกรรม มีพื้นที่รกร้างอยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งการติดตั้งอุปกรณ์และวัสดุงานทางที่ไม่ตรงตามมาตรฐาน จึงเป็นจุดเสี่ยงอันก่อให้เกิดปัญหาการโจรกรรมฯ สำหรับทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไข จะมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาอุปกรณ์งานทางและทรัพย์สินสาธารณะ และ นำหลักการทางด้านวิศวกรรมมาใช้ในการออกแบบวัสดุและอุปกรณ์งานทางเพื่อให้มีต้นทุนการผลิตการจัดซื้อจัดจ้างที่ลดลง ติดตามการจับกุมและดำเนินคดีให้เป็นตัวอย่างและจริงจัง พิจารณาข้อแก้ไขทางกฎหมายใหม่ให้มีความเหมาะสม

คำสำคัญ ทางหลวงหมายเลข 35, กรมทางหลวง, โจรกรรมทรัพย์สิน

Abstract

Perspective of persons relating to the approach for addressing theft of property of the Department of Highways: the case study of Highway No. 35 aims to examine the problem nature relating to theft of property of the Department of Highways on Highway No. 35 and to study perspective of operating staff toward the approach for addressing such problem. This study is a Qualitative Research applying In Depth Interview as a technique for collecting data. The population selected for this study covers those operating staffs of the Department of Highways who involve in security operation for the property of the Department of highways, totaling 5 subjects. Findings from the study suggest that the cause of theft of property is that this road locates in industrial zone but there still have many waste lands with poor surveillance. Also, shortcomings were also found with respect to installation of equipment and material used not in accordance with required standards. Those are considered a risk spot for theft. With respect to the approach for preventing theft of property on Highway No. 35, Campaign should be launched in order to raise public awareness of the consequences from stealing property of the Department of Highways, particularly, those using the highway. In this regard, engineering principle can be applied in the design of material and equipment for highway construction and maintenance purpose while cost of production and price can be lowered effectively. It is suggested that specific agency should be established for investigation and inquiry works against theft of property, for arrest and prosecution. To effectuate this, legislative amendment may be required.

Keywords Highway No. 35 , Department of Highways, theft of property

บทนำ

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมของชุมชนเมืองและท้องถนนเอื้อต่อการเกิดอาชญากรรมและมีแนวโน้มว่าปัญหานี้จะทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งปัญหาอาชญากรรมได้สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน โดยเฉพาะปัญหาประทุษร้ายต่อร่างกายและทรัพย์สินอันเกิดจากปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินในเคหะสถานและสถานที่ราชการทั่วไป ทำให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุขและความปลอดภัยของคนในสังคม ซึ่งร้อยละ 85 ของอาชญากรรม เป็นการมุ่งประทุษร้ายต่อทรัพย์สินจากบุคคลที่เป็นผู้ฉวยโอกาสแทนที่จะเป็นอาชญากรรมมืออาชีพ ซึ่งอาชญากรรมประเภทนี้จะตัดสินใจประกอบอาชญากรรมเมื่อมีโอกาส สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยทำให้เกิดความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก จากความเจริญเติบโตของชุมชนและถนนหนทาง จึงทำให้สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและไร้ทิศทาง โดยขาดการวางแผนและการควบคุมที่ดี (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2545)

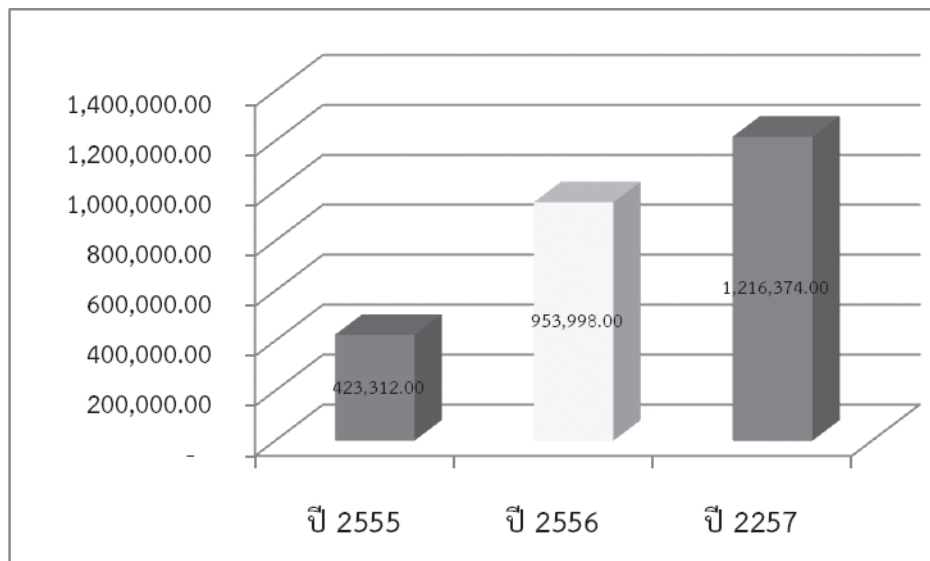
กรมทางหลวงเป็นองค์กรหนึ่งในหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสังกัดกระทรวงคมนาคม มีความรับผิดชอบในการก่อสร้างโครงข่ายพื้นฐานด้านทางหลวง พัฒนาและเชื่อมโยงระบบขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถตอบสนองต่อพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยหน่วยงานนี้มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบทางหลวงทั่วประเทศ ซึ่งนอกจากการบริการประชาชนผู้ใช้ทางแล้ว การดูแลอำนวยความสะดวกทางถนนยังเป็นการกิจหลักอีกประการหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดความสะดวก ปลอดภัยแก่ประชาชน ซึ่งมาตรการในการอำนวยความสะดวกนี้ มีหลายประการ เช่น ประการแรก การแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุบนทางหลวง ประการที่สอง กิจกรรมงานปรับปรุงจุดเสี่ยงและบริเวณอันตรายบนทางหลวง ประการที่สาม การบำรุงและซ่อมแซมงานทาง เป็นต้น โดยผลจากการดำเนินงานของกรมทางหลวงที่ผ่านมา พบว่า นอกจากปัญหาด้านงานทางแล้ว ยังมีการโจรกรรมอุปกรณ์งานทาง ที่ก่อให้เกิดมูลค่าความเสียหายเป็นอย่างมาก จากสถิติการรายงานทรัพย์สินของกรมทางหลวงที่ถูกโจรกรรมในปี 2556 พบว่า มูลค่าทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรม รวมทั้งสิ้น 13,436,447.89 บาท (กรมทางหลวง, 2556) และในปี 2557 ที่ผ่านมา พบว่ามูลค่าทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรม รวมทั้งสิ้น 13,894,789.02 บาท (กรมทางหลวง, 2557)

ทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรมส่วนใหญ่ อาทิ หม้อแปลงไฟฟ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า อุปกรณ์ราวกันอันตราย ไฟไฮแมชพร้อมอุปกรณ์ ไม่ศาลาทางหลวง ฝาดตะแกรง

เหล็ก และป้ายจราจร เป็นต้น ล้วนแต่เป็นทรัพย์สินของกรมทางหลวงทั้งสิ้น นอกจากนี้จะเป็นอุปกรณ์การก่อสร้างทางแล้ว ยังเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกปลอดภัยให้แก่ประชาชนผู้ใช้ทางด้วย เมื่ออุปกรณ์เหล่านี้ถูกโจรกรรมสูญหายไป จะส่งผลให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุการจราจรบนทางหลวง เป็นอันตรายต่อประชาชนผู้ใช้ทางอย่างมาก ซึ่งบริเวณถนนในพื้นที่ทางหลวงหมายเลข 35 ประสบปัญหามากที่สุด ตั้งแต่ปี 2555 -ปี2557 มีมูลค่าความเสียหายมากถึง 2,593,684 บาท (กรมทางหลวง, 2557) โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1.1 ดังนี้

ภาพที่ 1.1

มูลค่าความเสียหายของทางหลวงหมายเลข 35

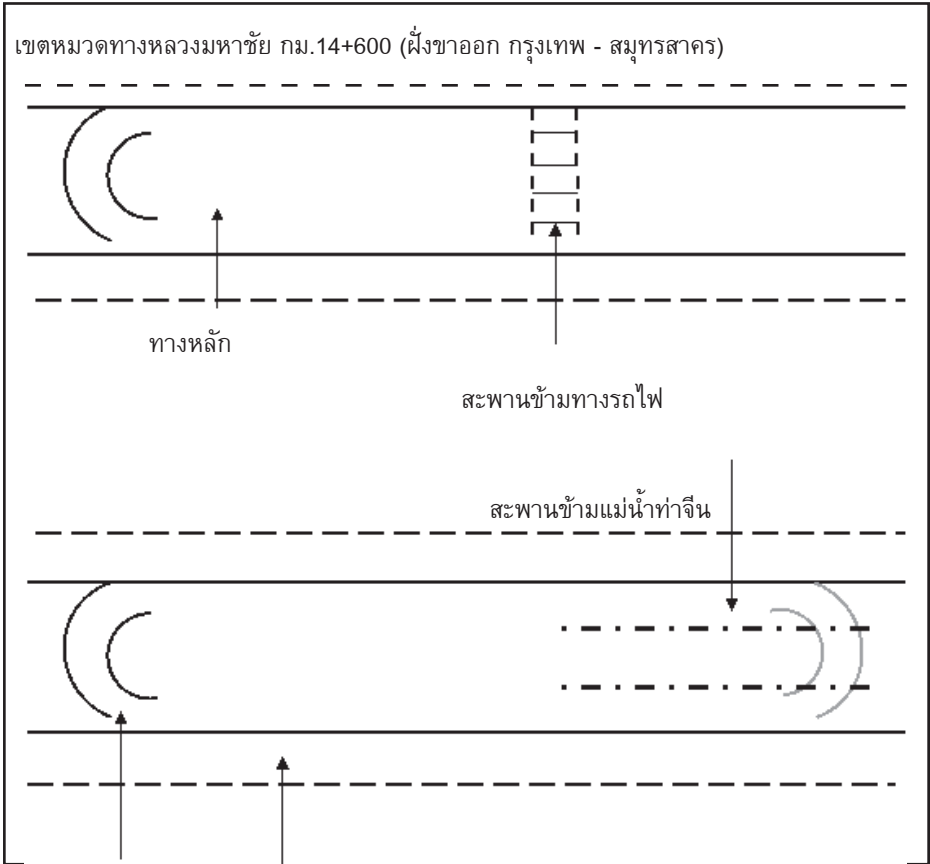

จากที่กล่าวมานั้น นับได้ว่าปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สิน ถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ปัญหาการลักทรัพย์ รับชื่อของโจร ทั้งนี้ กรมทางหลวง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบยังไม่มีมาตรการในการป้องกันการถูกโจรกรรมทรัพย์สินของทางราชการอย่างชัดเจน เนื่องด้วยข้อจำกัดของวิศวกรรมงานทาง จึงมีเพียงการสอดส่องดูแลของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และอาศัยความร่วมมือจากประชาชนผู้พบเห็นในการแจ้งเบาะแสเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถรักษาทรัพย์สินของทางราชการได้ โดยสาเหตุที่แท้จริง

ของปัญหาดังกล่าวมาจากสภาพแวดล้อมที่มีจุดเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม ซึ่งจากการรายงานทรัพย์สินของกรมทางหลวงที่ถูกโจรกรรมตั้งแต่ปี 2555 - 2557 พบว่า พื้นที่ที่เกิดปัญหาอาชญากรรมนั้น เป็นพื้นที่เดิมที่เคยรายงานตามการรายงานของสำนักอำนวยความปลอดภัย เพียงแต่เปลี่ยนแปลงประเภทของรายการทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรมไปเท่านั้น อีกทั้งการขาดมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เข้มงวด จึงทำให้ในแต่ละปีกรมทางหลวงต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์หรือทรัพย์สินที่ถูกขโมยไปเฉลี่ยปีละประมาณ 15 - 20 ล้านบาท ก่อให้เกิดความเสียหาย สิ้นเปลืองงบประมาณของแผ่นดินที่ควรนำไปพัฒนาทางหลวงต่อไป หากไม่มีมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมแล้ว ปัญหาเหล่านี้ก็จะทวีคูณความรุนแรงและมูลค่าความเสียหายมากขึ้นเรื่อยๆ

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาทัศนนะของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางการแก้ไขการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง กรณีศึกษา ทางหลวงหมายเลข 35 เนื่องจากเป็นพื้นที่ประสบปัญหาจากการโจรกรรมทรัพย์สินมากที่สุด ทางหลวงสายดังกล่าวมีลักษณะทางกายภาพ เป็นถนน 8 ช่องจราจร บริเวณแสมดำถึงสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน ระยะทาง 15 กิโลเมตร หรือที่รู้จักกันในชื่อถนนสายชนบุรี-ปากท่อ ถือเป็นถนนทางเศรษฐกิจเส้นหนึ่ง เนื่องจากเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมมากมาย มีแหล่งการทำประมง และยังเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มคนแรงงานต่างด้าวเข้ามาประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะแสวงหาข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงปัญหาการถูกโจรกรรมที่เกิดขึ้น สภาพแวดล้อมที่นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม อุปสรรคของรักษาความปลอดภัยทรัพย์สินกรมทางหลวง ขั้นตอนการดำเนินงานภายหลังเกิดเหตุโจรกรรมเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางและมาตรการในการป้องกันความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการผู้ศึกษาในฐานะประชาชนผู้ใช้ทางด้วย

ภาพที่ 4.1 แผนผังทางหลวงหมายเลข 35

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาสภาพปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง บนทางหลวงหมายเลข 35
2. ศึกษาทัศนะของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Crime through Environmental Design Theory)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดผสมผสาน (Synthesis) ระหว่างทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย

ซึ่งเป็นแนวคิดริเริ่ม (thesis) และทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เป็นแนวความคิดแย้ง (antithesis) โดยนำมาประยุกต์ผสมผสานใช้ร่วมกัน นับเป็นมรรควิธีหรือมาตรการที่จะนำไปสู่เป้าประสงค์ของการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ 2 ประการ ดังนี้ (Anchorage Police Department, 2008)

ประการที่ 1 สภาพแวดล้อมรูปธรรม

1. มาตรการระดับชุมชน การวางแผนเมืองและชุมชน การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง การออกแบบ อาคาร และการสลักหมายเลขบนทรัพย์สิน

2. มาตรการระดับบ้านเรือน ความมั่นคงของประตูหน้าต่างการใช้สัญญาณเตือนภัยการใช้อุปกรณ์ เครื่องไฟฟ้าและอื่น ๆ

ประการที่ 2 สภาพแวดล้อมนามธรรม

1. มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย

2. มาตรการสายตรวจประชาชน

3. มาตรการตรวจตราบ้านเรือน

การจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรมในปัจจุบันไม่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานรัฐบาลอย่างเพียงพอ จึงมักเกิดปัญหาอาชญากรรมในบริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากผังเมืองและชุมชนอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและพฤติกรรมของพลเมืองในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกอาชญากรรมมักอาศัยช่วงโอกาสจากสภาพแวดล้อมในการประกอบอาชญากรรม ดังนั้นลักษณะการจัดสภาพชุมชนก็มีผลต่อการเพิ่มหรือลดอาชญากรรมด้วย

การจัดสภาพแวดล้อมตามนามธรรม ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการป้องกันอาชญากรรมวิธีหนึ่ง เพราะเป็นบทบาทและความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชนในการสอดส่องดูแลความปลอดภัยภายในชุมชนที่อยู่อาศัยของตน ตลอดจนแจ้งเหตุด่วนเหตุร้ายแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมาตรการในการป้องกันอาชญากรรม ได้แก่

1. เพื่อนบ้านเตือนภัย เป็นการรวมตัวของประชาชนโดยมีอาสาสมัครในโครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย แบ่งกลุ่มพื้นที่กลุ่มรับผิดชอบและเลือกตั้งบุคคลขึ้นทำหน้าที่หัวหน้ากลุ่มเพื่อประโยชน์ในการติดต่อประสานงาน อาสาสมัครจะช่วยกันสังเกตสอดส่องและแจ้งพฤติกรรมบุคคล ยานพาหนะ หรือสถานการณ์ที่น่าสงสัยไปยังตำรวจท้องที่และเพื่อนบ้าน ในการให้ความคุ้มครองครอบครัวและทรัพย์สินจากโจรภัย

2. สายตรวจประชาชน เป็นโครงการที่นำมาใช้กับที่พักอาศัย เพราะอาชญากรแต่ละประเภทจะฉวยโอกาสประกอบอาชญากรรมได้ง่าย ดังนั้น มีจัด

อาสาสมัครหน้าที่หมุนเวียนกันรับผิดชอบตรวจตราในเขตพื้นที่ของตน สังเกตดูบุคคล ดูแลความเรียบร้อยภายนอกให้แก่สมาชิกในชุมชน ส่งเสริมความสัมพันธ์และความอบอุ่นในชุมชน รวมทั้งเกื้อกูลซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ

3. ตรวจตราร้านเรือน โดยมีหลักดำเนินการคือ เพื่อนบ้านในละแวกบ้านใกล้เคียงจะช่วยเป็นหูเป็นตาแทนกันในเรื่องที่เพื่อนบ้านใกล้เคียงเดินทางไปธุรกิจ หรือพักผ่อนต่างจังหวัด โดยเฉพาะไม่มีคนดูแลบ้าน ซึ่งนอกจากเพื่อนบ้านจะเป็นหลักในการช่วยเอาใจใส่ในการดูแลเคหะสถานแล้ว ยังสามารถร้องขอให้ตำรวจช่วยตรวจตรา เพื่อส่งเสริมการดูแลของเพื่อนบ้านได้ด้วย

2. ทฤษฎีการขยายตัวจากศูนย์กลางเดียวกัน (Concentric Circle Theory)

ทฤษฎีการขยายตัวจากศูนย์กลางเดียวกัน หรือมีอีกชื่อที่เรียกว่า ทฤษฎีวงแหวน (Concentric Zone Theory) เออร์เนส ดับบิว เบอร์กอส (Ernest W. Burgess, 1924) ได้นำแนวคิดของพาร์กมาพัฒนาในการนำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเมือง ซึ่งเขากล่าวว่า “ไม่ได้เป็นการเจริญเติบโตแบบเป็นแท่งขึ้นไป แต่เป็นการเจริญเติบโตแบบขยายวงกว้างออกไป เป็นการขยายจากข้างในออกไปข้างนอก เบอร์กอส กล่าวว่า “แหล่งที่มาของการเจริญเติบโตเกิดขึ้นมาจากใจกลางของตัวเมือง การเจริญเติบโตของภายในของเมืองเป็นแรงผลักดันส่งไปยังพื้นที่หรือโซนที่อยู่ติดต่อกัน ซึ่งโซนนี้ก็กำลังจะส่งแรงผลักดันไปยังโซนถัดไปจึงเป็นตามทฤษฎีนิเวศวิทยาของพาร์กที่เรียกว่า “ทฤษฎีการรับช่วงต่อ” (Succession) การพัฒนาเมืองลักษณะนี้เป็นไปตามการเจริญเติบโตแบบรัศมีวงกลม หรือการเจริญเติบโตแบบแผ่ออกจากศูนย์กลาง โดยขยายตัวจากวงรอบในออกไปสู่วงรอบนอก อธิบายว่า การขยายตัวของเมืองจะมีลักษณะเป็นรูปแบบวงแหวน เป็นรัศมีวงกลมต่อเนื่องจากเขตศูนย์กลาง และแบ่งพื้นที่ของเมืองออกเป็น 5 เขต ดังนี้

เขตที่ 1 เป็นเขตศูนย์กลางธุรกิจ (The Central Business District: C.B.D.) ประกอบด้วยร้านค้า ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ โรงแรม ธนาคาร และสำนักงาน ทางเศรษฐกิจ การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น เป็นเขตที่มีคนหนาแน่นเวลากลางวันเพื่อทำธุรกิจและงานตามหน่วยงานต่าง ๆ มีคนจำนวนน้อยที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างถาวร เพราะส่วนใหญ่จะเดินทางไปพักอาศัยอยู่ที่เขตรอบนอก

เขตที่ 2 เป็นเขตศูนย์กลางการขนส่ง (The zone in transition) หรือบางครั้งอาจเรียกว่าเป็นเขตขายส่งและอุตสาหกรรมเบา (Wholesale and light man-

ufacturing zone) รวมทั้งเป็นย่านโรงงานอุตสาหกรรมเก่า ๆ เป็นเขตที่มีปัญหาสังคมจำนวนมาก เช่น มีอัตราของการก่ออาชญากรรมสูง เป็นบริเวณของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำที่อพยพมาจากชนบท พักอาศัยอยู่ในบ้านราคาถูกและทรุดโทรมใกล้ ๆ โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน แต่เมื่อคนกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็จะย้ายออกไปอยู่ในที่แห่งใหม่ กรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินในเขตนี้จะเป็นของชนชั้นสูงที่ดำเนินกิจการในลักษณะของการให้ ผู้ให้เช่า ผู้พักอาศัยในเขตนี้มีจำนวนน้อยที่จะมีที่ดินเป็นของตนเอง

เขตที่ 3 เป็นเขตที่อยู่อาศัยของกรรมกรและผู้ใช้แรงงาน (The zone of workingmens' homes) ที่ย้ายออกมาจากเขตศูนย์กลางการขนส่ง สภาพที่อยู่อาศัยของคนในเขตนี้จะมีสภาพดีกว่าคนที่อาศัยอยู่ในเขตศูนย์กลางการขนส่ง บ้านเรือนจะปลูกอยู่ในระยะห่างกันไม่ชิดติดกันเหมือนกับสลัม และเมื่อครอบครัวใดมีฐานะดีขึ้นก็จะย้ายออกไปอยู่ในเขตชนชั้นกลางต่อไป

เขตที่ 4 เป็นเขตชนชั้นกลาง (The middle class zone) มีที่พักอาศัยประเภทห้องชุด โรงแรม บ้านเดี่ยวสำหรับครอบครัวเดี่ยว ผู้อาศัยอยู่ในเขตนี้ส่วนใหญ่เป็น ชนชั้นกลาง เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ พ่อค้า และรวมถึงชนชั้นผู้บริหารระดับกลาง

เขตที่ 5 เป็นเขตที่พักอาศัยชนเมือง (The commuters' zone) มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก

3.ทฤษฎีไร้ระเบียบทางสังคม (Social Disorganization Theory)

สภาพสังคมของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งของชุมชนและบุคคลที่อยู่อาศัยทั้งนี้เนื่องมาจากการเจริญเติบโตไปสู่การเป็นสังคมเมือง (Urbanization) จนเป็นเหตุให้กลไกควบคุมทางสังคมของชุมชนอ่อนแอลงและนำไปสู่การมีอาชญากรรมสูง (Sampson & Groves, 1989, อ้างถึงใน พรชัย ชันดี และคณะ, 2543, น. 82) ดังนั้นสาเหตุของพฤติกรรมตามทฤษฎีนี้ จะมีสาเหตุมาจากการเจริญเติบโตของบ้านเมืองซึ่งจะนำไปสู่สภาพชุมชนที่ไม่เป็นระเบียบและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเป็นเหตุให้ชุมชนนั้นมีอาชญากรรมสูงกว่าชุมชนอื่น

แนวทางที่นำไปสู่การเป็นสังคมเมือง และการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่สำคัญ มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการดังนี้ คือ

1. การสูญหายสลายหรือลดน้อยลงของกลไกควบคุมทางสังคม เนื่องจาก

จะมีประชาชนอพยพอยู่ในชุมชนมากขึ้นทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนไม่ค่อยรู้จักกัน สภาพสังคมจะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่และไม่ยุ่งเกี่ยวกับกันที่สุดในที่สุดจะนำไปสู่ความอ่อนแอในกลไกการควบคุมของชุมชนนั้น

2. การถ่ายทอดวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรม ซึ่งสืบทอดเป็นเวลานาน เมื่อมีชนกลุ่มใหม่มาอาศัยอยู่ก็จะรับเอาวัฒนธรรมที่มีอยู่เหล่านี้และถ่ายทอดให้แก่ประชากรที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่สืบทอดต่อไป

3. ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมสิ่งทีผู้อยู่อาศัยใหม่ นำติดตัวมาด้วยก็คือ ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมตลอดจนธรรมเนียมประเพณีซึ่งอาจจะแตกต่างจากค่านิยมหรือวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในชุมชน ดังนั้นจึงนำไปสู่ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. ความยากจน เนื่องผู้อยู่อาศัยใหม่มาหาอาชีพใหม่ในเขตเมือง บุคคลเหล่านี้จะมีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ

วิธีการศึกษา

รูปแบบงานวิจัย

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ศึกษาเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) บุคคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกแก่ทรัพย์สินของกรมทางหลวง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ และผู้อำนวยการของหน่วยงานกรมทางหลวง

ขอบเขตการศึกษา

พื้นที่ทางหลวงหมายเลข 35 มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ ตอนแสมดำ ถึงสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษานั้นเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลอำนวยความสะดวกแก่ทรัพย์สินกรมทางหลวง จำนวน 5 ราย ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยความสะดวกแก่กรมทางหลวง, ผู้กำกับการฝ่ายอำนวยความสะดวก กองบังคับการตำรวจทางหลวง, ผู้อำนวยการแขวงทางหลวงสมุทรสาคร, วิศวกรโยธา และนายช่างโยธา

เทคนิคที่ใช้ในการศึกษา

ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งมีลักษณะเป็นการถามแบบไม่มีโครงสร้าง แต่จะมีแนวคำถามคร่าว ๆ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถ

ตอบคำถามได้อย่างอิสระ และมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ใช้การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก
2. นัดหมายวันเวลาผู้สัมภาษณ์
3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในศึกษาเชิงคุณภาพ (แบบสัมภาษณ์) และตรวจสอบ

ความถูกต้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้า (Methodological triangulation)

4. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ ตามประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ แล้วนำทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมมาประยุกต์เพื่อหาแนวทางการป้องกันการโจรกรรมได้อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษา และการอภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า สาเหตุของการเกิดปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินบนทางหลวงหมายเลข 35

1.1 ด้านการปฏิบัติงานของกรมทางหลวง

ด้านมาตรฐานการทำงานของเจ้าหน้าที่ มีสาเหตุมาจากการติดตั้งอุปกรณ์และวัสดุงานทางที่ไม่ตรงตามมาตรฐาน และบางพื้นที่ก็เป็นจุดอับสายตา มีการบดบังของต้นไม้ หรือวัตถุอื่นๆ ซึ่งถือเป็นจุดเสี่ยงอันก่อให้เกิดปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง การที่อุปกรณ์ติดตั้งไม่ได้ตามมาตรฐาน และไม่มีรถสไลด์หมายเลขทรัพย์สินทางหลวง ทำให้ยากแก่การติดตามเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทรัพย์สินสูญหายขึ้น

1.2 ด้านสภาพแวดล้อม

ถนนสาย 35 นี้เป็นแหล่งโรงงาน ย่านอุตสาหกรรม ยังคงมีพื้นที่รกร้างอยู่เป็นจำนวนมาก มีการติดตั้งไฟฟ้าไว้แค่บริเวณเกาะกลางถนนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้รถเท่านั้น ไม่ได้ติดตั้งกล้องวงจรปิด อีกทั้งปล่อยให้บริเวณใต้สะพานลอยเป็นพื้นที่ที่ญู้รก บดบังการมองเห็น เนื่องจากขาดการดูแลรักษา ซึ่งจะทำให้อาชญากรอาศัยโอกาสจากจุดเสี่ยงนี้เป็นช่องทางในการโจรกรรมทรัพย์สิน

ของกรมทางหลวง เช่น การลักลอบวางสะพานลอย ไม้ศาลาทางหลวง เป็นต้น

1.3 ด้านเศรษฐกิจและสังคม

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและขยายตัวทางสังคม เนื่องมาจากความหลากหลายของชุมชนและผู้ที่อยู่อาศัย มีทั้งคนไทยและแรงงานต่างด้าว ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่มคนออกจากกัน ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม ทำให้ความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนลดน้อยถอยลงไปด้วย รูปแบบการเฝ้าระวัง การดูแลรักษาความปลอดภัย ขาดความร่วมมือในการแจ้งเบาะแสกับทางราชการจากคนในชุมชนนั้นๆ เมื่อเกิดปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินงานทางขึ้น

ในส่วนของแนวทางการป้องกันการโจรกรรมทรัพย์สินบนทางหลวงหมายเลข 35 นั้น จากผลการศึกษา พบว่า ทศนคติของผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวกของกรมทางหลวง มีความเป็นตรงกันว่า

2.1 ด้านเครือข่ายการป้องกัน กรมทางหลวง และหน่วยงานในท้องถิ่นต้องร่วมกันกำหนดแนวทางเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้สมาชิกในชุมชน และเครือข่ายทางหลวงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ต้องมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจให้แก่ชุมชนและผู้ใช้ทางได้ตระหนักในการมีส่วนร่วมในสังคม ช่วยกันตรวจตราดูแล ตรวจสอบทรัพย์สินของทางราชการ

2.2 ด้านสภาพแวดล้อม หลีกเลี่ยงการติดตั้งทรัพย์สินหรือวัตถุในงานทางนอกเขตเมืองหรือแยกชุมชน หากจะต้องติดตั้งก็ควรที่จะติดตั้งเท่าที่จำเป็นมีการจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม มีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อมิให้เป็นช่องว่างแก่ อาชญากร

2.3 ด้านวัสดุและอุปกรณ์งานทาง นำหลักการทางด้านวิศวกรรมมาใช้ในการออกแบบวัสดุและอุปกรณ์งานทางเพื่อให้มีต้นทุนการผลิตและการจัดซื้อจัดจ้างที่ลดลง รวมไปถึงการติดตั้งวัสดุอุปกรณ์บางอย่างให้ใกล้พื้นที่ชุมชน เพื่อในประชาชนช่วยตรวจตราและสังเกตเห็นความผิดปกติได้อย่างชัดเจน

2.4 ด้านการปฏิบัติงาน ต้องการบูรณาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับคนในชุมชน ควรเพิ่มความถี่หรือมาตรการในตรวจตราความเรียบร้อย อาจจัดตั้งให้มีการตรวจตราสายทางในเขตความรับผิดชอบบนทางหลวงหมายเลข 35 โดยเฉพาะในเวลากลางคืน

2.5 ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ควรมีมาตรการที่เพิ่มความหวาดกลัวให้แก่ผู้กระทำความผิด จัดตั้งหน่วยงานสำหรับสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับคดีการ

โครงการทรัพย์สินของกรมทางหลวง ติดตามการจับกุมและดำเนินคดีให้เป็น ตัวอย่างและจริงจัง พิจารณาข้อแก้ไขทางกฎหมายใหม่ให้มีความเหมาะสม

2.6 ด้านเศรษฐกิจและสังคมปัญหาการโครงการอุปกรณสร้างทาง ถือเป็นปัญหาปากท้อง ความยากจนของคนในสังคม ดังนั้นการแก้ไขจึงต้องมอง ไปถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศ ว่าทำอย่างไรประชาชนถึงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้น

จากผลการศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการโครงการทรัพย์สินของกรมทางหลวง บนทางหลวง หมายเลข 35

จากการศึกษา พบว่า ทางหลวงหมายเลข 35 เป็นถนนที่มีความเจริญด้านการคมนาคม การขนส่ง และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ แต่กลับมีพื้นที่ชุมชนค่อนข้างน้อย และเป็นที่น่าสนใจของผู้คนที่ต้องการแสวงหาโอกาสในการทำงาน โดยเฉพาะแรงงาน ต่างต่าง ทั้งเข้าเมืองมาอย่างถูกกฎหมาย และลักลอบเข้าเมือง ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดอาชญากรรมทั้งสิ้น ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่มคนออกจากกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีไร้ระเบียบทางสังคม (Social Disorganization Theory) ที่ยืนยันถึงสาเหตุการเกิดอาชญากรรมว่า สภาพสังคมของ ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลาเนื่องมาจากการเจริญเติบโตไปสู่การเป็นสังคมเมือง (Urbanization) จนเป็นเหตุให้กลไกควบคุมทางสังคมของชุมชนอ่อนแอลงและนำไปสู่อาชญากรรม ที่สูงขึ้น

อีกทั้งสภาพแวดล้อมบริเวณทางหลวงหมายเลข 35 นั้น ส่วนใหญ่จะเป็น โรงงานอุตสาหกรรมและโกดังเก็บสินค้า มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของสถาน ประกอบการต่างๆเท่านั้น ไม่มีบุคคลใดสนใจสภาพแวดล้อมภายนอกบนถนนใน ยามวิกาล ว่าเกิดปัญหาโครงการทรัพย์สินของทางราชการอย่างไร ซึ่งสอดคล้อง กับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมเพื่อใช้ในการป้องกัน อาชญากรรมรูปธรรม โดยในระดับการจัดสภาพล้อมนามธรรมได้แก่ 1. มาตรการ เพื่อนบ้านเตือนภัย 2. มาตรการสายตรวจประชาชน 3. มาตรการตรวจตราบ้าน เรือน ซึ่งอีกปัจจัยหนึ่งที่เกิดปัญหาการโครงการทรัพย์สินนั้น มาจากการขาด ความร่วมมือในระดับชุมชน ที่จะสามารถช่วยกันแจ้งเบาะแสของผู้กระทำผิดให้ หน่วยงานทางราชการได้รับทราบได้ และขาดความถี่ถ้วนในการตรวจตราสภาพ

แวดล้อมของผู้ปฏิบัติงาน ที่ปล่อยปละละเลยให้ภูมิทัศน์บนทางหลวงหมายเลข 35 เป็นพื้นที่ป่ารก ขาดการดูแล บดบังสายตาของผู้พบเห็น เป็นเหตุให้เกิดการประกอบอาชญากรรมได้ จึงถือได้ว่าเป็นการยืนยันตามทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวขาดการจัดสภาพแวดล้อมนามธรรม

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง

ทัศนะของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อแนวทางการแก้ไขการโจรกรรมทรัพย์สินของกรมทางหลวง พบว่า กรมทางหลวงได้มีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานจากส่วนกลาง คือ สำนักอำนวยการความปลอดภัย หน่วยงานส่วนภูมิภาค คือ แขวงทางหลวงสมุทรสาคร, หมวดทางหลวงมหาชัย กองกำกับการตำรวจทางหลวง และเครือข่ายระดับชุมชน เพื่อช่วยกันสอดส่องดูแล และผู้ใช้ทาง ตลอดจนประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณสองข้างทางหลวง มีการติดตามฐานข้อมูลอาชญากรรมในพื้นที่ที่มีการรับซื้อของเก่าตามหาทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรมไป การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของปัญหาการโจรกรรมทรัพย์สิน และการประชาสัมพันธ์การแจ้งเบาะแสการโจรกรรมมายังหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งถือเป็นการยืนยันตามทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ที่มีแนวคิดผสมผสาน (Synthesis) ระหว่างทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายซึ่งเป็นแนวคิดริเริ่ม (thesis) และทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์เป็นแนวความคิดแย้ง (antithesis) โดยนำมาประยุกต์ผสมผสานใช้ร่วมกัน นับเป็นมาตรการที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นบนทางหลวงหมายเลข 35

นอกจากนี้ ผลของการศึกษา ยังพบว่า ปัญหาดังกล่าวทำให้กรมทางหลวงได้รับหนังสือร้องเรียน และสิ้นเปลืองงบประมาณในการบูรณะทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรมไป จึงมีข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการติดตั้งทรัพย์สินหรือวัตถุในงานทาง นอกเขตเมืองหรือแยกชุมชน ให้ติดตั้งเก้าอี้ที่จำเป็น ไม่อยู่ในบริเวณอับสายตาและ ในระดับชุมชน ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง หรือผู้ใช้ทางควรมีจิตสาธารณะช่วยกันตรวจตราดูแล โดยให้สมาชิกในชุมชนรีบแจ้งหน่วยงานในภูมิภาคทันที ควรมีหมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้ตลอด 24 ชั่วโมง ติดไว้ในบริเวณที่ตั้งอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อความสะดวก ซึ่งผลการศึกษา มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรพจน์ กรชัยยา (2550) ได้ศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับการเกิดอาชญากรรมที่อยู่อาศัยพื้นที่สถานีตำรวจนครบาลบางเขต พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้สอดคล้องกับสภาพสังคมให้มุ่งไปในทิศทางที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี “งานก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม”

จะเป็นเครื่องมือในการประสานงานองค์ประกอบทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมแก่ชุมชนนั้น ๆ การสร้างภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมภาวะส่วนตัวเป็นการจัดพื้นที่ให้บุคคลแสดงการครอบครองอย่างเด็ดขาด แสดงอาณาเขตส่วนตัวอย่างชัดเจน เช่น การกั้น บริเวณพื้นที่รอบ ๆ บ้านด้วยการสร้างรั้ว การแบ่งแยกอาณาเขตด้วยการยกกระดืบ การเปลี่ยนวัสดุ ฯลฯ มีการกำหนดจุดควบคุมทางเข้า-ออกของบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นการตระหนักถึงการควบคุมขอบเขตส่วนตัว ขณะเดียวกันจำเป็นจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดภาวะส่วนตัว ในลักษณะที่บุคคลสามารถปรับการเปิดหรือปิดกั้นตนเองจากการเข้าถึงของบุคคลอื่นได้ตามต้องการควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากสภาพแวดล้อมแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความรู้สึกสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน มีการพูดคุยทักทายกันและทำกิจกรรมร่วมกัน กระตุ้นให้เกิดการรู้จักและร่วมมือกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น กำหนดตำแหน่งลานกิจกรรม สนามเด็กเล่น ศูนย์กลางของชุมชน เป็นต้น

จากการอภิปรายผลการศึกษาดูตามวัดอุประสงค์นั้น สามารถสรุปได้ว่า ข้อค้นพบดังกล่าวยืนยันตามทฤษฎีไว้ระเบียบทางสังคม ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเจริญเติบโตของบ้านเมืองจนนำไปสู่สภาพชุมชนที่ไม่เป็นระเบียบเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเป็นเหตุให้ชุมชนนั้นมีอาชญากรรมสูงกว่าชุมชนอื่น และยังเป็นไปตามข้อยืนยันตามทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ที่มีการบูรณาการการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้บังคับใช้กฎหมายและเครือข่ายจากภาคประชาชนในการช่วยกันสอดส่องดูแลความเรียบร้อยในชุมชน เพื่อป้องกันการใช้กรรมทรัพย์สินอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

กรมทางหลวงควรเพิ่มเจ้าหน้าที่เพื่อดูแลทรัพย์สินให้มีจำนวนเพียงพอ มีการจัดเวรยามผลัดเปลี่ยนกัน อีกทั้งการจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลและร่วมกันเพิ่มในการแจ้งเบาะแส เช่นระบบ Call Center ระบบ GPRS การติดตั้งกล้องวงจรปิด CCTV และควรพัฒนาพื้นที่ที่รกร้างให้โปร่งโล่งไม่เป็นที่ล่อแหลม

รายการอ้างอิง

- กรมทางหลวง .(2555).**รายงานปัญหาการจราจรกรมอุปกณ์งานทาง ปี 2555.**
กรุงเทพมหานคร
- กรมทางหลวง.(2556).**รายงานปัญหาการจราจรกรมอุปกณ์งานทาง ปี 2556.**
กรุงเทพมหานคร
- กรมทางหลวง.(2557).**รายงานปัญหาการจราจรกรมอุปกณ์งานทาง ปี 2557.**
กรุงเทพมหานคร
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2543).**อาชญาวิทยา : สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์.
- _____. (2545). **การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม: หลักทฤษฎีและมาตรการ.**กรุงเทพมหานคร:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรชัย ชันดี และคณะ. (2543). **ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญา.** กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย วรพจน์ กรชัยยา. (2550). **ศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ กับการเกิดอาชญากรรมในที่อยู่อาศัยพื้นที่สถานีตำรวจนครบาลบางเขน.** สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เอกสิทธิ์ ศรีจันทร์ .(2543). **การศึกษาแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการป้องกันอาชญากรรมกรณีศึกษา แฟลตการเคหะคลองจั่น.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- Anchorage Police Department. (2008). **Crime Prevention Through Environmental Design.** Alaska USA.
- Burgess, Ernest W. (1924). **The Growth of the City: An Introduction to a Research Project.** Proceedings of the American Sociological Society.
- ผู้ให้สัมภาษณ์
- ผู้อำนวยการสำนักอำนวยความปลอดภัย กรมทางหลวง
ผู้กำกับการฝ่ายอำนวย การ กองบังคับการตำรวจทางหลวง
ผู้อำนวยการแขวงทางหลวงสมุทรสาคร แขวงทางหลวงสมุทรสาคร
วิศวกรโยธา สำนักอำนวยความปลอดภัย กรมทางหลวง
นายช่างโยธา แขวงทางหลวงสมุทรสาคร กรมทางหลวง

การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว:กรณีศึกษา
การพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายส่งเสริมการลงทุน ของ
แขวงจำปาสัก

**Preparing into ASEAN Economic
Community of Lao PDR A Case Study:
The Investment Promotion Policy and
Economic Development of
Champasak Province**

แก้วดอกไม้ ไชยสวัสดิ์¹

Keodokmai Khaisavathdy²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Tel. 0856100658,
Email: kkeodokmai@yahoo.com

²Student of Master OF Arts (Political Science) International Relations
Faculty of Political Science Thammasat University

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายส่งเสริมการลงทุนของ แขวงจำปาสัก ที่มีทั้งโอกาสและผลกระทบด้านลบต่อแขวง อีกทั้งยังศึกษาถึงความพร้อมและไม่พร้อมของแขวง ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐานของแขวง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งแนวทางที่เป็นนโยบายรวมของประเทศและนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานของชั้นแขวงในการส่งเสริมการลงทุนที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแขวง รวมทั้งเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศด้วย โดยการวิเคราะห์จากแนวความคิดที่เป็นหลักการของการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวของอาเซียน ซึ่งได้กำหนดไว้ในพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint)

ในเรื่องของการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว แขวงจำปาสักจะมีทั้งโอกาสและผลกระทบด้านลบต่อแขวงอย่างเช่น เมื่อมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้มีการรวมตัวและขยายตัว ในภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะมีผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของแขวงจำปาสัก ไม่ว่าจะเป็นการทำให้โครงสร้างระบบเศรษฐกิจของแขวง เปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางการเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมที่ทันสมัยที่ละก้าว มีการสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งมากขึ้น เช่น การนำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยของนักลงทุน ทำให้มีการผลิตสินค้าที่หลากหลายชนิดและบริการในหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดีที่มีราคาถูกลง อย่างไรก็ตามเมื่อมีโอกาสก็ต้องมีอุปสรรคต่อการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างประเทศในแขวง จำปาสัก สปป.ลาว โดยเฉพาะเรื่องสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักลงทุน อย่างเช่น เส้นทางคมนาคมยังมีน้อย น้ำประปา ไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึง อีกทั้งยังไม่มีทางออกสู่ทะเลทำให้การขนส่งสินค้าใช้ต้นทุนมากตามไปด้วย

คำสำคัญ: การพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายส่งเสริมการลงทุน, แขวงจำปาสัก, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Abstract

This study is to analyze the readiness to joint ASEAN's Social Economy of The Lao PDR that focuses on Champasak Province's Economic Development and Investment promotion Policies. The study will not only analyze the opportunities and the impact to but also study the readiness and not getting readiness of Champasak Province including of studying its infrastructure, natural and human resources development project, apart from these, the study will also analyze the whole guideline and policies of the Country and study the details of proceeding of Social Economic Development and Investment promotion Policies of the Province as well as Nation's Economic Development policies as a whole. The study will analyze theories and principles of producing single marketing criteria of ASEAN that has been defined in the AEC Blue Print

In term of the single market and production base, Champasak will be impacted both advantages and disadvantages for instance, when becoming AEC members, this will help co-operate and grow in the region which surely benefit economy system of Champasak. This means that not only making provincial economic structure develop according to tendency towards advanced industry it also improves the fundamental of economy to be stranger for examples, the advance technology applying by investors . This provides the opportunities towards a variety of goods and the diversity of service. Those help faculties the customers in terms of products consumption and in a reasonable price. However, this not only provides the advantages, it also gives us the disadvantages towards the foreign investors in Laos especially the faculties such as: roads, water supply, electrically insufficient and Laos is Land lock country which leads to more investment capital.

Keywords: Economic Development and Investment promotion Policies, Champasak Province, ASEAN Economic Community.

บทนำ

การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตลาดเดียว และฐานการผลิตเดียวที่มีการไหลเวียนของสินค้า การบริการ การลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือ การไหลเวียนทุนที่เสรีมากกว่าเดิม สร้างให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการแข่งขัน ด้วยการมีนโยบายที่มีการแข่งขัน การปกป้องผู้บริโภค การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ศุลกากร และการค้าผ่านอิเล็กทรอนิกส์ การพัฒนาที่เท่าเทียมกันด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การลดความแตกต่างด้านการพัฒนาและการเชื่อมโยงเข้ากับเศรษฐกิจสากล บนพื้นฐานความเป็นกลางของอาเซียน (กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอาเซียน สปป.ลาว, 2013, น 5) เพื่อให้มีความตกลงด้านการลงทุนเต็มรูปแบบ ซึ่งจะต้องมองไปข้างหน้า พร้อมกับปรับปรุงคุณลักษณะ บทบัญญัติและข้อผูกพันโดยคำนึงถึงแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ระหว่างประเทศ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจต่อผู้ที่เข้ามาลงทุนในอาเซียน ความตกลงเขตการลงทุนอาเซียนเต็มรูปแบบ (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA) ซึ่งจะจัดทำขึ้นโดยอิงความตกลงเขตการลงทุนอาเซียน และความตกลงคุ้มครองการลงทุนของอาเซียนที่มีอยู่เดิม โดยครอบคลุมการดำเนินงานในด้านต่างๆ ได้แก่ การคุ้มครองการลงทุน การอำนวยความสะดวกและความร่วมมือ การส่งเสริมและการสร้างความรับรู้ในด้านการลงทุน การเปิดเสรีการลงทุน เป็นต้น (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2554, น 1)

การพัฒนาเศรษฐกิจและการวางนโยบายเพื่อส่งเสริมการลงทุนของแขวงจำปาสัก ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สปป.ลาวด้วย เพื่อเป็นการเปิดประตูสู่โลกภายนอกของประเทศ รัฐบาล สปป.ลาว ได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนใน สปป.ลาว ซึ่งได้เริ่มจากการประชุมสมัชชาพรรคครั้งที่ 4 เมื่อต้นปี ค.ศ. 1986 ได้กลายเป็นนิมิตหมายแห่งการเปลี่ยนแปลงจากระบบการคุ้มครองเศรษฐกิจแบบการวางแผนจากศูนย์กลาง (Centrally planned economy) สู่ระบบการคุ้มครองเศรษฐกิจแบบตลาด (Market oriented economy) นับแต่นั้นมาเกือบ 20 กว่าปี ในระยะการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่าเศรษฐกิจในระยะข้ามผ่านของ สปป.ลาว และอยู่ในช่วงสานต่ออย่างมุ่งมั่นบนเส้นทางก้าวสู่สังคมนิยม อันเป็นอุดมการณ์อันสูงสุดของชาติ โดยกำหนดแผนนโยบายเอาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ในระยะ 5 ปีของสมัยสภา (ค.ศ. 1985-1990) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทาง

เศรษฐกิจเพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็เร่งปรับกฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องและเป็นที่ยอมรับให้แก่นักลงทุนต่างชาติมากขึ้น และได้ประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการลงทุนของต่างประเทศฉบับแรกในวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1988 ทำให้มีนักลงทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนใน สปป.ลาวในทุกพื้นที่ ทุกภาคเศรษฐกิจ ที่ได้อนุญาตให้ลงทุนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1994 รัฐบาลได้มีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนครั้งแรก มาถึงปี ค.ศ. 2004 กฎหมายการส่งเสริมการลงทุนก็ได้ปรับปรุงครั้งที่ 2 และได้แยกออกเป็นสองกฎหมายคือ กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนภายในและกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนต่างประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 2009 กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนภายในและกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนต่างประเทศ ก็ได้ปรับปรุงแล้วรวมเข้าด้วยกันเป็นกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน เลขที่ 02/สภช ลงวันที่ 08 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ในการปรับปรุงกฎหมายหลายครั้งที่ผ่านมาเพื่อให้ต่างชาติเกิดความเชื่อมั่นและเพื่อให้เหมาะสมในทิศทางการพัฒนามากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นทั้งชั้นส่วนกลางและชั้นท้องถิ่นอย่างเช่น แขวงจำปาสัก ให้มีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการลงทุนของแขวงที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นในการศึกษาจะมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

1. วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความพร้อมต่างๆ ที่เป็นแนวทางในพัฒนาเศรษฐกิจกับการส่งเสริมการลงทุนของแขวงจำปาสัก สปป.ลาว เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2) เพื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมการลงทุน ของแขวงจำปาสัก

3) เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมต่อภาครัฐในการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจกับส่งเสริมการลงทุนของ แขวงจำปาสัก ให้ประสบผลสำเร็จให้ได้มากที่สุด

2. ความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของแขวงจำปาสัก ในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แขวงจำปาสักมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการลงทุน คือแผนกแผนการและการลงทุนแขวง โดยทำหน้าที่ผลักดันให้มีการลงทุนในแขวงให้มาก

ขึ้น จากจุดพิเศษที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และจุดแข็งที่เป็นความสามารถที่ซ่อนอยู่ของ
แขวงจำปาสักที่มีอยู่แต่เดิมแล้วนั้นเมื่อมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะ
ยังสามารถสร้างเงื่อนไขและเป็นกำลังผลักดันให้แก่การพัฒนา แขวงจำปาสัก
เป็นใจกลางในหลายด้านของภาคใต้ สปป.ลาว สามารถเข้าร่วมอย่างจริงจังในการ
พัฒนาเขตสามเหลี่ยมพัฒนา กัมพูชา-ลาว-เวียดนาม (Cambodia-Laos-Vietnam
Development Triangle Zone: CLV) และสามเหลี่ยมมรกต กัมพูชา-ลาว-ไทย
(Cambodia-Laos-Thailand Emerald triangle cooperation: CLT) และกรอบการ
ร่วมมือระหว่างประเทศอื่นๆเป็นอย่างดี เพื่อสร้างพื้นฐานรองรับในการปฏิบัติแผน
แม่บทการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เขตสามเหลี่ยมพัฒนา กัมพูชา-ลาว-
เวียดนาม ให้บรรลุตามแนวทาง เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเขต
สามเหลี่ยมพัฒนา CLV ที่รัฐบาลทั้งสามประเทศกำหนดไว้ นั้นบรรดาโครงการสิทธิ
พิเศษที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทต้องได้รับการดำเนินการให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้
ประชาชนหลุดพ้นออกจากความทุกข์ยากและมีชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีจุดแข็ง
ที่เป็นจุดเด่นที่สำคัญของแขวงอีกมากมายได้แก่³

1) ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ยังมีมากมายสามารถหาได้ และเหมาะสมสำหรับ
ชาวเกษตรกร และนักลงทุนด้านการเกษตรเป็นอย่างมากเหมาะสมกับการทำการ
ผลิตเกษตรอุตสาหกรรม เช่น (1) ที่ดินการเกษตรเขตที่ 1 เขตพื้นที่ราบสูงบอละ
เวน เมืองปากซอ เขตนี้ส่งเสริมการปลูกกาแฟ พืชปลอดสารพิษ ชาและพืชผล
ไม้ ในเขตรอบสูงมีป่าสงวนแห่งชาติและมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ (2) ที่ดิน
การเกษตรเขตที่ 2 เป็นจุดเชื่อมต่อพื้นที่ราบสูงบอละเวนและพื้นที่ราบต่ำเหมาะ
แก่การปลูกยางพารา มะม่วงหิมพานต์ พืชผลไม้ ก่อสร้างโรงงานการผลิตทางด้าน
เกษตรกรรม (3) ที่ดินการเกษตรเขตที่ 3 เขตเลียนแม่น้ำโขง ครอบคลุม 8 ตำบลเมือง
มุ่งเน้นการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การปลูกพืชตระกูลถั่ว (4)
ที่ดินการเกษตรเขตที่ 4 เขตตัวเมืองในภาคตะวันตก มุ่งเน้นการเลี้ยงสัตว์ ปลูกมัน
สำปะหลัง มะม่วงหิมพานต์และสบู่ดำเพื่อการผลิตพลังงานทดแทน เป็นต้น (แผนก
แผนการและการลงทุน, แขวงจำปาสัก, 2010, น 44)

2) การท่องเที่ยวมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญจำนวนมากและโดดเด่น ทาง
ด้านวัฒนธรรมมีจำนวน 51 แห่ง วัตถุโบราณ ประวัติศาสตร์ มีจำนวน 49 แห่ง
และธรรมชาติ มี 112 แห่ง เช่น วัดพูจำปาสัก มรดกโลกแห่งที่สองของลาว แหล่ง

³บทความของผู้ว่าการจังหวัด (แขวงจำปาสัก) เกี่ยวกับการดำเนินงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม เขต
สามเหลี่ยมพัฒนา (CLV) กัมพูชา-ลาว-เวียดนาม ครั้งที่ 7 (12/03/2013) ณ เวียงจันทน์

ท่องเที่ยวหน้าตกคองพะเพ็งที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย กิจการท่องเที่ยวมีท่าที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และยังเปิดกว้างเพื่อรองรับการลงทุนจึงเหมาะแก่การทำธุรกิจที่พักหลายประเภท อาทิ โรงแรมและรีสอร์ทสำหรับผู้ต้องการความสะดวกสบาย และพักผ่อนในบรรยากาศที่ดี และเกสต์เฮ้าส์สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินป่า เป็นต้น นอกจากนี้ ธุรกิจร้านอาหารเป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่มีศักยภาพ เนื่องจากแขวงจำปาสักยังขาดแคลนร้านอาหารที่มีคุณภาพ (เปี่ยมศักดิ์ คุณากร ประทีป, 2557, น 158)

3) ทรัพยากรธรรมชาติและแร่ธาตุ เช่น (1) แร่บอกไซต์ มี 1 จุดอยู่ที่เมืองปากซอ มีพื้นที่ 15,000 ตารางกิโลเมตร บริษัททั้งภายในและต่างประเทศได้ทำการสำรวจ ในปี ค.ศ. 2008 ได้ทำการก่อสร้างโรงงาน ปี 2009 เริ่มทำการขุดค้น ในปี 2010 เริ่มต้นทำการผลิต ซึ่งโครงการนี้ได้สร้างงานให้ประชาชนได้ถึง 15,000 คน (2) ทองแดงมี 5 จุด อยู่เมืองสุขูมา 2 จุด /เมืองจำปาสัก 1 จุด /เมืองโพนทอง 1 จุด /เมืองชนะสมบูน 1 จุด ปัจจุบันกำลังดำเนินการสำรวจและกำหนดปริมาณ(3) แร่ดินเหนียวมี 2 จุด คือ เมืองปะทุมพอนและเมืองชนะสมบูน กำลังเตรียมการลงทุนเพื่อขุดค้น (4) แร่เกลือ 1 จุดเมืองปะทุมพอน (5) แร่แบไรท์ 1 จุดเมืองปะทุมพอน (6) แร่ตะกั่ว 1 จุดเมืองปะทุมพอน (7) แร่อะเมทิส 1 จุดเมืองโขง ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งที่สามารถดึงดูดนักลงทุนได้เป็นอย่างดี เหมาะสมแก่นักธุรกิจที่สนใจลงทุนเกี่ยวกับแร่ธาตุเป็นอย่างมาก (แผนกแผนการและการลงทุน, แขวงจำปาสัก, 2010, น 3)

4) แขวงจำปาสัก เป็นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมในการดำเนินธุรกิจและเป็นตลาดที่ใหญ่ระหว่าง ไทย กัมพูชา และเวียดนาม โดยเป็นการเชื่อมต่อแบบ land link ระหว่างแขวง จำปาสัก กับ 3 ประเทศถือได้ว่าเป็นเส้นทางคมนาคมที่สะดวกในการขนส่งสินค้า

5) มีด่านสากลตรวจคนเข้า-ออกเมือง 3 แห่งคือ ด่านสากลวังเต่า-ช่องเม็ก (ไทย) ด่านสากลสนามบินปากเซ และด่านสากลหนองนกเขี้ยว-ตราเปรัยงเกเรียน (กัมพูชา) (กำลังศึกษาความเป็นไปได้ที่จะสร้างเป็นด่านสากล อีกสามด่านระหว่างแขวงจำปาสัก-ไทย (สองด่าน) และกัมพูชาอีกหนึ่งด่าน

6) มีแรงงานราคาถูกจำนวนมาก ในปี ค.ศ. 2011-2012 แรงงานในเกณฑ์อายุ 14-60 ปี มีจำนวน 388,026 คน ครอบคลุมถึง 56% ของพลเมืองทั่วแขวง เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้น 1.8% ในนั้นเป็นแรงงานในด้านกิจกรรม 271,618 คน ครอบคลุมถึง 70% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้น 0.4% แรงงาน

ในด้านอุตสาหกรรม 17,461 คน ครอบคลุม 4.4% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้น 15% แรงงานในด้านบริการ 89,634 คน ครอบคลุม 23.2% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้น 5% ส่วนจำนวนการว่างงานมีถึง 9,313 คน ครอบคลุม 2.4% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาลดลง 0.2% แต่ความพิเศษอยู่ที่ค่าจ้างแรงงานต่ำ (แผนกแผนการและการลงทุน, แขวงจำปาสัก, 2010, น 57) โดยเฉลี่ยที่กำหนดไว้ในกฎหมายแรงงาน เดือนละ 900,000 กีบ (ประมาณ 3,700⁴ บาท) หรือวันละ 30,000 กีบ (ประมาณ 120 บาท) เมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันแล้ว ถือว่าลาวมีค่าแรงขั้นต่ำเป็นอันดับ 2 ของอาเซียนเลยทีเดียว

จากจุดแข็งที่กล่าวมา แขวงจำปาสักจึงได้มีการวางแนวทางนโยบายแผนงานและมาตรการในการส่งเสริมการลงทุน ในแขวงจำปาสัก เพื่อดึงดูดการลงทุนที่มากขึ้นในอนาคต อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนี้ (แผนกแผนการและการลงทุน, หน่วยงานส่งเสริมการลงทุน, แขวงจำปาสัก, 2013, น 3)

1. ต้องเพิ่มพูนความเป็นตัวกลางในการดึงดูดการลงทุนให้มากขึ้นบนพื้นฐานการโฆษณาโดยการชักชวนให้มาลงทุนในการพบปะ-สร้างความสัมพันธ์-แลกเปลี่ยน กับผู้นำของประเทศเป้าหมาย
2. การเชื่อมั่นธุรกิจประเทศเป้าหมายมาเยือนแขวงจำปาสัก
3. ปรับปรุง Website เกี่ยวกับการลงทุนของแขวงให้มีเนื้อหาครบถ้วน นักลงทุนที่ยื่นเอกสารสามารถติดต่อ และแจ้งตอบทาง Website ได้สะดวกขึ้น
4. เอาใจใส่สร้างบัญชีการลงทุน (Investment Calling List)⁵ เพื่อดึงดูดความสนใจให้แก่นักลงทุน

⁴อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา: http://www.bol.gov.la/upload_reference/opd/rate/allrate.php (สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2558)

⁵บัญชีการลงทุน คือหนังสือที่รวบรวมเอาบรรดาโครงการในกิจการทั่วไปและกิจการสัมปทานที่บรรดาหน่วยงานและท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการค้นคว้าและทำขึ้นโดยอิงตามบรรดาโครงการ หรือกิจการที่มีจุดแข็งที่ซ่อนอยู่และบริสุทธิ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแขวงก็คือของชาติ ซึ่งรัฐบาลและองค์การปกครองขึ้นแขวงเป็นผู้รับรองเอาเป็นโครงการที่มีความต้องการลงทุนจากภาคเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อมาลงทุนและพัฒนาให้โครงการดังกล่าวมีผลกำไร บัญชีการลงทุนจะไม่รวมโครงการที่ต้องการแหล่งทุนและการลงทุนจากรัฐบาล หรือทุนช่วยเหลือ ดังนั้น บัญชีการลงทุนคือ บัญชีที่ประกอบด้วยหลายโครงการและกิจการในภาคเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อจะนำเสนอให้แก่ักลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศที่มีความสนใจเข้ามาลงทุนใน สปป.ลาว เพื่อสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้มีงานทำและเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแขวงก็คือของประเทศ

5. มีการยกระดับความรู้ความสามารถให้ข้าราชการที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการลงทุน เช่น ความรู้ทางด้านกฎหมาย ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ ด้านบริหาร การประเมินผล และภาษาต่างประเทศให้สูงขึ้นเพื่อสามารถให้บริการที่ดีแก่นักลงทุน

เนื่องจากแขวงจำปาสักมีความอุดมสมบูรณ์อย่างที่ได้กล่าวมาข้างต้นจนเป็นสิ่งดึงดูดนักลงทุนให้มีการลงทุนมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันประเทศที่เข้ามาลงทุนในแขวงจำปาสักมีทั้งหมด 19 ประเทศ ได้แก่ (ไทย เวียดนาม จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ฮองกง ไต้หวัน อินเดีย มาเลเซีย ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เปรู เดนมาร์ก นิวซีแลนด์ แคนาดา ฮอลแลนด์ ออสเตรเลีย อิตาลี) ซึ่งประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่ง มีทั้งหมด 52 โครงการ ด้วยมูลค่าการลงทุนทั้งหมด 280 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ครอบคลุมถึง 37% ของการลงทุนต่างประเทศทั้งหมด รองลงมาคือประเทศเวียดนาม มีจำนวนโครงการทั้งหมด 45 โครงการ ด้วยมูลค่าการลงทุนทั้งหมด 235 ล้านดอลลาร์สหรัฐเป็นอันดับที่สอง ซึ่งภาคเกษตรกรรมครอบคลุม 27% ภาคอุตสาหกรรม 58% และภาคบริการ 15% พร้อมกันนี้ตัวเลขเพิ่มขึ้นของมูลค่าการลงทุนที่ลงนามสามารถดำเนินการนำทุนเข้ามาลงทุนตัวจริงได้ถึง 5,004 พันล้านกีบ โดยผ่านระบบธนาคาร 162 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นเงินสด 135 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นวัตถุ 27 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ได้เพิ่มขึ้นจาก 10.1% ในปี 2010-2011 มาเป็น 10.6% ในปี 2011-2012 และในปี 2012-2013 เพิ่มขึ้นเป็น 10.9% โดยรวม 3ปีผ่านมาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 10.5% ต่อปี โครงสร้างทางเศรษฐกิจค่อยๆ ปรับเปลี่ยนจากเกษตรกรรม ไปสู่อุตสาหกรรมและความทันสมัยมากขึ้น โดยสัดส่วนที่ครอบคลุมในภาคบริการได้ลดลงจาก 36% ในช่วงปี 2010-2011 มาเป็น 34.7% ในช่วงปี 2011-2012 และในช่วงปี 2012-2013 ปฏิบัติได้ 32% ส่วนภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจาก 30% ในช่วงปี 2010-2011 มาเป็น 31.1% ในช่วงปี 2011-2012 และในช่วงปี 2012-2013 เพิ่มขึ้นเป็น 32% และในขอบเขตการบริการคือเพิ่มขึ้นจาก 34% ในช่วงปี 2010-2011 มาเป็น 34.2% ในช่วงปี 2011-2012 และในช่วงปี 2012-2013 เพิ่มขึ้นเป็น 36% โดยเฉลี่ย โดยรวมแล้วเห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของแขวงจำปาสัก โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการลงทุนมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเห็นได้จากตัวเลขการลงทุนและประเทศที่เข้ามาลงทุนมีจำนวนเพิ่มขึ้น อีกทั้งการลงทุนของนักลงทุนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมีการขยายตัวอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเป็นผลมาจากแนวทางนโยบายการ

ส่งเสริมการลงทุนของแขวงทำให้นักลงทุนมีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะมาลงทุนในแขวงมากขึ้นด้วย

3. กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ แนวคิดเรื่องการบูรณาการเศรษฐกิจภูมิภาค (Economics Integration) : “กรณีตลาดเดียว (Single Market)” ในองค์ประกอบของ AEC Blueprint

จากแนวความคิดริเริ่มของ ดิกซิตและนอร์แมน (Dixit and Norman) ที่ได้พูดถึงดุลยภาพที่มีการบูรณาการ (integration equilibrium) ของเศรษฐกิจโลกที่ตลาดสินค้า และปัจจัยการผลิตทั้งหมดมีราคาเดียวในโลก (single world price) จากนั้นแนวคิดดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับและมีประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิเคราะห์การค้าระหว่างประเทศ อาทิ ทฤษฎีเกี่ยวกับสมภาพราคาปัจจัยการผลิต และการทดสอบเกี่ยวกับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าและบริการ ด้วยเหตุนี้ผลงานที่เกี่ยวกับความตกลงการค้าภูมิภาค (regional trade agreements) จึงได้พยายามพัฒนาขึ้นไปอีกโดยเฉพาะในส่วนแนวคิดเกี่ยวกับ “ตลาดเดียว” (single market) และผู้ที่ริเริ่มแนวคิดดังกล่าวก็มาจากสหภาพยุโรป หรือที่เรียกกันว่าประชาคมเศรษฐกิจยุโรป โดยมีการก่อตั้งขึ้นมาตามสนธิสัญญากรุงโรม (Treaty of Rome) ใน ค.ศ.1957 และเน้นการสร้างตลาดร่วมกันเอง (สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์, 2554, น 101)

ต่อมา สไนเดอร์ เดลเบิร์ต เอ. (Snider, Delbert A.) มีความเห็นว่าการจัดตั้งตลาดร่วม ในระบบเศรษฐกิจของทุก ๆ ประเทศสมาชิกจำเป็นต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ด้วยการยกเลิกการใช้มาตรการต่างๆ เช่น ภาษีศุลกากร โควตา ขีดจำกัดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ขีดจำกัดการชำระเงิน และการควบคุมการเคลื่อนย้ายของเงินทุน ทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนแต่เป็นมาตรการและนโยบายที่เป็นเครื่องมือของแต่ละประเทศ ซึ่งเมื่อเป็นตลาดร่วมแล้วทุกประเทศสมาชิกต้องทำการยกเลิกเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากภายนอก อีกทั้งยังเป็น การประสานนโยบายและการหลีกเลี่ยงความไม่สอดคล้องของนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและนโยบายต่างๆ ที่ปรากฏใน “ตลาดร่วม (Common Market)” (สมนึก แดงเจริญ, 2538, น 372)

ส่วนแนวความคิดในการสร้างตลาดเดียวของยุโรปที่เห็นเป็นรูปธรรมนั้น ได้ริเริ่มมาจากความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มประเทศที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกัน กับประเทศที่มีความประสงค์เพียงแต่พัฒนาสถาบันเศรษฐกิจ EC และ

บรรดาประเทศที่มีความต้องการอยากให้มีการวางระเบียบการใหม่ให้เป็นเอกภาพกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ถึงปี ค.ศ. 1985 ความไม่เห็นพ้องกันก็สามารถตกลงกันได้ (สามารถแก้ไขได้) จนในที่สุดก็สามารถผนวกเข้าด้วยกันได้กลายเป็น “the Single European Act” (SEA) ซึ่งสามารถปฏิบัติการคำร่วมกันวันที่ 1 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1987 เรื่อยมา นอกจากนี้ The SEA ยังได้สร้างนโยบายในจินตนาการใหม่ซึ่งถือเอาตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสร้างตลาดการค้าเสรีขนานแท้ ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1992 ด้วยการยึดหลักนโยบายที่ว่า การเคลื่อนย้าย แรงงาน ทุน การบริการ และสินค้าอย่างเสรี หรือที่เรียกว่านโยบาย “สี่เสรี” “Four Freedom” มากกว่าการที่จะเป็นเพียงการจัดฉากสร้างตลาดการค้าเสรีเฉยๆ เหมือนในอดีตที่ผ่านมา The SEA ยังได้เสนอ หรือสร้างความเข้มแข็งให้นโยบายอื่นๆ อีกหลายประการ ประการต่างเหล่านี้ประกอบไปด้วย: ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความเข้มแข็งให้การปฏิบัติงานการส่งเสริมความปลอดภัยและสุขอนามัยในที่ทำงาน ส่งเสริมการพัฒนาและการวิจัยเทคโนโลยี สร้างความเข้มแข็งให้แก่การร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้ประเทศสมาชิกที่อ่อนแอทางเศรษฐกิจสามารถเข้าถึงตลาดการค้าเสรีได้อย่างเต็มรูปแบบรวมถึงให้การร่วมมือต่อนโยบายทางการเงินและเศรษฐกิจอีกด้วย (Ali M.El-Agraa, 1997, pp. 114-115)

แนวความคิดเกี่ยวกับการเป็นตลาดเดี่ยวของอาเซียนที่มีบทเรียนที่สำคัญมาจากตลาดร่วมของสหภาพยุโรปนั้น ในเบื้องต้นอาเซียนยังไม่มีกรกล่าวถึงการบูรณาการเศรษฐกิจเลย จนในช่วงปี ค.ศ.1990 ที่อาเซียนต้องทำตามกระแสภูมิภาคนิยมที่มาแรง จากการสร้างเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้น (AFTA) เป้าหมายสูงสุดในการสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือ การสร้างให้กลายเป็น “ตลาดเดี่ยวและฐานการผลิตเดี่ยว” จนสุดท้ายในปี ค.ศ.2007 ได้จัดทำพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนขึ้น การที่อาเซียนจะสร้างตลาดและฐานการผลิตเดี่ยวหลังจากที่มีการประกาศเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายสำหรับความพร้อมของประเทศสมาชิก อีกทั้งการที่จะบูรณาการเศรษฐกิจกับตลาดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องยังเป็นเรื่องที่ยากมาก ดังนั้นภารกิจที่จะบรรลุการเป็นตลาดเดี่ยวของภูมิภาคอาเซียนยังต้องมีการเตรียมการอีกมาก

การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งมีแผนยุทธศาสตร์ภายในปี ค.ศ. 2015 นี้อาเซียนได้จัดทำแผนดำเนินงานทางเศรษฐกิจ หรือ AEC Blueprint ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ซึ่งอ้างอิงมาจากเป้าหมายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนตามแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 (Bali Concord II) ได้แก่ (กรมเจรจา

การค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์, 2552, น 37)

1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว โดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการรวมกลุ่มสาขาสำคัญของอาเซียนให้เป็นรูปธรรม

2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นด้านนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น กรอบนโยบายการแข่งขันของอาเซียน การคุ้มครองผู้บริโภคสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศและพลังงาน)

3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค โดยการพัฒนา SMEs และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก เน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ เป็นต้นรวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต/จำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก

ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้กรอบของ AEC Blueprint ในการวิเคราะห์ถึงความพร้อม และผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อแขวงจำปาสัก สปป.ลาว กับการเข้าเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2015 นี้ สำหรับ สปป.ลาว ยังมีภารกิจอีกมากมายในการเตรียมรับมือกับการบูรณาการของภูมิภาค ดังนั้นจึงต้องเร่งหาว่าปัจจัยอะไรที่เป็นจุดแข็งที่จะทำให้การรวมเป็นตลาดเดียวของ สปป.ลาว ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ให้ประสบความสำเร็จเมื่ออาเซียนก้าวเข้าสู่การเป็น Single Market อย่างเต็มรูปแบบ นอกจากนี้การวางยุทธศาสตร์รับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

4. การวิเคราะห์ถึงความพร้อม และผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อเศรษฐกิจและนโยบายส่งเสริมการลงทุนของแขวงจำปาสัก

การเชื่อมโยงเศรษฐกิจและการร่วมมือของประเทศต่างๆ ในโลกจะทำให้เศรษฐกิจในภูมิภาคและสากลมีการขยายตัวไปในทางบวก โดยเฉพาะ สปป.ลาว ได้เข้าเป็นสมาชิกของอาเซียนและต้องปฏิบัติตามพันธะในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปลายปี ค.ศ.2015 นี้จะทำให้การค้า การลงทุน และการบริการเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นบรรดาองค์กรสากลต่างๆ จะดำเนินการให้การช่วยเหลือในการพัฒนาและการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโลกมาใช้ เพื่อยกสถานภาพการผลิต การบริการให้เพิ่มมากขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ แต่ในทางตรงกันข้ามสภาพทางเศรษฐกิจและการเงินในภูมิภาคยังไม่มีเสถียรภาพ มีการเปลี่ยนแปลงและมีหลายภูมิภาคที่ยังมีข้อพิพาทกัน อีกทั้งข้อขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อสันติภาพ เสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค การร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจมีการแข่งขันกันรุนแรงมากขึ้นจากการค้าเสรีของประเทศต่างๆ ในอาเซียนจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นอกจากผลกระทบภายนอกที่เกิดจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ยังมีผลกระทบจากภัยธรรมชาติ อาทิเช่น พายุ ภัยแล้ง ภัยหนาว ภัยน้ำท่วม และโรคระบาด สิ่งเหล่านี้ยังจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของแขวงจำปาสักอีกด้วย จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว

1. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า แขวงจำปาสักมีความเหมาะสมทางด้านภูมิศาสตร์เหมาะแก่การตั้งเป็นฐานการผลิต เนื่องจากการลดภาษีตามพันธกรณี อาฟตาที่ทำให้อัตราภาษีในการส่งออกลดลงทำให้มีผู้สนใจเข้ามาตั้งฐานการผลิตในแขวงมากขึ้น ส่งผลทำให้สินค้าส่งออกมีศักยภาพในตลาดอาเซียนมากขึ้นสามารถแข่งขันกับสินค้าจากนอกอาเซียนได้เนื่องจากราคาต่ำลง แต่ในทางตรงข้ามเนื่องจากผู้ประกอบการยังขาดความรู้ความสามารถในการบริหารธุรกิจ อีกทั้งการดำเนินธุรกิจยังเป็นแบบดั้งเดิม เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตยังไม่ทันสมัยทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาไม่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพต่ำกว่าคู่แข่งที่ย้ายฐานผลิตเข้ามาใหม่ทำให้ผู้ประกอบการภายในแขวงต้องเจอกับการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น

2. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีด้านบริการ แขวงจำปาสักมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เหมาะสมอย่างยิ่งแก่นักลงทุนผู้ที่มีความสนใจจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เที่ยวของแขวงให้ดีขึ้น แต่ว่าการเคลื่อนย้ายการบริการอย่างเสรียังเป็นปัญหาสำคัญสำหรับแขวงจำปาสักเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่าแขวงจำปาสัก ไม่มีศักยภาพในด้านบริการเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับประเทศต่างๆ ในอาเซียน และน่าจะเสียประโยชน์ มากที่สุดจากการเปิดเสรีด้านบริการ โดยเฉพาะสาขาการแพทย์และบริการด้านสุขภาพเมื่อเทียบกับประเทศไทย

3. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีด้านการลงทุน การเร่งรัดการเปิดเสรีด้านการลงทุนของ AEC จะขจัดอุปสรรคด้านการลงทุนในภูมิภาคช่วยดึงดูดนักลงทุนทั้งในและนอกอาเซียนเข้ามาในภูมิภาคมากขึ้นรวมทั้งเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุนแข่งกับประเทศนอกภูมิภาคให้มีความโดดเด่นทางเศรษฐกิจมากขึ้น (แผนกแผนการและการลงทุน, หน่วยงานส่งเสริมการลงทุน, แขวงจำปาสัก, 2014, น 2) อย่างไรก็ตามการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีด้านการลงทุน แขวงจำปาสักยังไม่มีการพัฒนาปัจจัยที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การผลิตของแรงงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักลงทุน อีกทั้งยังไม่มีมีการปรับปรุงกฎระเบียบกฎหมายให้มีความทันสมัย ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อนักลงทุน

4. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของเงินทุน ทำให้ผู้ประกอบการผลิตและผู้บริโภคในแขวงจำปาสัก เข้าถึงบริการที่ดีขึ้นในอัตราที่ถูกลงจากการเปิดเสรีในภาคการเงิน แต่ใน สปป.ลาวคงเป็นไปได้ยากเพราะเป็นธุรกิจเรื่องการเงินมีความอ่อนไหวง่าย ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศได้

5. การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของแรงงานที่มีฝีมือ เกิดการแบ่งงานกันทำเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทางและพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของแรงงานที่มีฝีมือ ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่มีฝีมือของประเทศต่างๆ เข้ามาทำงานในแขวงจำปาสักอาจทำให้เกิดการว่างงานขึ้นภายในแขวงจำปาสัก สปป.ลาว เพราะการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีของประเทศต่างๆ ในอาเซียนที่มีทักษะฝีมือดีกว่าเข้ามาแข่งขันกันภายในแขวงจำปาสักมากเกินไปทำให้เกิดความไม่สมดุลทางด้านแรงงาน เนื่องจากแรงงานในแขวงจำปาสักส่วนมากเป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือ

2) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ

1. นโยบายการแข่งขัน แขวงจำปาสัก สามารถดึงเอาผลประโยชน์และบทเรียนจากประเทศต่างๆ ที่ใกล้เคียงเพื่อผลักดันการผลิตให้ขยายตัวในระดับที่สูงขึ้นและมีโอกาสส่งสินค้าออกจำหน่ายในตลาดบรรดามีประเทศใกล้เคียง แต่ประเด็น

ปัญหาอยู่ที่สินค้าที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ใช้อุปกรณ์เครื่องจักรเก่า และคุณภาพของการผลิตยังต่ำ ไม่สามารถแข่งขันกับบรรดาประเทศในอาเซียนได้

2. การคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้มีการแข่งขันกันมากขึ้นสินค้าหลากหลายประเภทจากประเทศต่างๆไหลเข้ามาในแขวงจำปาสัก มากขึ้นทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อสินค้าได้หลากหลายและราคาถูกลง แต่มีทั้งสินค้าที่ได้มาตรฐานและสินค้าที่ไม่มีคุณภาพและอาจจะเป็นผลกระทบต่อผู้บริโภค เนื่องจากว่าการคุ้มครองผู้บริโภคของ สปป.ลาว ยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำมากและไม่ได้มาตรฐาน

3. สิทธิทรัพย์สินทางปัญญา ผู้ผลิตในท้องถิ่นส่วนมากยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับคำว่าทรัพย์สินทางปัญญา จึงทำให้ไม่มีแนวความคิดที่จะจดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญา อย่างเช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า อีกทั้งผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรมยังไม่สามารถผลิตสินค้าที่มีเครื่องหมายสินค้าได้

4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แขวงจำปาสักจะเป็นเขตเชื่อมเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกแห่งที่สองของลาว (East West Economic Corridor: EWEC) ซึ่งสามารถผลักดันการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจกับต่างประเทศ ร่วมมือทางด้าน การพัฒนาการท่องเที่ยวกับสากล แต่ปัญหาอุปสรรคอยู่ที่ระบบโครงสร้างพื้นฐานเทคนิคกล่าวคือ ถนน ระบบบำบัดน้ำเสียในเขตอุตสาหกรรมยังไม่ได้มีการลงทุน ทำให้หนักลงทุนที่เข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมพบกับความลำบากยุ่งยาก

5. ด้านภาษี สปป.ลาว เป็นประเทศด้อยพัฒนาจึงได้รับสิทธิพิเศษทางภาษี (Generalized System of Preference: GSP) จากประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศที่พัฒนาแล้ว ในรายสินค้าที่หลายๆประเทศ ได้ถูกตัดสิทธิพิเศษทางภาษีไปแล้ว และยังเป็น การดึงดูดให้นักลงทุนต่างประเทศให้ย้ายฐานการผลิตเข้ามา สปป.ลาวมากขึ้น เพื่อเป็นการส่งออกไปยังประเทศที่ให้สิทธิพิเศษดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นการได้รับประโยชน์จากสิทธิพิเศษทางภาษีดังที่ได้กล่าวอีกด้วย อีกอย่างหนึ่ง สปป.ลาว ได้ทำสัญญาว่าด้วยการหลีกเลี่ยงการเก็บภาษีซ้อนกับหลายประเทศ เช่น ไทยและเวียดนาม

6. ด้านพลังงาน ทางด้านพลังงานไฟฟ้า น้ำตก ถ้าได้มีการพัฒนาอย่างจริงจังจะสามารถพัฒนาแหล่งพลังงานไฟฟ้า น้ำตกภายในแขวงและสามารถบริการได้ 4 แขวงภาคใต้ของลาว และบรรดาเขตภาคกลางของเวียดนามและภาคเหนือของกัมพูชาและในอนาคตจะทำให้เกิดศูนย์ควบคุมการผลิตพลังงานไฟฟ้าที่สำคัญให้แก่ 3 ขอบเขตและ 3 ประเทศ

3) การพัฒนาเศรษฐกิจภูมิภาคอย่างเสมอภาค

1. สปป.ลาว ให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นอย่างมากโดยการออกกฎกระทรวงว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนายุทธศาสตร์ขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับปี 2004 เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม SMEs ฉบับ 5 ปีครั้งที่หนึ่ง (2006-210) และต่อมาได้ออกกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับปี 2012 และได้สร้างแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม SMEs ฉบับที่สอง (2011-2015) อีกทั้งเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการในการส่งเสริมและพัฒนา SMEs ของอาเซียนด้วย แต่ปัญหาสำคัญของ SMEs แขวงจำปาสักคือใช้แรงงานน้อย ทุนน้อย เครื่องจักรรุ่นเก่า และเทคนิคไม่ทันสมัย เนื่องจากทุนน้อยจึงเป็นการยากที่จะขยายโรงงาน เปลี่ยนอุปกรณ์เครื่องจักรและฝึกอบรมพนักงาน ให้มีเทคนิคใหม่เพื่อทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำที่สุดจึงทำให้ความสามารถในการแข่งขันกับกับต่างประเทศมีน้อยมาก

2. ลักษณะพิเศษของแขวงจำปาสัก ในการเชื่อมโยงเข้าสู่เศรษฐกิจสากลและภูมิภาค โดยเฉพาะการเข้าประชาคมอาเซียนได้เป็นโอกาสที่ดี เพื่อให้แขวงมีการพัฒนาที่รวดเร็วเท่าเทียมกับบรรดาประเทศใกล้เคียงอาทิ ไทย กัมพูชา จีน เวียดนาม

4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก

การเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของ สปป.ลาว จะทำให้แขวงจำปาสักเป็นที่สนใจของประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเทศสมาชิกหรือนอกกลุ่ม ซึ่งต้องการเข้ามาลงทุนมากขึ้น อีกทั้ง สปป.ลาว ยังได้ดำเนินการสร้างพันธมิตรนอกภูมิภาค โดยขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาเซียน+3 และอาเซียน+6 (แผนกแผนการและการลงทุน, แขวงจำปาสัก, 2010, น 60) และเพื่อเป็นการสานต่อดำเนินนโยบายเปิดกว้างความสัมพันธ์ร่วมมือทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ โดยการปฏิบัติยุทธศาสตร์-ยุทธนโยบายที่ชัดเจน สร้างสภาพแวดล้อมและโอกาสที่เอื้ออำนวยเพื่อนำความสัมพันธ์กับต่างประเทศเป็นแรงผลักดันให้แก่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแขวง ซึ่งมีการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอย่างเช่น เวียดนาม จีน ไทยและกัมพูชา เป็นต้น และทำให้แขวงจำปาสักกลายเป็นใจกลางในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคและสากล

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1) สรุป

ในการศึกษาถึงความพร้อม และผลกระทบของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมการลงทุนของแขวงจำปาสักที่ผ่านมา จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เห็นว่าแขวงจำปาสัก มีความจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนดังนี้

1) ควรมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ทั้งในด้านแรงงาน เทคโนโลยี รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการในตลาดโลก เพื่อที่จะสามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ได้

2) แขวงจำปาสักต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านสาธารณูปโภคและระบบโลจิสติกส์ เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศที่จะเพิ่มขึ้น

3) ควรมีการส่งเสริมเพื่อหาตลาดรองรับการส่งออก ปรับปรุงการผลิตให้สามารถปฏิบัติตามกฎถิ่นกำเนิดสินค้าของอาเซียนได้ รวมถึงการบริหารจัดการการจัดหาวัตถุดิบราคาถูกลงและมีคุณภาพดีในแขวงเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักลงทุนมีความสนใจมากขึ้น

4) ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการผลิต (Production Network) เพื่อให้สามารถสร้าง Economy of Scale เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก ไม่ใช่เฉพาะในกลุ่มอาเซียนด้วยกันเท่านั้น

5) จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิตการลงทุนในแขวงให้สอดคล้องกับอาเซียน

จากการศึกษาพบว่า แขวงจำปาสักจะได้รับทั้งโอกาสและอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการส่งเสริมการลงทุน อย่างเช่น ผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของแขวงจำปาสัก ไม่ว่าจะเป็นการทำให้โครงสร้างระบบเศรษฐกิจของแขวง เปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางการเปลี่ยนเป็นอุตสาหกรรมที่ทันสมัยมากขึ้น มีการสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งมากขึ้น เช่น การนำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยของนักลงทุน ทำให้มีการผลิตสินค้าที่หลากหลายชนิดและบริการในหลายรูปแบบมากขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการสามารถเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดีที่มีราคาถูกลง อย่างไรก็ตามเมื่อมีโอกาสก็ต้องมีอุปสรรคต่อการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างประเทศในแขวง จำปาสัก สปป.ลาว โดยเฉพาะเรื่องสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักลงทุน อย่างเช่น เส้นทางคมนาคมยังมีน้อย น้ำประปา ไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึง อีก

ทั้งยังไม่มีทางออกสู่ทะเล ไม่มีทางรถไฟทำให้การขนส่งสินค้าได้เฉพาะทางบกโดย
รถบรรทุก ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ต้นทุนในการขนส่งสินค้าเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ถึง
แม้ว่า สปป.ลาวจะมีค่าแรงงานต่ำแต่ส่วนมากเป็นแรงงานที่ไม่มีฝีมือและมีแรงงาน
ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดแรงงาน เนื่องจากว่าแรงงานส่วนใหญ่จะ
ออกไปทำงานต่างประเทศ อาทิ ประเทศไทย และเวียดนาม

2) ข้อเสนอแนะ

การรวมตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยรวมแล้วไม่ใช่การแข่งขัน
กันแต่เป็นการส่งเสริมความร่วมมือซึ่งกันและกันทั้งในด้านการเพิ่มขีดความ
สามารถการแข่งขันในภูมิภาคการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน และการบูรณาการเข้า
กับเศรษฐกิจโลกซึ่งจะช่วยเพิ่มอำนาจในการต่อรองของอาเซียน และจะช่วยส่งเสริมให้
ทั้งภูมิภาคมีการเติบโตมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามคงไม่สามารถหลีกเลี่ยง
ผลกระทบที่ตามมาได้ ดังนั้น แขวงจำปาสักควรจัดเตรียมมาตรการเพื่อรองรับผล
กระทบเหล่านั้น ดังต่อไปนี้ (แผนกแผนการและการลงทุน, แขวงจำปาสัก, 2014, น 1)

1) สร้างแขวงจำปาสัก ให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างรอบด้าน
เหมาะสม ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การผลิตเกษตรและป่าไม้ เป็นพื้นฐานให้
แก่การเปลี่ยนไปสู่อุตสาหกรรมการผลิต และการบริการที่ทันสมัย โดยการนำ
เงื่อนไขและจุดแข็งเข้าในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดสารพิษที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น
เพิ่มการผลิตสินค้าที่สามารถแข่งขันกับตลาดในอาเซียนและตลาดโลก เพื่อให้
บรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจได้

2) ผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจหลายภาคส่วนโดยถือเอาเศรษฐกิจของ
รัฐเป็นที่ตั้ง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้แก่การลงทุน การดำเนินธุรกิจ
ที่เสมอภาคโปร่งใสมีลักษณะแข่งขันที่เป็นธรรม ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย ยก
ระดับการบริการของธนาคาร สถาบันการเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ไปถึงผู้ใช้
บริการอย่างทั่วถึง ดำเนินการยกระดับคุณภาพการคุ้มครองบริหารของกองทุน
พัฒนาชนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ

3) ดำเนินการสำรวจ คัดกรองและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยว
เที่ยวธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมใน 4 เขตให้มีคุณภาพ ดึงดูดและ
ระดมผู้ประกอบการลงทุนเข้าในการบริการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานที่ทันสมัยเพื่อ
รับรองนักท่องเที่ยวทั้งภายในและต่างประเทศและสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว
ทั่วโลก

4) ควรเร่งดำเนินการสำรวจ จัดสรร ออกแบบและวางแผนแม่บทในการ ขุดค้นและนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน อาทิเช่น พื้นที่ ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำและแร่ธาตุ เสริมขยายจุดแข็งต่างๆ ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นให้ เกิดผลประโยชน์สูงสุดและปกป้องรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อป้องกันและลดภาวะโลกร้อน

5) เพื่อสานต่อการยกระดับการพัฒนาและสร้างทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะ การยกระดับความรู้ของข้าราชการของแขวงและเมืองเพื่อตอบสนองให้แก่ การยกระดับคุณภาพในการคุ้มครองบริหารรัฐ โดยเน้นการสร้างบุคลากรที่เป็นเป้าหมายหลัก ไปพร้อมๆกันนั้นต้องส่งเสริมให้นักศึกษาให้มีโอกาสได้เรียนต่อใน มหาวิทยาลัยทั้งภายในและต่างประเทศ ดึงดูดและเลือกเฟ้นเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้าสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา รับประทานการดำเนินนโยบายเชื่อมโยง กับประชาคมอาเซียนและเขตสามเหลี่ยมพัฒนา CLV อย่างเป็นทางการ ผู้นำ อบรม ประชาชนให้มีคุณธรรม เคารพระเบียบกฎหมาย มีความสามัคคี นอกนั้นต้องเอาใจ ใส่ปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีความรักและรู้สร้างความสุขและความสะอาด สร้าง ตัวเมืองปากเซเป็นตัวอย่างเมืองสีเขียวของอาเซียนและให้กลายเป็นใจกลางทางด้านการ ป้องกันชาติป้องกันความสงบทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม-สังคม ของบรรดาแขวงภาคใต้ ของภูมิภาคและเชื่อมโยงกับสากล

6) ต้องเร่งพัฒนาภาคสังคมอย่างเข้มแข็ง ซึ่งรวมทั้งการศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคนิค ลดการว่างงาน ลดความยากจน ข้าราชการ วัฒนธรรม วิทยุ โทรทัศน์ กีฬา และการรักษาสุขภาพของพลเมืองโดยส่งเสริมคุณภาพของกิจการเคลื่อนไหว ต่างๆ ของสังคมเพื่อรับประทานให้สังคมมีความเสมอภาค เจริญรุ่งเรืองและบรรลุ ตัวเลขคาดการณ์สหัฐวรรษ

7) เพิ่มพูนความสัมพันธ์ร่วมมือกับแขวงต่างๆ ภายในประเทศ บรรดา แขวงภาคกลาง ภาคใต้ของเวียดนาม จีน ไทย กัมพูชาและต่างประเทศในภูมิภาค เพื่อผลักดันความร่วมมือ เพื่อถึงความช่วยเหลือจากสากล สมทบเข้าในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น

โดยสรุป แขวงจำปาสัก มีเสถียรภาพทางด้านการเมือง สังคมมีความสงบ เป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนมีความสามัคคีปรองดองทำให้เศรษฐกิจและสังคม มีการพัฒนาและขยายตัวไปตามกลไกเศรษฐกิจตลาด โดยแขวงมีจุดแข็งทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ดิน แร่ธาตุ แหล่งน้ำ และป่าไม้เพื่อนำเข้าใช้ในการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนั้น เศรษฐกิจภูมิปัญญาได้มีการพัฒนาอย่าง

กว้างขวาง อีกทั้งแขวงยังมีความได้เปรียบทางด้านที่ตั้งเป็นเงื่อนไขอำนวยความสะดวกในการบริการทางผ่านออกสู่บรรดาแขวงต่างๆ และประเทศใกล้เคียงอื่นๆ โครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจได้รับการปรับปรุงและจัดตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งสร้างเงื่อนไขต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุน ไปตามโครงสร้างทางเศรษฐกิจหันไปสู่อุตสาหกรรมที่ทันสมัย สปป.ลาว ได้เข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ได้สร้างโอกาสให้แขวงจำปาสัก ดึงเอาการลงทุน การค้า และการบริการ ได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนบทเรียน เทคโนโลยี วัฒนธรรม ดึงการสนับสนุนและการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาซึ่งจะมีผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของแขวงด้วย

เนื่องจาก แขวงจำปาสักส่วนใหญ่คือเศรษฐกิจธรรมชาติและการผลิตเป็นสินค้ายังไม่เพียงพอและหลากหลาย การสร้างกลุ่มการผลิตยังจำกัดทำให้มีความแตกต่างระหว่างตัวเมืองกับชนบทแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การพัฒนาฝีมือแรงงาน ความรู้ความสามารถของข้าราชการและเอกชนยังไม่ตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจ และตลาดแรงงาน ทุนในการพัฒนามีจำกัด หนี้สินของภาครัฐมีอัตราสูงสมควร ความวุ่นวายในสังคมยังมีอยู่มาก การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง ภัยน้ำท่วม เป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของแขวง อีกทั้งการรวมกลุ่มเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังมีปัญหาอุปสรรคที่เกิดมาจากประเทศสมาชิกที่เป็นคู่แข่งทางการค้ามากกว่าที่จะเป็นคู่ค้า และการให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ยังคงประสบปัญหาหรืออาจกล่าวได้ว่าการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอาจส่งผลกระทบในเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุนของแขวงจำปาสักได้

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

กระทรวงพาณิชย์. (2552) *กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, ASEAN Economic Community: AEC ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*.

กรุงเทพฯ: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.

เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป. *ลงทุนในลาวยุค AEC*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ประชาญ์, 2557.

สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์. *เศรษฐศาสตร์การบูรณาการภูมิภาคว่าด้วยความตกลงทางการค้าเสรีสู่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

สมนึก แดงเจริญ. *ทฤษฎีและนโยบายการค้าระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2538.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *การเปิดเสรีด้านการลงทุนภายใต้ AEC, โครงการพัฒนาศูนย์ข้อมูล SMEs Knowledge Center*. กรุงเทพฯ: 2554.

เอกสารภาษาลาว

การประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว สปป.ลาว. ปี1986

กระทรวงแผนการและการลงทุน. *กรมส่งเสริมการลงทุน สปป.ลาว, คู่มือการสร้างบัญชีการลงทุน*. ปี ค.ศ. 2013.

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ สปป.ลาว. *คู่มือโอกาสและความท้าทายของ สปป.ลาว ในการเข้าประชาคมอาเซียน, พิมพ์ครั้งที่ 1 เมษายน 2013*.

หน่วยงานส่งเสริมการลงทุน แผนกแผนการและการลงทุน แขวงจำปาสัก, “บทสรุปการส่งเสริมการลงทุนภายในและต่างประเทศ ปี 2012-2013 และทิศทางแผนงาน ปี 2013-2014”, วันที่ 17 กันยายน 2013.

_____. *บทสรุปการส่งเสริมการลงทุนภายในและต่างประเทศ ปี 2013-2014 และทิศทางแผนงาน ปี 2014-2015*. วันที่ 03 ตุลาคม 2014.

คำสั่งเลขที่ 119/นย ว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน สปป.ลาว ลงวันที่ 20 เมษายน ปี ค.ศ. 2011.

บทความของผู้ว่าการจังหวัด (แขวงจำปาสัก) เกี่ยวกับการดำเนินงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม เขตสามเหลี่ยมพัฒนา (CLV) กัมพูชา-ลาว-เวียดนาม

ครั้งที่ 7 12/03/2013.

หน่วยงานส่งเสริมการลงทุน แผนกแผนการและการลงทุน แขวงจำปาสัก สปป.ลาว. บทสรุป การส่งเสริมการลงทุน ภายในและต่างประเทศ ปี 2012-2013 และแนวทางแผนงานในปี 2013-2014. 17 กันยายน 2013.

แผนกแผนการและการลงทุน แขวงจำปาสัก. สภาพการดำเนินงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะปี 2004-2009 และทิศทางการพัฒนา ถึง ปี 2020 แขวงจำปาสัก. 2010.

_____. บทสรุปการดำเนินงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5ปี ครั้งที่ 6 ปี 2006-2010 และยุทธศาสตร์แผน 5ปี ครั้งที่ 7 ปี 2011-2015 ของ แขวงจำปาสัก. 30 กันยายน 2011.

_____. บทสรุปการดำเนินงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปี 2006-2010” ปี 2010.

_____. สภาพการดำเนินงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะปี 2006-2010 และทิศทางแผนพัฒนา ถึง ปี 2015. ปี 2011.

_____. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะปี 2011-2015. ปี 2010.

_____. บทสรุปประเมินการดำเนินงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 3ปี (ปี 2011-2013) แผนการพัฒนา ปี 2011-2015 ของแขวงจำปาสัก. ปี 2014.

แผนกการต่างประเทศ แขวงจำปาสัก. บทสรุปงานการต่างประเทศ แขวงจำปาสัก ปี 2011-2013 และทิศทางแผนแม่บทงานการต่างประเทศ ปี 2016-2020. ปี 2014.

Ali M.El-Agraa (1997), “Economic Integration Worldwide”, Macmillan Press

Siam Avoids Colonization, Bangkok is the Exchange

Malinee Khumsupa¹

¹Faculty of Political Science and Public Administration Chiangmai University
kumsupa@hotmail.com

Abstract

Siam has never been a colony of Europe during the period of colonization, 1800s-1900s. To avoid British colonization, the Bangkok capital city subsequently privileged and welcomed British settlement in exchange for sovereignty. This article aims to answer the questions why Bangkok had done what it did. Who were the British subjects and what territories did the British settlements gain in Bangkok.

After Siam and Britain negotiated for long duration, the conclusion of the final treaty, the Bowring Treaty came into force. In exchange, Siam had to privilege extraterritoriality rights and assign territories for the settlement of British and British subjects in Bangkok indefinitely. Regarding the treaty ratification in 1856, the definition of the British subject was clearly defined for care and protection. These people were natural born British or naturalized British subjects which included Asian colonizers known as “Asiatic subjects.” They were identified with certificates and passports. Consequently, the beneficial advantages of the treaty really attracted many immigrants coming to Bangkok in particular for the protection of rights and for the issuing of land owners with title deeds. Soon later, when new comers settled, they initially asked for road construction for trade in Bangkok for supporting commerce within British port networks. At the same time, British and British subjects’ communities settled naturally. Later Chinese and Indian communities densely settled in the south. From sojourner to settler, as a result of the treaty, British subjects finally became the settlers and citizens of Siam. So, it could be said that Siam avoided becoming a British colony, but in exchange she traded specific privileged rights, permitted the settlement of British and its subjects in Bangkok.

Keywords: colonization, The Bowring treaty, British subject and Asiatic subject

I Free Trade in Siam and the Forced Treaty

Mercantilism is the economic system assumes that the role of state is to maintain the wealth of its kingdom by supporting trade aboard in particular, licensed state vessel trade monopolies appeared in Europe since the sixteenth to eighteenth century.¹ During the late eighteenth century, the “free trade” pattern was introduced to replace monopoly trade because of the problems from the stakeholders of the licensed British East India Company.² The advocates of free trade were supported by private “country” traders who accepted the theories of free trade based on the work of Adam Smith. Based on liberal economic ideology, the British therefore turned her trade pattern to establish commercial hegemony and strategically planned for territorial acquisition and colonial expansion into Southeast Asia. This suggests that the British replaced the former model of monopoly trade with the so-called new era of “**commercial capitalism**”.

Therefore, the economic domination and territorial acquisition were simultaneously used to control the colonies. Then during this period Britain was truly the most powerful nation significantly formulating diplomatic trade relations in terms of treaties. Prior to the mid-eighteenth century, the significant British policy appeared towards these treaties as phenomena. Examples include the profit returned by exporting cotton and opium to China, expansion of territorial acquisition in several ports along the coast between India and China. Particularly in 1785, British East India company increasingly gained commercial interest also focused on the cotton and opium trade from India mostly exchanged items including tea, silks, and porcelains to China.³ British East India Company finally later formulated a possible alternative site for a final free trade and finding a real port of free trade.⁴

Extensively, she expanded her influential power to control the interests through the conclusion of treaties. Later, Britain’s territorial acquisition and economic hegemony emerged together along with the expansion on a large scale of threats to some local states. Almost all states in mainland Southeast Asia had been invaded by British dominions such as Burma, Singapore, Malay, or concession ports along Malay to China. Under these circumstances the clear need of Britain in the second half of the nineteenth century was for a sea harbor which would combine the advantages of a repair station with a trading center for the Malay Archipelago, and at the same time along on the main sea route to China.⁵

These treaty practices appeared firstly in 1786, when Francis Light, one of British company official had negotiated with the Sultan of Kedah for a lease of Penang Island, a few miles off the Kedah coast.⁶ Concerned about a secure place in the sphere of maritime trade, and at the same time, decisively exercising a doctrine of non-intervention. Britain avoided involving itself in the internal politics of the Malay Peninsula entirely. This is evidenced according to the non-intervention policy under Pitt's India Act.⁷ Accordingly no increased territories in the Malay Peninsula, there would be only a place for exporting raw cotton from Bombay to China. British found Penang to serve as this harbor which solved the naval problem for the defense of British interests in the Indian Ocean because it would assist the China trade and provided a port city for the trade of the Malay world. Nevertheless, in 1797 there was skepticism about Penang's potential as a naval base. It did not satisfy the needs of British interests neither as a trading post nor as a naval base because it was too far north to attract trade through the straits or to control the pirate infested waters that were too distant from Burma's teakwood supplies to become a shipbuilding center.⁸

Therefore, alternatively, Singapore was the choice to replace Penang for British Empire.⁹ At the same time, the Bangkok port of Siam that actually traded with China extended to Singapore. This caused the Penang Council of Britain to consequently send a diplomatic trade mission to Bangkok to negotiate for better conditions of trade. Penang with permission from British India letters sent presents expressing friendly sentiments to Bangkok.¹⁰ Then, when Bangkok invaded Kedah in 1818, the Sultan of Kedah had several times prior asked the British Company for friendly interference on his behalf with Bangkok. The British Company had steadily refused because it feared that it might lead to a more direct participation in Malayan affairs.¹¹ However, when the Siamese aggressively claimed control over Kedah, this forced the British Government to abandon and end the previous policy of avoiding all political relations previously set two decades ago.¹² The point of non-intervention policy was really unrealistic in terms of the actual situation in the Malay world at that time. The threat of Siamese expansion southward was real. Siam created disorders and chaos in the Malay lands particularly within Penang's commercial orbit. Hence, British company official, John Crawfurd was instructed to go to Bangkok for an important company mission.¹³

The first British mission to Siam was led by John Crawford in 1822. Crawford was largely concerned with resolving the legal status of Penang.¹⁴ Siam's policy in the Peninsula took a new turn, one of increased control over existing Malay vassals and of asserting its power over hitherto independent Malay rulers. The British Indian Government desired two things. The first regarded the belief that trade did not depend on special privileges or presence of an agent, but on the freedom of trade.¹⁵ The missions were instructed to refrain from demanding or even hinting at the establishment trading factories, exemption from jurisdiction and custom imposition, and monopoly of favorite article. Additionally, it was the preference to have an official written record of all the concessions granted in the form of a letter either from the king to the Governor-General, or from a Siamese minister to Crawford himself.¹⁶ As a result of Crawford's mission was unsuccessful.¹⁷

The second mission of British company began with the mission of Henry Burney, which formulated the first Anglo-Siamese treaty known as the Burney treaty in 1826. As mentioned, when Siam claimed sovereignty over the Malay local States these actions would destroy British trade in the peninsula. In its reply the Supreme Council of Britain hesitated to sanction any attempt to make a formal treaty with Siam by breaking its agreement with principle of non-political intervention.¹⁸ Significantly, in 1825, Henry Burney ascertained the Siam's attitude towards the Anglo-Burmese wars and the British conquests resulted in an attempt to negotiate eventually for a real commercial treaty. The object of the treaty was mainly to counteract the disposition by the Siamese to co-operate with the Burmese in the first war and to remove the disquiet occasion to the settlement of Penang by the Siamese occupation of the territories.¹⁹ The negotiations proceeded rapidly and Burney presented his first treaty draft on March 29th, 1826. By June 20th he succeeded in concluding the first modern treaty of friendship and alliance conclusively engagement between Britain and Siam.²⁰ In thirteen articles, item by item, the pledges were mutual, the responsibilities equal, and the advantages were the same for both parties. A treaty are composed of an explicit denial of extraterritoriality, an agreement to trade freely according to the "customs of the place," an explicit denial of any right to rent land or establish factories without permission including denial of the right to import opium. In one article of a commercial agreement also included with the ban on an export of rice.

This treaty is an equal treatment of subjects. Britain had no objection whatsoever to the local law or to any conduct of the local authorities. On the contrary, Britain placed their subjects in Siam under local law and jurisdiction. Treaty stipulated these points. The first is stressed the need for free trade to exist in Siam as direct trade on either side allowing buy and sell without the intervention of other persons in other countries, but they needed to conduct themselves under Siamese Laws. They had to be granted permission to reside in Siam and duties could be placed to comply with the customs of Siam. The second is the abandonment of royal monopoly which Siam familiarly and the last is the recognition two kinds status of British subjects, European and Asiatic subject who obtained a certificate and passport.

Sir James Brooke instructed the third mission. He was being charged with plenipotentiary powers from the Queen of Britain in August 9th 1850.²¹ To negotiate for ratification of a new Treaty of 1826. Brooke showed how Britain desired to strengthen peaceful relations and increase trade with Siam. To end drastic revisions of the former treaty were required and the main points of his proposed treaty were the granting of the rights of residence and purchase of land, guarantee of freedom of worship, guarantee not to obstruct merchants, and permission to appoint consul with extraterritorial rights. His missions composed of asking for drastic reforms for the reduction of a measurement duty, removal of the prohibition to import opium, removal of the ban on the export of rice and also demanding free trade in Bangkok or other Siamese ports without any intervention. The negotiations were broken off and left an unfavorable impression.²² Brooks left Siam on September 28th, 1850.

II The Bowring Treaty 1855 and the Supplementary Attachment 1856

After several negotiations between Britain and Siam, the final conclusion in term of the treaty came to end in 1855 known as the Bowring treaty. All the needs of Britain were concluded with the remarkable turn in Siam because it was explained as the origin of many preceding changes, such as transforming the country to an absolutist state, connecting with the world market, moving towards modernization of bureaucracy and adapting cultural practices with western culture. One of the significant of negotiations was that Britain would abandon its attempts to conquer Siam.

There were also significant provisions which probably assume that there was a concentration of settlements by the British and British subjects in Bangkok. The treaty caused the increased settlement of new comers who were British subjects of Britain in Bangkok given the privilege of the right and certification of “land owner.”

In the first place before going to examine the above mentioned, It is necessary to examine in details of treaty provisions which privileged these subjects of Britain as following. The first privilege of British subject is the extraterritorial right appeared in article 1 and 2 upon these clauses:

*“Any disputes arising between Siamese and British subjects shall be heard and determined by the Consul, in conjunction with the proper Siamese officers; and criminal offences will be punished, in the case of English offenders, by the Consul, according to English laws, and in the case of Siamese offenders, by their own laws.”*²³

The second point is the assigned boundaries to settle only Bangkok and nearby appeared in Article 4 stated that:

*“British subjects are permitted to trade freely in all the seaports of Siam, but may reside permanently only at Bangkok, or within the limits assigned by this Treaty. British subjects coming to reside at Bangkok may rent land, buy, or built houses, but cannot purchase lands within a circuit of 200 sen (not more than four miles English) from the city walls, until they shall have lived in Siam for 10 years, or shall obtain special authority from the Siamese government.”*²⁴

The treaty addressed the assigned spatial boundaries for British subjects to reside in Bangkok with land ownership. This article explicitly granted permission for British subjects to reside and to settle down in Bangkok or within the limits of assigned boundaries. Granting the right to settle down in the country implies granting land ownership to the British and her subjects as well. According to this provision, the Siamese government officially permitted the settlement of British and their subjects with the certification right on land ownership. As a result, this provision, undoubtedly, attracted new comers recently arriving at Bangkok port. Additionally, the third point addressed allowing direct purchases from the producer from which they trade directly to the parties without the interference and fixed import tariff. Article 8 stressed that the details of bene-

ficial conditions on trade between two countries and their subjects and fixed import tariff at three percent as well.²⁵

This Treaty required that trade must be done directly between merchants and producers. Most importantly, it set a new requirement for opium trade, there will be no tax for the opium traffic and such trade will be monopolized by opium farmer. Finally, this Treaty provided room for Siam for the case of food shortages. The treaty allowed the Siamese government to prohibit exportation of rice, salt and fish in case of scarcity occur in the country. In particular, the British forced Siam to integrate into the world economy under formal treaty since 1855, then it can be said that since the Treaty took effect, it significantly conditioned the changes in urban Bangkok tremendously. This Anglo-Siamese Treaty concerns international trade. The Treaty fixed import tariff of goods from Britain at three percent which was significantly less than other countries. In brief, this article of the provisions established significant conditions toward Bangkok's changes toward policies of extraterritoriality and assigned specific boundaries for residing only in Bangkok. British subjects and citizens were permitted to trade freely in all the seaports of Siam, but may reside permanently only within Bangkok, or within the limits assigned by the Treaty. The British subjects coming to reside at Bangkok may rent land, buy, or build houses, but cannot purchase lands within a circuit of 200 sen (not more than four miles English) from the city walls, until they shall have lived in Siam for 10 years, or shall obtain special authority from the Siamese government. One year later, Siam and Britain needed to negotiate for clear point of understanding after treaty took effect with ratification in 1856. The agreement officially known as the supplementary attachment of 1856.

The attachment also addressed these topics in the articles. The first is clear to identify for British subjects under the protection of certificate and passport in article 5. Explicitly marked pillars assigned boundaries in practices and by implication, the granting of land ownership as well. The Siamese government officially also permitted the settlement of British and their subjects with the certification right on land ownership. Undoubtedly, these advantages attracted new comers arriving at Bangkok port certainly especially to grant an extraterritorial rights for the British subjects which all British subjects coming to Siam shall receive very privilege from the Siamese Government full protection and assistance to

enable them to reside and prevention from all insecurity including with trade favoritism.²⁶

III Who are British Subjects and how they identify themselves

Concerned with carefully crafted treaty provisions, Britain found that the first thing the British subjects should do when they arrived in Bangkok was to present themselves at the Consul in order to obtain a certificate and passport for traveling over the assigned bounded territories. It is very important to stress that Britain gave significant emphasis on the privileges that her subjects would gain from this Treaty including issuing passports and certificates for ensured protection.

The point of the treaty was very concerned with identifying the British subjects using the identification. The Treaty stipulated careful details of the process to obtain and use passports very clearly in 1855 that:

“All British subjects intending to reside in Siam shall be registered at the British Consulate. They shall not go out to sea, nor proceed beyond the limits assigned by this Treaty for the residence of British subjects, without a passport from the Siamese authorities, to be applied for by the British Consul; nor shall they leave Siam if the Siamese authorities show to the British Consul that legitimate objections exist to their quitting the country. But within the limits appointed under the preceding Article, British subjects are at liberty to travel to and from under the protection of a pass, to be furnished them by the British Consul, and counter-sealed by the proper Siamese officer, stating, in the Siamese character, their names, calling, and description. The Siamese officers at the Government stations in the interior may at any time, call for the production of this pass, and immediately on its being exhibited, they must allow the parties to proceed; but it will be their duty to detain these persons who, by travelling without a pass from the Consul, render themselves liable to the suspicion of their being deserters; and such detention shall be immediately reported to the Consul.”²⁷

However, the term of British subject was carefully defined particularly in the meaning of their “Asiatic subject” identify by specifying races and monitoring their certificates of renewal for each journey. Again in Supplementary attachment of 1856 as following:

“All British subjects, without exception, shall be allowed to

participate in this overland trade.... All traders, under British rule, may cross from the British territories of Mergui, Tavoy, Ye, Tenas sarim, Pegu, or other places, by land or by water, to the Siamese territories, and may trade there with facility, on the condition that they shall be provided by the British authorities with proper certificates, which must be renewed for each journey."²⁸

Defining the status of British subjects in Siam originated with the Bowring Treaty's terms of extraterritoriality in 1855. The treaty significantly identified Bangkok as a place of the settlement of British subjects. They could gain privileged right of the jurisdiction, land holding, and fixed tariff of trade. Also, the treaty effectively established a system of identifying British subjects through documents in particular certificate and passport.

The British Subject

In general, treaties between Siam with Britain or western powers did not specify which Foreign subjects. They generally use the word "subject" as in particular "British subject" which did not define the word "subject" and whom it refers to.²⁹ Regarding all foreigners are not under Siamese jurisdiction, but they must be subject to specific jurisdictions. In general, foreigners who are not subjects of such colonial powers must generally subject themselves to the local laws. A close scrutiny of any such claim of special privilege is, therefore, necessary for the purpose of the effective exercise of territorial authority. However, when the right of extraterritoriality was first granted there were only a few British subjects in country. Their appearances were different from that of the Siamese, so they could easily be distinguished. Local authorities had no trouble differentiating them. However after the colonization of Britain was extended to large neighboring territories of Siam such as Burma and Malay States this process of differentiating "subjects" became more complicated. The subjects of these countries poured into Siam in large numbers for trading. These British subjects began to claim the rights of their colonial masters coming to Siam. They claimed to have the same special privileges accorded to British subjects. Subsequently, the process of differentiating British

subjects created conflicts and were pursued with great difficulties to the Siamese authorities.

The former method of distinguishing between the native and alien by a mere method of distinguishing by an appearance became practically impossible. Local authorities were often unable to tell an alien from a Siamese.³⁰ They were protected with a level of hierarchy of extraterritoriality enforcement. So, it became necessary to know each of the British protectorates and their subjects carefully at first. They can be divided into four kinds of privileges with British protection. First in the hierarchy are natural born subjects. Second naturalized subjects and Asiatic subjects, including Chinese who are from British territories.

Natural Born Subjects

In general, there are no questions about one's nationality for the cases natural born subjects in Siam.³¹ Britain, as well as some other European countries, regard a person born of foreign parents within her domain as her subjects and she also regards her own subjects all persons born of British parents aboard.³² Regarding illegitimate children, their nationality generally follows that of their mother.³³ In particular the English law assigns illegitimate children of English women abroad with the nationality of the place of birth. This certifies that children born beyond the Britain could be admitted as the British subjects. Additionally, the illegitimate children of foreigners born in England are British subjects in virtue of soil.³⁴ That means all English born in Britain are natural born subject, but the exceptional implementation was the illegitimate children.

Naturalized subject

Naturalization is primarily a personal matter for each individual who wishes to divest themselves of his present nationality in favor of a new one. But the desire to change his/her nationality cannot generally be accomplished without the consent of the government whose nationality he/she desires to acquire or the consent of both governments involved. Each state has the inherent right to regulate such matters by its own municipal laws to suit domestic interests, and to be consistent with the general rule of the law of the nation.³⁵ English laws for English subjects were based upon such premises until 1870. These principles included indelibil-

ity of natural allegiance and of the liberty of emigration. “Everyone was free to leave his country; but whatever he/she decided. English law proceeds he/she had the privileges as well as the liabilities, of a “British subject”³⁶

In 1870 an Act was passed providing British subjects with the rights of becoming naturalized in a foreign state but would lose his/her British citizenship. Persons naturalized in a foreign state before the passing the Act were permitted to make declaration within two years stating their wish to remain British subjects.³⁷ As to the legal status of naturalized subjects in their new status, many countries, including England, the United States, and Russia received them into their territories with equality on par with their natural-born subjects. When they travel to third foreign state they will have the same rights there and receive the same protection as native born citizen. As to the person naturalized in a colony, an eminent English jurist considers person naturalized in a British colony is not divested with the equality of a native born British subject in a foreign land.³⁸

Asiatic subject

There is certainty as to the law according to British law that aliens naturalized in British colonies have the privileges of British subjects only within the colony in which they are colonized. British subjects who were native Asian people called “Asiatic subject” When they went to other regions with identification of being British subjects in the order of British agreement. That means they were treated under protection of the British law on condition of correct identification. Considering this point, John Bowring mentioned the treaty provision in 1826 that it should be modified to include those of the Malayan peninsula. In particular, Bowring identifies Peguans who have since become “our subject” Following this the Bowring Treaty concluded in 1855. Article 5, which stressed again the process to obtain evidence of identification including certificates and passports. Certainly, British government was, at the time, concerned with protecting her subjects since the 1820s. Particularly, Britain specified in detail to obtain of certificates and passports in both treaties. Consequently, in the second treaty, the Bowring Treaty stipulated the rights pertaining to extraterritoriality is significant. The British government recognized their subjects under the certified documents very carefully according to the treaty’s provisions.

The example of British Certificate

No. 153

 HER BRITANNIC MAJESTY'S
LEGATION &
CONSULATE GENERAL,
BANGKOK.

CERTIFICATE OF REGISTRATION
For the Year 1889.

I hereby Certify That *Jasper Young*
is duly registered in this Consulate
as a *British subject*

Dated this *8* day of *May* 1889

J.A. Smith ^{at} Consul.

153 Number.
Page in Fol.

Signature of Party registered,
Jasper Young

NOTE—This Certificate of Registration must be carefully kept by the party in whose favour it is issued.

Figure 1: Certificate of registration for “British Subject” of British Consulate in Siam on 8/5/1889 (in the reign of King Chulalongkorn
Source : online <http://sale23.eurseree.com/cgi-bin/info/agora.cgi>

British protected person

It is not only Asiatic subjects who the British government paid greater attention to in the Treaty provisions. There are other significant actors who Britain also wanted to protect similarly. This group included the Chinese. They were protected by British law through registration. Chinese persons can be considered as another group which concerned the British government. In addition, when the treaty was ratified in 1866, certain clauses regarding Asiatic subjects were stressed clearly.⁴⁰ It can be seen that Chinese and Asiatic subjects were the ones whom the British government needed to protect. They were already mentioned clearly in the Bowring Treaty agreement. Particularly, the protection given to Chinese was specified as a group that was “entitled to his protection”. The protections for Chinese by the British government was developed in relation to the circumstances of war. Since the first Opium wars between Britain and China in 1840-42 that of the conclusion of the Treaty of Nanjing. Chinese nationals became subject to the British Crown. This first war ceded Hong Kong Island outright to Britain and opened five treaty ports: Amoy, Canton, Fuzhou, Ningbo, and Shanghai to foreign consuls, traders, and missionaries. The Treaty enforced the adoption of China to most-favored-nation principle regarding diplomatic agreements with western countries. A decade later, the second war occurred in 1856-60, ending with the Convention of Beijing. Britain dominated the Southern tip of the Kowloon Peninsula. Later the Britain was able to acquire extensions of their colonies into Hong Kong and Kowloon through naming them New Territories, These territories were leased by China to the British for a period of 99 years ending in 1997.

However, in general, it should be noted that the Chinese “subjects” of the British Crown were treated separately from the Chinese “coolie” in Bangkok. Chinese immigrants who wanted to be a British subject had to register at the British consul in Bangkok and apply for their own certificates. If they did not register; they could not claim to be the British subjects. Therefore, the number of Chinese British subjects were less in number than the Chinese “coolie” in general in Bangkok. Instead of register as British subjects, Chinese coolie actually registered to be the member of their Chinese secret society for the protection. That means there were not everyone who emigrated from China or even from the treaty ports of China would be the British subjects. Also, British Indian

was coming to settle in Bangkok in large numbers at the same time. After India was the colony of the British Empire, the British Indian subjects actually came to settle down in Bangkok and own business associated with British merchants. They were both British subjects and either or British protected person.

Although the British registration clause was asserted in the Treaty the enforcement was not effective. The registration of the British subjects at their consulate was made voluntarily. The other mean of identification was passports, but they were inadequate. Later on, in 1880 a complaint of the difficulties owing to the claim to British protection among those who did not possess any identification appeared. The inconvenience was caused by the granting of collective passports by the Indian officials to Burmese subjects who crossed over to Siam Burmese subjects would enter Siam and disperse throughout the country, still laying claim to British protection under the original collective passport. In such circumstances it became practically impossible for the British consular as well as the Siamese authorities to achieve verification in each case.

Therefore, the Bowring treaty marked the beginning of the change of status of British and their subjects in Siam in favor of the local jurisdiction. It may be considered the second stage of extraterritoriality within the kingdom. It stated local court and local law especially in Article 7 which provided that the native Indian subjects of Her Majesty entering territories in Siam, who are not provided with passports under Article 4, shall be liable to the local courts and the local law for offences committed by them in Siamese territories.⁴¹ By virtue of this treaty the Siamese courts in the north, or at Chiangmai have jurisdiction to try and to punish British subjects for the crime of dacoit, when it was committed in Siam. And the prisoners were legally apprehended in Siam, irrespectively of fact that they had passports with them or not. Moreover, Siam actually issued collective passport as well.

The Example of Passport of British subject in Siam

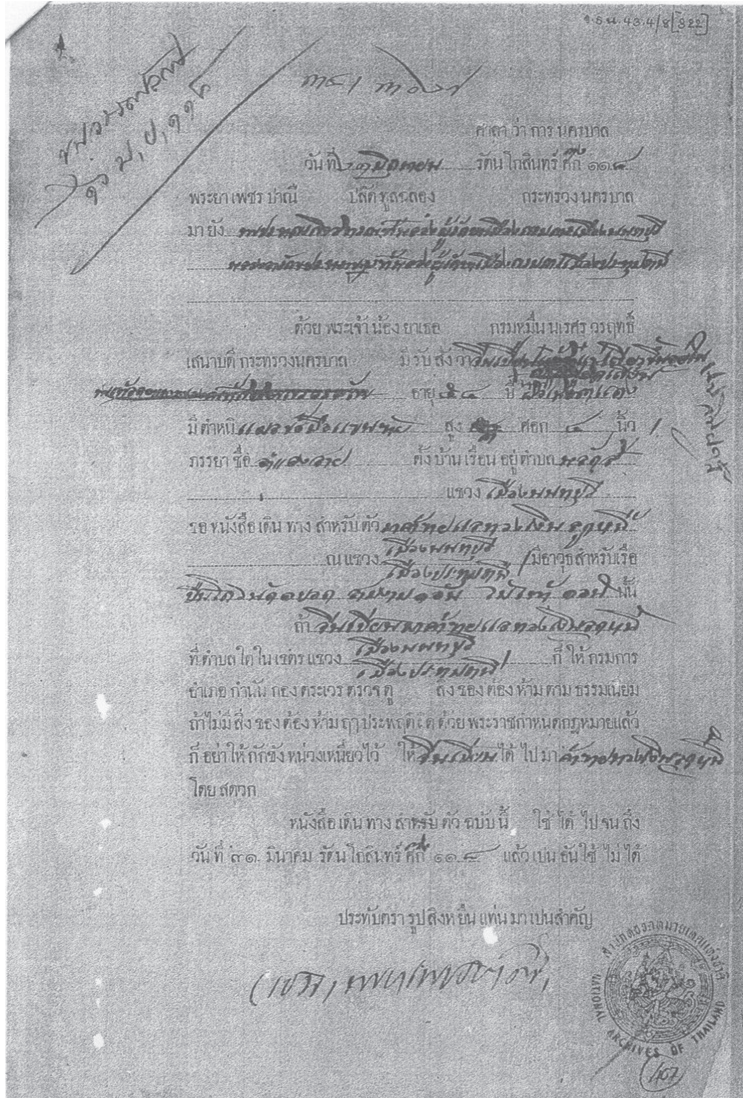

Figure 2: Passport for individual person of British subject in 1899
Source: N.A.5 Ministry of Foreign Affairs 34.25 passports of British Subject (1867-1877)

The Example of Collective Passport of British subjects in Siam

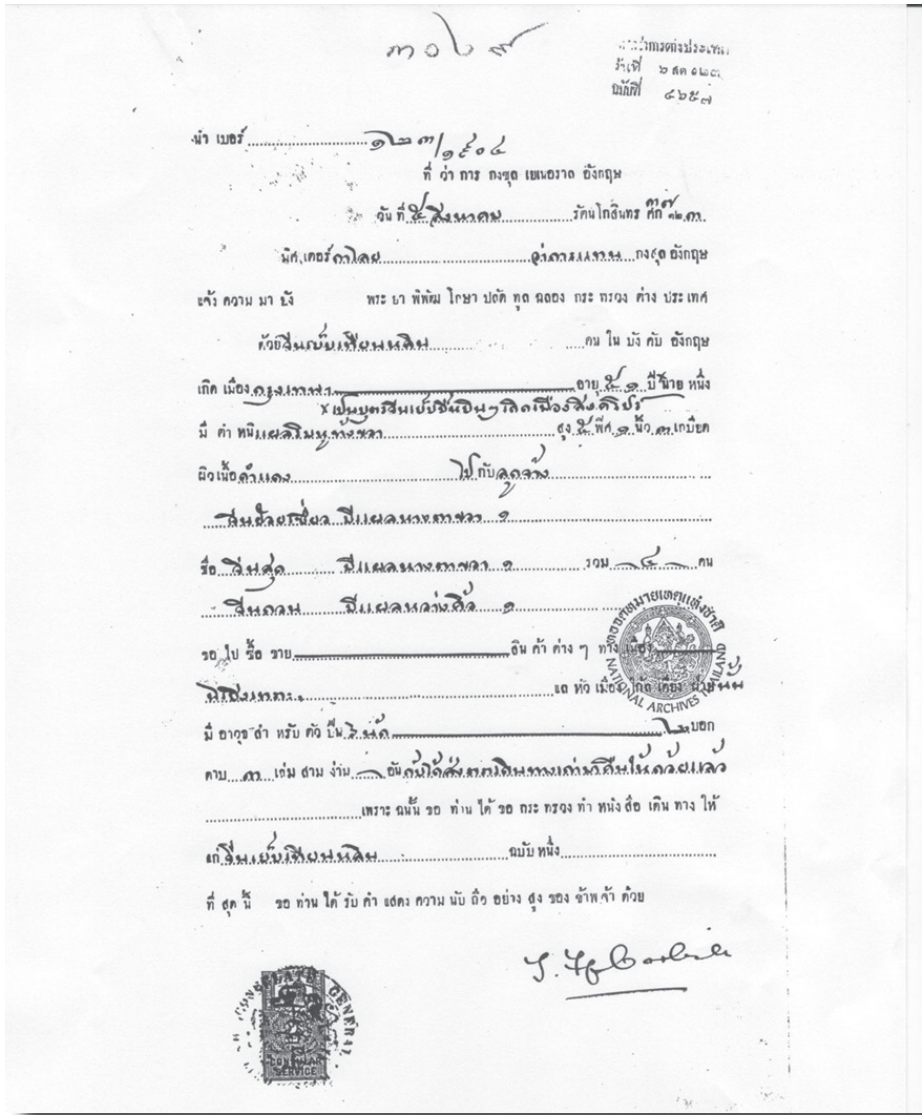

Figure 2: The example form of Collective passport 1904
Source: N.A. 5. Ministry of Foreign Affairs 34.55 Asking for traveling passport for Mong Thong La (Burmese British subject) (1904).

In summary, the protection of British subjects according to the Bowring Treaty provision conditions brought specific identification practices to use and produced documented identification of their subjects. These practices effectively created new types of persons in Bangkok. They are the descendants of the British subjects who have arrived and reside in Bangkok even today. We should take note of the explicit changes in Bangkok from which these persons who are of mixed of nationalities and protected their rights under the colonial power's power and jurisdiction not Siamese law. Because of a diversity of racial and national identity confusion and difficulties occurred regularly, especially when conflict appeared. In particular the more British and their subjects came to settle in Bangkok, the more there were cases of juridical and jurisdiction conflicts, and difficulties occurred.

Since the Bowring treaty effectively came to term in Siam, the documents became the significant form to identify people who were protected or judged under British law. This was especially the case for British or her Asiatic subjects who were conditioned protected and judged under consular Court . However, it could be said that the identity of British subjects were classified by documents i.e. certificate and passport. The level of British protection for her subjects based on a kind of categorized protection. Different kind of hierarchical definitions of protection were differently concerned such as natural born subject , naturalized subject, Asiatic subject, or protected person. After that, significant of the identification to the British subject was very seriously based on passport. Passport became the most significant documents to identify these British and Asiatic subject for protection in International court or contracts and agreements for the teak or timber business. Consequently, the development process to define exact term of British subject was increasingly complex since 1855 to 1906. Thereafter, passports were used to separate British subject from Siamese subject and became the model for Siam to issue identification for her subjects later in history. Siam created passport system in country.

A form of the Siamese passport bars similarly with a form of British passport. It could be argued that the influence of British instrument in controlling her subjects was subsequently brought to benefit Siam. Particularly, British passports became a model for the modern Siamese passport. Such development were clear when Prince Damrong, Ministry of

Interior, adopted passports for Siamese subjects in 1895 and developed forms of Siamese passports very similar to the British subjects' passport. Especially, it was developed to be an identity card later for every Siamese subject in 1900.

IV British and British subject residences in Bangkok

The Treaty 1856 specified both permitted and forbidden boundaries for settlement sites. After the Bowring Treaty took effect for six years, there were a small number of Europeans and Americans in Bangkok. In 1862, Bangkok Calendar recorded the numbers of European residents as 102 and American as 40. That meant at that time, foreigners in Bangkok were small in numbers. It is impossible to assume the direct numbers of British subjects. Although British subjects were required to register at Consul, many did not appear in the official records. Until 1883 the first official census of the Bangkok population known as **The 1883 Bangkok Postal Census *Sarabanchi*** (สารบาญชี). It recorded the names of the residents (household heads) and their occupations and economic activities, social relation of masters and ethnicity, types of houses, owner or renter status, payment of Chinese head tax, and addresses classified by roads, irrigation canals, and clustered villages along the river, the departments to which household heads were attached, and the title and rank of household heads.⁴² It was published by Department of Post and Telegraph to expedite the postal service. To facilitate the mail service, a register of the population was needed. To this end, the Postal Census was completed in 1883. A publication of The Census was divided into four Volumes. According to the Volume 3, it recorded the residences in “roads and lanes” (ถนน แลตรอก). This classification covered many residences in the central districts, especially along roads as Charoen Krung (เจริญกรุง), ***Bamrung Mueang*** (บำรุงเมือง), and ***Fueang Nakhon*** (เฟื่องนคร).⁴³ The significant of the three Volume census showed the data of Bangkok's Population exactly. It helps to see the composition of the population at that time more clearly.

The Census indicated the total Households in Bangkok are composed of many nationalities. Save for Siamese, ***Chinese*** are outnumbered other groups in Bangkok, ***Khaek*** (แขก) is second and ***Westerners*** third. The white European British who lived in Bangkok were included as westerners. The map below shows their residences.

Map of British subject residences in Bangkok according to Postal

After that, commercial activities in the 1880s resulted in a high price for prime land, which attracted investment. The Privy Purse Bureau was a major source of capital for the king. It was the largest land owner in Bangkok. Some of its major commercial activities included rentals collection from market places and row houses. In this way, the expansion in investment of capital was certainly a factor in the physical as well as commercial growth of Bangkok. This is how investment by the Privy Purse Bureau accommodated and benefited from the growing population.⁴⁴ The Chinese accounted for a significant portion of house rental in Bangkok. Almost eight percent of total renters were Chinese.⁴⁵ The impact of road construction within the city walls and in the main commercial districts stimulated the growth of brick shop-houses; construction of shop houses played an important part in shaping the landscape of Bangkok.⁴⁶ Therefore, these residences in Bangkok the standard architectural homes in Bangkok's mostly urban population. The most convenient residencies in Bangkok were shop houses that were located all around the core city. They were also cheaper than building homes on the vacant land plots. Chinese, Indians, or Malays probably settled in these shop houses in Bangkok.

Regarding the growing economic activities in Bangkok from the 1880s onwards, several important developments took place. Above all, the international rice trade was developed on a large scale. This was a crucial factor in attracting a substantial influx of immigrants. Trade brought a range of economic activities to Bangkok, such as rice mills, shipping, warehousing, banks, manufacturing production, and distribution of imports and exports. Centers of trade and commerce such as **Bang Rak** (บางรัก) and **Sampheng** (สำเพ็ง) was pressured by the growing demand of transportation. Then, the growth of trade and business in Bangkok resulted in a rise of the price of land.⁴⁷

Noticeably, Europeans and their subjects gradually located their communities in the south of the Bangkok's urban areas i.e. **Bang Rak** and **Sampheng**. Therefore, in case of British subjects, they were able to settle in Bangkok without any difficulty. They were protected with the right to hold land and protected from land lost. Additionally, if they wanted to settle in Bangkok temporarily, there were a lot of shop houses for rent including the small pieces of lands made ready for foreign ownership. Therefore, the possibility for British and British subjects consequently

settled mainly in the south of the Bangkok's urban areas. As a result, the south of Bangkok became the appropriate place welcoming new comers.

V Conclusion

When the Bowring Treaty took effect, several foreigner privileges were negotiated for Siam's sovereignty. These were mutually beneficial terms. The fifth British mission would end with the conclusion of official Bowring treaty. This article seeks to point out a misunderstanding about Britain as the conqueror or threat to Siam. If we reconsider carefully through the development of relations, it is found that Britain needed a port of Bangkok for the settlement of British subjects to support trade networks only. At the same time, the benefits for the privileges for her subjects included naturalization rights local Siamese subjects. Consequently, such treaty terms helps Siam to avoid becoming a British colony. Then, these former British Siam "Asiatic" and even British who settled in Siam became a part of the diverse ancestry of the Siamese people in the present-day. That means when Siam needed to avoid becoming a colony, she needed to open her ports and allowed for the settlement of British and British subject.

.....

References

N.A. = National Archive of Thailand

¹Kullada Kesboonchoo, British capitalism in southeast Asia, (Samesky 4, 2006), 94-109.

²Cady, F. John, Southeast Asia: Its Historical Development, (New York: McGraw-Hill Book, 1964), 108, 315. and Kullada Kesboonchoo, British capitalism in southeast Asia, (Samesky4, 2006), 97.

³Cady, F. John, Southeast Asia: Its Historical Development, (New York: McGraw-Hill Book, 1964), 303-304.

⁴Ibid., 314, 320.

⁵Hall, D.G.E., A History of South-East Asia, 3rd (New York: St Martin's Press, 1970), 492.

⁶Cady, F. John, Southeast Asia: Its Historical Development, (New York: McGraw-Hill Book, 1964), 309.

⁷Hall, D.G.E., Henry Burney Political Biography, (London: Oxford University Press, 1974), 4.⁸Cady, F. John, Southeast Asia: Its Historical Development, (New York: McGraw-Hill Book, 1964), 309.

⁹Neon Snidvongs, The Development of Siam's Relations With Britain and France in the Reign of King Mongkut. 1851-1868, (Doctoral Dissertation, University of London, 1961), 116.

¹⁰ Ibid., 117-119.

¹¹ Ibid., 115.

¹²Hall, D.G.E., A History of South-East Asia, 3rd ed. (New York: St Martin's Press, 1970), 17.

¹³Neon Snidvongs, The Development of Siam's Relations With Britain and France in the Reign of King Mongkut. 1851-1868, (Doctoral Dissertation, University of London, 1961), 119.

¹⁴Farrington, A.(ed.), Low's Mission to Southern Siam 1824, (Bangkok: White Lotus, 2007), vii.

¹⁵Neon Snidvongs, *The Development of Siam's Relations With Britain and France in the Reign of King Mongkut. 1851-1868*, (Doctoral Dissertation, University of London, 1961), 120.

¹⁶ *Ibid.*, 121.

¹⁷ *Ibid.*, 127.

¹⁸Thomson, V, *Thailand: The New Siam*, 2nd ed. (New York: Paragon Book, 1967), 150.

¹⁹Bowring, John, *The Kingdom and People of Siam*, 4th ed (London: Oxford University Press, 1977), 201.

²⁰Vella, W. F., *Siam under Rama III: 1824-1851*, (J.J. Augustin Gluckstadt, 1957), 120.

²¹Bowring, John, *The Kingdom and People of Siam*, 4th ed (London: Oxford University Press, 1977), 209.

²²Vikrom Koompirochana, *Siam in British Foreign Policy 1855-1938: The Acquisition and The Relinquishment of British Extraterritorial Rights*, (Doctoral Dissertation, Department of History, Michigan State University, 1972), 43.

²³Treaty Series Vol.I. 1617-1869: *Bilateral Treaties and Agreements between Thailand and Foreign Countries and International Organization*, (Bangkok: Treaty and Legal Department, Minister of Foreign Affairs, 1968), 38.

²⁴ *Ibid.*, 38-39.

²⁵ *Ibid.*, 40-41.

²⁶ *Ibid.*, 37-38.

²⁷ *Ibid.*, 39.

²⁸ *Ibid.*, 47.

²⁹Nathabanja, *Extra-Territoriality in Siam*, (Bangkok: Bangkok Daily Mail, 1924), 110.

³⁰ *Ibid.*, 31-32.

³¹ *Ibid.*, 112.

³² Ibid.

³³ Ibid., 113.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid..

³⁶ Ibid., 114.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid., 115.

³⁹ Ibid., 116.

⁴⁰Treaty Series Vol.I. 1617-1869: Bilateral Treaties and Agreements between Thailand and Foreign Countries and International Organization, (Bangkok: Treaty and Legal Department, Minister of Foreign Affairs, 1968), 47.

⁴¹Nathabanja, Extra-Territoriality in Siam, (Bangkok: Bangkok Daily Mail, 1924), 251.

⁴²Porphant Ouyyanont and Tsubouchi Yoshihiro, “Aspects of the Place and Role Chinese in Late Nineteenth Century Bangkok,” in *Journal of Southeast Asian Studies*, (2001), 384.

⁴³ Ibid., 385.

⁴⁴Porphant Ouyyanont, “Physical and Economic Change in Bangkok, 1851-1925,” Reprinted from *Tonan Ajia Kenkyu* in *Journal of Southeast Asian Studies*, (n.p.: 1999), 449.

⁴⁵Porphant Ouyyanont and Tsubouchi Yoshihiro, “Aspects of the Place and Role Chinese in Late Nineteenth Century Bangkok,” in *Journal of Southeast Asian Studies*, (n.p.: 2001), 392.

⁴⁶ Ibid., 394.

⁴⁷Porphant Ouyyanont, “Physical and Economic Change in Bangkok, 1851-1925,” Reprinted from *Tonan Ajia Kenkyu* in *Journal of Southeast Asian Studies*, (n.p.: 1999), 445-446